

VASILE – SORIN CURPĂN

**SCRIERI DESPRE POLITICĂ,
RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI
DREPT**

VOL. V

Editura StudIS

adicenter@yahoo.com

Iasi, Sos. Stefan cel Mare, nr.5

Tel./fax: 0232 – 217.754

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CURPĂN, VASILE-SORIN**Scrieri despre politică, relații internaționale și drept /**

Vasile-Sorin Curpăn. - Iași : StudIS, 2015

8 vol.

ISBN 978-606-624-930-0

Vol. 5. - Bibliogr. - ISBN 978-606-624-935-5

34

Consilier editorial: Dranca Adrian

Secretar editorial: Roznovăț Mihai

Pre-press, tipar digital și finisare:

S.C. ADI CENTER SRL

Șos. Ștefan cel Mare, nr. 5

Tel.: 217 754

Copyright © 2015***Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorului***

**SISTEMUL POLITIC ȘI CONSTITUȚIONAL AL ROMÂNIEI
POSTREVOLUȚIONARE ÎN PERIOADA 1990 – 2004**

Cuvânt introductiv

1. Noțiunile de ”sistem politic” și de ”sistem constituțional” în Științele Politice și în Științele Juridice.

Instituțiile de orice natură, fie ele juridice sau politice, sunt grupate în cadrul unor ”sisteme”. Așa avem ”sistemul politic” sau ”sistemul dreptului”. Instituțiile politice, prin natura lor, au menirea de a oferi cetățenilor aptitudinea de a participa, în mod activ, la elaborarea politicii de către guvernanți. Aceasta întrucât, într-un regim democratic, guvernanții și în general clasa politică în întregime sa, reprezintă expresia voinței cetățenilor.

Pentru înțelegerea noțiunilor de ”sistem politic” respectiv de ”sistem constituțional” trebuie să ne referim în principal la corelația Politicii cu Dreptul.

Dreptul și Știința Politică reprezintă două subsisteme ale sistemului societar global.

Dreptul și Știința Politică – două subsisteme ale sistemului societar global

Se remarcă fără posibilitate de tăgadă, corelația indisolubilă dintre drept, istorie, economie, pe de o parte, și știința politică (politologia), pe de altă parte.

Însăși conceptul de „știință politică” nu poate fi reținut și studiat decât în cadrul mai larg al tuturor științelor socio-umane.

Știința politică sau politologia reprezintă – ca de altfel toate celelalte științe enumerate anterior – o parte din marele sistem al științelor sociale, adică un „subsistem” al acestuia.

Demersul nostru privește tocmai legăturile, corelațiile subsistemului politic și a celui juridic în cadrul sistemului societal global, adică legăturile dintre științele juridice și cele politice văzute prin prisma influențelor exercitate de acestea asupra societății în ansamblu.

De multă vreme, atât în teoria dreptului, cât și în doctrina politică s-au enunțat multiple teorii cu privire la „preeminența” unei științe asupra celeilalte.

Organizarea societății și în ultimă instanță a statului, a funcțiilor acestuia a format obiectul preocupării doctrinarilor dreptului și a politologilor.

Îngemănarea cea mai profundă dintre drept și politologie se relevă prin studierea științelor juridice filosofico-speculative.

Dreptul Constituțional, Filosofia dreptului, Teoria generală a dreptului, Dreptul public comparat și Dreptul privat comparat reprezintă doar câteva ramuri de drept care operează, în mare parte, cu termeni folosiți și în știința politică, având un obiect de reglementare și implicit de studiu apropiat științei politice.

Noțiuni precum „stat”, „Constituție”, „Guvern”, „Parlament”, „partide politice”, „sistem electoral” etc. sunt analizate și studiate pe larg atât în cadrul disciplinelor din programele Facultăților de Drept, cât și de disciplinele studiate la Facultățile de Științe Politice.

Desigur, modul de abordare a acestor instituții juridico – politice este nuanțat în raport de profilul și specializarea urmată.

Dar oricum ar fi trebuie să recunoaștem identitatea și, totodată, complexitatea acestor instituții care prezintă o dublă natură: juridică și politică, complexitate materializată tocmai prin posibilitatea de a putea fi cercetate prin intermediul unor metode distincte proprii dreptului, respectiv științei politice.

Raportate la **știința dreptului**, instituțiile menționate prezintă interes pentru a se cerceta normele juridice care le consacră, drepturile subiective și obligațiile corelative ce revin cetățenilor și respectiv statului însuși prin intermediul organelor sale, sancțiunile ce se vor aplica celor care vor încălca dispozițiile legale care reglementează aceste instituții etc.

În ceea ce privește **știința politică**, aceasta studiază mecanismele și formele concrete de manifestare a instituțiilor politico-juridice privite ca o realitate socială în însăși existența și finalitatea lor.

Fără a nega legăturile dintre Drept și Politologie credem că în condițiile actuale se manifestă un fenomen de „delimitare” sau chiar de „eliberare” a Dreptului Constituțional, în special, și a întregului Drept public, în general, față de științele politice.

Pe de altă parte, trebuie menționat că la un moment dat știința dreptului a avut o tentativă de „încorporare” a unei părți din știința politică.

Este cazul Dreptului Constituțional (numit în unele țări Drept de Stat – Federația Rusă, Germania, Austria) care a înglobat în obiectul de reglementare (iar știința Dreptului Constituțional a înglobat în obiectul său de studiu) instituțiile politice cu caracter etatic și chiar am putea spune a înglobat întreaga „**știință a statului**”, privită ca o parte componentă a științelor politice.

De asemenea, au existat tendințe de „anexare” a unor domenii de activitate și în cadrul Teoriei generale a dreptului și respectiv în cadrul Filosofiei dreptului.

Pentru a se cerceta partea generală a dreptului s-a considerat că este necesar să se studieze, măcar în parte, și elemente de teoria generală a statului, ramură proprie științelor politice. Noi considerăm că asemenea tendințe sunt legitime și necesare. Aceasta deoarece nu se poate realiza o cercetare amplă a unor ramuri ale dreptului fără a se studia, cel puțin fragmentar, și celelalte științe socio-umane între care, desigur, se regăsește și știința politică.

Pentru a putea concretiza demersul nostru propunem un exemplu simplu și credem noi elocvent.

Legea este o instituție politico-juridică și respectiv o categorie logico-filosofică.

Înțelegerea acestei instituții, fundamentarea și mai ales definirea ei este realizată în mod diferit de știința dreptului și respectiv de știința politică.

În științele juridice noțiunea de „lege” este sinonimă cu cea de „normă juridică”, iar acesta este definită ca reprezentând o regulă de

conduită generală și impersonală, creată ori sancționată de către organele competente ale statului și care poate fi aplicată la nevoie prin intermediul forței de constrângere a statului, cu ajutorul organelor etatice.

Știința politică definește noțiunea de „lege” ca fiind un raport necesar care derivă din natura lucrurilor. Desigur, formularea extrem de largă a acestei definiții comportă și o nuanță filosofică, fenomen pe care-l considerăm absolut firesc având în vedere corelațiile filosofiei cu toate științele particulare socio-umane.

În același mod se poate analiza oricare dintre instituțiile juridico-politice, cum ar fi spre exemplu **suveranitatea**.

Instituția **suveranității** cu cele două laturi ale sale – **supremația** în interior și respectiv **independența** în relațiile externe – formează obiect de cercetare atât pentru știința dreptului (ramura Dreptului Constituțional), cât și pentru știința politică.

Revenind asupra chestiunii pusă în discuție concluzionăm că atât Dreptul (Știința juridică) cât și Politologia (Știința politică) dispun, fiecare în parte, de obiect propriu de reglementare. Ca atare, nu poate fi pusă în discuție existența uneia sau alteia dintre cele două științe. De asemenea, nu se poate pune la îndoială autonomia, independența relativă a acestor două domenii ale cunoașterii umane.

Aceasta, desigur, nu exclude corelația la nivel general dar și pe ramuri și domenii de activitate dintre Drept și Politologie, ca urmare a includerii acestor subsisteme în cadrul sistemului societal global.

Din punctul nostru de vedere în această lucrare nu vom face o distincție netă între ”sistemul politic” și ”sistemul constituțional”. Aceasta deoarece considerăm că toate instituțiile și fenomenele politice relative la structurile etatice se subsumează, până la urmă, ”sistemului constituțional”.

Cum însăși știința Dreptului Constituțional are o dublă natură *juridică* și *politică* deopotrivă, considerăm că nu este inoportun a desemna ”*sistemul constituțional*” și ”*sistemul politic*” printr-o unică sintagmă – ”*sistemul constituțional - politic*”.

În opinia noastră ”*sistemul constituțional - politic*” include toate instituțiile juridice relative la Dreptul Constituțional și, totodată, include și instituțiile și fenomenele cu caracter politico-etatic.

Dreptul Constituțional Român s-a descătușat după Evenimentele din Decembrie 1989, transformându-se dintr-un drept formalist și rigid, așa cum a fost în perioada dictaturii comuniste, într-un drept viu aflat în continuă căutare. Ori, izvorul Dreptului Constituțional îl constituie tocmai Științele Politice și, în ultimă instanță, practica politică manifestată prin atitudinile și conduitele clasei politice și, în mod deosebit a guvernanților.

2. Motivarea alegerii perioadei 1990 – 2004

Pentru cercetătorul jurist sau pentru omul de știință politolog perioada 1990 – 2004 constituie o etapă fascinantă din Istoria

contemporană a țării noastre. Este, practic, *etapa tranziției de la socialism spre capitalism*, etapa racordării României la marile structuri politico-etatice și la alianțe militare puternice (Uniunea Europeană și NATO). Este etapa descentralizării a implementării pluripartidismului și a privatizării marilor unități economice românești.

Anii scurși între Revoluția din decembrie '89 și finele lui 2004 sunt ani de căutare și de așezare din temelii a societății și a statului în așa fel încât să corespundă exigențelor democrației și Statului de Drept. Ideea scrierii acestei cărți a apărut tocmai datorită faptului că am fost martor ocular la această "trecere" a României de la socialism la societatea democratică sau, mai concret spus, la capitalism. Nu sunt multe generații care să aibă șansa de a "vedea cu ochii lor" o astfel de transformare!!!

Pregătirea noastră academică în Drept și în Politică, respectiv în Politică Internațională ne-a dat imboldul de a purcede la scrierea acestui proiect grandios dar și riscant totodată.

Alegerea perioadei de tranziție implică bulversarea cercetătorului datorită multitudinii surselor de informație dar și a contradictorialității dintre acestea.

Desigur, "apele" nu s-au limpezit iar perioada 1990 – 2004 trebuie scrisă după zeci de ani, după ce "patimile" și "trăirile" se vor fi limpezit. Dar cum nu putem și dacă "timpul va mai avea răbdare" cu cel ce scrie aceste rânduri, este firesc să se încerce analiza acestei perioade tulbure și contradictorie din Istoria recentă a României.

3. Corelația dintre ”sistemul politic”, ”sistemul constituțional” și ”regimul politic”

”Regimul politic” constituie obiect de preocupare științifică pentru politologi dar, în aceeași măsură, și pentru alți cercetători în domeniile științelor social-umaniste: juriști, filosofi, sociologi etc.

Practic, prin intermediul **”regimului politic”** se relevă modul concret, faptic de organizare și de funcționare a **”sistemului constituțional - politic”** precum și modul de constituire a organelor de conducere etatice.

Atunci când organele de conducere ale societății organizată în stat se formează fără acceptul guvernaților, a cetățenilor, vorbim despre **”regimuri politice totalitare”** dimpotrivă, dacă organele de conducere constituite au la bază consimțământul guvernaților, atunci aceste regimuri politice sunt democratice.

CAPITOL PRELIMINAR.
DOCTRINE POLITICE

CAPITOLUL I.
IDEOLOGII POLITICE ȘI DOCTRINE POLITICE

În cadrul titlului doi al prezentei lucrări ne vom referi exclusiv la ideologiile și, în mod deosebit, la doctrinele politice fundamentale care animă orice acțiune politică.

Totodată, ideologiile și doctrinele politice intră în conținutul culturii politice. Aceasta deoarece valorile, convingerile individuale sau colective, prin care se înțelege, se percepe sistemul politic, în ansamblul său, se grefează pe ideologiile și doctrinele politice, în ultimă instanță.

Este firesc ca, în primul rând, să facem o distincție absolut necesară între cei doi termeni. Altfel spus, trebuie să definim și să analizăm *ideologia politică* și *doctrina politică*.

Într-o lucrare publicată în 2010¹ am definit *ideologiile politice*. Acestea reprezintă manifestări, discursuri ale puterii sau referitoare la putere. Etimologic termenul desemnează o știință a ideilor dar este utilizat, în contemporaneitate, în sensul de ansamblul ideilor, valorilor sau a sensibilității proprii unei clase sociale, respectiv a clasei aflate la putere, a guvernanților.

Ideologia se deosebește net de *doctrina politică* care desemnează un ansamblu coerent de idei despre societate, reunite dintr-o perspectivă de subiectivitate care îmbină metodologia științifică cu obiective socio-umane care conferă putere politică și prosperitate unui grup social.

¹ Analiză doctrinară a constituției Republicii Moldova Ed. Rovimed Publishers, Bacău 2010 pag.41.

Scopul ideologiilor politice este de a susține sau de a critica ordinea socială existentă într-un stat. Ele cuprind stări de spirit, atitudini, raționamente care se circumscriu realității istorice. Doctrinile politice, în schimb, se mărginesc doar la identificarea raționamentelor care descriu realitatea istorică.

Dacă ideologiile politice sunt emoționale și se adresează unor categorii largi de cetățeni, doctrinele politice pot fi descifrate numai prin efort intelectual.

Ideologia politică realizează legătura informațională și comunicațională dintre societatea politică, privită în ansamblul ei – guvernanți și opoziție, pe de o parte, și societatea civilă, pe de altă parte. Ea va da impulsul votanților pentru alinierea la un anumit spectru politic în raport de dorințe și de opțiuni. ***Militantismul politic*** este o rezultată a ideologiei și are drept scop atragerea de noi electori.

Ideologiile susțin competiția și rivalitatea dintre partidele politice generând fie o funcție integratoare fie una radicală a membrilor societății civile.

Rolul integrator al ideologiilor politice se obiectivează prin susținerea unor valori comune, în scopul satisfacerii unor interese generale, publice.

Iată, de exemplu: garantarea drepturilor și libertăților cetățenești constituie o rezultată a tuturor ideologiilor democratice, rolul integrator al acestora fiind, sub acest aspect mai mult decât evident.

Doctrinile politice au rolul de a fundamenta, de a da consistență mesajelor cu caractere ideologice.

Demersul realizat de doctrina politică este științific, analitic fiind rodul unor concepții teoretice profunde și solid structurate.

Fundamentarea Statului de Drept liberal, concurențial, minimal este opera doctrinei politice liberale și neolibérale iar teoretizarea Statului Drept social, providențial, paternal reprezintă apanajul doctrinei socialiste dub formă teoriilor social-democrate contemporane.

Doctrinile politice se structurează pe fundalul metodelor și tehnicilor de cercetare în științele sociale și politice, lucrând cu scale axiologice. Ele au rolul de a susține două funcții de bază respectiv: ***funcția explicativă și funcția evaluativă.***

Explicând și evaluând situațiile, conjuncturile și jocurile politice doctrinele sunt tentate ”să pună diagnostice”, adică să stabilească cu un grad de certitudine ridicat ***în ce anume constă disfuncția și cum anume poate fi aceasta tratată, remediată.*** Desigur, fiecare doctrină va încerca să soluționeze o problemă concretă potrivit principiilor sale fundamentale. Din acest motiv una și aceeași disfuncționalitate poate primi diverse soluții, conform concepțiilor fiecărei doctrine politice în parte.

Uneori soluțiile avansate sau chiar soluția finală elaborată pe baza compromisului se îndepărtează de doctrinele juridice și politice tradiționale. Necesitatea elaborării Tratatului Constituțional European, în fond a unei veritabile Constituții Europene, a fost

rezultatul compromisului dintre europartide deși UE nu constituie, la momentul actual, un stat federal ci doar o confederație, o asociație de stat.

Doctrinile politice susțin și *funcția predictivă* deși profețiile sunt ”greu de prevăzut” pe scena politică.

Funcția predictivă trebuie înțeleasă în sensul indicării clare, neechivoce, de către fiecare doctrină politică în parte, a modului în care ar trebui să se dezvolte în viitor societatea și statul. Funcția predictivă a fiecărei doctrine politice se materializează la nivelul partidelor politice *într-o funcție programatică*. Altfel spus, programul oricărui partid politic trebuie să includă în mod necesar, viziunea despre dezvoltarea viitoare a societății. Construind sub aspect teoretic *un model social corespunzător* fiecare partid politic va dezvolta strategii politice pentru adoptarea acestuia.

Arătând tarele și carențele prezentului, oferind modelul social optim, corespunzător pentru dezvoltarea societății și menționând strategii în vederea realizării practice a modelului social optim, programul politic devine viabil și trebuie susținut ideologic în vederea atingerii finalității politice concretizată *în impunerea* modelului social optim corespunzător. Ori, această finalitate nu se poate concretiza decât prin ajungerea respectivului partid politic la putere, la guvernare.

În consecință, cucerirea puterii nu reprezintă un scop în sine al partidelor politice. Ea constituie *doar un mijloc* pentru atingerea

scopului, concretizat în impunerea modului social corespunzător în vederea dezvoltării corespunzătoare a societății și a statului.

Funcția orientativă a doctrinelor politice se referă la apropierea cetățenilor de una dintre doctrinele politice și anume de acea doctrină care le oferă mai multe șanse pentru realizare, atât la nivel individual cât și la nivel integrator, social.

Funcția orientativă este extrem de importantă deoarece realizează o partajare atât a doctrinelor politice, cât și a partidelor și a cetățenilor implicați în activitățile politice.

Tradițional, orientarea doctrinară și partajarea preferințelor se realizează între **stânga** și **dreapta**.

După căderea regimurilor politice socialiste, în anii 1989-1991, doctrinele politice neoliberaliste sunt cele dominante pe scena politică mondială. Doctrina social-democrată s-a aflat într-o dificultate majoră datorită percepției generale legată de ”sursa comună” a social-democrației și comunismului.

Totuși, nici un moment nu a fost pusă în discuție **existența binomului dreapta/stânga**.

Practic, din punct de vedere doctrinar oricare dintre doctrine, fie de dreapta, fie de stânga nu poate fi înțeleasă corect decât prin raportare la doctrina adversă. Stânga va fi înțeleasă prin raportare la Dreapta politică iar Dreapta va fi corect percepută numai prin raportare la Stânga politică.

Binomul, dreapta/stânga sau stânga/dreapta reprezintă un întreg, un tot unitar deși este format din doctrine opuse,

contradictorii. Așa se explică de ce înțelegerea corectă a unui element al binomului nu se poate face decât prin raportare la cel de-al doilea element.

Dreapta și stânga sunt elemente constitutive originare fără de care binomul nu poate exista.

Unitatea contrariilor care caracterizează **binomul dreapta/stânga** implică prezența absolut necesară a ambelor elemente constitutive. Aceasta înseamnă că, deși antitetice, cele două elemente constitutive nu se exclud ci dimpotrivă sunt complementare, coexistând împreună în cadrul binomului.

În linia imaginară a doctrinelor politice între **dreapta** și **stânga** există o **zonă de centru**.

De asemenea, între dreapta și stânga pot exista nenumărate doctrine intermediare.

Practic poate exista spectrul politic doctrinar fragmentat în mai multe felii: *extremă dreaptă*; **centru-dreapta**, **centru-stânga** și *extremă-stânga*. Desigur, la mijloc vom avea *doctrinile centriste*.

Extremele de dreapta și de stânga sunt reprezentate de fascism, cu varianta sa nazismul și respectiv de comunism.

Aceste doctrine aveau ca ideal politic totală transformare a sistemului social capitalist. Și fascismul și comunismul (cu varianta sa socialistă) au generat sisteme și regimuri politice totalitare.

Se consideră că există o multitudine de criterii pentru delimitarea doctrinelor politice, la dreapta sau la stânga eşicherului politic: criteriul libertăţii; al tradiţiei; al egalităţii, etc.

Se apreciază că cel mai important criteriu de delimitare este **egalitatea**. În raport cu acest criteriu de delimitare se consideră că dacă modelul social optim se fundamentează pe criteriile egalităţii, doctrina care îl promovează este de stânga. Dacă, dimpotrivă, sunt încurajate libertăţile şi drepturile cetăţeneşti, fără a se acorda prioritate principiilor egalitariste doctrina politică, care promovează un astfel de model optim, este de dreapta.

Deşi binomul dreapta/stânga constituie piatra unghiulară de delimitare a doctrinelor politice uneori, realitatea istorică, pare a invalida celebra şi tradiţionala dihotomie. Exemplele clasice sunt reprezentate de: fascismul italian rezultat din simbioza socialismului şi a naţionalismului; nazismul german generat din împletirea naţionalismului cu socialismul în stil prusac; transformarea gradată şi treptată a comunismului internaţionalist marxist-leninist în socialism naţional, fapt concretizat în unele state socialiste foste satelite ale U.R.S.S..

Într-adevăr, exemplele indicate anterior sunt excepţie de la tratarea sintetică a **binomului stânga/dreapta**. Dar aceste excepţii nu au aptitudinea de a înlătura tradiţionala clasificare a doctrinelor politice contemporane.

Clasificarea tradițională își păstrează valabilitatea, cel puțin în prezent, datorită faptului că nici un alt curent nu poate înlocui stânga sau dreapta din binom. Faptul că au existat doctrine care ”au topit” elemente din teorii stângiste cu cele din dreapta eșicherului politic poate fi explicat prin alte argumente decât negarea clasicului binom stânga/dreapta.

Astfel, combinația dintre naționalismul extremist german și socialismul prusac, în cazul nazismului trebuie văzută ca o contrapondere la internaționalismul comunist sovietic.

Și fascismul italian și nazismul german s-au fundamentat pe un model socialist, corporatist grefat pe naționalism. În acest mod, socialismul practicat de regimurile totalitare italian și german se afla în contradicție cu comunismul din Rusia sovietică, desprins tot din doctrina socialistă, dar care se fundamenta pe internaționalism.

Considerăm că internaționalismul socialist-comunist a reprezentat o primă etapă de globalizare, din epoca contemporană. El era sortit să își arate superioritatea în fața socialismelor naționaliste din diverse state europene.

Pervertirea sau transformarea socialismului internaționalist într-un socialism național, chiar naționalist, fapt petrecut în unele state socialiste din Europa, conduce pe istorici și pe politologi la concluzia abandonării – de facto – a internaționalismului.

Dar jocul cuvintelor este amețitor: socialismul național din statele foste socialiste se apropie de național-socialism german din

cel de-al treilea Reich??!! Este o întrebare grea care își așteaptă răspunsul!!

Oricum exemplele analizate nu pot înlătura dihotomia tradițional consacrată în ***dreapta*** și ***stânga***.

În concluzie, ***funcția orientativă*** rămâne de o excepțională utilitate în privința așezării diverselor teorii în sistemul doctrinar politic. Mai mult chiar, doctrinele politice tradiționale consacrate au capacitatea de a privi societățile sub aspect integrator, în totalitatea lor, analizând toate componentele acestora. Așa fiind, credem că, pentru o bună bucată de vreme, clasicele teorii politice își vor demonstra valabilitatea dar mai ales, unele dintre ele, se vor dovedi extrem de viabile, pline de forță și de energie creatoare.

În esență trebuie să reținem că în raport de criteriile de delimitare, dintre care ***egalitatea*** se detașează primordial, spectrul doctrinar politic se prezintă astfel:

- I. Extrema stângă – compusă din grupuri și mișcări ***egalitare și înclinate spre autoritarism - comunism***;
- II. Centru-stânga – alcătuit din grupuri ***ce adoptă doctrine egalitare dar și libertare – social-democrația***;
- III. Centru-dreapta – alcătuită din mișcări fundamentate ***pe libertate și pe inegalitate – partide conservatoare***;

IV. Extrema dreapta – formată din mișcări ce au la bază ***doctrine antiegalitare și antiliberale – nazism și fascism.***

Într-adevăr doar am amintit doctrinele centriste, fără a le puncta în mod deosebit. Aceasta datorită faptului că, discursul nostru s-a canalizat în direcția surprinderii aspectelor fundamentale care decurg din binomul stânga/dreapta, ca efect principal al funcției orientative a doctrinelor politice.

În capitolele următoare ale prezentului titlul vom analiza: ***doctrina liberală; doctrina socialistă, doctrina conservatoare și doctrina fascistă.***

CAPITOLUL II.
DOCTRINA LIBERALĂ

Principiile fundamentale ale doctrinei liberale sunt:
proprietatea privată; toleranța; libertatea și statul minimal.

I). Proprietatea privată constituie un element constitutiv fundamental al acestei doctrine. Liberalii apreciază că proprietatea privată conferă persoanei fizice posibilitatea să se manifeste în mod plenar, conform propriei sale personalități. Fără libertate proprietatea privată nu reprezintă decât un concept lipsit de valoare. Fiind un drept natural ”imprescriptibil” și inalienabil doctrina liberală consideră că fiecare persoană fizică este potențial proprietar încă din momentul nașterii.

Proprietatea asigură individului aptitudinea de a accede la cultură, educație și învățământ și la știință. Ea asigură mijloacele de trai necesare omului și în acest fel persoana posedă timpul necesar pentru instrucție și pentru meditație asupra chestiunilor esențiale pentru societate, inclusiv cele de ordin politic.

În concepția liberală proprietatea privată este percepută preponderent ca fiind ”corpus”, ca o posesie, stăpânirea faptică a bunului și mai puțin ca o relație socială între membrii societății referitoare la un obiect determinat.

Proprietatea privată devine, practic, un garant al libertății umane privită în abstracțiunea sa. Se apreciază, conform acestei doctrine, că garanția proprietății private în privința conservării libertății umane se referă nu doar la proprietarii mijloacelor de

producție, a bunurilor materiale, în general, dar și la acele persoane care nu posedă sau posedă în mai mică măsură bunurile materiale.

Aceasta deoarece consacrarea inalienabilă a dreptului de proprietate privată care constituie o garanție a libertății umane prezervă aptitudinea achiziționării bunurilor, a bogăției, nu doar anumitor categorii de oameni, ci tuturor subiectelor de drept, persoane fizice dar și persoane juridice.

Altfel spus garantarea libertății umane s-ar realiza nu prin faptul material, efectiv al exercitării dreptului de proprietate asupra bunurilor ci prin aptitudinea, teoretică și abstractă, conferită subiectelor de drept, inclusiv persoanelor fizice, de a dobândi respectivele bunuri materiale.

În condițiile contemporane, după implozia lagărului socialist, dreptul de proprietate privată, manifestat în economie, crează o multitudine de resurse și de oportunități care, în ultimă instanță, conduc la satisfacție individuală.

Proprietatea privată generează dominație și conferă titularului său prestigiu în societate.

Este vorba de acel tip de proprietate privată care nu se autoconservă ci, dimpotrivă, se reproduce adică generează plusvaloare, profit. Doar această formă de proprietate privată are înrâurire directă asupra libertății, a prestanței și a dominației individului în comunitate.

Proprietatea privată reproductivă reprezintă primul element constitutiv esențial al doctrinei liberale.

Dacă este adevărat că proprietatea privată, și în mod deosebit cea reproductivă, generează un ”statut” titularului său în societate, atunci este la fel de adevărat faptul că în absența unor drepturi concrete la proprietate privată, și mai ales a proprietății private reproductivă, persoana fizică nu beneficiază de stimă și considerație în societate și nu poate fi un subiect activ în nici unul dintre raporturile de dominație instituite în colectivitate.

Prin însăși natura sa proprietatea privată în general și mai ales cea reproductivă generează inechitate, barând celor care nu o posedă accesul la educație, dezvoltare spirituală, participarea la ”jocurile” politice, etc.

Doctrina liberală și implicit primul său element constitutiv – proprietatea privată – fundamentează societatea capitalistă.

Dacă proprietatea privată generează în mod logic, obiectiv, inechitate înseamnă că doctrina liberală ***pune accentul pe elitism***.

Dar pentru a ajunge între elite trebuie să ai cât mai multă proprietate privată reproductivă. În acest mod, practic, celor ce nu posedă mijloace de producție le este foarte greu, dacă nu imposibil, să acceadă în stratul elitist al societății.

II). Toleranța și libertatea

Deoarece ”toleranța socială” reprezintă, în realitate, o formă de măsurare, de constatare cantitativă dar și calitativă a libertății,

preponderent ne vom referi la **libertate** ca reprezentând al doilea element constitutiv al doctrinei liberale.

Deși reprezintă, în opinia multor doctrinari, principalul element constitutiv al liberalismului, **libertatea** este, în opinia noastră, subsumată obținerii, conservării și multiplicării valorilor sociale, de regulă, corporale dobândite de un subiect de drept, fie o persoană fizică sau, după caz, persoană juridică. Este adevărat că **libertatea** are ca scop obținerea oricărui fel de ”bun” concretizat atât în bunuri materiale, în obiecte, dar și în obținerea proprietății, a fericirii individuale și a creării unui statut dominant în relațiile sociale.

Acesta este realul scop al libertății. Ce rost ar avea libertatea acordată indivizilor dacă scopul ei nu ar fi valorizarea acestora?

Și totuși, valorizarea ca țel este una individuală. Liberalismul afirmă că subsumarea valorizărilor și a ”fericirilor” individuale generează mecanicist, automat valorizarea și ”fericirea” întregii societăți. Se uită prea lesne că libertatea individuală chiar și limitată, prin norme juridice, generează conflicte tocmai datorită scopului urmărit. Atingerea prosperității individuale nu se realizează întotdeauna în mod lin ci prin ”lupte” sociale care determină apariția unor anumite ”calități” umane: invidie, rachiună, lăcomie, avariție, etc. Aceste ”calități” netezesc uneori ascensiunea spre prosperitate a unor indivizi.

Dând prioritate libertății individuale în raport cu libertatea societății, a colectivității, în ansamblul ei, doctrina liberală recunoaște dreptul individului de a utiliza resursele și strategiile sale cu intenția de a atinge scopurile propuse. Nu se vorbește nimic dacă scopurile individului sunt în consens cu țelurile sociale; dacă scopurile individului sunt realiste sau utopice, licite sau ilicite, dacă acestea aduc și un grad de utilitate pentru societate sau dacă, dimpotrivă, scopurile sunt lipsite de valoare socială.

Tendința îmbogățirii, a asigurării "fericirii" cât mai rapid, dezumanizează agentul și îl determină să își cantoneze gândirea exclusiv în sfera profitului economic.

Așa cum am mai avut ocazia să menționăm, în lucrări publicate anterior, oamenii au renunțat la *starea de natură* în care există o utopică stare de "perfectă libertate" și de "perfectă egalitate" formând *comunități umane* și concedând irevocabil o parte însemnată din libertatea lor tocmai pentru asigurarea durabilității colectivității și pentru prezervarea ordinii în cadrul acesteia.

Prin intermediul "*contractului social*" umanitatea, privită la nivel individual s-a organizat în cadrul societății.

Din perspectivă liberală, renunțarea indivizilor la o parte din libertate, în scopul organizării în comunități, a determinat, în mod irevocabil ieșirea dintr-o "stare ideală" care niciodată nu va mai putea fi atinsă de umanitate. Cu alte cuvinte, anterior organizării

sociale se consideră că viața omului a fost un continuu huzur, o ”fericire” perpetuă!!! Credem că, dimpotrivă, necesitatea organizării indivizilor în societate și a structurării societăților s-a fundamentat pe criterii logice, obiective determinate de conservarea speciei umane și de un trai mai lesnicios al indivizilor. Colectivitatea putea reacționa în fața pericolelor în mod organizat și mai eficient decât o puteau face indivizii izolați.

În aceste condiții, a considera ca ”*starea de natură*” a omului, privit singular, individual, constituie o ”*stare ideală*”, reprezintă *o utopie o eroare grosolană și profund regretabilă*.

Omenirea tot timpul a tânjit după ”*starea de natură*” dovada regăsindu-se în miturile religioase. Dar rațiunea ne arată că organizarea socială a indivizilor și trecerea umanității de la statutul de vânători – ”culegători” la statutul de ”agricultori” a reprezentat un imens progres al speciei umane.

”Concedând” din libertatea sa individul a intrat în mecanismul societății având clară reprezentarea avantajelor enorme. El a ”jertfit” ”starea de natură” care genera imobilism, încremenire, în favoarea dezvoltării umanității.

Fără părăsirea ”idilicei stări de natură” omenirea nu ar fi ajuns nici pe departe, la stadiul de dezvoltare pe care-l cunoaște în epoca contemporană.

Iată proba supremă a progresului umanității!!! Doar jertfind libertatea absolută și totodată iluzorie a indivizilor din ”celebra stare de natură” s-a asigurat cadrul social propice dezvoltării umanității.

În acest fel legea naturală a fost înlocuită de rațiune, materializată în legi sociale.

Liberalismul afirmă că Divinitatea l-a determinat pe individ să se integreze – inițial – în colectivitate. Nevoia de hrană și de siguranță l-a determinat pe individ spre socializare. Apoi văzând avantajele teribile ale traiului în societate, individul a refuzat pentru eternitate întoarcerea la ”starea de natură”, adică la animalitate.

În concluzie, fundamentarea diacronică, istorică a libertății pe idilica și veșnic pierdută ”stare de natură” este un fals grosolan. Mai curând se poate afirma cu tărie faptul că exacerbarea libertăților umane individuale din contemporaneitate constituie o reminiscență a neuitatei ”stări de natură” din epoca preistorică. Niciodată, dar niciodată libertatea individuală privită în sens liberalist nu trebuie să afecteze, să aducă atingere afectivă, sau doar să pună în pericol societatea, reprezentată juridicește prin stat.

Nu suntem adepții statului totalitar și avem convingerea că drepturile fundamentale ale omului și cetățeanului trebuie cu sfințenie respectate. Dar, totodată, nu putem accepta exacerbarea libertății umane, fără identificarea scopurilor individuale cu scopurile sociale, și nu putem accepta sacrificarea libertății națiunilor și distrugerea sau disoluția statelor în numele utopicei libertăți individuale pe care doctrina liberală o proferează cu atât patos și dăruire.

III). Statul minimal

În concepția liberalismului statul este rodul înțelegerii indivizilor care sacrifică o parte însemnată a libertăților naturale constituind societatea. Odată societatea fiind organizată statul apare în mod necesar. Potrivit acestei teorii statul are ca scop ***asigurarea realizării intereselor private ale indivizilor.***

Adică statul, care este acoperământul juridic al unei societăți civile, are ca rațiune de a exista ***protejarea și asigurarea unor interese private!!!***

Prin însăși natura sa, statul are ca scop suprem conservarea societății, a tuturor membrilor acesteia. Deci scopul fundamental al statului este public, colectiv și nici decum un scop privat materializat în apărarea intereselor private.

Se afirmă de către doctrinarii liberaliști că statul s-a născut ca urmare a ”***înțelepciunii oamenilor***”. Credem că astfel s-a născut societatea dar statul a apărut din nevoia obiectivă de protejare a societății, de conservare a acesteia.

Liberalismul afirmă că unul dintre scopurile statului este asigurarea ***binelui public a fericirii generale.***

Doctrinarii liberaliști au recunoscut că sub expresia anterior enunțată se ascunde o realitate imposibil de atins. Cum se împacă ***asigurarea binelui public și a fericirii generale cu țelul preservării și asigurării intereselor private????!!***

În concepția liberalistă individul constituie valoarea supremă iar scopurile sale sunt exclusiv apanajul său fiind unicul ”judecător suprem” al acestora. Pentru liberaliști **scopul comun, general, public** reprezintă doar materializarea unor activități individuale care au o finalitate comună datorită convenției intervenită între agenți. Deci, scopul comun este doar un ansamblu de scopuri individuale unite convențional dar și conjunctural prin voința unui număr de indivizi. Pe parcursul prezentei lucrări am avut ocazia să detaliez principiile Statului de Drept minimal, concurențial.

Aici ne interesează exclusiv concepția liberalistă relativă la scopurile și rolurile Statului.

Binevenitele drepturi și libertăți fundamentale își găsesc potrivit doctrinei liberaliste, originea în rolul cheie jucat de individ în raport cu statul. Statul este redus de liberaliști la un organism social cu rol pasiv, un ”paznic al societății”.

Ordinea, în concepția unor doctrinari liberaliști nu este una predeterminată; *ea este spontană* iar statul *are menirea de a conserva această ordine spontană*, sancționând și reprimând prin forța coercitivă, comportamentele care deviază de la ”ordinea spontană”!!!

Ordinea juridică existentă într-un stat, la un moment dat determinat, nu este spontană.

Ea este predeterminată deoarece normele juridice care o reglementează, pentru a fi aplicabile, trebuie să preexiste în raport cu faptele pretinse a fi ilicite/nelegale.

Această ”*ordine spontană*” corespunde statului minimal deoarece scopul acestui tip de stat capitalist pur este asigurarea satisfacerii intereselor individuale, private.

Rolul statului se circumscrie adoptării normelor juridice și asigurării cadrului general în vederea ocrotirii intereselor capitaliste particulare. În acest context ”*justiția socială*” este percepută de doctrinarii liberalismului ca un potențial pericol la adresa ordinii pieței și aceasta tot *spontană*, și la adresa Statului de Drept minimal, concurențial, în ultimă instanță. ”*Justiția socială*”, consideră liberaliștii, generează privilegii pentru anumite categorii sociale sau pentru anumiți indivizi.

Liberalismul, revoluția politică și democrația

I). Liberalismul și revoluția politică

Există vreo corelație între liberalismul și revoluția politică?

În perioada contemporană se pare că doctrina liberală nu îmbrățișează idealul revoluției politice.

Dar în perioada afirmării burgheziei pe scena politică, în timpul luptei sale cu clasa nobiliară ideea revoluției nu numai că nu era dezavuată dar facea parte din arsenalul ideologic liberalist. Revoluția reprezenta atunci un mijloc pentru afirmarea drepturilor fundamentale cetățenești și pentru înlăturarea imobilismului social, reprezentat de relațiile de producție feudale.

Dreptul legitim al poporului de a înlătura clasa politică aflată la putere era recunoscut fără rezerve în epoca consolidării puterii politice a capitaliștilor.

Deturnarea puterii, a scopurilor sale, alterarea principiilor fundamentale ale guvernării, împiedicarea sub orice formă a întrunirii și a activității corpului reprezentativ sau supunerea față de o ”putere” străină constituiau, în epocă, motive întemeiate pentru schimbarea prin forță a guvernanților. Păcatele mortale pentru care liberalismul a atins inițial mișcarea revoluționară era: tirania executivului; înlăturarea drepturilor și libertăților cetățenești; încălcarea sau nesocotirea proprietății private.

Revoluțiile burgheze, capitaliste cu un profund program liberal s-au desfășurat astfel:

- * În SUA la 1776 – Declarația de Independență;
- * Revoluția Franceză din 1789;
- * Revoluțiile Europene din 1848.

S-a discutat în literatura politologică dacă aceste manifestări politice sunt revoluții cu adevărat. S-a spus că în lipsa ideii de revoluție starea de lucruri existentă în America și statele europene a determinat aceste mișcări revoluționare. Ele sunt fără îndoială, **revoluții** întrucât urmăreau obiective liberale: independența, garantarea proprietății private și conservarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Am spune chiar că evenimentele menționate anterior **”revoluții burghezo – liberale ”**.

De altfel, sub această denumire sunt și cunoscute în istorie.

Ele **sunt burgheze** pentru că urmăreau aducerea definitivă la putere și conservarea poziției politice dominante a clasei capitaliștilor. Aceste revoluții **sunt liberale** nu doar pentru faptul că urmăreau ascensiunea și consolidarea burgheziei ci pentru că scopul lor era garantarea proprietății private, a libertăților individuale și înlăturarea oricărei tiranii feudale.

Cu deplin temei se poate observa că sub aspect ideologic aceste revoluții au fost puternic influențate de către doctrina liberală. De altfel, revoluțiile burgheze sunt liberale deoarece accederea și consolidarea capitaliștilor la putere s-a realizat pe o platformă politică eminentemente liberală. De când a apărut ca și clasă socială distinctă și mai ales de când a luptat pentru cucerirea puterii de stat burghezia și-a fundamentat aspirațiile și pretențiile pe doctrina liberală.

Odată cu cucerirea puterii consolidându-și poziția de clasă dominantă burghezia a abandonat ideea revoluției. Fiind o revoluție burgheză ea nu-și mai avea rostul de vreme ce capitaliștii erau deja instalați și consolidați la putere.

Ideea revoluției îmbrățișată inițial de doctrina liberală va servi drept model pentru dezvoltarea conceptului de ”revoluție” de către doctrina socialistă

*

*

*

*

În ultimele decenii doctrina liberală a încercat să se apropie de tema – atât de hulită inițial – ***dreptății sociale***. Există o continuitate mai mult decât evidentă ***principiile justiției sociale*** atât de criticare de liberaliștii doctrinari clasici și conceptul de ***dreptate socială*** acceptat cu greu în ultimele III – IV decenii.

La început conceptul de ”***dreptate***” desemnau în opinia liberalilor supremația Legii fundamentale precum și a întregului drept pozitiv (obiectiv). Era clamată necesitatea asigurării egalității tuturor cetățenilor în fața legilor. Este vorba de așa-numita ”***dreptate procedurală***” sau ”***dreptate formală***”. Maxima ”tot ceea ce nu este interzis este permis” vine să fundamenteze principiul ”dreptății procedurale”. Cu alte cuvinte doctrina liberală se identifică, chiar și astăzi, în mare parte cu ”dreptatea procedurală” sau ”formală”.

Treptat în condițiile dezvoltării societăților capitaliste unii doctrinari neoliberaliști au acceptat ***principiul dreptății sociale***.

Potrivit acestuia se pornește de la ideea că există clar inechitate între membrii societății, cu privire la deținerea bunurilor absolut necesare. Închistarea fiind un efect al asigurării dezvoltării și afirmării intereselor private de către stat, tot statului îi revine obligația unei așa-zise ”redistribuirii” a plusvalorii, sau măcar a unei părți din ea în așa fel încât toți cetățenii să își poată satisface interesele primare absolut necesare vieții, concretizare în dobândirea bunurilor necesare existenței umane decente.

Această partajare a plusvalorii destinată persoanelor fizice defavorizate determină neînțelegeri între doctrinarii liberali.

Unii se împotrivesc ideii de dreptate socială dar alții o acceptă considerând că alocarea resurselor generează o egalitate "dreptatea socială", cei "de dreapta" sunt liberalii libertarieni pentru care unica dreptate este aceea "formală", "procedurală".

Liberalii "de stânga", egalitarienii susțin principiile dreptății sociale. Aceștia nu au o opinie convergentă cu privire la ce anume trebuie să fie distribuit egal dar, în principiu, acceptă fără rezerve necesitatea unei "redistribuirii" a plusvalorii, a profitului capitaliștilor (o parte din el nu în întregime, desigur) către categoriile socio-profesionale net defavorizate.

II). Liberalismul și democrația

În perioada ultimelor decenii doctrina liberală acceptă fără rezerve principiile statului democratic. În mecanismul politico-etatic democratic liberalismul trebuie să accepte, fără mari rezerve, așa-zisa "*tiranie a majorității*" este proba de foc a receptării principiilor democratice știut fiind că prin excelență, liberalii sunt elitiști.

Acomodarea liberalilor cu jocul politic democratic care la momentul de față este neechivocă și de netăgăduit, este greu de digerat de o parte a doctrinarilor liberaliști, în condițiile în care democrația presupune participarea efectivă a poporului la exercitarea puterii. Și ca să nu se creadă că utilizăm doar "vorbe goale" precizăm faptul că unii teoreticieni consideră că liberalismul și democrația sunt antitetice deoarece o democrație participativă veritabilă conduce la

dispariția statului capitalist liberal, adică a Statului de Drept minimal, concurențial, care a rămas, la momentul de față, unica fosrmă de stat capitalist pur. Deci, concret, democrația veritabilă, apreciază unii doctrinari, determină disoluția/dispariția tipului pur de stat capitalist, minimal, concurențial.

În realitate, liberalismul trebuie să rămână organic legat de principiile democratice, deoarece numai statul legat poate asigura o garantare efectivă a libertății individuale numai statul democrat se poate opune eficient tiraniei și tot statul democrat este un real garant al proprietății (fie ea politică sau, după caz privată).

Liberalii fiind elitiști conservând principiul proprietății private asupra bunului nu se pot apropia până la confuzie cu susținătorii principiului democrației. Democrația este, în esență, puterea poporului adică puterea celor mulți, cei fără multe și exorbitante mijloace materiale. Ea este prin însăși natura sa apropiată doctrinei socialiste.

Liberalismul este, în esența sa, antiegalitarist iar democrația, ca și socialismul, este puternic egalitaristă.

Doar ”**socialismul liberal**” poate fi considerat o mișcare politică **cu nuamță liberală dar egalitară**. Restul mișcărilor liberale, indiferent de denumirile concrete sunt antiegalitare.

Până unde poate merge conducerea doctrinei liberale, inegalitară, în marea sa majoritate, cu statul democrat fundamentat, cel puțin teroretic, pe egalitarism?

În privința dezvoltării istorice a corelației liberalismului cu

principiile statului democratic este de observat că doctrinarii liberali au fost mai preocupați de asigurarea cadrului statului minimal, concurențial decât de instaurarea efectivă a principiilor democrației în arta guvernării. Astăzi însă toți liberalii și doctrinarii liberaliști sunt de acord în a promova, fără rezeve, statul democratic.

Această mare doctrină politică – liberalismul – a sesizat că guvernarea democratică are avantajul responsabilizării poporului iar coparticiparea acestuia din urmă la ”**actul guvernării**”, conlucrarea activă dintre guvernanți, clasa politică în general și guvernați, deci societatea civilă, determină o deosebire socială în cadrul întregii societăți, cu consecințe benefice asupra întregului mecanism politico-etatic.

*

*

*

CAPITOLUL III.
DOCTRINA SOCIALISTĂ

Chestiunile supuse tratării se referă la: socialismul utopic; socialismul comunist; partajarea socialismului originar în: social-democrație (socialism tradițional) și comunism.

Doctrina socialistă prezintă o construcție intelectual-cognitivă aparte, este oarecum atipică.

Prima interogație se referă la premisele și motivele apariției acestei doctrine, care indiscutabil a fascinat, de-a lungul timpului, sute de milioane de oameni.

Deși se afirmă îndeobște de politologi faptul că socialismul ca doctrină nu reprezintă o replică, o antiteză la doctrina liberală sau la alte doctrine politice proprii sistemelor capitaliste, este indiscutabilă apariția și închegarea socialismului tocmai din civilizația capitalistă.

Noi credem că, dimpotrivă, doctrina socialistă a constituit indiscutabil o replică profundă la curentele doctrinare politice susținătoare ale capitalismului.

Se consideră că socialismul reprezintă un mod de percepere specific al societății capitaliste.

Nu se spune însă explicit de către politologii apologeți ai capitalismului, *cine* are acest mod de percepere, *diferit* sau *poate eronat* a societății capitaliste.

Credem că acest mod diferit de percepere al oricărei societăți capitaliste este propriu persoanelor fizice deposedate de avutul lor ca urmare a manevrelor capitaliștilor sau ca urmare a unor situații excepționale: crize economice, catastrofe, incendii devastatoare etc.

Acest mod diferit de percepere este specific și persoanelor fără avere, celor care s-au aflat în imposibilitate de a agonisii sau de a putea moșteni vreun patrimoniu, cu activ îndestulător

Modul de percepere al societății capitaliste, specific doctrinei socialiste, a fost îmbrățișat în mod paradoxal – la prima vedere – și de persoane potențate material și având o situație socio-profesională bună într-o țară cu un sistem socio-politic și economic capitalist.

Este o regulă doar pe jumătate afirmată că socialismul se adresează proletariatului și dezrădăcinaților soartei. Doctrina socialistă a atras, atrage și va continua să atragă membri ai clasei capitaliștilor, intelectuali marcanți, naționaliști, internaționaliști, oameni de știință, oameni de artă și de cultură etc.

Aceste categorii nu sunt atrase datorită lipsurilor materiale, fără îndoială. Ei ”cad” în plasa socialismului doctrinar din convingere. Pentru că unii intelectuali doresc o soartă mai bună pentru proletari și pentru întregul popor muncitor. Sesizând contradicțiile societății capitaliste și mai ales cea mai flagrantă contradicție, aceea fundamentală, intelectualii/de stânga doresc depășirea acestor inconveniente generate în mod obiectiv, de societatea capitalistă.

Se consideră uneori că doctrina socialistă constituie un mod de a privi lumea, printr-o prismă emoțională. Așa fiind factorul intelectual ar fi dublat dacă nu depășit de factorul volitiv-emoțional. Dacă realitatea obiectivă a fost sau nu privită emoțional de fondatorii doctrinelor socialiste rămâne o chestiune în discuție. Dar este greu să

poți trece rece și impasibil ca un sloi de gheață peste greutatea și nevoile nesimțite în lumea producătorilor de bunuri materiale și spirituale. Să te gândești doar la interesele private neglijând total nevoia de strict necesitate ale semenilor tăi este un act de cinism care în condiții normale ar trebui să stârnească groază, oroare. Ori în capitalismul clasic chiar statul, ca reprezentant al societății, este principalul ocrotitor al intereselor private individuale care urmăresc cu egoism, un unic scop: profitul în favoarea investitorului capitalist.

În antiteză cu capitalismul, socialismul trebuie să se prezinte ca o societate ocrotitoare a intereselor publice generale a acelor interese care converg spre satisfacerea trebuințelor marii majorități a populației. Doctrina socialistă ***precizează căile de urmat*** în vederea ameliorării neajunsurilor generate de capitalism.

Acestea sunt: reformarea societății capitaliste sau schimbarea, transformarea acesteia prin intermediul revoluției politice.

I). Socialismul utopic. Primii doctrinari socialiști

A doua decadă a sec. al XIX-lea a fost hotărâtoare în privința afirmării valorilor socialiste. Fiind o replică la gândirea capitalistă, în general, și la concepția liberală, în particular, doctrina socialistă constituită, în esența sa, un efect al societății și al economiei

capitaliste. Practic, fără capitalism este greu de conceput apariția și afirmarea concepțiilor socialiste.

Vom încerca să explicăm acest aspect. Astfel, capitalismul constituie ”patul germinativ” pe care se crează și se dezvoltă doctrinele socialiste. Deși reprezintă o concepție proprie despre organizarea socială și etatică doctrina socialistă, indiferent de orientare, se raportează, ab initio, la societatea capitalistă. Scopul suprem al capitalismului este reformarea sau chiar înlocuirea societății capitaliste. Economia politică burgheză a reprezentat unul dintre pilonii fundamentali ai gândirii politice socialiste.

Eliberarea parțială a individului a fost realizată de liberalism. Tot capitalismul a separat biserica de treburile publice, proclamând capacitatea statului. Acest element reprezintă acel ”pat germinativ” care a ajutat la grefarea opiniilor socialiste în societate.

Inițial gânditorii socialiști au consacrat, conceptual vorbind, un stat în care sărăcia să fie eradicată. Aspectele de ordin economic referitoare la traiul clasei proletare erau îmbinate cu chestiuni de natură politică referitoare la necesitatea schimbării din temelii a societății, cu ajutorul revoluției.

Dezvoltarea economiei capitaliste avea ca efect degradarea continuă a situației materiale a proletarilor. Sesizarea acestui aspect au determinat pe doctrinarii socialiști utopici să afirme câteva principii umanitare și egalitare menite să creeze condiții pentru redresarea economică și socială a clasei muncitoare.

Principiile doctrinelor socialismului utopic se pot rezuma astfel:

- * Necesitatea obligativității muncii pentru toate persoanele fizice apte de muncă;
- * Consacrarea revoluției politice ca fiind principala modalitate de instaurare a socialismului;
- * Conștientizarea ideii că ”*fericirea*” *umană*, clamată de liberaliști, este în realitate supusă determinărilor sociale;
- * Acordarea rolului preponderent *rațiunii umane*, în vederea construirii viitoarei societăți fundamentate pe principiile socialismului.

Obligativitate activităților lucrative, a muncii, a reprezentat un postulat al socialiștilor premarxiști, utopici. Aceștia au sesizat faptul că procurarea mijloacelor de trai nu se poate realiza în lipsa muncii.

Munca, ca activitate conștientă, creatoare, înalță individul, îi conferă un scop în viață, îl motivează și îi dă sentimentul împlinirii, al utilității sale pentru societate. Munca este aceea care conferă omului valoare socială.

Revoluția politică a fost considerată de unii gânditori socialiști premarxiști ”elementul cheie” pentru schimbarea regimului politic. Idealiști convinși și aflați sub influența vie a Revoluției franceze unii doctrinari, în special francezi, au văzut în revoluție șansa instaurării egalitarismului social.

Ideea că ”fericirea” umană nu reprezintă un concept abstract, rupt de realitatea obiectivă, fiind organic legată de mediul social, chiar condiționată de către acesta, este un merit incontestabil al socialiștilor utopici. Pentru ei ”fericirea” omului consta în eliberarea individului din ”cătușele” societății și economiei capitaliste. Fiind, prin excelență o ființă socială, o ”roțiță” vie în vastul mecanism social reprezentat de societate, omul își poate regăsi fericirea și bunăstarea, împlinirea sa, doar în condițiile în care i se oferă o șansă de către societate.

”Fericirea” cetățeanului în societatea capitalistă este direct proporțională cu patrimoniul său, cu bunurile sale de valoare și cu mijloacele sale financiare.

Gânditorii socialiști utopici (premarxiști) au sesizat ”o contradicție” între bogați și săraci, între capitaliști și proletari. Rezolvarea acestei contradicții a fost găsită fie în reformarea societății burgheze, fie în revoluția politică.

În construirea viitoarei societăți socialiste, socialiștii utopici au acordat un rol hotărâtor rațiunii umane.

Această aserțiune trebuie înțeleasă sub două aspecte. Pe de o parte, ei considerau că eradicarea sărăciei va fi conștientizată, ca o necesitate obiectivă, legică, chiar și de către reprezentanții burgheziei. Educația era considerată principalul instrument pentru scoaterea masei proletare din mizeria materială și ignoranță. Pe de altă parte, instituirea rațiunii ca temelie a organizării viitoarei

societăți, pornea de la premisa asigurării laicității statului, a respingerii doctrinelor religioase, și a clericismului.

Instituțiile religioase erau asociate de gânditorii socialiști utopici cu vechiul regim feudal dar și cu regimul capitalist, care deși a laicizat societatea, totuși în anumite situații, a realizat compromisuri cu acestea. Bigotismul mării majorități a proletariatului, credința în superstiție a doctrinarilor socialiști premarxiști.

Doctrinarii socialiști utopici au fost: Robert Owun (1771-1858); Saint-Simon (1760-1837); Charles Fourier (1772-1837); Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865). Primul a fost englez iar ceilalți trei gânditori socialiști utopici au fost francezi.

Câteva cuvinte despre contribuția fiecăruia la dezvoltarea concepțiilor socialiste utopice, credem că nu sunt lipsite de interes.

Doctrinarul **Robert Owen** a considerat că burghezia va înțelege necesitatea ameliorării condițiilor de muncă ale proletarilor și va contribui, din proprie inițiativă, la ridicarea standardelor în privința calității condițiilor de viață și de muncă ale clasei muncitoare.

La toți socialiștii utopici **accentul cade pe reformarea societății** având ca scop desființarea sau reducerea drastică a proprietății private, sursă a inegalității sociale, precum și consacrarea principiilor asocierii și ajutorării reciproce. Owen a preconizat înființarea unei instituții bancare în care schimburile să fie

echivalente, unitatea de măsură fiind, în acest caz, munca depusă pentru atingerea rezultatului cert determinat.

Gânditorul socialist premarxist francez **Saint-Simon** a propagat, prin doctrina și concepțiile sale, deplina încredere în judecata rațională a omenirii. Întemeietor al pozitivismului sociologic acest doctrinar a considerat că soarta întregii umanități este legată organic de munca productivă efectuată de producători, de proletari. El a prevăzut înlocuirea societății capitaliștilor cu o societate a producătorilor de bunuri materiale. A fost clamată necesitatea dispariției clasei consumatorilor, adică a investitorilor capitaliști, considerată de Saint-Simon ca fiind o clasă parazită, inaptă de a produce bunuri materiale. Cu alte cuvinte, clasa care nu produce bunuri dar care, având mijloace de producție, își însușește plusvaloarea, obținută ca efect al muncii proletarilor, este parazitară și în consecință, este sortită pieirii de pe scena istoriei.

Pierre-Joseph Proudhon doctrinar socialist utopic francez a contestat rolul politicii de știință și de artă a guvernării considerând că aceasta are exclusiv rolul de a organiza, controla și gestiona economia. El a negat sensul modern, tradițional al democrației ca fiind guvernarea poporului pentru popor. Proudhon considera că democrația semnifică educarea poporului și în special a guvernațiilor tinere.

Deoarece nu credea nici măcar în principiile de bază ale statului democratic acest gânditor manifesta o aversiune față de stat, față de orice formă de autoritate publică, etatică.

Orice formă de autoritate publică era virulent contestată de Pierre-Joseph Proudhon. Autoritatea etatică trebuia înlocuită – în concepția sa – cu consimțământul mutual, cu acordurile acceptate prin înțelegere de către clasa proletară.

În privința libertății individuale Proudhon afirma determinismul social și mai ales economic al acesteia. Egalitatea condițiilor, a șanselor, determină libertatea indivizilor. El nu sacrifică nici libertatea individuală, nici egalitatea persoanelor, încercând identificarea unui raport de cauzalitate între egalitate și libertate, legătura de determinare fiind de la cauză la efectul acesteia. Egalitatea consacră o veritabilă libertate pentru că în libertatea lor oamenii trebuie să fie solidari; ori solidaritatea implică egalitatea indivizilor.

Gânditorul Pierre-Joseph Proudhon nu s-a opus doar statului, ca sursă de autoritate, ci și bisericii. El a contestat autoritatea religioasă, fiind un anticlerical convins.

Doctrinarul francez **Charles Fourier** considera munca agricolă ca fiind mai apropiată de natura umană în raport cu munca din industrii. El a propus o îmbinare a celor două categorii de activități lucrative. Fourier a fost gânditorul care a inițiat, în mod abstract, teoretic, un **falanstier**. În cadrul său oamenii trebuiau să își schimbe posturile de muncă între ei tocmai **pentru asigurarea prezervării poziției lor de egalitate**.

II). Socialismul comunist.
Partajarea socialismului original în social-democrație și
comunism

Socialismul până la Karl Marx a fost unul utopic, empiric.

Doctrinarul socialist german **Karl Marx (1818-1883)**, a sintetizat, în mod remarcabil, o teorie organică și bine încheată care să constituie un răspuns la crizele economice capitaliste. Doctrina marxistă era menită să rezolve problemele și antagonismele societății capitaliste. Ea reprezintă cea mai coerentă și încheată concepție despre modul în care trebuie transformată, de fapt înlăturată, societatea capitalistă. Karl Marx este, pe drept cuvânt, făuritorul stângismului modern care este organic și firesc continuat de către stângismul contemporan.

Doctrina marxistă reprezintă, așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, reflectarea unor multiple curente de gândire, cu caracter filosofic, sociologic, economic și mai ales, politic. Ceea ce diferențiază această doctrină constă în faptul că pentru întâia dată s-a pus în mod serios problema posibilității de acordare a puterii politice proletariatului, iar științele socio-umane: istoria, politologia dar și filosofia, au căutat să ofere răspunsuri, din perspectiva acestei doctrine.

Desigur nu suntem noi cei chemați să comentăm doctrina și opera doctrinarului Karl Marx. Ne vom mărgini doar la punctarea

câtorva chestiuni relative la concepția acestui doctinar, a celui mai grandios teoretician dintre toți gânditorii socialiști.

Mișcările socialiste, dar mai ales cele comuniste, au avut și au ca reper fundamental concepția acestui strălucit teoretician.

Vom puncta câteva principii fundamentale desprinse din doctrina marxistă relative la rolul individului, a societății, economiei și istoriei în asigurarea dezvoltării și progresului umanității.

A). În concepția doctinară marxistă individul, persoana fizică, este o ființă socială. Rezultă, în mod logic, că personalitatea și condiția individului reprezintă o reflectare a condițiilor materiale și spirituale ale societății.

De la naștere și până la moarte persoana fizică trăiește și se dezvoltă în mediul social. În consecință, personalitatea sa este puternic modelată de situația materială și de moravurile societății.

Scopurile urmărite de fiecare ins în parte trebuie să fie în acord cu scopurile generale urmărite și promovate de societate. Pentru Karl Marx libertatea umană particularizată, concretizează în fiecare individ, se poate manifesta, obiectiva doar în cadrul social organizat. Cu alte cuvinte, libertatea individuală este condiționată social deoarece pentru a percepe libertatea în esența sa, sau gradul de libertate conferit individului, acesta trebuie, în mod necesar, să se raporteze la celelalte persoane, deci la mediul social. Fără raportarea la mediul social libertatea este o utopie, o ficțiune. Libertatea – se afirmă – va fi deplină și reală doar atunci când individul va percepe

în mod egal, atât problemele individuale (private) cât și chestiunile sociale (publice).

Jalonarea libertății individuale, limitarea sa, se realizează, concret, prin intermediul legii.

Karl Marx considera că societatea capitalistă a parcurs o etapă extrem de importantă legată de concretizarea, materializarea **libertății politice** constând în: proclamarea persoanei fizice ca fiind cetățean al statului și separarea societății politice de societate civilă; distincția netă între stat și religie; separația ”publicului” de ”privat”.

În legătură cu religia merită a fi subliniat faptul că doctrina marxistă originară promovează laicitatea. Ea nu este una cu caracter religios!!! Din acest punct de vedere Marx susține principiile libertății politice deja proclamate de burghezie. Separația bisericii de stat a dat posibilitatea laicizării statului, acesta devenind un dirigitor, ce-i drept rezervat, și un arbitru între diversele culte oficiale. Religia devine apanajul societății civile fiind mai mult o chestiune privată, derivată din convingerile adepților respectivei doctrine.

Teoreticianul Marx va acorda o atenție cu totul specială necesității conștientizării de către mediul social a suferințelor și inechităților.

Această conștientizare a greutăților determinate de modul de producție capitalist va determina pe cei oprimați la acțiune. În concepția lui K. Marx această acțiune este **revoluția socialistă**. Conștientizarea nevoii de schimbare socială guvernează **un program**

politic care cuprinde concepțiile noi despre modul de organizare a societății și, respectiv, **o forță politică** concretizată în organizarea unui grup social (cel oprimat) care prin activitatea politică sunștinută (chiar violentă, revoluționară) dorește și urmărește să impună societății programul său politic.

Ce legătură au toate aceste aspecte reliefate cu individul privit ca ființă socială și cu libertatea politică? Este clar faptul că la originea forței sociale structurată politic stă grupul social organizat pe baza unei conștiințe politice de grup, ce reflectă conștiința fiecărei "ființe sociale", deci a fiecărui individ. Pe de altă parte, revoluția socialistă ar constitui cea mai înaltă formă de obiectivare, de materializare a libertății politice.

Având ca temelie libertatea umană, doctrina socialistă marxistă neagă orice tentativă de explicare a istoriei umanității prin factori exteriori condițiilor sociale.

Dimpotrivă, marxismul postulează determinismul în relația oameni – istorie. Doar oamenii, umanitatea crează istoria. Lumea socială, fiind exclusiv umană, este imperfectă și generează sărăcie, umilință și mizerie. Grijile și greutatea umane nu provin din exteriorul societății ci sunt un efect al dezvoltării sociale. Paradoxal, societatea, umanitatea generează prin mecanismele sale inumanitate!!!

Această problemă trebuie corectată neapărat pentru ca indivizii să se simtă utili sub aspect social.

Dintre toate ”*inumanitățile*” generate, ca efect, de funcționarea societății, cel mai dureros, primitiv și dezumanizant este, de departe *efectul sărăciei*. K. Marx a conceput revoluția socialistă, sub aspect doctrinar, ca o eliberare de sărăcie, ca o reumanizare a individului, ca o retrăire, în plenitudinea sa, a socialului, ca un scop, un țel nobil pentru individ și pentru întreaga societate.

B). Așa cum am precizat anterior, principala problemă nesoluționată din societatea capitalistă este, în concepția filosofului politic Karl Marx, chestiunea sărăciei, garantată de proprietatea privată, în special, cea reproductivă.

În concepția marxistă binomurile bogăție-sărăcie; capitaliști și proletariat nu se circumscrie unui tot unitar, unui sistem social global. Deși fac parte din aceeași realitate socială binomurile respective au fost, sunt și vor rămâne profund antitetice.

Relația dintre ele se manifestă astfel: capitaliștii și proletariatul generează funcționarea economiei capitaliste, capitaliștii prin mijloacele de producție de care dispun, clasa muncitoare prin forța activă de muncă pe care o cheltuie – ca energie – în procesul de producție.

Bogăția și sărăcia reprezintă efectele modului de producție capitalist, a reproducției capitaliste.

Doctrina marxistă a evidențiat absoluta pauperizare a clasei proletare, ca efect al distribuirii plusvalorii, a profitului, după criterii private, deși activitatea lucrativă care l-a generat este profund

socială. Plusvaloarea se distribuie în folosul proprietarilor mijloacelor de producție, a capitaliștilor, în defavoarea muncitorilor. Această situație obiectivă, cu caracter economic, are profunde consecințe și pe plan psihologic deoarece proletariatul, nefiind participant activ la partajarea plusvalorii, a profitului, trăiește, atât individual, singular, cât și colectiv, un sentiment de înstrăinare, de alienare în raport cu propriul său eu dar și cu societatea. Acest sentiment este consecința directă a stării materiale de sărăcie, determinată de lipsa posibilităților de însușire a unei părți din plusvaloare, așa cum ar fi just și legitim.

Alienarea umană, specifică proletariatului, se referă atât la planul material cât și la cel spiritual. Ea este în mod mediat consecința partajării inechitabile a plusvalorii în favoarea netă și fără echivoc a capitaliștilor.

Clasa muncitoare rămâne în condiția de ”*clasă așa-zis salarială*”, lipsită de mijloace de producție și de proprietate privată, în general. Alienarea proletarului se regăsește atât în raport cu propria persoană, cât și în raport cu mediul familial. De aici, provine tendința unor membrii ai clasei defavorizate de a se refugia într-o lume iluzorie, în alcool, droguri etc., tendința spre o viață parazitară prin parvenire (căsătorii formale sau din interes).

În societatea capitalistă totul se formalizează iar oamenii învață, pentru a supraviețui, să devină cameleonici și să acționeze fără scrupule.

În aceste condiții – sumar expuse, dar drastice – clasa muncitoare conștientizează ”precaritatea socială” a societății capitaliste. Soluția preconizată de Karl Marx *este unică și radicală*, constând în dispariția, înlăturarea societății capitaliste. Dispariția/înlăturarea societății burgheze a fost preconizată prin revoluția socialistă.

Deci, conform acestei doctrine premisele apariției comunismului se regăsesc în societatea capitalistă iar cauza principală a revoluției o constituie absoluta inegalitate în distribuirea plusvalorii ceea ce determină înstrăinarea salariaților, a clasei muncitoare, de societate, de familie și chiar de propria persoană.

C). Istoria luptei de clasă sau istoria luptei dintre clasele sociale constituie motorul Istoriei politice a statelor cât și a Istoriei politice universale. Această idee afirmată de Marx are o valoare intrinsecă, fiind extrem de importantă pentru întreaga doctrină politică marxistă. Înțelegem, conform acestei opinii, că întreaga evoluție socio-politică a umanității, întreaga istorie a omenirii, se fundamentează pe o luptă a contrariilor, a contradicțiilor dintre clasele sociale antagonice. Practic, ”lupta” dintre principalele clase sociale determină în istorie evoluția social-politică: stăpâni de sclavi – sclavi; nobili – iobagi; capitaliști – proletari.

Această luptă este continuă, susținută, chiar dacă nu capătă în mod continuu un caracter violent, distructiv, revoluționar.

În condițiile capitalismului lupta antagonică dintre burghezie și proletariat estompează, în mare parte, acțiunea altor clase/categorii sociale.

În raport cu clasa capitaliștilor radicalismul cel mai ascuțit și conștiința cea mai clară în privința necesității schimbării aparține proletariatului. Se consideră că în mod obiectiv această clasă socială pauperizată și exploatată are cel mai mare interes de a se elibera de sub dominație: economică, socială și, nu în ultimul rând, politică.

D). Din cele expuse anterior rezultă că proletariatul este clasa socială care manifestă un rol politic major în promovarea schimbării sistemului socio-politic. În condițiile societății capitaliste se consideră, de această doctrină, că muncitorii, fiind cei mai năpăstuiți și sărăciți, cei mai exploatați au cel mai mare interes în promovarea unor noi relații sociale în cadrul societății. Practic, proletarii sunt cei mai radicali deoarece, în societatea capitalistă, ei nu mai au nimic de pierdut!!! În acest scop forța politică a muncitorimii trebuie să fie bine organizată. Procesul revoluționar presupune conștientizarea de către proletari a necesității sale și imprimarea unor obiective revoluționare în cadrul programului politic susținut de partidul politic muncitoresc, de regulă cel comunist.

Radicalizarea ideilor programului politic dar și a metodelor și mijloacelor prin care se asigură accesul la puterea politică se datorează voinței proletarilor de a accede la puterea de stat,

conștientizării ideii că numai astfel pot domina sistemul politic existent.

E). Rolul statului și a democrației în concepția marxistă sunt privite de pe poziție de clasă. În concepția marxistă originară se recunoaște statului o serie de competențe, de atribuții general-valabile pentru orice stat de pe mapamond: competențe în domeniul apărării; în domeniul asigurării ordinii și liniștii publice; în domeniul asigurării sănătății populației statului, etc. Totuși, statul prezervă, prin însăși natura sa, un anumit echilibru între clasele și categoriile sociale existente în statul respectiv. Este, privit din această perspectivă, statul absolut neutru? Marxiștii susțin că nu se poate pune problema neutralității statului, a organelor etatice, în acest caz. Dimpotrivă, puterea politică și mai ales puterea de stat se identifică cu clasa dominantă în stat. Așa fiind, în societatea capitalistă clasa dominantă în stat este burghezia. Ea deținând mijloacele de producție, deci ”puterea” economică, prin intermediul statului obține și puterea politică. Întotdeauna, indiferent de orânduirea socială existentă (sclavagism, feudalism sau capitalism) clasa dominantă politic în stat a fost clasa dominantă economic în societate.

Care este rolul statului și din ce motiv a apărut acesta pe scena istoriei umanității? Punctul de vedere marxist este în sensul necesității obiective a apariției statului în scopul ”medierii”, a ”concilierii” între principalele clase sociale antagonice. Pe parcursul existenței sale rolul statului este identic cu scopul ”inventării” sale. Puterea etatică ”guvernează” și ”mediază” între clasele sociale

antagoniste. Ea caută să obțină un echilibru între respectivele clase sociale, echilibru menit a conduce la o ”aparentă” coeziune socială.

În privința democrației concepția marxistă, deși propagă revoluția, este tolerantă. Statul democratic având o formă de guvernământ republicană a fost considerat cea mai înaltă represie a statului, privit în abstracțiunea sa. De altfel, socialiștii s-au integrat perfect în mecanismele jocului democratic, democrația fiind apreciată ca un sistem politic în care clasa proletară își poate exprima punctele sale de vedere. În fapt, marxismul a prevăzut că statul republican și democratic este mai ușor de penetrat de ideologia socialistă și, totodată, ar putea ceda mai ușor revendicărilor de teama revoluției socialiste.

Forța politică a proletarismului – partidul comunist, indiferent de denumirea concretă adoptată, - poate mai lesne să adopte o strategie politică – chiar și disimulată – în condițiile statului democratic și a formei republicane de guvernământ.

Așa fiind, ajungerea la putere a proletarismului constituia (reprezenta) cucerirea puterii politice de către partidul său reprezentativ, adică cucerirea statului democratic de către clasa proletară. Deși acceptă, în principiu, democrația marxiștii o pun în slujba partidului clasei proletare. Odată acesta ajuns la putere va ignora ”jocul politic democratic” în scopul edificării unui alt tip de societate, respectiv societatea socialistă. Intrarea marxiștilor în ”jocul politic democratic” nu trebuie considerată o abdicare de la fundamentalul principiu al înlăptuirii revoluției. Aceasta rămâne

intact iar partidul proletariatului utilizează mecanismele democratice atât timp cât nu poate înfăptui, în mod obiectiv, revoluția socialistă

Cu alte cuvinte angrenarea partidelor marxiste în jocurile politice este una de conjunctură, menită să cunoască din interior mecanismul politic democratic, în așa fel încât, la momentul prielnic să se procedeze la înlăturarea violentă a relațiilor sociale existente și, în esență, a întregului mod de producție de tip capitalist.

Statul democrat este convenabil deoarece permite relativ ușor răspândirea doctrinelor marxiste și, totodată, asigură posibilitatea participării nediscriminatorii la jocul politic a partidelor proletariatului.

Organic legat de ”*stat*” și de ”*democrație*” este și principiul marxist al progresului orânduirii de stat. În concepția socialistă orânduirea de stat trebuie să fie într-o permanentă evoluție, determinată de necesitățile resimțite de națiune. Ori, o orânduire ce nu ține pasul cu necesitățile sociale devine învechită, fiind prin natura sa, conservatoare și retrogradă. Marxiștii afirmă faptul că statul democratic este incapabil să ființeze în condițiile social-economice ale capitalismului deoarece caracterul antagonic al claselor sociale fundamentale – burghezia și proletariatul, clasa salarizată – determină inaplicarea sau aplicarea formală, golită de conținut, de substanță, a principiilor fundamentale ale democrației.

Contradicțiile dintre cele două clase fundamentale și antagoniste fac practic imposibilă guvernarea poporului de către popor. Astfel – afirmă marxiștii – statul democratic, fundamental pe

economie capitalistă, este sortit eșecului, rămânând în istoria politică ca o veritabilă ”formă fără fond”.

F). Sistemul puterii etatice capitaliste poate fi schimbat doar prin revoluția politică socialistă.

Aceasta reprezintă o idee de forță a doctrinei marxiste. Despre noțiunea de **revoluție** am făcut referire în paginile anterioare ale cărții; respectiv titlul I: ”Știința politică”, Cap II: ”Acțiunea politică”, ”Concepții politologice privitoare la dezvoltarea societății” – subdiviziunea ”Radicalismul politic și revoluția”.

Scopul revoluției socialiste îl reprezintă schimbarea din temelii a societății capitaliste. Aceasta se realizează prin înlocuirea clasei politice a capitaliștilor de la conducerea politică a statului. În acest mod ea crează condiții prilej pentru schimbarea totală a societății. Ca orice revoluție și revoluția socialistă a fost concepută ca fiind un proces distructiv și constructiv, în același moment. Ea distruge temeliile societății capitaliste, construind o societate nouă de tip socialist.

Pentru realizarea acestui obiectiv fundamental partidul politic reprezentant al proletarilor, al celor salarizați, trebuie să dobândească, înainte de toate, sprijinul și susținerea unei fracții sociale majoritare. Acest lucru se obține prin mijlocirea propagandei, cu scopul de a crea o efervescență revoluționară în preajma revoluției politice efective. De asemenea, după cucerirea puterii politice spiritul revoluționar trebuie să fie puternic întreținut și cultivat în mod real. Lipsa entuziasmului revoluționar al maselor largi populare, după

cucerirea puterii de către partidele marxiste, determină – așa cum lesne s-a observat în fostele state ale blocului politic socialist – formalizarea principiilor și acțiunilor, conducând la eșecul instaurării depline și a menținerii socialismului ca sistem politic.

În vederea cuceririi puterii politice organizatorii revoluției proiectate trebuie să se prezinte ca fiind apărătorii intereselor generale ale societății, ca reprezentanții noului și progresului politic și social.

Clasa politică dominantă în perioada anterevoluționară – este vorba de capitaliști – trebuie prezentată ca fiind o clasă socială retrogradă, decadentă, parazitară.

Desigur, revoluția politică socialistă (comunistă) nu conduce ab initio la instaurarea societății socialiste depline. Ea crează doar posibilitatea transformării radicale, profunde a structurilor și instituțiilor puterii etatice, care ulterior sunt utilizate de partidul politic marxist pentru edificarea societății socialiste. Revoluția politică socialistă are menirea înlăturării raporturilor sociale de dominație, generate de inegalitățile materiale din societate, prin negarea efectivă a proprietății private în economie și prin negarea rolului jucat de proprietatea privată, mai ales de cea reproductivă, în societate.

Așa fiind, revoluția politică socialistă, marxistă, prezintă multiple trăsături caracteristice: *este o revoluție politică* pentru că urmărește cucerirea puterii politice și menținerea noii clase sociale la putere prin înlăturarea vechii clase sociale dominante, *este o*

revoluție socială deoarece tinde să distrugă vechea societate capitalistă înlocuind-o cu o nouă societate, cea socialistă și **este o revoluție economică** întrucât desființează proprietatea privată, și mai ales cea reproductivă, negând rolul – posibil pozitiv – al proprietății private și utilitatea acesteia în cadrul societății.

G). Revoluția socială și revoluția politică – raportul de determinare dintre cele două concepte

Necesitatea revoluției socialiste rezidă, conform teoreticienilor marxiști, în inegalitatea, frapantă și crudă, existentă în economie. Această inegalitate se concretizează în, ”distribuirea” proprietății private, în mod deosebit a celei reproductivă, în societate, net în favoarea capitaliștilor și, totodată, în modul de redistribuire a plusvalorii, a profitului tot în favoarea clasei dominante în societatea capitalistă. În concepția marxistă, revoluția politică socialistă își are fundamentul în aceste inegalități obiective, relevante în economie. Ea nu constituie doar un capriciu a unor personalități ”dezaxate” sau dornice de publicitate. Ea nu reprezintă rodul unor iluzii, pur subiective, a unor frustrări cu caracter eminamente psihologic. Distribuția proprietății private și a plusvalorii fiind chestiuni obiective, materiale, reprezintă o cauză fundamentală, cert determinată, o cauză fundamentală logică.

Înșușirea privat-capitalistă a rezultatelor muncii celor salariați, a proletarilor, în favoarea proprietarilor mijloacelor de producție, a capitaliștilor, determină o inegalitate economică care se

răsfărânge în întreaga societate, conducând la disfuncții, la dezechilibre sociale profunde.

Marxiștii consideră că revoluția politică socialistă poate apărea în societățile capitaliste dezvoltate sub aspect economic și social.

Mizeria și suferința socială considerate reziduuri ale ciclului economic reproductiv capitalist sunt pregnant puse în evidență în statele capitaliste dezvoltate. Marxiștii preconizau o revoluție politică socialistă materializată în mai multe state capitaliste dezvoltate, având, practic, un caracter mondial. În lipsa acestui caracter mondial, global, revoluția politică socialistă (comunistă) este sortită pieirii!!! Fondatorii doctrinei comuniste K. Marx și F. Engels au prevăzut necesitatea caracterului global al revoluției. Situația faptică, obiectică, din secolul al XX-lea, a confirmat justetea acestor concepții. Înfăptuirea revoluției așa-zis comuniste doar într-o singură țară, imensă, ce-i drept, dar aflată la periferia sistemului economic capitalist, urmată de ”exportarea forțată”, a sistemului socialist în țările est-europene ocupate de armata sovietică, în timpul și după al II-lea Război Mondial, a generat o îndepărtare irevocabilă de la principiile originare ale marxismului, urmată de colapsarea întregului sistem politic al statelor socialiste.

Dacă generarea revoluției politice socialiste (comuniste) rezidă în principal în inegalitatea, sub aspect economic, a claselor sociale antagoniste, fundamentale, există desigur și o cauză subsecventă, adiacentă care determină apariția acestui tip de

revoluție politică. Se consideră că societatea capitalistă fiind în continuă expansiune, datorită dezvoltării științei și tehnologiei, generează – ea însăși – o fractură între cadrul organizatoric instituțional al relațiilor sociale, pe de o parte, și realitatea socială obiectivă, materializată, în principal, în forțele de producție, tehnologie etc. pe de altă parte.

Se consideră că revoluția politică socialistă (comunistă) apare dintr-o necesitate obiectivă, logică, având menirea distrugerii, înlăturării, tuturor cadrelor de instituționalizare, de codificare a relațiilor sociale din societatea capitalistă. Ca atare, toate actele normative rămase din capitalism ar trebui imediat abrogate, ca efect al revoluției politice, întrucât acestea exprimă interesele politice, economice, sociale ale fostei clase dominante a capitaliștilor. Marxiștii pun accent nu pe **izvorul de drept formal** ci pe **izvorul material de drept** care reflectă condițiile materiale de existență ale societății.

Supraviețuirea unor acte juridice normative adoptate în condițiile capitalismului și după înfăptuirea revoluției politice socialiste (comuniste), determină frânarea întregului proces revoluționar putând conduce clar la discreditarea revoluției socialiste. Nu este conceput, în opinia marxiștilor supraviețuirea legilor vechiului regim care oglindește interesele burheziei în perioada post-revoluționară, dedicată construcției societății socialiste. Acest fapt – supraviețuirea legilor burgheze în condițiile socialismului – asigură perpetuarea intereselor capitaliștilor în noua societate aflată

în construcție. Conform doctrinei marxiste supraviețuirea unor legi burgheze, după instaurarea socialismului (ex: Codul Civil de la 1865 în România) a reprezentat un factor favorizant al perpetuării relațiilor de tip capitalist într-un stat socialist.

În statele foste socialiste există opinia – în societatea civilă – conform căreia comunismul reprezintă un **ideal**. Dimpotrivă, fondatorul doctrinei comuniste, filosoful K. Marx aprecia că, departe de a fi un ideal, comunismul trebuie să reprezinte în realitate, o mișcare doctrinară și politică perfect ancorată în realitatea obiectivă. Trecerea de la **societatea capitalistă** la **societatea comunistă** nu se poate realiza într-un interval de timp scurt. Deși revoluția politică propriu-zisă este de scurtă durată, continuarea ei, concretizată în edificarea societății comuniste, este anevoioasă și sinuoasă.

De aceea, Karl Marx a prevăzut o etapă intermediară între capitalism și comunism, concretizată edificării noii societăți. Această etapă intermediară constituie o necesitate, obiectivă, logică, deoarece începerea edificării socialismului nu se face într-un vid social, ci într-un mediu în care se prepetuează moravurile și mentalitățile vechii societăți capitaliste.

Lupta împotiva rămășițelor societății capitaliste se duce, în această etapă intermediară, cunoscută sub denumirea de **societate socialistă** sau **dictatură revoluționară a proletariatului**.

Societatea socialistă constituie deci o perioadă tranzitorie între societatea capitalistă și societatea comunistă. Înfrângerea moravurilor și transformarea mentalităților vechii societăți capitaliste

nivelează construcția societății socialiste, creind premisele instaurării societății comuniste.

Comunism și social-democrație – forme de manifestare a doctrinei socialiste.

Partajarea socialismului original social – democrație și comunism.

Primul Război Mondial, cunoscut și sub denumirea ”Marele Război”, a reprezentat, pe bună dreptate, un moment de zdruncin, de ruptură ideologică în sânul mișcării socialiste europene.

Spunem ideologic întrucât mișcarea socialistă, sub aspect doctrinar, s-a manifestat constant împotriva oricăror războaie ”imperialiste”, având ca obiectiv lupta pentru împărțirea/reîmpărțirea lumii între marile puteri dominarea politică a Planetei, a acesteia. Sub aspect politic o parte dintre partidele socialiste s-au pronunțat în favoarea războiului, adoptând o poziție naționalistă. Efectul a fost și o disoluție organizatorică deoarece, la sfârșitul războiului, Internaționala a-II-a Socialistă va înceta să mai existe. În Franța, Marea Britanie și Belgia partidele socialiste au sprijinit activ efortul de război, participând, sub aspect politic, la guvernare. Astfel, după anul 1920, se poate consemna, fără putință de tăgadă, existența și conservarea rupturii în mișcarea socialistă europeană. Cele două

curente desprinse, ambele, din vechea doctrină au fost: ***social-democrația*** și ***comunismul***.

Ruptura s-a permanentizat cele două curente devenind rivale, ceea ce a determinat înființarea a doua Internaționale, care să reprezinte cele două opinii doctrinare: Internaționala socialistă și Internaționala comunistă.

În realitate, opinăm că ambele curente doctrinare prezintă un trunchi comun, relevat sub aspectul scopului urmărit activ. Ceea ce le deosebește se referă la modul de operare, la mijloacele ce trebuie utilizate în vederea construirii socialismului.

Împărțirea mișcării socialiste în social-democrație și comunism a estompat, ca să nu spunem că a prejudiciat, doctrina socialistă, în ansamblul ei. Totuși, existența celor două "curente" socialiste a constituit și reprezintă și la momentul actual, o realitate politică ce, în nici un caz, nu poate fi neglijată.

A mai exista un moment semnificativ care a determinat, sau măcar a accelerat, partajarea socialismului în social-democrație și comunism. Acesta este legat de victoria Revoluției Bolșevice din octombrie 1917 de la Petrograd, din Rusia. În fața acestei realități politice din fostul Imperiu Țarist, o bună parte dintre socialiștii europeni s-au declarat sceptici. Ei apreciau că în Rusia post-țaristă nu este pe cale de a se instaura deplin socialismul pentru că noul regim se manifestă dictatorial iar Rusia, ca stat, nu îndeplinește condițiile – cosacrate originar în gândirea marxistă – pentru o revoluție politică comunistă, fiind o țară imensă dar înapoiată economic, cu o clasă

muncitoare relativ redusă și neinstruită, iar revoluțiile sociale deși capitaliste erau puternic marcate de importante reminiscențe feudale.

Socialiștii care au văzut în Revoluția Bolșevică o veritabilă revoluție politică comunistă s-au separat de partidele tradiționale, înființând partide comuniste în statele europene.

În Rusia post-țaristă au avut loc radicale transformări nu doar în privința economiei și a societății, în ansamblul ei, dar și raportat la doctrina marxistă originară.

Liderul incontestabil al Revoluției Bolșevice Vladimir Ilici Lenin a "adaptat" doctrina marxistă la situația socială politică și economică specifică unei țări aflate la periferia sistemului internațional capitalist tradițional, "clasic".

Tezele susținute de Lenin conducătorul Revoluției comuniste rusești, relative la particularitățile aplicării doctrinei comuniste în Rusia, se referă la următoarele aspecte (chestiuni) principale:

- * Afirmarea tezei că revoluția politică comunistă se poate înfăptui doar într-o singură țară;
- * Instituirea unui sistem centralizat de conducere a partidului marxist revoluționar;
- * Considerarea instituției etatice, a statului, ca fiind un eficient instrument de dominație politică a unei clase sociale privilegiate în detrimentul altei clase sociale (sau a altor clase sociale);
- * Exacerbarea rolului "dictaturii proletariatului" și ignorarea deliberată a drepturilor și libertăților cetățenești.

Să le analizăm succint:

- * Afirmarea tezei potrivit căreia revoluția politică comunistă se poate desfășura într-o singură țară.

Contrar doctrinei marxiste originare care afirma: posibilitatea desfășurării revoluției exclusiv în statele dezvoltate sub aspect economic; necesitatea desfășurării revoluției în mai multe state capitaliste dezvoltate, în mod simultan, generând, practic, o revoluție comunistă mondială; imposibilitatea succesului revoluției comuniste dacă aceasta nu va cuceri puterea în majoritatea statelor capitaliste dezvoltate, doctrina elaborată de liderul Revoluției Bolșevice din Rusia, Vladimir Ilici Lenin, subliniază, între altele, aptitudinea revoluției politice comuniste de a câștiga puterea politică doar într-un singur stat. Este vorba de o readaptare a doctrinei marxiste originare la situația social-politică și economică existentă în teoriile fostului Imperiu Țarist.

Teza justifică posibilitatea desfășurării revoluției și în statele capitaliste slab dezvoltate din punct de vedere economic, cum este cazul Rusiei post-țariste. Așadar, în opinia leninistă, condițiile prilej cu caracter economic, descrise în doctrina marxistă originară, deși își păstrează integral valabilitatea, nu devin axiomatic absolute. Cazul Rusiei a demonstrat, în opinia lui Lenin, justetea tezei sale.

Asta înseamnă că în statele capitaliste slab dezvoltate economic, aflate la periferia sistemului capitalist, nu economicul determină revoluția politică comunistă ci invers, revoluția comunistă

învingătoare generează prin forța sa politică – partidul marxist, comunist – prefacerile și reorganizarea economică, din temelii. Este răsturnată practic, teza lui Karl Marx. La fel, în ipoteza victoriei revoluției, într-o singură țară, și aceea un stat capitalist slab dezvoltat economicește. Lenin afirmă ideea victoriei socialismului într-un stat ori în mai multe state, fără ca revoluția să devină planetară, globală, fapt ce generează existența în comunitatea internațională a doua sisteme social-politice: unul capitalist și altul socialist.

Datorită victoriei revoluției într-un singur stat coroborat în situația precară sub aspect economic a Rusiei, construcția socialismului – efectuată practic în Rusia sovietică și mai apoi în URSS – a diferit net de conceptele imaginate de Karl Marx, în cadrul doctrinei socialiste (comuniste) marxiste originare.

Situația particulară din fostul Imperiu Rus materializată prin: slaba dezvoltare economică, coexistența unor relații sociale feudale alături de relațiile sociale proprii capitalismului; fragilitatea și cantitativă dar mai ales calitativă, a proletariatului din Rusia; lipsa de instrucție școlară elementară manifestată la imensa majoritate a populației fostului Imperiu, a determinat – credem noi obiectiv, justificat – organizarea oarecum ”atipică” a viitoarei societăți socialiste sovietice în raport cu tezele doctrinare marxiste.

Practic, statul socialist a realizat sub aspect economic, cultural și educațional ceea ce Imperiul Rus, în calitatea sa de stat capitalist cu puternice influențe feudale nu a realizat. Inaplicabilitatea integrală a doctrinei marxiste în cazul statelor

capitaliste periferice, se datorează slabei lor dezvoltări economice împletită cu lipsa unei conștiințe înaintate, generate de precaritatea sistemului de învățământ. În Rusia a lipsit, în mare parte, conștiința de sine a proletariatului.

* Instituirea unui sistem centralizat de conducere a partidului marxist revoluționar (comunist)

Partidul comunist (bolșevic) al Rusiei sovietice s-a caracterizat într-un sistem organizatoric rigid, care exacerba rolul liderului politic suprem.

Acest sistem denumit ”centralism democratic” a fost, de fapt, o dictatură veritabilă a organelor centrale, și în special al liderilor, asupra organelor locale, inferioare, ale partidului.

Se constată, din nou, ignorare a principiilor marxiste originare, fundamentate pe democrație, egalitate și solidaritate. Era, prin acest fapt, socialismul doctrinar marxist, înlăturat din Rusia sovietică sau principiile sale erau adaptate la situația particulară a acestui stat??

Fără îndoială, realitatea politică și socială din Rusia post-țaristă ne determină să considerăm că sistemul organizatoric adoptat de Partidul comunist bolșevic se fundamenta pe tradițiile acestui stat. Astfel, lipsa oricărei forme autentice de guvernare democratică din Imperiul Țarist; mentalitatea poporului pentru care era vie – în memoria colectivă – instituția quasi-sacramentală a ”țarului”; izbucnirea războiului civil din Rusia, prelungit mai mulți ani, a

determinat adoptarea acestei viziuni leniniste cu privire la organizarea și conducerea partidului. Efectul principal al adoptării ”centralismului democratic” în organizarea și conducerea partidului a fost reprezentat de ”crearea unei rupturi” între partid și societatea civilă. Chestiunile de partid au devenit obiect de discuție și de decizie politică exclusiv în structurile sale de conducere, populația nefiind consultată.

Reținem, fără rezerve, că principiul ”centralismului democratic” promovat activ în Rusia sovietică, apoi în URSS, a generat o organizare și o conducere profund nedemocratică a Partidului comunist bolșevic, cu consecințe nefaste asupra statului și a întregii societăți.

* Cosiderarea instituției statului ca fiind un eficient instrument de dominație politică a unei clase sociale privilegiate în detrimentul altei/altor clase sociale defavorizate.

Organizarea și conducerea nedemocratică, hipercentralizată a partidului s-a răsfrânt și în privința rolului statului, conform concepției leniniste.

Astfel, doctrina marxistă tradițională recunoaște statului rolul de instrument al clasei sociale dominante. Totodată se prevedea și posibilitatea dar și obligația statului de a ”arbitra”, de a ”media” între clasele sociale antagoniste. Pentru Lenin însă rolul ”de mediator” al puterii etatice, între clasele sociale antagonice, dispare cu desăvârșire!! Așa fiind, statul rămâne doar un mijloc, un

instrument de dominație politică a clasei sociale ajunse de putere în dauna celorlalte sau a celeilalte clase sociale defavorizate.

În concepția leninistă statul este o adevărată ”mașină infernală” în mâna clasei dominante care îl anunță și îl utilizează efectiv și continuu împotriva clasei sau claselor sociale neprivilegiate sau a celorlalte categorii sociale.

Indiferent de tipul de regim politic, de forma de guvernământ, de structura de stat, statul – privit în abstracțiunea sa – are în concepția lui V.I.Lenin, rolul unicat în paragraful anterior. Fondatorul primului stat socialist de pe mapamond avea o concepție radicală despre stat, acesta fiind eminent ”represiv” și ”exploatare”. Cum orice tip de stat constituie un mijloc, un instrument de dominație, în concepția leninistă, și statul socialist avea exact același rol; acesta, constituit, într-o dictatură a proletariatului este un instrument în mâna clasei proletare pentru distrugerea fostei clase dominante, a burgheziei.

Concepția aceasta radicală care implică nemijlocit și nelimitat statul în lupta dintre clasele sociale antagonice, de partea clasei sociale dominate, adică a proletariatului în Rusia sovietică, a determinat utilizarea pe scară largă a instituțiilor etatice din sfera justiției, procuraturii și afacerilor interne în lupta represivă împotriva claselor sociale ”retrograde”, de fapt în lupta împotriva tuturor persoanelor fizice considerate, arbitrar și subiectiv, dușmani ai revoluției și ai socialismului.

În concepția leninistă despre stat – schematic punctat anterior – dezvăluie, neechivoc o tendință unilaterală de considerare a instituției etatice drept ”simplu instrument” de represiune. Ori, statul, prin instituțiile care-l compun, rămâne totuși cea mai faimoasă instituție social-politică și juridică creată de geniul omenesc. Iar rolul și funcțiile instituției statale nu pot fi reduse niciodată, la un unic rol represiv, concretizat în utilizarea forței etatice ca ”simplu instrument”, de o clasă socială dominantă împotriva altei clase sociale, antagonice și defavorizate. (A se vedea Titlul I: ”Știința politică” cap. I: ”sistemul politic”; subdiviziunea: ”statul – instituție social-politică și juridică fundamentală”)

* Exacerbarea rolului ”dictaturii proletariatului” și ignorarea deliberată a drepturilor și libertăților cetățenești.

Vom privi în acest context, conceptul ”***dictatură a proletariatului***” sub un alt aspect. Apelând la doctrina marxistă originară, clasică, ”dictatura revoluționară a proletariatului” desemna perioada transformării, sub impulsul uriaș al revoluției a societății capitaliste în societate comunistă.

Cât timp se manifestau antagonismele în raport cu tradițiile și cu mentalitățile vechii orânduiri capitaliste, această primă etapă a ”dictaturii proletariatului” adică etapa edificării societății socialiste, ca etapă de ”tranziție politică” își găsea menirea.

Această primă etapă este reprezentată de socialism.

În concepția Revoluției bolșevice a lui V.I.Lenin în esență, etapa socialistă, a ”dictaturii proletariului” devine extrem de importantă deoarece, în această perioadă de timp, ”armonizarea” fostelor clase sociale antagonice trebuie îndeplinită prin decimarea fizică, brutală a exponenților fostei clase dominante, capitaliști și moșieri.

Acest lucru a fost subliniat anterior dar în contextul utilizării statului ca ”instrument” de dominație politică de represiune.

Concepția lui V.I.Lenin era în sensul distrugerii fizice a vechii clase sociale dominante, fără a se încerca atragerea acestora în opera de făurire a societății socialiste. ”Dictatura proletariului”, concretizată în Rusia sovietică, a îndepărtat orice urmă de democrație autentică, comuniștii bolșevici instituind propria lor dictatură asupra întregii societăți civile. Sub masca ”dictaturii proletariului” au fost înfăptuite milioane de crime atât în perioada de început a regimului bolșevic sovietic cât mai ales după preluarea conducerii partidului de către I. V. Stalin.

Practic în ”dictatura proletariului” partidul își subordonează în totalitate instituțiile etatice, utilizându-le teoretic în vederea construcției socialismului iar efectiv pentru distrugerea dușmanilor și adversarilor politici, reali sau imaginari. Din nefericire socialismul sovietic sub ”dictatura proletariului” rămâne la îndemâna elitei politice comuniste conducătoare, departe de popor, fiind utilizat de foarte multe ori, chiar explicit, împotriva poporului (a popoarelor sovietice).

În legătură cu drepturile și libertățile cetățenești precizăm, de la început, faptul că deși au fost proclamate de Revoluția comunistă, au intrat într-un ”con de umbră” aproape imediat după cucerirea puterii politico-statale de către bolșevici.

Tendința accentuată spre socializare, dorința de dezvoltarea și în special de industrializare a țării, a condus la degradarea continuă a libertăților individuale. Sub regimul sovietic omul era privit ca un ”instrument”!!!! În lipsa unui regim politic cu adevărat democratic, atât **statul** cât și **cetățeanul** au ajuns în postura de ”instrument”, primul fiind foarte des utilizat împotriva celui de-al doilea, în chip primitiv și arbitrar.

Alături de alte erori, considerarea persoanei fizice drept ”instrument” pentru satisfacerea nevoilor construcției societății socialiste a reprezentat o gravă și fundamentală greșeală. Sunt de neimaginat dar perfect veridice mecanismele statale cu rol distructiv și intimidator utilizate pe scară largă împotriva populației Rusiei sovietice, apoi a URSS, la ordinul liderului partidului comunist (bolșevic), atât în perioada leninistă cât mai ales în epoca stalinistă.

După cum s-a subliniat deja, socialiștii tradiționaliști, reformiștii, numiți și social-democrați, s-au separat doctrinar de socialiștii revoluționari, de comuniști, deoarece primii nu au văzut în Revoluția bolșevică rusă o veritabilă revoluție socialistă (comunistă).

Astfel, socialiștii din diferite state europene – Germania, Franța; Anglia, Belgia etc – au considerat că revoluția din Rusia nu reprezintă în realitate, o revoluție socialistă. Acest punct de vedere s-

a conturat deoarece se consideră că într-un stat capitalist periferic – precum Rusia – înapoiat economic și rudimentar politic, cu o clasă proletară redusă numeric și, în mare parte, analfabetă nu poate avea loc, cu șanse de succes, revoluția socialistă.

Social-democrații reproșau regimului leninist renunțarea la edificarea unui stat democratic dar și la principiile fundamentale ale socialismului.

Văzând unde anume a condus calea revoluționară de instaurare a socialismului, social-democrații, deși s-au considerat continuatorii reali a doctrinei marxiste, au apreciat că unica cale viabilă de impunere a socialismului este cale reformelor. Așadar, socialiștii reformiști, adică social-democrații, au repudiat calea revoluționară de instaurare a societății socialiste.

Mijlocul de impunere a socialismului, adică ”calea reformelor” impunea nu o radicalizare a discursului politic și proclamarea revoluției drept ”scop superm” ci dimpotrivă, participarea partidelor socialiste și social-democrate la ”jocul politic”, chiar și la guvernare, alături de partidele reprezentante ale capitaliștilor. Scopul acestei participări, în special la guvernare, îl reprezenta impunerea socialismului pe calea reformelor.

Se considera că revoluția socialistă nu se poate înfăptui cu succes deoarece statele capitaliste sunt în ascensiune, rolul lor nefiind consumat, pe scena istoriei. Susținând reformismul social și democrația ca regim constituțional social-democrații au insistat asupra necesității socializării proprietății private, propunând

etatizarea unor ramuri ale economiilor naționale capitaliste și introducerea sistemului planificării.

Social-democrații interbelici au prevăzut un sistem de planificare a muncii care presupunea reorganizarea fiecărei economii naționale prin instaurarea unui sector, a unui domeniu economic naționalizat, etatizat, alături de sectorul economic capitalist.

Economiile naționale trebuiau să aibă drept obiectiv reducerea drastică a numărului de șomeri, absorbind, aproape în totalitate, forța de muncă activă.

Acceptând continuitatea economiei capitaliste și implicit a proprietății private reproductivă, socialiștii reformiști porneau de la necesitatea temperării eventualelor excese ale capitaliștilor, prin reprezentarea proletarilor în conducerea fiecărei societăți economice. Reformele sistemului politic, a managementului economic și a organizării societăților comerciale constituiau, în opinia social-democraților, o alternativă viabilă în raport cu revoluția comunistă, pentru instaurarea principiilor socialiste. În acest fel social-democrații respingeau, de plano, revoluția comunistă și principalele sale efecte: instituirea imediată și totală a proprietății socialiste, și respectiv, naționalizarea mijloacelor de producție și producției propriu-zise.

Social-democrația a instituit conceptul statului bunăstării, cunoscut și ca stat paternal care avea menirea de a atenua efectele sistemului economic capitalist, prin adoptarea unor politici sociale având ca obiectiv ameliorarea vieții proletarilor.

Statul bunăstării propunea, în opinia socialiștilor reformiști, efectuarea unei planificări a activităților economiei naționale dublată de integrarea totală a forței de muncă în activitatea lucrativ-productivă.

Acest "Stat de Drept social, providențial" și-a dovedit pe deplin eficiența, în Europa Occidentală, după Al Doilea Război Mondial. Statele capitaliste europene occidentale au înregistrat o vertiginoasă creștere economică și o prosperitate socială fără precedent. Între anii 1950-1980 statul bunăstării a dominat întreg occidentul european. El a fost considerat de către social-democrați o primă etapă în vederea instaurării socialismului. Socialiștii reformiști au respins modelul socialist sovietic de înfăptuire a socialismului, fundamentat pe naționalizare extremă și pe colectivism forțat.

Viziunea social-democrată relativă la socialism ține seama de nevoia imperioasă, obiectivă a acestora de a se distanța de comuniști. Fără teama de a greși putem afirma că social-democrații se găsesc plasați, pe scena politică, între capitaliștii doctrinari sau comuniști. Fiind reformiști, dar nu radicali revoluționari, social-democrații nu împărtășesc valorile de extremă stânga, ei proclamându-se de stânga, sau – spunem noi – este o "stânga" orientată spre dreapta!!!

Dacă considerăm că cele două curente – social-democrația și comunismul – sunt de stânga, atunci social-democrații apar ca fiind orientați spre dreapta sau spre centru eșicherului politic în raport cu comuniștii. În esență, ceea ce dorește social-democrația este o

socializare progresivă a societății și a economiei capitaliste. Această așa-zisă socializare se obiectivează, în principal, implementarea politicilor sociale având ca obiectiv îmbunătățirea vieții celor ce muncesc. Socializarea economiei capitaliste prin repartiția cât mai echitabilă a plusvalorii determină, în mod treptat, trecerea lentă și ireversibilă la socialism. Sau poate, dimpotrivă, asigură perpetuarea relațiilor de producție capitaliste, astfel cosmetizate, pentru multă vreme de acum înainte. Depinde de modul în care este privită relația dintre social-democrație și comunism.

În perioada postbelică, ca urmare a apariției statelor socialiste europene, social-democrația occidentală a renunțat la principiile fundamentale ale doctrinei marxiste, între care menționăm pe cel al luptei de clasă, considerându-le ca teze lipsite de prioritate din punct de vedere politic. Socialiștii reformiști s-au preocupat de fundamentarea economiei mixte – capitalistă și de stat – considerând-o temelia statului social, providențial. Astfel ei au devenit mai pragmatici, lăsând oarecum aspectele doctrinare, și mai ales pe cele ideologice, pe un plan secundar.

Totul părea a merge bine din punct de vedere al doctrinei social-democrate până la jumătatea anilor '90 ai secolului trecut, atunci când statul social, providențial a intrat într-o profundă stare de criză. Această criză a determinat punerea sub semnul întrebării a posibilității susținerii, pe mai departe, a protecției sociale și a instituțiilor de stat (publice) din domeniul sănătății, a educației etc.

Criza din anul 2008 care continuă și astăzi pare a colapsa definitiv principiile socialiștilor reformiști, a social-democrației. Dacă în criza de la sfârșitul sec. XX liberalismul reprezentat prin curentul său readaptat – ”neoliberalism” părea a câștiga teren în fața social-democrației, în prezenta criză economico-financiară, aflată în plină desfășurare pe mapamond, se pare că nici un curent doctrinar, nici o doctrină clasică, tradițională, nu o poate ține sub control. Actuala criză sfidează nu doar social-democrația dar și liberalismul sau celelalte doctrine politice despre care vom discuta în paginile următoare. Inclusiv comunismul prezent în câteva state ale lumii, și în mod deosebit în R.P. Chineză, pare a se afla într-o oarecare dificultate sub imperiul actualei crize economico-financiare mondiale.

Concluzionând, putem afirma faptul că social-democrația actuală conservă valori esențiale pentru societate, cum ar fi: egalitatea persoanelor din perspectiva dreptății sociale; libertatea indivizilor; protejarea și ocrotirea persoanelor fizice vulnerabile; afirmarea principiilor democratice în funcționarea statelor etc.

Desprinsă din socialismul clasic, tradițional, concurată de curentul radical comunist, prinsă între liberalism și comunism social-democrația va trebui să explice, și pe viitor, prin mesaje doctrinare, precis elaborate și pragmatice, modul în care ”vede” și ”conduce” procesul de transformare a societății și economiei capitaliste în societate și economie socialistă.

Așa cum am subliniat anterior doctrina elaborată de curentul social-democrat al socialiștilor reformiști are ca scop transformarea socialistă a societăților capitaliste. La fel de bine însă scopul concret, palpabil, deși neprevăzut, se poate materializa în ajutarea societății și economiei capitaliste să supraviețuiască în condițiile în care se fac unele concesii cu privire la redistribuirea socială a plusvalorii, pentru ameliorarea, într-o oarecare măsură, a situației economice a celor productivi, a proletarilor.

Doctrina socialistă, privită în ansamblul său, cu cele două curente competente – social-democrația și comunismul – constituie o mare și influentă doctrină politică. Ideile sale de bază care sunt extrem de generoase, au atras, atrag și vor atrage miliarde de oameni. Experimentele practice manifestate prin statele socialiste au reprezentat – în mare parte – o deturnare a principiilor socialismului marxist și o aliniere la doctrina leninistă și la practica politică respectiv directivele lui I. V. Stalin, cu consecințe extrem de păgubitoare asupra drepturilor și libertăților fundamentale și cu privire la receptarea principiilor democratice.

Desigur, excesele din statele lagărului socialist s-au răsfrânt, în mod idubitabil, și asupra prestigiului doctrinei politice socialiste, privită în integritatea sa.

CAPITOLUL IV.
DOCTRINA CONSERVATOARE

Cercetând doctrina politică conservatoare ne vom raporta la următoarele repere teoretice: atitudinea conservatoare; doctrina conservatoare propriu-zisă și evoluția doctrinei politice conservatoare în contemporaneitate.

D). Atitudinea conservatoare

Conservatorismul reprezintă un mod de viață pe care îl poate adapta, din convingere, o persoană fizică sau un grup de persoane.

În această ordine de idei se poate vorbi de comportament specific conservator sau de atitudine preponderent conservatoare. Conduita conservatoare implică anumite trăsături caracteristice, care identifică particularitățile conservatorismului.

Astfel, persoanele fizice conservatoare din fire sau prin atitudine: adoptă un comportament tradițional ignorându-l pe cel novator; utilizează ceea ce au la dispoziție, ceea ce au acumulat prin experiența lor și a generațiilor anterioare în dauna unei conduite noi dar suspectă ca fiind imprudentă; sunt satisfăcute de mijloacele pe care le au la dispoziție, de nivelul și de mediul în care trăiesc și își desfășoară activitatea; schimbarea și noutatea apar acestor persoane ca o modificare comportamentală pe care trebuie să o realizeze din necesitate și cu suferință.

Din aceste trăsături caracteristice, identificate ca fiind particularități ale conservatorismului deducem următoarele aspecte:

- * Conservatorului îi place rutina, nu apelează, de regulă, la resurse noi și nu explorează noi posibilități de afirmare sau de progres, individual sau comunitar;
- * Conservatorul nu acceptă idealurile, considerându-le simple utopii, posibilități, potențialități absolut incerte;
- * Conservatorul este împăcat cu viața pe care o trăiește; el crede cu convingere în soarta sa, în destinul său. El se conformează fără dificultate, sistemului de valori sociale în care este integrat;
- * Adaptarea la posibilele schimbări, de natură individuală sau socială, nu se realizează fără efort considerabil și suplimentar.

În privința acestei ultime teze unele explicații suplimentare sunt, credem noi, pertinente, concludente și utile. Prin însăși natura sa, conservatorul este reflexiv, static. Schimbarea îi produce angoasă, nesiguranță. Din acest motiv conservatorul o respinge, de plano, ca fiind distinctivă dar, odată produsă schimbarea, el trebuie să se adapteze, ceea ce presupune sacrificiul, ieșirea din rutină, din cotidian. Schimbarea reprezintă pentru o persoană fizică conservatoare un ”pariu cu viața”. Tradițiile, tendința ”firească” de reîntoarcere la epoci istorice, de regândire a istoriei ca un veritabil ”paradis terestru” sunt proprii conservatorismului.

Pentru conservatori istoria umanității este, dacă nu o încremenire, cel puțin o dezvoltare graduală, înceată, a civilizației.

Nici pe departe conservatorii nu înțeleg istoria ca o luptă a contrariilor, și nu înțeleg nici viața socială, ca de altfel și pe cea individuală, ca un zbcium etern, ca o luptă între ”forțele vitale” și ”forțele letale”. Istoria, viața socială, viața individuală reprezintă pentru conservatori o continuă tendință, pornită dintr-o necesitate, de a prezerva ceea ce există în dauna iluziilor, a idealurilor. Și în biologic și în psihologic dar și în social – micro și macro – conservatorii identifică, fără rezerve, tendința dominantă spre rutină, spre conservare.

În politică, conservatorii acordă întâietate realității prezente, cotidianului, imediatului. În pragmatismul lor conservatorii au ”îndatorirea” de a supraveghea: conservarea societății în standardele existente; aplicarea și respectarea normelor juridice și, în general, a ordinii edictată de către stat.

O guvernare de sorginte conservatoare nu va manipula societatea civilă cu ajutorul iluziilor, al idealurilor. Ea va avea obligația unei bune administrări a statului, veghiind asupra societății, în ansamblul ei, în scopul evitării apariției oricăror tipuri de conflicte sociale sau individuale. Firesc, conservatorii vor prezerva tipul de societate existent în momentul preluării puterii politice. Așa fiind, partidele politice conservatoare, odată ajunse la guvernare, au îndatorirea conservării societății și a economiei capitaliste, existente în respectiva țară. Ca și individul conservator și partidele politice conservatoare se fundamentează pe valori tradiționale: **Istoria** (nostalgia trecutului); **familia** și **puterea (autoritatea)**. Guvernarea

conservatoare, în principiu, solicită o subordonare strictă, fără obiecții, făcând distincție clară între elitele societății și mase și, mai grav, are tendința de a considera pe cetățeni ca fiind ”supuși” ai statului. Desigur, această tendință nu se mai poate manifesta astăzi fățiș, în mod direct, însă ea este prezentă în politica conservatoare, fără echivoc.

În știința politică, în general, doctrina conservatoare a fost legată, de foarte multe ori, de o atitudine sau de o tendință reacționară. Căruia fapt i se datorează această corelație?? Sau, altfel spus, ce legătură există între doctrina politică conservatoare și tendințele reacționare??

Dacă anterior am încercat – după puterile noastre – să explicăm ce se înțelege prin ”**conservatorism**” suntem datori să explicăm și noțiunea de ”**tendință, atitudine reacționară**”.

Atitudinea sau tendința reacționară este antiteza **atitudinii revoluționare**. Ea se caracterizează prin respingerea tuturor situațiilor politice existente în contemporaneitate dar și a celor posibile în viitor. Ca atare, **reacționarismul** tinde să prezerve situațiile politice trecute, anterioare, impunându-le, la nevoie, chiar și prin politici de forță: totalitarisme, dictaturi.

Corelația dintre conservatorism și reacționism se face pregnant simțită în unele doctrine politice cu tentă naționalistă, dintre care se desprinde **teoria pangermanismului**, adoptată în Germania imperială, dominantă în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și prima jumătate a sec. al XX-lea.

Conservatorismul german a îmbrăcat haina naționalistă, înfățișând o doctrină fundamentată pe: superioritatea biologică a rasei germane; determinarea și condiționarea istorică și geopolitică, concretizată în necesitatea așa-numitului ”spațiu vital”; ”conștientizarea” unei misiuni unice, speciale pe care poporul german ar fi avut-o de îndeplinit în Europa și chiar pe întreaga planetă etc.

Așadar, ***doctrina pangermanismului*** a reprezentat o teorie politică conservatoare și reacționară, fundamentată pe naționalismul și pe militarismul Imperiului German. Ea va constitui fundamentul doctrinar în baza căruia Germania va declanșa Marele Război, Primul Război Mondial, în vara anului 1914.

II). Doctrina conservatoare propriu-zisă

Dacă la punctul anterior am discutat și comentat unele chestiuni legate de ”atitudinea conservatoare”, cu referire atât la om – privit în mod singular – la individ, cât și la politica fundamentată pe această doctrină, la prezentul punct vom încerca să analizăm chestiunile teoretice ale conservatorismului. Doctrina politică conservatoare este dificil de surprins în tipare tradiționale deoarece, spre deosebire de alte doctrine politice, aceasta prezintă o anumită inconstanță și ambiguitate. Această inconstanță, ambiguitate provine din faptul că, la origine, conservatorismul a reprezentat doctrina aristocrației, doctrină coagulată și încheată sub imperiul Revoluției

franceze din anul 1789. Cum era și de așteptat, fondarea doctrinei conservatoare s-a realizat în Anglia, țară în care, după revoluția din 1688, atât regalitatea cât și aristocrația și-au restabilit pozițiile politice primejduite. Este normal, în aceste condiții, ca englezii să nu vadă cu ochi buni Revoluția franceză din 1789, o revoluție autentică și radicală, care a rupt irevocabil legăturile politice cu trecutul monarhic absolutist, cu puterea politică a aristocrației și a bisericii catolice.

Din această succintă expunere rezultă, în mod indiscutabil, că patria conservatorimului este Regatul Britanic, mai corect Anglia. În acest stat aristocrația nu numai că nu a fost abolită dar a reușit să se mențină la putere, fiind în continuare beneficiara unor privilegii.

Întrucât clasa aristocratică engleză nu mai deținea puterea supremă ca în Evul Mediu, s-a simțit nevoia fundamentării doctrinei a noilor stări de lucruri. Așa a părut doctrina politică conservatoare, ca urmare a încercării disperate a aristocrației engleze de a-și fundamenta teoretic opțiunile politice. Această aristocrație, fiind nevoită să se adapteze continuu prezentului, nu a uitat niciodată, și nu va uita, niciodată, vechile privilegii și statutul exorbitant pe care l-a avut în Evul Mediu. De aici provine întoarcerea continuă a acestei teorii politice cu "fața" către trecut, către istorie și, în mod deosebit, către istoria politică și socială medievală.

Cu referire la doctrina politică conservatoare propriu-zisă ne vom raporta la câteva chestiuni punctuale. Astfel, aspectele specifice ale acestei doctrine se obiectivează pregnant în legătură cu:

schimbarea și în deosebit schimbarea socială și libertatea individuală și rolul statului.

A). Schimbarea și în mod deosebit schimbarea socială

De principiu, conservatorii resping schimbarea sub orice formă deci și schimbarea socială. Pentru doctrina politică conservatoare schimbarea, inclusiv cea socială, este de acceptat doar dacă este imperios necesară și dacă nu afectează substanța, ***adică dacă schimbarea este parțială și formală***. Chiar și în acest caz, schimbarea socială constituie, în opinia conservatorismului, o "jertfă". Spunem că se acceptă, de nevoie, o schimbare parțială deoarece o schimbare, o transformare totală, radicală, revoluționară nu este de conceput în doctrina conservatoare. Transformarea totală a societății, a relațiilor sociale reprezintă în opinia conservatorilor cel mai mare "rău" posibil.

Viața, inclusiv viața socială s-a deosebit a fi o realitate obiectivă fundamentată pe luptă continuă între contradicție, între diversele antagonisme biologice sau/și sociale. Sub aspect social din lupta contrariilor, a antagonismelor sociale rezultă progresul social. Tocmai acest aspect este negat de doctrina conservatoare!!! Schimbarea este percepută de către conservatori ca o "petiție" pe ici pe colo a sistemului social-politic, fără afectarea fondului. Practic, în concepția conservatorismului trebuie schimbat numai ceea ce este degradat, adus în stare de neîntrebuințare, și ocrotit vechiul sistem politic și social. Cu alte cuvinte, noul, chiar parțial fiind, se supune, se subsumează principiilor vechi, tradiționale de practică politică.

În acest fel conservatorismul nu respinge total ideea de schimbare dar aceasta trebuie să se realizeze gradat, fără să zdruncine societatea, transformările fiind parțiale, practic imperceptibile. Această modalitate de realizare a transformării sociale presupune un timp foarte îndelungat, uneori generații întregi de oameni.

Ca atare, schimbarea, transformarea nu trebuie să conducă – în opinia conservatorilor – la modificarea totală și rapidă a economiei și a societății. Este ca și cum economia și societatea, în ansamblul ei, ar avea un ”destin” propriu, un propriu ”ceas interior”. Credem că opinia conservatorilor este reală în privința transformării obiceiurilor și moravurilor societății. Acestea într-adevăr se modifică parțial, foarte rar în substanța lor, iar transformarea, devenirea moravurilor și obiceiurilor sociale este, în principiu, imperceptibilă, insesizabilă, mai ales în cadrul unei singure generații.

Schimbarea totală sau radicală este de neconceput de către conservatori. Revoluția deci este totalmente exclusă din doctrina conservatoare. Ea ar constitui ”ultima ratio”, ultima soluție, acceptată în extrem doar pentru depășirea unei crize politice profunde și care nu are altă ieșire. Așa-zisa ”revoluție conservatoare” este o contradicție în termeni!!! Aceasta s-ar realiza nu pentru transformarea radicală și rapidă a societății ci pentru conservarea obiceiurilor, moravurilor și dreptului vechi!!! Practic, revoluția conservatoare are ca ideal reînvierea unor practici politice istorice, demult primite. Ea nu ”eliberează” pe nimeni; dimpotrivă întărește

tot mai pregnant starea de fapt și starea de drept existentă din timpurile vechi. Schimbarea conservatoare, inclusiv schimbarea radicală conservatoare (revoluția conservatoare!!!) este să acceptăm, într-un final, un proces lent, chibzuit. Dar faptul că această schimbare se referă și se raportează exclusiv la trecut este greu de imaginat. De altfel revoluția conservatoare este, așa cum am mai subliniat, din punctul nostru de vedere, o contradicție în termeni, o absurditate terminologică!!! Frica aceasta de viitor, de progres, provine, probabil, din concepția imposibilității verificării tuturor consecințelor produse de schimbările sociale. Desigur, nu toate schimbările sociale au fost benefice omenirii. Marea lor majoritate însă au avut un impact pozitiv în dezvoltarea socială a umanității. Dacă omul s-ar fi temut de orice transformare socială, considerându-o din start nocivă, atunci umanitatea nu ar mai fi progresat deloc, fiind și acum, probabil, în preistorie sau cum spuneau marxiștii în ”comuna primitivă”!!!!

B). Libertatea individuală și rolul statului

Raportul dintre libertatea individuală și preeminența statului determină caracterizarea regimului politic al unui stat ca fiind democratic sau, dimpotrivă, nedemocratic.

Doctrina politică conservatoare este preocupată, în mod deosebit, de menținerea stării de fapt și de drept de la nivel social

manifestate în prezent și pe viitor. Scopul suprem este deci, perpetuarea societății și a formelor ei organizaționale și în viitor. Venind din trecut, conservată în prezent și proiectată fără transformări sau poate cu mici schimbări, de formă, în viitor. Așa arată societatea (inclusiv aici economia, statul) în concepția conservatorismului!! Noroc că doctrinarii conservatori au luat ca punct de reper aristocrația medievală engleză și nu stăpânii de sclavi din Egiptul Antic sau din Imperiul Roman!!!! Altfel cine știe care era idealul social ce trebuia imperios perpetuat în viitor, potrivit teoriei conservatoare!!!!

Deși recunosc astăzi drepturile și libertățile fundamentale ale omului și ale cetățeanului conservatorii acordă prioritate statului și instituțiilor etatice.

Oricât de viciată ar fi construcția etatică această doctrină politică recunoaște preeminența statului, fără rezerve. Individul practic este subordonat statului și autorităților etatice.

Fundamentarea teoretică a statului în opinia conservatoare are ca principal argument necesitatea prezervării ordinii și a comunității puterii de stat, în toată plenitudinea sa. Sub acest aspect doctrina conservatoare este realistă, deoarece statul trebuie să existe, indiferent de gradul său de democrație și de transparență politică.

Conservatorismul este, în principiu, partizanul monarhiei parlamentare constituționale, ca formă de guvernământ a statului. Evident este vorba de doctrina politică conservatoare britanică.

Unii doctrinari conservatori au adoptat, în mod fățiș, o poziție, dacă nu antidemocratică, cel puțin indiferentă față de democrație.

Aceștia exaltează rezultatele guvernământului monarhic care este considerat mai puțin feroce decât "tirania" poporului!!!! Din perspectiva conservatoare forma de guvernământ ideală este reprezentată de monarhie. Chiar și o monarhie absolută ar fi de preferat unei democrații, prin intermediul căreia se manifestă virulența majorității contra unei minorități oprite.

În aceste condiții se pune, în mod firesc, întrebarea: care este rolul libertății individuale în doctrina politică conservatoare??

Deoarece conservatorismul pune accent deosebit pe autoritatea statului este în afară de orice îndoială faptul că libertatea individuală este receptată prin prisma statului. În doctrina conservatoare libertatea, privită sub aspect individual, singular, se identifică cu recunoașterea îndatoririlor, a obligațiilor care revin individului, cetățeanului în raport cu instituțiile și cu autoritățile etatice.

Puterea etatică ofilește libertatea individuală care este recunoscută în măsura în care nu aduce atingere intereselor statului și are ca scop diverse forme asociative, cu caracter privat, în care cetățeanul se poate, după libera sa voință, înregimenta. Libertatea individuală trebuie, în concepția conservatoare, să respecte obiceiurile și tradițiile, ca fiind valori supreme pe care se întemeiază societatea și statul, în ultimă instanță. Ca atare ea se poate manifesta

doar dacă acțiunile obiective sunt în acord deplin cu valorile tradiționale. Am putea afirma că libertatea individuală este limitată nu în mod direct și explicit de către stat ci de aceste tradiții, obiceiuri istorice, receptate și recunoscute ca valori supreme de către o guvernare conservatoare.

Analizând, sintentic desigur, libertatea individuală și rolul preeminent al statului într-o guvernare politică conservatoare am constatat că filonul de bază peste care conservatorismul nu poate trece sub nici o formă este așa-numita tradiție, adică obiceiurile cu caracter istoric.

Această ”tradiție” fundamentează și particularizează doctrina politică conservatoare în raport cu toate celelalte doctrine politice. Ea reprezintă un veritabil marker al teoriei politice conservatoare.

În aceste condiții este normal să ne întrebăm: ce este ”tradiția” în concepția conservatorilor?? Ea se identifică cu cutumele, cu obiceiurile moral-politice și juridice, cu dreptul consuetudinar, practici repetate în societate și acceptate cu valoare de lege, datorită uzanței îndelungate. Se consideră că aceste practici repetate și relativ stabile au menirea de a răspunde, în modul cel mai fidel, nevoilor societății.

Tradiția receptată de conservatorism, ca fiind pilonul lui fundamental, nu reprezintă, în opinia noastră, un scop în sine și, drept consecință, ea are rolul de a conserva societatea prezentă și viitoare potrivit cutumelor unor societăți demult apuse, intrate în istorie. Așadar, tradiția crează o inerție, ea neagă evoluția societății, o

evoluție obiectivă, logică. Tradiția împiedică dezvoltarea armonioasă și rapidă a societății și implicit a statului. Din ce motiv se întâmplă toate acestea?? Răspunsul este cât se poate de simplu, de banal!! Conservatorismul își trage sorgintea din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (denumirea contemporană a statului) unde aristocrația engleză impunând această doctrină politică și-a asigurat ”o felie” din puterea etatică și o preeminență asupra treburilor politico-statale.

”Tradiția” a devenit, datorită uzanței îndelungate, un mod de viață a tuturor cetățenilor britanici, chiar și pentru Partidul Laburist (de stânga) rivalul tradițional al Partidului Conservator.

Încremenirea socială în tipare vechi, apuse istoricește, nu este, prin însăși natura sa, benefică pentru dezvoltarea societății, în ansamblul ei.

Conservatorii de pe orice meridian, și în special cei britanici, încearcă să argumenteze așa-zisa ”tradiție” ca fiind un ”fapt social” fundamental și benefic, deoarece:

- * Este verificată în practica socială. Se spune că inovația politică nu este probată fiind supusă hazardului dar tradiția are un puternic caracter de stabilitate și de predictibilitate;
- * Include, cel mai eficient, individul în mediul social de apartenență. Ideea se referă atât la includerea în societate – în sens larg – cât și anumite clase și categorii sociale. Includerea individului într-o anumită clasă socială (în aristocrație, spre exemplu) determină ab initio imprimarea concepției conservatoare în conștiința politică a

subiectului. El devine conservator din instinct cu scopul de a-și prezerva privilegiile dobândite prin simplul fapt al nașterii;

* Tradiția ar reprezenta unica modalitate de cunoaștere deplină a realității sociale. Aceasta deoarece, prin repetare, se cunosc atât cauzele cât și efectele acestora, din perspectivă istorică. Așadar, în concepția conservatoare guvernul trebuie să respecte ”tradiția” și nu să inoveze, impunând proiecte prin care să încerce dezvoltarea social-politică și economică a statului.

Într-un stat care a fost până la începutul sec. al XX-lea prima putere economică, politică și militară a lumii – este cazul Marii Britanii – îți poate permite, probabil, ca în politică să se circumscrie exclusiv ”respectării tradiției” dar într-un stat slab dezvoltat, cum era România, la începutul sec. al XX-lea, ce ”tradiție” trebuie preservată prin mijloace politice pentru asigurarea bunăstării societății??

Desigur, în contemporaneitate țara noastră nu poate să prezeve așa-zisele ”tradiții” de la începutul sec. XX!!!! Tradiția poporului român se raportează la respect, bună-cuviință, lupta pentru eliberare națională și socială, pentru independența țării etc.

Avem tradiții minunate păstrate în obiceiurile, în morala și în moravurile societății românești.

Sub aspect politic însă nu ne putem niciodată permite să acceptăm conservarea așa-zisei tradiții politice antebelice sau interbelice, cu scopul proiectării acesteia în societatea actuală și în societatea viitoare.

În concepția conservatorilor **politica** are rolul de a remedia disfuncționalitățile, de a distruge ”răul”. Dar oare politica nu are, în primul rând, menirea de a promova binele în societate?? Nu acesta este **scopul fundamental al politicii** pe acest Pământ??

Îndepărtarea ”răului”, înlăturarea disfuncționalităților reprezintă doar o parte din scopul politicii, partea cea mai puțin relevantă.

Politica trebuie să asigure bunăstarea, fericirea și satisfacția societății prin promovarea activă a tuturor planurilor și proiectelor necesare pentru dezvoltarea socială, având ca efect prosperitatea și satisfacția tuturor, a fiecărui individ în parte. **Politica nu trebuie să fie de circumstanță** – cum opinează doctrina conservatoare – ci trebuie să fie activă, urmărind promovarea fermă a intereselor naționale, a intereselor societății civile dintr-un stat.

Credem că nu este posibil ”**să conservi**” și ”**să reformezi**” în același timp. Cele două ipostaze: **conservarea** și **reformarea** sunt, prin natura lor, antitetice, antagoniste.

Un reformator nu poate fi conservator după cum nici un conservator nu poate fi reformator decât cu numele, formal, în aparență.

Cine este conservator este antireformator, conform propriei doctrine politice conservatoare.

III). Evoluția doctrinei politice conservatoare în contemporaneitate

În condițiile societății și a economiei capitaliste contemporane doctrina politică conservatoare, extrem de influentă până în jurul anului 1950, se repliază în raport cu situația faptică, obiectivă. Doctrina conservatoare contemporană dă prioritate instituțiilor politice și sociale tradiționale: ***regalitate, biserică, familie, moralitate***. Statul joacă în continuare un rol preeminent, fundamentat pe ierarhie și pe respectul datorat de cetățeni autorităților publice.

Sub aspect economic, conservatorismul este un susținător al statului capitalist pur, minimal și concurențial, ceea ce nu îl împiedică să critice economia capitalistă fundamentată pe doctrina politică liberală. Dar, doctrina conservatoare se raliează liberalismului, în privința politicilor economice mai ales după decăderea statului social, prezidențial, în anii '80 ai secolului trecut, cu intenția vădită, clară și neechivocă de a combate doctrina politică socialistă, manifestată sub forma "curentului" social-democrat. Mai corect spus, este vorba de combaterea politicilor și viziunilor economice, promovate de social-democrație.

Alianța conservatorismului cu liberalismul, în explicarea fenomenelor economice, sau mai corect ralierea conservatorismului la doctrina liberală sub aspectul menționat mai sus, scoate în evidență lipsa de soluții a doctrinei conservatoare în privința vieții

economice. Iată că, ”tradiționalismul” nu este, prin natura sa, nici pe departe suficient pentru explicarea mecanismelor și funcțiilor economice ale societății capitaliste contemporane. Derapajul, constând în imposibilitatea explicării fenomenelor economice, dintr-un punct de vedere propriu, apasă doctrina conservatoare, restrângându-i categoric influența.

Conservatorismul britanic are un aliat de nădejde, un ”frate geamăn” în republicanismul existent în S.U.A. Acești centri motori ai conservatorismului mondial – Partidul Conservator din Regatul Unit și Partidul Republican din S.U.A. – încearcă revitalizarea acestei doctrine politice.

Tematica acestei așa-zise revitalizări se fundamentează pe următoarele teze doctrinare: ***anti-universalism; non-progres; preeminența culturii asupra economicului.***

* Anti-universalismul – pune accent pe apartenența fiecărui individ la o cultură determinată. Cultura este percepută, nu ca ceva abstract, ci ca un set de valori moștenite din generație în generație, străbătând istoria. Așa se explică liantul dintre trecut, prezent și viitor, pe baza apartenenței culturale, naționale, a fiecărui individ, în parte.

Diferențierile de natură culturală, civilizațională, se opun universalizării umanității. Astfel, în concepția conservatoare universalitatea reprezintă o utopie, un ideal și nimic mai mult.

* Non-progresul – pornește de la ideea că umanitatea nu poate, în realitate, progresa. Progresul continuu al omenirii ar fi, în realitate,

o iluzie. Modernizarea este receptată cu oarecare îndoială și reticență deoarece ea conduce, în mod nemijlocit, la pierderea tradiției.

Conștienți de rolul progresului, științei, tehnologiei, artei și culturii, oamenii vor abandona modul tradiționalist de viață în favoarea inovațiilor benefice. Aceasta este marea spaimă a conservatorismului, care "se muncеște" să demonstreze imposibilitatea unui proiect universalist, nici măcar la nivelul de concept. Universalismul ar afecta profund tradiționalismul și ar ridica conștiința umanității ceea ce ar putea determina conștientizarea imposibilității obiective, legice a perpetuării, la nesfârșit, a clasei aristocratice și a "ocupării" de către aceasta a unui segment important al puterii statale. Este și paradoxal pentru că, o clasă socială ce se pretinde "elită a lumii" se fundamentează doctrinar pe concepții anacronice, retrograde, bazate pe așa-zisa imposibilitate de progresare a omenirii. A nega progresul și a clama trecutul prin virtuțile și calitățile sale, a încerca perpetuarea unei societăți trecute și în viitor, constituie mijloace de stagnare, chiar de regres.

Realitatea obiectivă a demonstrat cu prisosință că motorul, forța vitală a umanității constă în **progres**: social, economic, tehnologic, științific, cultural, educațional, militar etc.

Impunând relații de producție, legi și obiceiuri desuete, anacronice aflate în contradicție cu forțele de producție, cu știința și tehnologia, doctrina politică conservatoare exprimă clar, neechivoc interesul său pentru lipsa de progres a omenirii. Dar, indiferent de voința oamenilor, umanitatea va progresa lăsând la coșul istoriei

concepțiile retrograde, antiumane, sectariste, fundamentate exclusiv pe perpetuarea intereselor unei clase sociale elitiste, aristocratice.

* Preeminența culturii asupra economicului – este o altă ”teză de forță” a conservatorismului contemporan.

Cultura, în concepția conservatorilor, guvernează economicul și determină politicul. Adevărată într-o oarecare măsură, mai ales în privința politicului, teza afirmată nu este scutită de critici.

Economia de piață nu ține de cultură, nu îi este acesteia din urmă subordonată. Economia are propriile sale legi, reguli obiective care nu sunt ”supuse” mediului cultural. Dimpotrivă economicul este determinat de material, de necesitățile vieții concrete, de condițiile materiale de existență a societății și nu de spiritualitate, de cultură.

Într-adevăr, doctrinele și ideologiile politice sunt puternic influențate de cultură și poate doctrinarii conservatori au considerat că economicul este ”supus”, determinat am spune noi, de cultură prin intermediul politicii.

Cultura care ”este preeminentă” în raport cu economicul, cuprinde două filoane esențiale: cel religios, clerical și cel rațional sau iluminist.

Indiferent de componentele sale spiritualitatea, cultura, nu determină în mod direct fenomenele și mecanismele economiei de piață.

Pe de altă parte, conservatorii apreciază că spiritualitatea, cultura, limitează autonomia cognitivă a individului. Cu alte cuvinte, tiparul cultural este determinativ pentru viitoarele acțiuni sau

inaacțiuni ale persoanei fizice. Aspectul este real dar numai cu privire la adaptarea de către individul educat, culturalizat, a unui comportament conform prescripțiilor sociale. Adică, acesta nu va adopta o conduită antisocială, infracțională.

Cu privire la celelalte activități umane – exceptând desigur pe cele antisociale – culturalizarea, educația nu are menirea limitării autonome cognitive a subiectului. Dimpotrivă, cultura conferă individului capacitatea de a observa posibile alternative sociale, politice, economice în vederea realizării progresului social.

Teza conform căreia cultura limitează autonomia individului duce cu gândul la manipularea acestuia, manipularea săvârșită voit, intenționat pentru a-i inocula valorile spirituale și comportamentale ale conservatorismului.

În concluzie, după anii '50 ai sec. al XX-lea doctrina conservatoare și-a pierdut importanța în peisajul doctrinar politic. Fieful clasic, tradițional al conservatorismului este reprezentat de Marea Britaniei și S.U.A., prin cele două mari partide: **conservator** și **republican**.

În esență, această doctrină politică apără interesele elitelor aristocratice, sfidând evoluția progresivă a Istoriei umanității. Ea nu va putea răspunde satisfăcător niciodată la întrebarea: "Cine a confirmat și pentru cine a fost confirmată **"tradiția"** ca marker al întregii societăți conservatoare?".

La această întrebare vom încerca noi să răspundem: ”tradiția” a fost confirmată de aristocrație în scopul păstrării poziției elitiste și privilegiate; ”tradiția” a fost confirmată drept ”marker” al societății în scopul ocrotirii, și pe viitor, a privilegiilor aristocratice, în favoarea unor elitiști pentru care rangul nobiliar, deci formalitatea, este preeminent în raport cu valoarea personalității umane (care constituie fondul, substanța).

Conservarea unei societăți nobiliare, demult apuse și condamnată istoricește, întreține iluzia salvării privilegiilor în favoarea elitelor. Este desigur, doar o iluzie, deoarece progresul obiectiv al societăților umane va evidenția, până la urmă, adevăratul caracter, retrograd, al doctrinei politice conservatoare.

CAPITOLUL V.
DOCTRINA FASCISTĂ

În cuprinsul acestui capitol vom încerca să abordăm câteva probleme relative la: statul totalitar; doctrina marxistă; doctrina legionară; considerarea și reconsiderarea nazismului și legionarismului, în perioada contemporană, în țara noastră.

I). Statul totalitar în concepția doctrinei politice fasciste

Concepția totalitară a statului este specifică doctrinelor fasciste. Practic, toate aceste doctrine îmbrățișează, fără rezerve, această teză. Totalitarismul semnifică absorbția de către stat a tuturor voințelor și atitudinilor membrilor societății. ***Nimic nu poate exista în afara statului*** – pare a fi ideea de forță a statului totalitar.

Libertatea individuală este tratată de aceste doctrine politice ca fiind cu un unic scop fundamental: slujirea statului totalitar fascist. Așa fiind, libertatea individului nu este privită ca o ”stare” faptică și juridică, totodată, prin care acesta își împlinește menirea, ci este tratată ca o libertate personală, într-adevăr, dar manifestată exclusiv prin stat. Concepția fascistă este în sensul acestei din urmă interpretări a libertății umane, care ar avea aptitudinea de a cataliza voința și de a acorda vigoare întregii națiuni. Scopul statului fascist totalitar era subordonarea totală și necondiționată a întregii societăți civile. Pentru fasciștii italieni, statul totalitar era, totodată, un stat militarist, capabil să mobilizeze întreaga societate în scopurile expresioniste, cuceritoare.

Prin natura lor, doctrinele fasciste sunt antidemocratice, antiliberale și antisocialiste. Ele sunt deplin antipozitiviste și au ca scop subordonarea totală a statului și a societății civile, privită în

ansamblul ei. Aceste doctrine promovează elitismul, iraționalismul și exacerbează cultul violenței (politice, de limbaj și chiar fizice).

O componentă a acestor doctrine politice o constituie **rasismul**, privit atât sub aspect spiritualist cât și ca o crudă realitate obiectivă, manifestată în societate.

Șovinismul și **antisemitismul** au fost, de asemenea, proclamate ca idei de forță a doctrinelor politice fasciste.

Ideologia politică totalitară fascistă a cochetat cu ideea ”**revoluției**” **fasciste**. Deși a fost proclamată în timpul regimurilor fascisto-naziste, ”revoluția” fascistă este pusă sub semnul întrebării de către politologi. Într-adevăr, fascismul totalitar, cu toate derivatele sale, **nu a avut, în realitate, nimic revoluționar**.

Pentru cititori este posibil ca această aserțiune să creeze imaginea unei ”alinieri” mecaniciste, automate, la gândirea politică majoritară contemporană.

Vom încerca să explicăm de ce în regimurile totalitare fasciste nu a avut loc nici o revoluție. În acest scop vom apela la principiile generale, fundamentatoare ale doctrinelor politice generale.

Fascismul este, prin natura sa, **elitist**; originar această doctrină politică nu a fost ”de masă”. Ca atare, ca orice doctrină elitistă și fascismul dorește conservarea societății în conformitate cu opiniile, ideologiile și doctrinele fundamentatoare ale acestui curent politic. **Fiind elitist și conservator**, fascismul este, în mod obiectiv, antirevoluționar. În aceste condiții, apreciem că a vorbi de o

”revoluție” fascistă este, fie o utopi, fie un mod subtil de determinare a realității obiective, a adevărului.

Că au existat și elemente de ”mișcări revoluționare” în fiecare dintre variantele fascismului este real, dar nu se poate vorbi de un veritabil ”proces revoluționar”, doctrinar fundamentat.

Așadar, statul totalitar, inclusiv statul totalitar fascist, sub variatele sale forme, nu a fost un stat revoluționar. Dimpotrivă, statul fascist totalitar a fost xenofob, rasist, antidemocratic, antisocialist, anticomunist și antisemit.

Statele totalitare fasciste au apărut pe fondul crizei (politice și economice) ce a pus stăpânire pe Europa, după Primul Război Mondial. Ele au reprezentat o reacție externă, violentă împotriva statului democratic și liberal, privit în abstracțiunea sa.

Statele totalitare fasciste au constituit, totodată, o reacție brutală, rapidă și extremă împotriva socialismului, a social-democrației și, mai ales, în raport cu comunismul.

Apropiate de misticism, statele fasciste totalitare s-au fundamentat pe teza totalitară dar s-au raportat și la alte ideologii și doctrine elective, diverse, în vederea dovedirii ”superiorității” acestui tip de stat.

II). Doctrina nazistă. Doctrina legionară. Naționalismul – element al doctrinei legionare

Apariția doctrinei național-socialiste în peisajul politic german, de la începutul sec. al XX-lea, s-a datorat, în principal, dorinței conservării unui stat german puternic și influent, dominant în

relațiile internaționale, fapt greu de îndeplinit în condițiile capitulării acestui stat în noiembrie 1918. Înfrângerea Germaniei în Primul Război Mondial (Marele Război) a fost acceptată ca o veritabilă catastrofă, producând nemulțumire generală și o criză social-economică profundă. Dorința de reîmpărțire a lumii, alături de Marea Britanie și Franța, ca urmare a dezvoltării impetuoase a Germaniei după 1880, nu s-a putut realiza. Dimpotrivă, în anul 1918 se părea că această țară s-a prăbușit sub propria greutate a visului său de mărire.

Practic, la sfârșitul Primului Război Mondial, înfrângerea Germaniei ca exponentă a Puterilor Centrale și prăbușirea țarismului urmată de edificarea Rusiei sovietice a schimbat ”fața” Europei, care se părea că urmează a se desprinde irevocabil de autocratismul conservator monarhic. Desigur, tabloul politico-geografic trebuie completat cu desființarea dublei monarhii Austro-Ungare, aliata Germaniei imperiale în Marele Război.

Potrivit Conferinței de Pace de la Paris din 1919-1920, definitivă în privința Germaniei în mai 1921, această țară trebuie să plătească cu titlul de reparații, despăgubiri de război suma de 20.000.000 mărci aur, în bunuri ce urmau a fi livrate Aliaților Puterilor învingătoare ale Antantei.

În ianuarie 1921 s-a stabilit suma totală a despăgubirilor la 226.000.000 mărci aur, ce urma a fi plătite, până în anul 1963, în 42 de unități (rate anuale).

A fost demilitarizată zona din stânga Rinului (zona renană) și a fost creată, pentru trei luni, o Republică a Renaniei independente, la sfârșitul anului 1923, sub presiunile Franței și ale Belgiei.

Tratatul de la Versailles, încheiat cu Germania a creat profundă nemulțumire în opinia publică germană. Semnarea și mai ales ratificarea tratatului, de către Germania învinsă, la 10 ianuarie 1920, a creat impresia unei ”puneri în genunchi” a Germaniei. Naționaliștii germani au solicitat imperativ o ”reabilitare morală” a acestui stat. Nu era acceptată teza responsabilității exclusive a Germaniei pentru declanșarea și desfășurarea războiului.

Reacție la încheierea tratatului de pace, naționalismul german capătă noi valențe. Se încearcă expansiunea comunismului în Germania sub influența Revoluției bolșevice rusești. Deși nu a avut câștig de cauză tentativele de instaurare a comunismului în Germania au fost receptate drept principală cauză a înfrângerii din 1918. Armata nu a putut câștiga războiul datorită ”revoluțiilor” bolșevice, repetate, de pe teritoriul german.

Regimul național-socialist a apărut pe fondul acestor bulversări social-politice și economice din Germania, după 1918.

Experimentul bolșevic de preluare a puterii politice a înflăcărat ideea ”revoluției” fasciste. În Germania însă – spre deosebire de Italia – după eșecul puciului din 8 noiembrie 1923, Hitler a înțeles că unica modalitate de a accede la putere, este pe căile legale.

Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani a fost pregătit pentru preluarea totală, absolută a puterii de stat, pentru transformarea acestui partid într-un *partid-stat*, și pentru edificarea viitoare a statului nazist totalitar.

Istoricii și politologii consideră, pe bună dreptate, că titulatura acestui partid a fost demagogică, vrând să demonstreze că în Germania ”experimentul” ce urma a se desfășura va fi opus ”experimentului” sovietic.

Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani milita pentru un socialism naționalist spre deosebire de internaționalismul socialist clamat de Rusia sovietică.

Socialismul național reprezenta un amestec doctrinar între naționalism și socialism, în care rolul preminent revenea naționalismului. Fără îndoială, național-socialismul german, aflat la putere în 1933 și 1945 a compromis, iremediabil, naționalismul – ca idee fundamentală a sec. al XIX-lea, care a determinat fondarea statelor naționale.

Hitler a venit la putere în Germania pe cale legală. Complicitatea dintre militari, agrarieni, monarhiști, industriași și bancheri a determinat ”uciderea” Republicii de la Weimar și instaurarea nazismului la putere. Capitaliștii germani, revarșarzi și conservatori, au decis sprijinirea lui Adolf Hitler: pentru asigurarea luptei împotriva bolșevismului care amenința, din interior, Germania; pentru o politică dură având ca scop relansarea economică, economia

fiind haotică, distrusă, după Marele Război și pentru asigurarea liniștii și ordinii în interiorul statului.

Regimul totalitar național-socialist se fundamenta doctrinar pe noțiunea de ”rasă”. Rasa germană era considerată net superioară, fiind pură, ariană.

Voința charismatică a unui singur om – acesta fiind Conducătorul, Führer-ul – este plasată de național-socialism deasupra legii.

Nu există practic nici o constrângere a voinței lui Hitler, în tot statul german, după accederea acestuia la putere. Guvernarea național-socialistă nu se întemeia pe nici o Constituție, fiind practic o guvernare ”de facto”.

În Germania național-socialistă a fost adoptat, din inițiativa lui Adolf Hitler, un ”**Plan de patru ani**”, expus la data de 09 septembrie 1936, la Congresul anual al Partidului Național-Socialist, desfășurat la Nürenberg.

Planul avea ca scop producerea materiilor finite în Germania, în scopul evitării importurilor din străinătate.

În statul totalitar național-socialist justiția este subordonată partidului. Judecătorii erau executanții dispozițiilor partidului și a statului nazist; rolul lor de păzitori ai legii nu mai era recunoscut, începând cu anul 1942.

Regimul național-socialist, în perioada cât s-a aflat la putere în Germania (1933-1945) a creat o ierarhie de partid și de stat rigidă, materializată prin adularea chiar divinizarea superiorilor, a

manifestat dispreț total față de personalitatea umană, considerând omul – privit individual – ca fiind un ”instrument”; a creat și a acceptat funcționarea lagărelor de concentrare, modalitate certă de realizare a genocidului.

Statul totalitar național-socialist german reușește să eradicaze șomajul, în anul 1938, datorită amplorii, fără precedent, a dezvoltării unui nou război mondial.

Pe planul politicii externe – cu largi ecouri și puternice reverberații în politica internațională a acelei perioade – se înscrie dilema Germaniei național-socialiste de a se alia cu țările occidentale capitaliste democratice împotriva U.R.S.S. sau, dimpotrivă, de a se alia cu U.R.S.S. împotriva Occidentului.

Ca urmare a eșecului tratativelor anglo-franco-sovietice din primăvara anului 1939, la data de 23 august 1939 se încheie vestitul Pact de neagresiune, supranumit ”Hitler-Stalin”; ”Ribbentrop-Molotov”, cu anexa sa secretă, având ca scop delimitarea sferelor de influență între cele două state totalitare: nazist-hitlerist și sovietic-stalinist. Ele au ”reușit” să treacă peste ”diferențierile” ideologice pentru a-și delimita fiecare, sfera sa de influență pe continentul european.

*

*

*

Acestea au fost doar câteva chestiuni preliminare, sintetic punctate, în vederea analizării doctrinei naziste.

A). Doctrina nazistă

Despre scopul doctrinei naziste materializat în hegemonia politică și militară a Germaniei am discutat în paginile anterioare. Filonul doctrinei naziste, fundamentul acesteia se regăsește în lucrarea scrisă de Adolf Hitler, în anul 1926, "Mein Kampf" – "Lupta mea", structurată în două volume: vol.I – "Lupta mea" și vol.II – "Mișcarea național-socialistă". Cartea a fost scrisă în perioada de detenție a lui Hitler, stabilită la 01 aprilie 1924 de către Tribunalul popular din München.

Doctrina expusă de Adolf Hitler este profund antisemită, anticomunistă, antisocialistă, xenofobă, întemeindu-se pe conceptul de "rasă". Ea se fundamentează pe mai vechi doctrine conservatoare, din dorința de a "salva" Germania de la dezastrul înfrângerii, după Primul Război Mondial.

Pilonii fundamentali ai doctrinei expuse în lucrarea citată sunt: ***antisemitismul, elitismul și antidemocratismul și lupta împotriva comunismului.***

* Antisemitismul – se fundamentează pe "rasă", concept biologic, utilizat în scop politic, propagandistic, pentru afirmarea superiorității "rasei germane ariene".

Pornind de la teoriile biologismului social, Adolf Hitler a determinat și o "rasă inferioară", vinovată de toate "păcatele"

planetei. Această ”rasă” identificată cu poporul evreu, trebuie – în concepția hitleristă – izolată și exterminată.

Concepția rasistă, promovată de A. Hitler în cartea sa, a devenit ulterior fundamentul ideologic al Partidului Național Socialist și, după cucerirea puterii de stat, al statului totalitar național-socialist german.

Hitler propovăduia necesitatea răspândirii ideilor rasiste în societatea civilă, instrumentul fiind Partidul Național-Socialist al Muncitorilor Germani.

Concepția rasistă este o concepție imorală, profund neștiințifică, utilizată de extrema dreaptă în scopul ”clasificării” umanității. Doctrina nazistă considera că rasele umane sunt ierarhizate, în ”vârful piramidei” fiind rasa albă europeană dominată de arienii germani, cele mai ”pure” elemente ale acestei rase.

Sub aspect științific ”clasificarea” este ridicolă și, din acest motiv, aserțiunile doctrinare ale lui Hitler nu sunt susținute de argumente temeinice, fundamentate pe știință, logică și viață cotidiană. Pentru a suplini lipsa argumentelor, validate științific, Adolf Hitler a apelat la un limbaj ideologic, puternic emoțional. Aceste teze susținute de conducătorul mișcării național-socialiste trebuiau să pătrundă în conștiința maselor largi prin intermediul propagandei.

Hitler realizează o apologie a rasei, pentru că, spunea el, ”...în sânge stă forța sau slăbiciunea omului...”. menținerea purității

rasei ar reprezenta condiția sine qua non a prezervării mentalului unitar și a unității de suflet a națiunii.

Ridicarea morală, intelectuală și politico-militară a națiunii germane era văzută în corelație directă cu rezolvarea problemei rasiale, obiectivată – în concepția lui Adolf Hitler – prin soluționarea ”chestiunii evreiești”. Antisemitismul era, în consecință, un efect al prezervării purității rasei germane ariene în fața ”pericolului” reprezentat de populațiile evreiești.

Puritatea rasială se putea obține, în concepția lui Hitler, prin îndepărtarea tuturor evreilor. Iar ”îndepărtarea” evreilor se putea realiza, potrivit acestei doctrine, inclusiv prin exterminare.

Mizând pe ura germanilor față de evrei Hitler prevedea prin această activitate criminală, profund inumană, dobândirea a două rezultate așa-zise favorabile: câștigarea simpatiei poporului pentru că lupti împotriva ”*dușmanului*” său, adică a evreilor și, totodată, asigurarea purității rasei germane prin izolarea și exterminarea evreilor, considerați de Hitler, ”otrăvitori internaționali” ai poporului german.

Istoria a demonstrat că această doctrină, ajunsă în postura de ”politică de stat”, prin cucerirea puterii politice de către național-socialiști, s-a aplicat în fapt, în realitatea obiectivă, cu consecințe catastrofale pentru întreaga umanitate.

Așa-zisa iudaizare a poporului german, ”păcatele” împotriva sângelui german și cele împotriva rasei germane ariene erau considerate de A. Hitler adevărate ”păcate mortale”. Aceasta

deoarece, în concepția sa, ”păcatele” menționate anterior ar avea aptitudinea de a distruge rasa germană. Hitler preconiza, în lucrarea sa, utilizarea violenței, chiar și a omuciderilor, împotriva evreilor.

Proclamând ”superioritatea absolută” a arienilor în toate domeniile cunoașterii umane, Hitler îl caracterizează – antitetic, desigur – pe evreu ca fiind în totală opoziție cu arianul. Dacă arienii sunt rodici, inventivi, altruști, creatori ai civilizației umanității, evreii ar fi respingători, cu atitudini și cu spiritualitate inferioară. Astfel este justificată de propaganda nazistă, după preluarea puterii în stat, tendința de dominare asupra altor națiuni, prigonirea și exterminarea evreilor din Germania și din statele europene ocupate de armata germană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și ”necesitatea” spațiului vital pentru poporul german, popor ”superior, arian”.

Prigonirea și exterminarea evreilor era justificată și pe temeiul unor documente vechi, care relevau o conspirație a evreilor la nivel mondial, în scopul dominării politice și economice a Terreii. Este vorba despre lucrarea tipărită, prima dată, la începutul sec. al XX-lea, în Imperiul Țarist, cunoscută sub denumirea ”**Protocoalele înțelepților Sionului**”.

* Elitismul și antidemocratismul – implică așezarea întregii societăți germane pe principii elitiste.

Structurarea societății pe criterii axiologice, ordonate ierarhic, de la ”rău” la ”bun”, de la ”inferior” la ”superior”, de la

”slab” la ”tare”, de la ”neputincios, laș” la ”puternic, curajos, erou”, presupune impregnarea doctrinei național-socialiste cu ***spirit elitist***. În vârful piramidei ”elitei” se află ”eroul suprem”, Conducătorul, individ providențial menit să conducă statul și societatea.

Conducătorul suprem național-socialist era considerat un erou, un salvator al neamului său. El avea un rol mesianic de îndeplinit. De la el în jos, pe scară ierarhică, toți ceilalți conducători naziști trebuia să-i fie subordonați și loiali, fără limite.

”Elita” se manifesta între popoare prin rasism ”elita” se manifesta și între indivizii aceluiași popor (german, arian) prin clasificare și ierarhizarea apriorică a acestora. Conducerea îi revenea doar celui mai capabil, celui mai înzestrat. Elitismul nazist este o continuare, în alte coordonate, a elitismului conservator, aristocratic.

Firește, nazismul fiind ***elitist*** este și ***antidemocratic***. Național-socialiștii s-au pronunțat răspicat împotriva democrației sursă a ”tuturor relelor”.

A. Hitler ”a justificat” în lucrarea sa teoretică necesitatea distrugerii democrației pe considerentul că principiile democratice slăbesc statul și-l duc în situația de a nu-și putea îndeplini funcțiile sale de bază: apărarea țării și asigurarea ordinii și liniștii publice.

Hitler și-a exprimat convigerea în viabilitatea statului rasist, totalitar, condus de un Conducător providențial și absolut. Cu alte cuvinte, ***principiul rasist*** se îmbină cu ***principiul personalității exemplare*** specific, desigur, Conducătorului suprem. Conducătorul german național-socialist este un lider total într-un stat rasist totalitar.

Horărârile trebuie adoptate doar de Conducător, fără influența altor persoane fizice. În locul exercițiului democratic al "puterii" specific statelor capitaliste democratice național-socialismul propune omniprezența Liderului, personalitatea acestuia fiind și unica garanție a politicii activ urmărite. Altfel spus, Conducătorul suprem scapă oricărui control din partea maselor populare așa-zisa "personalitate" și "charismă" a sa neputând constitui veritabile garanții asupra justiției politicii promovate. Deci, Hitler recunoaște că poporul dispune, în guvernarea național-socialistă (nazistă) de o garanție iluzorie, utopică, politica desfășurată de Liderul total fiind la discreția acestuia, la liberul său arbitru. Astfel, plăcerea, voluptatea, voluntarismul extrem al conducătorului suprem devin literă de lege, nefiind, sub nici o formă, supuse cenzurii.

Atât de tare a urât Adolf Hitler statul democratic încât a postulat că, după cucerirea puterii de stat, național-socialiștii nu trebuie să creeze imediat un stat rasist, ci mai întâi trebuie să distrugă statul evreiesc, adică statul democratic.

În opera sa fundamentală Adolf Hitler a postulat anumite teze relative la educație. Aceasta trebuia centrată pe dezvoltarea forței fizice, pregătind tânăra generație pentru un eventual război.

Sub aspect civic, indivizii erau clasificați în: cetățeni: supuși și străini. Germanii se nășteau supuși ai statului și deveneau cetățeni doar dacă corespundeau rasial, după naționalitate, după educație fizică și cognitivă, dacă au satisfăcut serviciul militar. Femeile

deveneau din supuse ale statului, cetățeni numai dacă își câștigau singure existența sau dacă se căsătoreau.

* Lupta împotiva comunismului

Este fără echivoc faptul că inamicul principal al nazismului a fost stânga politică: socialismul, social-democrația și mai ales comunismul.

Comunismul a reprezentat pentru A. Hitler o forță, doctrinară și practică, politică, care trebuia distrusă prin orice mijloace. Ca melanjul său să fie perfect, socialismul, în general, și comunismul, în mod deosebit, au fost asociate cu evreimea. Comunismul a reprezentat în gândirea hitleristă un mod sinuos și pervers de dominare a evreimii de către evrei. El propune sub aspect practic o nazificare a Germaniei pentru ca această țară să nu cadă în tabăra comunismului.

Hitler a pus semn de egalitate între internaționalismul evreiesc și internaționalismul comunist.

Considerăm că viitorul cancelar german a rămas marcat de tentativa comuniștilor de a prelua puterea, creând soviete în Germania, între octombrie 1918 și noiembrie 1919. Și, culmea ironiei, revoluțiile comuniste germane au fost dejucate de social-democrații germani, cu ajutorul armatei. Cele două curente rivale ale socialismului – social-democrații și comuniștii – nu s-au înțeles, permițând, în mod direct, pe câțiva ani instalarea dușmanului lor comun, Hitler, la putere.

A. Hitler a teoretizat combaterea marxismului prin: utilizarea unor simboluri proprii comuniștilor (spre ex.: steagul roșu); atragerea proletarilor de partea național-socialiștilor; scoaterea clasei muncitoare din tabăra comunistă, internaționalistă și înregimentarea ei în cadrul naționalismului extrem, radical, propriu nazismului etc.

Teoria ”*spațiului vital*” deși nu se referea expres la lupta anticomunistă, în mod indirect, mediat, aceasta era avută în vedere. Asigurarea hranei pentru popor, în totalitate, de pe teritoriul național; realizarea unui ”raport optim” între numărul populației și teritoriul statului etc. reprezintă ”teme” ale doctrinei spațiului vital necesar poporului ”arian german”.

Hitler indică, cu claritate unde este acest spațiu necesar germanilor – *în Răsărit*, adică în teritoriul URSS, dominat de ideologia marxist-comunistă.

B). Doctrina legionară. Naționalismul – element al doctrinei legionare

Imediat după Primul Război Mondial, în România, a apărut un curent politic radical, de dreapta, chiar am putea spune de extremă dreapta, promovat de Liga Apărării Național Creștine (Liga Cuzistă) și de Mișcarea Legionară.

* Partidul Liga Apărării Național Creștine, care doctrinar a îmbrățișat teoria cuzistă, formulată de prof. A. C. Cuza a fost înființat în anul 1923. Influența acestei mișcări politice s-a resimțit în

deosebi în zona Moldovei, fiind, mai curând, un partid politic (o mișcare politică) regională din România.

Valorile politice promovate de L.A.N.C. (prescurtarea denumirii partidului) au constat în: păstrarea purității naționalității și ”rasei” românești și păstrarea nealterată a purității sângelui românesc și, respectiv, promovarea antisemitismului ca doctrină politică. De unde apărea acest antisemitism românesc în doctrina prof. univ. A. C. Cuza?? Probabil, acesta provenea din specularea nemulțumirii a unei părți a populației românești față de activitățile economice speculative promovate de evrei. Doctrinar, antisemitismul cuzist se fundamenta pe diferențierea de ordin religios, dintre, creștinism și mozaismul iudaic. ”Culpa” istorică a evreilor pare a fi concretizată nu atât în uciderea lui Iisus Cristos cât în neacceptarea percepțelor religioase creștine de către evrei.

Doctrina cuzistă nu a fost extremistă, în sensul unui radicalism exacerbat, care să conducă la exterminarea fizică a evreilor, la un genocid antisemit. Dimpotrivă, ea propunea doar excluderea evreilor din sânul națiunii și asezarea lor pe un pământ liber (care să fi fost acesta??).

* Mișcarea legionară, a luat ființă, inițial, în anul 1927, prin separarea unui grup din L.A.N.C., în fruntea căruia se afla Corneliu Zelea Codreanu.

Nu importă aici istoria Mișcării Legionare. Fiind circumscrisă analizei doctrinei politice, în pagina de față **trebuie** să ne întrebăm dacă mișcarea legionară a fost doar un ”împrumut”

doctrinar de la fascismul italian sau de la național-socialismul german sau dacă, dimpotrivă, această mișcare politică a fost de sorginte eminentamente românească??

Este dificil, extrem de dificil de răspuns la o asemenea interogație!!!! Și totuși îndrăznim să afirmăm că, deși influențele doctrinelor fasciste europene, Italiană și Germană, nu pot fi total ignorate, doctrina legionară este un produs al gândirii politice românești, în condițiile social-politice concrete, manifestate în țara noastră după Marele Război (Primul Război Mondial). Să încercăm să argumentăm poziția adoptată de noi.

În primul rând nu trebuie uitată rădăcina Mișcării Legionare care se regăsește în L.A.N.C și implicit în doctrina prof. ieșean A. C. Cuza. Or doctrina cuzistă – din care doctrina legionară s-a desprins – este un produs intelectual eminentamente românesc. Influențele, eventuale, ale doctrinelor fasciste asupra cuzinismului nu-i răpesc acestuia caracterul național, românesc, al acestei gândiri.

În al doilea rând, după cum vom vedea ulterior, doctrina legionară prezintă o serie de diferențieri ideologice, doctrinare, în raport cu fascismul italian și cu național-socialismul german. Rezultă, în mod logic, că doctrina Mișcării legionare nu constituie doar o ”imitație” a fascismului italian sau a nazismului german.

Cum noi am analizat în cadrul pct. A) doctrina nazistă (național-socialistă germană) vom raporta doctrina legionară la doctrina totalitară național-socialistă pentru a constata că fundamente doctrinare nu coincid. Dimpotrivă, în doctrina nazistă, conform

concepției lui A.Hitler, **rasismul** constituie elementul central, fundamental. În doctrina legionară, tot o doctrină naționalistă, fără dicuție, centrul fundamental ”piatra unghiulară” este formată din **doctrina religioasă creștină a Răsăritului, Ortodoxia românească**.

Observăm concret, faptic, că cele două doctrine – nazistă și legionară – se disting net chiar în privința elementelor centrale.

Astfel, nazismul, fundamentat pe ”**rasă**”, are punct central un concept material, biologic, organic iar legionarismul românesc, fundamentat **pe religia creștin ortodoxă a românilor**, are ca element esențial o doctrină sistematică spirituală, care explică lumea, Universul, sistemul umanității și calea omului spre Mântuire, spre Salvare.

Nazismul doctrinar a fost materialist iar legionarismul românesc doctrinar a fost idealist, spiritualizat, religios.

Este diferența principală, ”**de fond**”, dintre cele două doctrine care determină, de plano, o separație netă categorică între ele.

Se mai pot da și alte exemple pentru dictingerea între doctrinele nazistă respectiv legionară dar considerăm ca ”pe fond”, în substanța lor cele două teorii fiind diferite numai importă celelalte distingeri accesorii, subsecvente!!!!

Deși intim legate din punct de vedere politic, ca afinitate ideologică și ca mod de a explica și de a impune o nouă concepție, o altă ”ordine” în societate, cele două doctrine, cele două mișcări în definitiv, au avut, am putea spune, fonduri, substanțe deosebite

datorită elementelor centrale pe care se fundamentau și care erau atât de radical diferite.

Și nazismul german dar și legionarismul românesc doctrinar vorbind, au menționat fără rezerve pericolul reprezentat de comunism și de evrei dar soluțiile preconizate și mijloacele utilizate în soluționarea ”chestiunii evreiești” au fost total diferite.

* Când vorbim de **naționalism ca și elemnt al doctrinei legionare**, firesc nu ne raportăm la naționalismul românesc privit în integralitatea sa și, nici măcar la naționalismul românesc al începutului de secol XX. Ne interesează doar naționalismul receptat de doctrina Mișcării legionare, pentru ca, după această sumară analiză, să ne putem da seama de eventualele diferențieri sau apropieri între naționalismul component al doctrinei legionare și, respectiv, naționalismul parte componentă a doctrinei național-socialiste germane.

Care naționalism a format conținutul doctrinar al Mișcării legionare? Istoricii și politologii români susțin **că doar naționalismul extremist românesc** a intrat în conținutul ideologiei și doctrinei legionare. **Un naționalism extremist de dreapta** cristalizat la începutul perioadei interbelice în țara noastră și structurat ”pe felul de a fi”, personalitatea românului, care își găsește izvorul nesecat în trăsăturile țaranului român, care au rezistat nealterate, de-a lungul veacurilor. Particularitățile spirituale românești au jucat un rol determinant în raport cu trăsăturile etnice ale românilor, care particularizează ”rasa” română.

Naționalismul "extremist" de dreapta românesc era puternic spiritualizat, sub aspect doctrinar, **conservator**, deoarece idealiza lumea rurală, arhaică, istoria poporului român, tradițiile și obiceiurile românești. Societatea românească a anilor 1920-1930 era considerată decadentă pentru faptul că s-a îndepărtat, irevocabil, de societatea, de lumea arhaică românească. Civilizația occidentală, introdusă și la noi, industrializarea, urbanismul, antagonismele sociale nou create (în special dintre capitaliști și proletariat) erau privite, fie cu neîncredere, fie nu erau deloc înțelese. Lumea urbană apărea ca o "aculturație" materială și spirituală, ca o "grefă" nereușită, hidoasă în țara noastră.

Iată, cel mai clar, **izvorul conservator**, sub aspect teoretic, al doctrinei legionare!!!! Exista și o altfel de țară, o Românie rurală, neînstrăinată, nealienată, pur autohtonă, păstrătoare a tradițiilor milenare în forme și substanțe nealterate. Această "parte de țară", rămasă "curată", constituia izvorul nesecat de spiritualitate al poporului român. Iar forma cea mai elaborată a spiritualității românești, păstrată parcă în afara timpului în mediul rural românesc, a fost considerată de doctrina legionară ca fiind religia creștin-ortodoxă, ortodoxia românească. În ea a regăsit această doctrină politică "axul" centrul său fundamental, rațiunea sa de a exista, ca mod de explicare a realității sociale și a politicului. Cum am subliniat și anterior, fundamentul doctrinei legionare a fost spiritual, religios și nu material. Doctrina legionară considera că trăsăturile particulare, de specificitate ale poporului român sunt o consecință a receptării, de

milenii, a religiei creștine, în forma sa Răsăriteană, bizantină, Ortodoxă, adică drept credincioasă, reala cale spre adevăr, spre Mântuire.

Naționalismul românesc ”extremist” descris succint anterior alcătuia acel **corpus** al doctrinei politice.

Sub aspect politic, practic, se cunosc destule exemple în care elemente ale Mișcării legionare s-au dedat la asasinat, jafuri, violuri, încălcând preceptele ortodoxiei. Așa s-a procedat în perioada guvernării legionare cu ocazia Rebeliunii legionare, din ianuarie 1941. În privința atrocităților din zilele rebeliunii legionare sunt voci autorizate care afirmă implicarea comuniștilor în acele asasinat și că, de fapt, sub Horia Sima, legiunea, în mare parte, s-ar fi comunizat.

Indiferent de subtilitățile istoricilor mai vechi sau mai noi, violența fizică împotriva persoanelor fizice a reprezentat, indubitabil, un mod de operare al Mișcării legionare.

Organizarea Mișcării legionare era una paramilitară, cu o disciplină de fier, copiind practic modelul trupelor de asalt național-socialiste germane, neavând mai nimic creștinesc și pios în ea. Asasinatul politic a fost utilizat de mișcarea legionară, împotriva demnitarilor Regatului României, până la ajungerea la putere, la 06 septembrie 1940.

Motivarea că demnitarii asasinați se opuneau activității politice a mișcării (Mișcarea legionară, Garda de Fier) nu justifică, sub nici o formă asasinatelor politice.

Pe lângă aspectul spiritual, precumpănitor în naționalismul ”extremist” component al doctrinei legionare, s-a manifestat, cu o intensitate mai redusă, și o ”latură” rasială, bazată pe trăsăturile etnice ale poporului român, care ar particulariza ”rasa” românească.

Această argumentație ”rasială” a naționalismului românesc și, în definitiv, a doctrinei legionare poate constitui o ”imitație” a teoriei rasiste, fundamentală pentru doctrina național-socialistă germană. Unii doctrinari legionari au văzut drept cauză a ”decăderii” poporului român, amestecarea sângelui românesc cu sânge străin: evreiesc dar și unguresc, turcesc, țigănesc etc. Au fost situații când doctrinarii legionari au afirmat, cu tărie, că există o așa-zisă ”conștiință de rasă” și că rasele omenești sunt diferențiate, unele fiind superioare, altele fiind inferioare.

Pe filieră conservatoare și acceptând teoria rasistă ideologii legionari au clamat așa-zisul glas al sângelui, în fața românilor se află ”denumirile” urmate deja de străbuni iar în sângele românilor se află ”memoria” strămoșilor noștri.

Înlănțuirea trecutului cu prezentul și proiectarea acestui trecut în viitor este o ”inovație” a conservatorilor, preluată de mișcarea legionară.

Ideile ”pure rasiste” ale ideologilor și doctrinarilor legionari ”trădează” influențele național-socialismului german.

Dar, preponderente au rămas fundamentele spirituale, religioase ale naționalismului ”extremist” și, în definitiv, ale Mișcării legionare.

Așa cum creștinii cred în salvarea sufletului lor de către Dumnezeu, legionarii afirmau salvarea Țării prin intermediul doctrinei lor. Rolul moralizator, de formator al valorilor morale pierdute sau degenerate revenea Bisericii Naționale Creștine Ortodoxe Române. Era cultivat, ca un act de eroism, ”**sacrificiul suprem**”, moartea pentru țară, pentru națiunea română. Doctrina legionară a instituit un adevărat ”**cult al eroilor**”, a persoanelor care și-au dat viața pentru binele țării, pentru binele poporului român.

Ușurința cu care era promovat ”cultul eroilor”, al sacrificiului suprem pentru țară, își are, indiscutabil, izvorul în credința vieții de apoi, când sufletul pur, martir al neamului său, se contopește cu Dumnezeu.

Strâns legat de naționalism, privit ca element constitutiv al doctrinei legionare, este și **chestiunea elitismului**, prezentă în toate doctrinele de sorginte fascistă. **Elitismul** – așa cum am mai afirmat – reprezintă tot ”**o urmă marker**” a doctrinelor politice conservatoare, care au lăsat ”autentice urme” în teoriile fasciste, inclusiv în doctrina politică legionară.

Elitismul avea rolul de a întreține naționalismul văzut ca parte componentă constitutivă majoră a doctrinei legionare. El trebuia să genereze o veritabilă ”**aristrocrație legionară**”, iarăși un simbol conservator – **aristrocrația**. Iar scopul construirii elitei, a noii aristocrații era reînodarea societății interbelice românești cu societatea medievală din cele trei Țări Românești!!!!

Reînvierea Evului Mediu românesc era țelul ”noii aristocrații legionare” iar nu modernizarea țării, ridicarea economiei și industrializarea acesteia. Reîntoarcerea în trecut, glorificarea excesivă a istoriei Naționale, refuzul modernizării țării reprezintă ”markeri conservatori” care degradează oarecum doctrina politică legionară. Dorința reînvierii trecutului istoric, chiar dacă se pune doctrinar în discuție cu seriozitate și cu sinceritate, nu poate – prin ea însăși – să asigure dezvoltarea societății.

Lăsăm cititorului posibilitatea de a trage o concluzie relativ la diferențierile sau, după caz, apropierile între **naționalismul specific doctrinei legionare** și **naționalismul propriu doctrinei național-socialiste germane!!!!**

Noi credem că naționalismul român și naționalismul german, componente ale celor două doctrine, sunt clar diferențiate.

Naționalismul german se raportează la material, la biologic, la ”rasa” umană, în timp ce naționalismul românesc este puternic religios, spiritualizat, este idealist.

Ideile rasiste din naționalismul și din doctrina politică legionară sunt străine ”spiritului” românesc, fiind ”produse de import” din doctrina național-socialistă germană.

Doctrina politică legionară prezintă – pe lângă naționalism – și alte elemente constitutive (poate nu la fel de importante) respectiv: **antisemitismul; concepția politică despre stat și despre menirea acestuia; proclamarea unui așa-numit ”om nou”, tip uman specific, efect al aplicării în practica politică a doctrinei legionare.**

Vom proceda la analiza sintetică a elementelor constitutive, din doctrina politică legionară, anterior nominalizate.

* Antisemitismul – ca element constitutiv a doctrinei politice legionare a fost tratat, tangențial, cu prilejul analizei naționalismului. Spuneam, cu acea ocazie, că naționalismul ”extremist” românesc, component a doctrinei legionare, s-a fundamentat, preponderent, pe spiritualitate, argumentația ”rasială” constituind doar un element adjuvant, accesoriu, preluat ca o reală ”imitație” a teoriei rasiste din doctrina național-socialistă germană. Tocmai acest ”element rasial”, care nu caracterizează naționalismul românesc, formează așa-zisul element constitutiv, convențional intitulat ”antisemitism”.

Dar antisemitismul regăsit în doctrina legionară nu este doar unul ”rasial”, biologic. Dimpotrivă, fundamentul antisemitismului legionar pare a avea cauze extrarasionale. Astfel: politica democratică considerată deficitară, ineficientă; ideologiile și doctrina comunistă; presa scrisă deținută în mare parte, în perioada interbelică, de către patroni evrei; dominarea capitalismului evreiesc în economia reproductivă în detrimentul capitalului românesc sunt tot atâtea teme antisemite” cultivate de doctrina politică legionară, teme care așa cum ușor se poate constata, nu au legături directe cu tezele rasiste.

Ideologic s-a afirmat că întreaga societate românească interbelică era dominată de evrei. Politica, economia, finanțele, comerțul erau, în principal, în mâinile evreilor.

Cultura, se considera de către doctrina legionară, că ar fi fost în pericolul pierderii identității sale naționale, românești. ”Ocuparea”

îndeletnicirilor profitabile de către evrei ar fi determinat ura populației majoritare românești. Legionarii s-au pus în fruntea acestei atitudini moral-politice cu scopul ”salvării neamului românesc” de la distrugere. Desigur, doctrina legionară a invocat și ”argumente” de ordin rasial, considerând evreul drept o ”stârpitură” care a provocat degenerarea ”rasei” românilor, percepută cel mai pregnant în mizeria politicienilor.

Practic, ideea ”rasială” se contopește cu teza lipsei de moralitate, a lipsei de respect și de credință față de țară manifestată de evreime.

În concepția legionară evreul, indiferent de locul unde trăiește, își conservă identitatea sa rasială, evreiască, care reprezintă aprioric un ”stigmat”, un atentat la teza românismului etnicist.

Pe doctrinarii legionari îi oripila, pur și simplu, ideea că evreimea a supraviețuit tuturor atrocităților comise asupra sa de Imperiul Roman și de statele creștine medievale europene. Se trăgea concluzia că evreimea, inclusiv cea românească, va renaște și va supraviețui indiferent de mijloacele propagandistice și cele efective, factice, utilizate împotriva acestei populații.

Ideea că poporul evreu poate fi ultimul popor ce va dispărea din istoria umanității îi va cutremura profund pe doctrinarii politici legionari.

Interesantă este și ”construcția logică” utilizată pentru a se justifica ura împotriva evreilor.

Evreii sunt culpabili pentru faptul că celelalte popoare îi urăsc. Iar evreii din România, nefiind loiali Statului Român, constituie un real pericol la adresa existenței Regatului României. Deci, considerau legionarii, românii doresc o țară puternică, consolidată și prosperă dar evreii urmăresc distrugerea statului, a puterii națiunii române și a conștiinței naționale a poporului român.

* Concepția politică despre stat și despre menirea acestuia

Doctrina politică legionară a teoretizat ”chestiunea statului”, tratând-o cu un deosebit interes, în conformitate cu principiile doctrinare și ideologice ale tuturor ”doctrinelor fasciste”.

Temele abordate, în principiu, sunt antidemocratice, democrația fiind percepută de doctrina legionară drept ”răul politic” major pentru fiecare stat în parte. Vicierea constă, în tezele legionare, în reprezentarea poporului, ca urmare a mecanismului electoral, ceea ce determină alegerea celor mai populari dar nu și a celor mai capabili reprezentanți.

Democrația puterii etatice este culpabilă deoarece: ar distruge utilitatea națiunii, a poporului român, fracționându-l în partide politice antagonice și concurente; ar determina o lipsă de continuitate a proiectelor politice majore deoarece, perzînd puterea în alegeri, un partid politic nu poate desăvârși programul său politic la nivel societar; oamenii politici nu pot servi interesele naționale deoarece sunt dependenți de voturile obținute; statul democratic ar fi

incapabil de a-și manifesta autoritatea, deoarece funcțiile esențiale ale statului ar fi subordonate jocurilor politice de culise; statele capitaliste democratice ar fi în slujba intereselor marii finanțe mondiale, dominată de evrei; democrația a transformat pe evreii din Regatul român în cetățeni români etc.

Respingând categoric statul democratic doctrina legionară proclamă, totodată, și respingerea statului dictatorial.

Legionarii concepeau, la nivel teoretic, o simbioză între Conducător și popor. Liantul acestei simbioze îl constituia idealurile naționale, dorința de salvare a neamului românesc. Rolul mesianic al Conducătorului este apropiat rolului Conducătorului suprem teoretizat de doctrina național-socialistă germană.

Conducătorul nu trebuie ales, trebuie doar acceptat de popor, în temeiul calităților sale, cognitive și morale, excepționale. Fundamentul recunoașterii rolului ”providențial” al Conducătorului rezidă într-o înaltă conștiință națională. Conducătorul este ”purtătorul” stării de spirit a poporului; el reprezintă personificarea acestei stări de conștiință a națiunii.

Cu toate, că sub aspect teoretic, respingerea instaurării legionare în România, doctrinarii legionari au manifestat sentimente de susținere și de admirație în raport cu regimurile dictatoriale totalitare fasciste impuse de Mussolini în Italia și de Hitler în Germania. Teoreticienii legionari Nichifor Crainic, Emil Cioran, Mircea Eliade au postulat, la unison, eșecul democrației și triumful, în viitor, a dictaturii, ca mod de guvernare a statelor lumii. Concepția

despre stat a lui Hitler și a lui Mussolini era menită – în opinia doctrinarilor anterior citați – să se generalizeze, dacă nu pe tot globul pământesc, cel puțin la nivelul întregului continent european. Pentru ei democrația era un fals, un regim artificial menit să destrutureze natura umană și imuabilul principiu al ierarhiei sociale.

Păcatele ”mortale” ale democrației în viziunea teoreticienilor legionari amintiți sunt: educarea individului pentru a-și da votul în urma deliberării deci pentru a avea simț critic politic, ceea ce determină nesubordonarea cetățeanului orbește către stat; ”chemarea” reprezentanților poporului la conducere, la comanda statului, deși nu au calitățile specifice conducătorilor întrucât înzestrați cu aptitudini pentru conducere sunt doar membrii elitei.

Pentru legionari statul dictatorial nu constituie doar un antagonism al statului democratic ci ***chiar un remediu***.

Deși nu este teoretizată expres dictatura, ”modul de desemnare” a Conducătorului poartă, neechivoc, o amprentă dictatorială, mascată de misticism. ”***Omul pe care l-au găsit masele***” – este Conducătorul, neeligibil dar acceptat prin credință. Religia, credința era menită ”să coboare” în politica profană pentru a desemna ”mistic” Conducătorul. Acesta devenea un erou al timpului său, un salvator, un ”semizeu”!!!!

Astfel de oameni providențiali erau: Mussolini, Hitler și evident ”Căpitanul” Mișcării legionare, Corneliu Zelea Codreanu.

* Proclamarea unui așa-numit "OM NOU", tip uman specific, efect al aplicării în practica politică a doctrinei legionare

Scopul final al doctrinei legionare era formarea "omului nou", un tip de român, purificat prin spiritualitate; dispus la jertfă prin puterea exemplului; identificat absolut cu valorile doctrinei legionare. "Omul nou" era un erou ancorat în valorile Ortodoxiei pentru care salvarea, mântuirea neamului românesc reprezenta țelul său suprem.

Pentru a fi cu adevărat liber, eliberat, "omul nou" trebuie să supună moartea, desigur sub aspect psihologic. Adică să nu se teamă de moarte. Ea să constituie doar o "trecere" firească într-o altă dimensiune a celui care este încărcat cu o aură pozitivă de "salvator al neamului său".

Eliberarea de spaima morții determina, în concepția legionară, atingerea unei libertăți absolute. "Omul nou" legionar trebuia să se identifice cu un binefăcător, absolut dezinteresat. Un fel de "Sfânt" care, doar prin prezența sa impune respect și dăruiește bunătate și lumină. Acesta era în viziunea doctrinei legionare "OMUL NOU", născut, crescut și educat în spiritul legionarismului.

III). Considerarea și reconsiderarea nazismului și legionarismului, în perioada contemporană, în țara noastră

După evenimentele din decembrie 1989, care au condus la prăbușirea regimului socialist, în România au apărut diverse curențe,

cu orientare spre ”extrema” dreaptă, menite a revitaliza activitatea trecută a legionarismului. Alte curente au pus accent pe reabilitarea Mareșalului Ion Antonescu, deși această personalitate politică din Istoria românilor nu a activat niciodată într-un partid al extremei drepte și, cu excepția perioadei septembrie 1940 – ianuarie 1941 (așa-zisa dictatură militaro-fascistă sau antonesciano-legionară), nu a condus România în temeiul vreunei doctrine fasciste.

Reacția politologilor români de a-l prezenta pe Mareșalul Ion Antonescu ***drept un lider politic totalitar, _criminal de război***, este oarecum pripită, înscriindu-se în anumite ”canoane”, menite să dezvolte o literatură istorică și politologică negativistă și culpabilizatoare la adresa națiunii române.

În privința reconsiderării guvernării antonesciano-legionare și apoi a guvernării unice a Mareșalului Ion Antonescu au apărut studii de specialitate, cărți, articole, monografii, recenzii de pe poziții prolegionare și proantonesciene, în care – în esență – se afirmă următoarele: evreii sunt culpabili atât de aducerea comunismului, pe mapamond dar și în România, cât și de distrugerea acestuia; evreii sunt în spatele unei ”noi ordini politice mondiale”, în scopul creării unui general unic mondial; evreii sunt împotriva României; legionarii, cel puțin teoretic, au fost bine intenționați dar mișcarea lor a fost discreditată premeditat; Mareșalul Ion Antonescu a fost un erou al României, un patriot și un naționalist înflăcărat.

Au apărut teze noi relative la explicarea antisemitismului românesc prin atitudinea net ostilă, violentă adoptată de evrei în

timpul evacuării Armatei Române din Basarabia, după ultimatumul sovietic din 26-28 iunie 1940.

Au fost publicate lucrări în care autorii români contemporani refuză, doctrinar, principiile Statului de Drept, ale democrației, făcându-se apologia extremei drepte occidentale contemporane. Au fost lansate teze relative la: situația incertă a țării noastre, aflată sub ”tirul” conspirațiilor masonice, de sorginte evreiască; la situația decadentă economică, politică și morală în care România a fost târâtă premeditat de marile puteri occidentale; la manifestarea opiniilor conform cărora România se află sub robia Fondului Monetar Internațional (marea finanță evreiască mondială) și că nu există altă alternativă, altă ”scăpare” decât o alianță politică, economică și militară cu statele Comunității Statelor Independente (C.S.I.), în special cu Republica Federativă Rusă, cu țările arabe, cu India sau, nu în ultimul rând, cu Republica Populară Chineză. Această opinie ”trădează” o doză de neîncredere în principiile democratice promovate de statele capitaliste occidentale, îndeosebi de S.U.A., în perioada contemporană.

Tendința spre un regim politic autoritară manifestată, cel puțin declarativ, de unii lideri politici români contemporani sau de unii oameni politici marcanți ai României constituie un subiect serios de discuție pentru politologi și un veritabil ”semnal de alarmă” în legătură cu gradul de maturitate a clasei politice românești în contemporaneitate.

Finalizând acest capitol am finalizat, totodată, și titlul II al cărții.

Totuși câteva probleme vom pune în discuție relativ la două ”momente” extrem de delicate privitoare la posibila congruență a acestora cu doctrina fascistă, inclusiv cu doctrina politică legionară.

* Chestiunea Mareșalului Ion Antonescu

Activitatea politică a Mareșalului Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român între 06 septembrie 1940 și 23 august 1944, este bine cunoscută publicului din România.

Regimul politic instituit de mareșal după îndepărtarea de la Conducerea țării a Mișcării legionare, considerăm că nu a fost un regim fascist ci doar o dictatură militară.

Astfel, prin Decretul-Regal pentru abrogarea Decretului-Regal nr. 3151 din 14 septembrie 1940 pentru crearea Statului Național Legionar din 15 februarie 1941, statul național legionar a fost desființat, orice acțiune politică, de orice natură, fiind interzisă.

Interzicerea ”de jure” a oricărui tip de activitate politică, începând cu data de 15 februarie 1941, demonstrează neechivoc faptul că regimul nou instituit era doar o dictatură militară, cu caracter provizoriu, fără nici un fel de conotație politică. Pentru perioada 15 februarie 1941 – 23 august 1944, regimul antonescian, deși dictatorial, nu poate fi asimilat fascismului. Dictatura militară din perioada menționată a fost total apolitică, țara fiind concentrată

în scopul ducerii războiului antisovietic (22 iunie 1941 până la 23 august 1944).

Intenția noastră nu este aceea de a analiza perioada dictaturii antonesciene. Vrem însă să argumentăm în sensul imposibilității obiective de a caracteriza regimul militar antonescian, după înlăturarea Statului Național Legionar, ca fiind un regim fascist sau hitlerist.

În realitate, în perioada 15.02.1941 – 23.08.1944 ***regimul instituit în țara noastră a fost o dictatură apolitică și militară, având ca exponent hegemon personalitatea Mareșalului Ion Antonescu.***

* Chestiunea regimului politic socialist existent în România între anii 1968 – 1989

Istoricii și analiștii politici români contemporani sunt de acord, în principiu, în a considera regimul politic socialist existent în republica Socialistă România, în perioada 1968 – 1989, ca fiind un ***regim național-comunist.***

Partidul Comunist Român reprezenta la acel moment forța politică conducătoare a întregii societăți românești, cel puțin ”de jure”. Scopul acestui partid era edificarea, în viitorul îndepărta, a societății comuniste în România. În perioada menționată, 1968 –

1989, societatea din România era **societate socialistă**, fapt confirmat juridic chiar în titulatura de atunci a statului – Republica Socialistă România.

Deci, poate ar fi fost mai corect ca regimul politic existent la noi în perioada precizată să fie denumit **regim național-socialist**.

Nimeni nu îndrăznește să facă o astfel de afirmație, deoarece titulatura ”**regim național-socialist**” amintește direct și nemijlocit, de nazismul german. Cum să fie un regim nazist (național-socialist) într-o țară socialistă din sfera de influență a U.R.S.S.?!?!)

Chestiunea dacă ar fi fost exclusiv terminologică nu ar fi meritat consacrarea unor comentarii. Se pare că trăsăturile **regimului național-socialist**, pardon, **național-comunist din România** anilor 1968 – 1989 se apropie, curios, de un regim fascist și se îndepărtează de doctrina clasică marxist-leninistă, utilizată în U.R.S.S. și în celelalte state socialiste.

În primul rând, **valorile internaționaliste comuniste** deși nu au fost formal repudiate au fost trecute pe un plan secundar, adiacent.

În locul lor, partidul a dat frâu liber naționalismului românesc, oglindit în istoria românilor, glorificând faptele de arme, vitejia, hărnicia și abnegația marilor noștri conducători.

Scopul era o anumită mistificare a rolului șefului partidului, mai apoi și al statului, crearea unui mesianism și a unei ”zone fantastice, de basm” în jurul conducătorului. Sacralizarea Conducătorului, punându-l între vechii noștri domnitori, reprezintă o

întoarcere **la un trecut idealizat**, fiind **o teză doctrinară conservatoare**, însușită de toate doctrinele fasciste.

Conducătorul era menit să conducă iar partidul comunist și poporul român trebuiau să asculte. Se simte accentuat prezența tezei naziste și a celei legionare ”poporul își găsește conducătorul”.

A fost implantată, informal desigur, **teza elitismului**, concretizată în nomenclatura de partid, acești ”mici conducători” fiind cu totul la discreția Conducătorului suprem, a ”Cârmaciului națiunii”. Teza elitismului, **de sorginte conservatoare**, fundamentează doctrinele fasciste, indiferent de denumirea acestora: național-socialistă (nazistă), fascistă, legionară.

Legăturile cu celelalte state socialiste, deși consacrate doctrinar și practic, aveau la temelie **principiului neamestecului în treburile interne a unui alt partid marxist și/sau a unui alt stat socialist**.

Prin clamarea acestui principiu regimul român devenea intangibil, transformându-se tot mai mult **dintr-un regim politic socialist** într-un **regim politic național-socialist**.

Cultul personalității utilizat în mod deșănțat în epoca ceaușistă este propriu cultului conducătorului – erou din regimurile fasciste, național-socialiste.

Reacțiile sectariste ale organelor de partid și de stat din acea perioadă, tentativele de manipulare a opiniei publice, renunțarea la utilizarea pe față a forței brute, toate se înscriu ca activități proprii și autorităților dintr-un regim politic național-socialist. Și în România

acelor ani ”socialismul” sau mai corect ”național-socialismul” se construia privind către trecut, un trecut (antic, medieval) idealizat și cosmetizat. Doar istoria recentă, perioada burghezo-moșierească nu era, la început, idealizată dar trecând anii această ”interdicție” s-a estompat.

Tendința de reconsiderare a activității Mareșalului Ion Antonescu, chiar reabilitarea faptică a acestuia, receptarea gândirii politicianilor români capitaliști, publicarea după ani de vid, a lucrărilor acestora, stau mărturie despre re poziționarea doctrinară a conducătorilor, de la socialism revoluționar internaționalist (comunism) la național-socialism.

Exacerbarea laturii naționaliste a plăcut poporului care a văzut în ea o apropiere a comuniștilor de valorile naționale românești autentice. S-a căzut astfel într-o capcană deoarece în mod obiectiv, logic, socialismul marxist nu poate fi deloc naționalist. Naționalist era doar ”socialismul” lui Adolf Hitler.

Vrând să se desprindă de U.R.S.S., Nicolae Ceaușescu a jucat cartea naționalistă care, voit sau nevoit, l-a împins în brațele național-socialismului.

Anumite valori legionare au fost reînviolate, sub alte forme desigur, dar având substanță identică.

De la prima glorificare publică a lui Ceaușescu s-a pus, probabil involuntar, piatra de temelie a ”național-socialismului” în Republica Socialistă România.

Este, desigur, doar o opinie cu caracter strict personal și după câte știm este o teză absolut originală.

Rămâne ca istoricii și politologii contemporani, români și străini, să critice această opinie, succint schițată în alineatele precedente.

CAPITOLUL VI.
CHESTIUNI RELATIVE LA TEHNOCRAȚIE. ROLUL
TEHNOCRAȚIEI ÎN POLITICĂ

§1. Politizarea științei. Cauze și efecte;

§2. Scientizarea politicii. Necesitate sau capriciu??

§1. Politizarea științei. Cauze și efecte

Corelația, legătura dintre politică și știință, privită sub aspect general, comportă multiple sensuri. Astfel, politica însăși constituie obiect de studiu și de cercetare pentru știința politică, aceasta din urmă constituind o parte componentă, centrală, fundamentală, a științelor umane cu caracter social-politic. Legătura dintre politică, ca activitate practică de conducere a societății și a statului, și știință se manifestă în imprimarea unor scopuri determinate, propuse de politic, scopuri pe care știința trebuie sau ar trebui să le aibă în vedere.

Tehnic vorbind corelația sus-amintită constituie ***o realitate obiectivă*** și nu rezultatul unor speculații intelectuale. Dovada o reprezintă unitatea și legătura dintre ***relațiile sociale*** (în care regăsim și relațiile, raporturile politice), pe de o parte, și ***forțele de producție***, în care știința (în special științele reale dar mai ales cele tehnice și aplicative) joacă un rol hotărâtor.

Concret, ***modelul de producție*** este liantul dintre politică și știință.

Relațiile de producție, privite ca relații sociale, sunt preponderent economice dar se află sub directul control al puterii

etate. Politica statului modelează și determină, în final, relațiile de producție.

Iată deci ***unitatea în dualitate*** manifestă sub forma corelației ***relații de producție – forțe de producție*** se obiectivează, se particularizează și sub forma ***corelației dintre politică și știință***.

Politica, având înrâurire directă și nemijlocită asupra relațiilor de producție (de producție propriu-zisă, de repartiție, de schimb) determină în mod mediat și forțele de producție (inclusiv știința), încercând fie să accelereze sau, după caz, să frâneze dezvoltarea lor.

Puterea politică și știința și tehnica se află într-o relație de complementaritate. Numai prin armonizarea dezvoltării științei și tehnicii cu dezvoltarea social-politică se pot percepe și cerceta obiectiv marile procese și fenomene care marchează evoluția societății.

Evoluția dezvoltării științei și tehnologiei propune și efectuarea unei așa-zise ***evaluări tehnologice***, ceea ce implică identificarea problemelor și analizarea metodelor cu ajutorul cărora se determină diferitele moduri potențiale de acțiune în vederea depășirii dificultăților. Evaluările tehnologice conferă politicianilor date și concluzii în baza cărora pot hotărî, în cunoștință de cauză, asupra soluțiilor politice ce se vor adopta în domeniul economic. Logica reflexiei tehnologice este subtil determinată de interesele politice ale guvernanților. Dacă o inovație tehnologică poate fi privită numai sub aspect științifico-tehnic, procesul evoluției trebuie

studiat prin prisma influențelor social-politice și a determinismului socio-politic.

În acest mod știința receptează principii și metode proprii politicii iar scopul științei este, de cele mai multe ori, imprimat de politică.

Dezvoltarea tehnicii, adoptarea unor noi tehnologii nu este condiționată exclusiv de determinismul științifico-tehnic. Determinismul social, și în mod deosebit latura politică a acestuia, contribuie decisiv la dezvoltarea și la evoluția tehnologiei. Concret, un stat care prin politicile promovate, în mod activ, susține economia, cercetarea tehnologico-științifică și se preocupă de asigurarea condițiilor pentru valorificarea practică a rezultatelor cercetării va avea o economie dezvoltată și competitivă. Dimpotrivă, dacă politicile etatice converg spre pasivitate în domeniile amintite, atunci economia va fi slabă, dezorganizată și haotică. Lipsită de aptitudinea competitivității economia acelui stat se va prăbuși, piețele fiind acaparate în folosul statelor puternice care au dezvoltat economii competitive.

Transformarea capitalismului liberal, de tip concurențial în capitalism monopolist de stat trădează intenția statului de a exercita dirijism economic și de a jalona modul de dezvoltare economică. În acest mod putem presupune că știința, în special știința economică, și tehnologiile "suferă" un proces de politizare tot mai accentuat. Politizarea științei economice, doctrinele economice cu caracter politic, economia politică vin în susținerea opiniei politizării

științelor economice dar și a celor tehnice (într-o măsură mai redusă). Managementul economic, la nivelul statelor, a marilor companii transnaționale devine un veritabil management economico-politic.

Interesul deosebit al politicului manifestat în scopul politizării științei (economice, în primul rând dar și a celei tehnice) derivă din faptul că succesele activităților economice constituie principalul criteriu de apreciere a activității politice. Prosperitatea economică asigură armonie și echilibru social și conferă siguranță și stabilitate politicienilor. Așa se explică faptul că economicul se află, întotdeauna, în prim planul preocupărilor clasei politice și, în mod deosebit, a guvernanților.

În concluzie, procesul ”politizării” științei constituie un fenomen legitim, obiectiv în orice societate. Accelerarea sa ține de subiectivitate în sensul preocupării politicienilor de a imprima științei scopuri comune cu cele ale politicii promovate de către state.

*

*

*

§2. Scientizarea politicii – necesitate sau capriciu??

Fenomenul contrar, opus al ”*politizării științei*” îl reprezintă ”*scientizarea politicii*”.

În primul rând, trebuie remarcat faptul că aspectele teoretice, doctrinare relative la politic au îmbrăcat forma ”științelor politice”.

Politica a devenit pe lângă **arta** de a guverna și **știința** de a guverna.

În al doilea rând, specificăm faptul că legătura dintre forțele de producție și relațiile de producție și implicit corelația dintre știință și politică se manifestă dual, atât de la politică spre știință cât și în sens contrar, de la știință spre politică.

Corelația privită de la știință spre politică ni se pare hotărâtoare tot așa cum, în principiu, forțele de producție sunt cele care în final determină relațiile de producție și, am putea spune determină în totalitatea lor relațiile sociale.

Dacă acceptăm ideea că economicul joacă rolul hotărâtor în evoluția socială este suficient să parcurgem mental evoluția orânduirilor sociale pentru a conștientiza impactul forțelor de producție (în care se include și știința) asupra relațiilor sociale în general (inclusiv relațiile de producție).

Generarea ideilor relative la o nouă organizare socială sub aspect politic a avut ca fundament dezvoltarea economică.

Multă vreme politicienii au respins, în mod deliberat, ”amestecul” științei în politică. Chiar și conceptele proprii științei politice și tentativele de explicare și de analiză a fenomenelor politice au fost ignorate de către politic. Până la jumătatea sec. al XIX-lea știința (inclusiv știință politică) și practica politică erau domenii total diferite, ”independente” și brutal separate!!!

Începând cu anul 1850, impetuoasa dezvoltare a științei, cu consecința sa palpabilă constând în rapida dezvoltare a tehnologiei, a determinat crearea ”punților de legătură” între știință și putere. Politicul a conștientizat faptul că dezvoltarea economico-științifică determină gândirea politicii în termeni economici și științifici. De succesul economic și tehnico-științific depindea într-o măsură tot mai accentuată stabilitatea și perspectiva politicului. În contemporaneitate, fundamentarea programelor politice și a deciziilor politice pe cuceririle științei reprezintă o realitate obiectivă. Conducerea politică a societății trebuie fundamentată pe știință ceea ce conduce la așa-zisa ”**raționalizare**” a politicii. Prin intermediul ei puterea politică acoperă sub aspect practic toate prioritățile și exigențele pe care le întâmpină.

Știința conducerii, denumită ”**management politic**”, încorporează cele mai noi rezultate ale cercetărilor în domeniu, care sunt preluate de către guvernanți în procesul conducerii politice. Conservarea în practica politică a rezultatelor științei este un efect al corelației organice între știință și politică.

Raționalizarea politicii a determinat **scientizarea acesteia** în sensul înlăturării arbitrariului din luarea deciziilor politice. Mai mult decât atât, a condus la debarasarea în măsură considerabilă de ideologiile politice incompatibile cu știința. Conceptele politice iraționale, mitice, cele care nu se încadrează în ”rațiunea” politicii au rămas ”desuete”, anacronice.

Forțele de producție și în mod deosebit știința, au determinat nu doar saltul de la o orânduire socială la altă orânduire socială dar și trecerea de la o etapă la alta, în cadrul aceleiași orânduirii sociale. Spre exemplu: trecerea de la etapa capitalismului liberal de tip concurențial la etapa capitalismului monopolist de stat.

Ca efect al scientizării politicii **pragmatismul** a atins cote de nebănuit acum un secol!!! Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor s-ar părea că a surprins politicul.

Creșterea amețitoare a circulației informației și a bunurilor, sporirea accentuată a rolului companiilor transnaționale au determinat globalizarea, în mare parte, a economiei.

Știința a impus politicului noi ”formule” pentru depășirea impasurilor: organizarea marilor ansambluri politico-economice cu caracter etatic; diminuarea rolului statelor pe arena internațională; creșterea rolului regiunilor; descentralizarea accentuată a statelor; abandonarea centralismului decizional; părăsirea ideilor naționaliste etc.

Scientizarea și raționalizarea politicii se constată în tendința evitării reiterării arbitrariului prin consacrarea Statului de Drept. ”Domnia legii” reprezintă cea mai înaltă expresie a scientizării politicului!!!

Supunerea guvernanților față de lege dă proba indubitabilă a influențelor hotărâtoare ale științei asupra politicii. Desigur, în acest caz influența se manifestă din partea Științelor Juridice și în special din partea Științelor Dreptului Public.

Scientizarea politicii s-a realizat prin receptarea științei politice, a științelor economice și a științelor juridice în practica guvernanților, a politicianilor, în general.

Teoriile sociologice, filosofice și etice accentuează caracterul științific al practicii politice, în măsura în care acestea sunt receptate.

Influența deosebită asupra politicii exercitată din partea științei a dat naștere la concepții politice tehnocrate. Acestea accentuează asupra rolului științei în politică, mergând până la negarea rolului politicianilor!!!

Un ”**regim politic tehnocratic**” presupune înlăturarea politicianilor de la conducerea statului. Accederea în funcțiile de conducere etatice trebuie realizată ***exclusiv pe bază de competență și de aptitudini.***

Politicienii nu trebuie să aibă acces la aceste funcții și demnități publice. Partidele politice ar fi desființate iar organizarea alegerilor ar rămâne fără obiect.

Guvernarea, într-un regim tehnocratic pur, administrează și decide fără nici o considerație politică, luând în calcul doar aspecte pur obiective și ghidându-se după metode strict științifice.

Excluzând orice considerație politică ***tehnocrația*** sau ***guvernarea tehnocrată*** raționalizează puternic întreaga viață socială. Acest tip de guvernare înlătură orice situații subiective, prezente în guvernările de tip politic: tradiții, voințe, dorințe, pasiuni etc.

Unica posibilitate de cuantificare a tehnocrației este reprezentată de efectele aplicării strategiei raționale atât față de mediul înconjurător cât și în relațiile sociale.

Principiile tehnocratice determină formarea unei noi concepții despre existență și despre lume. Eficiența și optimizarea continuă reprezintă, în esență, scopurile fundamentale ale tehnocrației. Societatea este analizată din perspectivă economică și tehnică, fenomenele sociale urmând a fi explicate doar din această perspectivă!!! Tehnocratismul tinde să ”șabloneze” societatea și să reducă activitatea de conducere (social-politică – mai este oare?!?) statală la factorii obiectivi economico-tehnici. În acest mod credem că ”doctrina” tehnocratică păcătuiește grav și irecuperabil!!!

Fără o viziune de ansamblu asupra societății (economică, tehnică, socială, politică, juridică, filosofică) nu se poate realiza înțelegerea fenomenelor complexe și nici raporturile inter-umane.

În momentele de criză politică ”doctrina tehnocratică” s-a afirmat deși aceasta dă o interpretare rigidă, ”mecanicistă” fenomenelor sociale cu caracter complex. Această ”doctrină” nu înțelege esența politicului și greșește atunci când afirmă că procesul de conducere politico-statală poate fi redus la gradul de complexitate manifestat de soluționarea unei chestiuni pur tehnice.

Viziunea reducăționistă asupra politicii rezultă și din: respingerea democrației; respingerea interpretărilor politice; juridice, filosofice asupra realității sociale și a fenomenelor sociale complexe;

exacerbarea rolului științei, tehnologiei și a economiei ceea ce conduce la instaurarea unei ”*dictaturi științifice*” etc.

”Doctrina tehnocratică” conferă experților, specialiștilor supercalificați, dreptul de inițiativă în soluționarea tuturor problemelor societății.

”Statul tehnocrat” devine, practic, instrumentul de înfăptuire a unei administrări fondată pe concepte științifice și raționale.

Omul într-un guvernământ tehnocratic devine ”un robot”, preocupat exclusiv de optimizare și de eficiență, dar lipsit de sentimente, de afecte și de stări voliționale manifestate în exterior, obiectivate.

În istorie se cunosc situații în care la cârma unor state au fost aduse guverne tehnocrate.

Aceasta s-a întâmplat fie în situații de criză politică majoră, fie în cazul instituirii unor dictaturi.

Atunci când prin voința partidelor politice sau doar a partidului/partidelor majoritare în parlament este adus la putere un guvern de tehnocrați (ai căror membrii nu sunt angajați politic întrucât nu au calitatea de membri de partid) nu se poate discuta despre instituirea unui ”*regim tehnocratic*”.

Aceasta deoarece guvernul este supus controlului parlamentului iar actele emise de guvern pot fi cenzurate de celelalte ”puteri” constituite în stat.

Nici în cazul dictaturilor fără coloratură politică nu există un ”guvernământ tehnocratic” sau chiar mai mult un ”regim

tehnocratic”, atâta timp cât, deși mecanismele politice sunt întrerupte iar funcționarea partidelor politice este potențial interzisă, șeful statului – care personifică regimul dictatorial – reprezintă personajul central, scăpat oricărui control etatic.

În această ipoteză guvernul compus din tehnocrați nu va guverna și administra conform principiilor științifice ci după indicațiile șefului de stat – care personifică regimul, statul și legea.

În cazul regimurilor militare ele fiind în esență tot dictaturi (dictaturi militare) o eventuală formare a unui guvern din tehnocrați sau din militari și tehnocrați nu determină instituirea unui ”regim tehnocratic”. Pentru considerentele expuse anterior, regimul și guvernul sunt, în această ipoteză, de dictatură militară.

Șeful regimului militar dictatorial (un general) personifică întreaga putere, membrii Guvernului, fie ei și tehnocrați, executând ordinele acestuia. Nu se poate discuta, în acest caz, despre conducerea societății prin metode și mijloace științifice!!!

În concluzie, remarcăm faptul că nu întotdeauna ***un guvern format din tehnocrați*** indică existența ***unui ”regim tehnocratic”***.

De cele mai multe ori guvernul format din tehnocrați constituie o emanație a legislativului, caz în care politicul nu este în nici un fel afectat. Uneori guvernul format din tehnocrați maschează instituirea unui regim politic dictatorial sau a unui regim politic de dictatură militară.

Precizăm că până în prezent nu a fost instaurat un ”regim pur tehnocratic”, ceea ce ne determină să afirmăm că acest ipotetic regim

politic reprezintă o ”utopie”, o reacție de revoltă intelectuală împotriva arbitrarului și a abuzurilor politicienilor guvernanți.

*

*

*

Prin postulatele sale relative la: optimizarea și eficiența consacrată în societate, la orice nivel; lipsa partidelor politice și a acțiunilor politice, ”**regimul tehnocratic pur**” prezintă asemănări cu proiectatul ”**regim comunist**”, preconizat de Karl Marx.

Având în vedere natura umană cele două tipuri de regim apar ca fiind ”utopii”, cel puțin la momentul de față.

O potențială **societate tehnocratică mondială** concretizată în dispariția statelor, a partidelor, a politicii, condusă de marile companii transnaționale reprezintă un scenariu ”politic” grotesc, greu de digerat la nivel intelectual. Și totuși, dispărând politica și creându-se marile confederații mondiale care firesc tind spre federalizare se poate întrezări și acest scop ”nobil” consacrat și urmărit pentru ”înălțarea spirituală și materială” a omenirii.

Să lăsăm științei ceea ce este a științei și să lăsăm politicii ceea ce-i aparține de drept!!!

Relațiile sociale, natura și firea umană nu pot fi încadrate în tipare, mijloace și metode pur științifice!!!

CAPITOLUL VII.
NEOFASCISMUL ÎN EUROPA OCCIDENTALĂ.
”NOUA DREAPTĂ” – PILON AL PRINCIPIULUI
FUNDAMENTAL RELATIV LA INEGALITATEA
OAMENILOR. EVOLUȚIA IDEOLOGICĂ A PARTIDELOR
SOCIAL-DEMOCRATE ȘI A CELOR SOCIALISTE ÎN
EUROPA, DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

§1. Neofascismul în Europa Occidentală;

§2. ”Noua dreaptă” – pilon al principiului fundamental relativ la inegalitatea oamenilor;

§3. Evoluția ideologică a partidelor social-democrate și a celor socialiste în Europa, după cel de-al Doilea Război Mondial.

§1. Neofascismul în Europa Occidentală

În condițiile înfrângerii Germaniei naziste, în anul 1945, marile puteri învingătoare au ajuns la concluzia necesității denazificării statului german. În realitate, Statele Unite, Marea Britanie, U.R.S.S., la care s-a alăturat și Franța, s-au preocupat consecvent de administrarea zonelor de ocupație și de viitoarea organizare politică a statului german. Așa se face că în zonele americano-anglo-franceze ocupate și puse sub administrarea statelor învingătoare occidentale a fost încurajată colaborarea demnitarilor și a ofițerilor din structurile Reich-ului și a armatei germane cu autoritățile de ocupație.

Reabilitarea faptică a unor persoane fizice potențate din vechiul regim național-socialist s-a făcut, aproape pe neobservate, din dorința stăvilirii hegemoniei socialismului sovietic care amenința Europa Occidentală. Unificarea zonelor de ocupație anglo-franco-americană și constituirea Republicii Federale Germania, în anul 1949, a fost expresia luptei dusă pe un front mai puțin vizibil împotriva comunismului.

În zona de ocupație sovietică care va constitui, în octombrie 1949, fundamentul viitoarei Republici Democrate Germane autoritățile de ocupație nu s-au preocupat în mod serios de denazificare. Practic liderii naziști locali au fost puși în slujba noului regim socialist internaționalist, de inspirație sovietică, fără a exista o opțiune credibilă pentru ei, avându-se în vedere trecutul lor politic. Reticența față de autoritățile sovietice le-ar fi pus în orice moment viața în primejdie.

În aceste condiții, sumar enunțate anterior, în partea occidentală a Germaniei, și în general în toată Europa Occidentală, s-au creat premisele pentru reînceperea, în coordonate și cu mijloace mai subtile, a propagandei național-socialiste.

Foștii combatanți, nostalgicii naziști, adepții politicilor național-socialiste s-au regrupat alcătuind mișcări și partide politice de inspirație nazistă. Ceea ce este interesant de remarcat este faptul că aceste mișcări politice au căpătat și caractere revendicative, revendicând recunoașterea doctrinei lor și dreptul de a o expune publicului, maselor de alegători.

Tolerarea unor astfel de mișcări ”protejate” de ”umbrela” drepturilor și libertăților cetățenești, consacrate de Legea fundamentală a R.F.G., s-a realizat din dorința atragerii tuturor forțelor politice, inclusiv a celor obscure, în frontul anticomunist.

Ideologia îmbrățișată de mișcările și de grupările politice naziste (rebotezate neonaziste) și fundamentată pe vechea ideologie fascistă, național-socialistă: lupta împotriva bolșevismului;

rasismului; elitismului; dispreț față de masele populare și ignorarea rolului acestora etc.

Activitatea antidemocratică și quasi-teroristă a acestor mișcări politice a fost tolerată, și în acest mod încurajată, pe fondul declanșării luptei anticomuniste. Naziștii au fost practic ”recuperați” datorită faptului că ei constituiau cei mai redutabili inamici ai comunismului.

Declanșarea așa-zisului ”război” dintre S.U.A. și U.R.S.S. a constituit condiția-prilej, ocazia pentru reabilitarea forțelor de extremă dreapta, de sorginte național-socialistă. Actele de violență îndreptate împotriva militanților și a oamenilor politici stângiști (socialiști și comuniști) au accelerat organizarea grupărilor fasciste și naziste în toată Europa Occidentală și, în mod deosebit, în R.F. Germania și în Italia. Colaborarea noilor state burghezo-democratice cu neofasciștii și cu neonaziștii a stârnit un val de derută în rândul opiniei publice europene, determinând accentuarea crizei politice și a dezechilibrului economic, ceea ce a condus la inflație și șomaj. Drept consecință, o parte din persoanele fizice cu venituri modeste și care au suportat din plin criza politico-economică s-au îndreptat spre neofascism și spre neonazism.

Legăturile dintre aparatul militar și organizațiile neofasciste din Italia, înscrierea unor generali și amirali în partidele de extremă dreapta după ieșirea din rândul cadrelor active ale forțelor armate, strânsele legături întreținute de Partidul Democrat Creștin italian cu dreapta neofascistă a determinat o reținere accentuată a autorităților

etative în privința controlului activităților mișcărilor de extremă dreapta.

Neofascismul a fost continuu alimentat de puternicele crize și tensiuni politice din interiorul statelor occidentale, dublate de teama exacerbată față de pericolul comunist, reprezentat și personificat de Uniunea republicilor Socialiste Sovietice. În acest sens remarcăm faptul că la alegerile din anul 1969, organizate în Republica Federală Germania, partidul neonazist a obținut 4,3% din voturi.

Tulburările sociale provocate de neonaști, recrudescența terorismului extremei drepte în R.F.G., în perioada 1960-1980, denunțarea ordinii democratice instituită în Republica Federală în temeiul Legii fundamentale au determinat oamenii politici de stânga să ia atitudine. Astfel președintele P.S.D. din R.F.G., Willy Brandt, preciza într-o scrisoare adresată cancelarului federal Helmut Schmidt la data de 18.08.1977, că autoritățile locale se axează pe potențialul pericol concretizat de extremismul de stânga, minimalizând pericolele de origine neonazistă.

Toleranța autorităților Republicii Federale se manifesta din plin în privința extremei drepte, cu toate că aceasta utiliza drept "arsenal" ideologic conceptele doctrinare și ideologice ale național-socialismului din perioada 1933-1945.

Mișcările neonaziste au încercat să justifice războiul declanșat de Germania național-socialistă împotriva U.R.S.S.. Astfel au fost acreditate următoarele teze: necesitatea războiului pentru

apărarea Germaniei; caracterul salvator al războiului, privit ca luptă împotriva bolșevismului; ocuparea statelor capitaliste occidentale tocmai pentru salvarea acestora de comunismul care le amenința; realizarea coaliției antinaziste fiind considerată ca o ”trădare” a intereselor Occidentului de către S.U.A. și de către Marea Britanie etc.

A fost acreditată ideea potrivit căreia înfrângerea armatei germane în al Doilea Război Mondial s-a datorat concentrării actului de comandă la marele cartier general al fűhrerului și nu în mîna comandanților de pe front. Partidul Național-Democrat (național-socialist, neonazist) din fosta R.F.G. menționa teza responsabilității personale a lui Adolf Hitler pentru înfrângerea Germaniei.

Neonaziștii s-au declarat urmașii socialismului înființat în anii 1880 de către Otto von Bismarck. Doctrina lor fundamentală se bazează pe reacția populară împotriva luptei de clasă.

Teoriile și concepțiile neonaziste au fost distribuite către publicul larg vest-german, în anii 1950-1980 sub forma ”europenismului”, concretizat în formarea unui singur stat federal care să înlocuiască statele naționale europene. Crearea unei comunități europene constituia, în opinia neonaziștilor, un proces obiectiv, legitim, necesar pentru soluționarea problemelor culturale și lingvistice din Europa.

Unificarea europeană, sub forma unui stat federal, ar fi fost necesară, considerau neonaziștii, în vederea evitării pericolului comunist din Europa de Est și, în mod deosebit, din fosta U.R.S.S.

§2. ”Noua dreaptă” – pilon al pricipiului fundamental relativ la inegalitatea oamenilor

Ideologia promovată de ”noua dreaptă” a avut ca finalitate revigorarea dreptei pe scena politică.

Sesizând dificultățile întâmpinate de Dreapta politică după cel de-al Doilea Război Mondial, o serie de intelectuali s-au grupat în jurul ideii restabilirii forțelor de dreapta și de centru-dreapta, utilizând metode și mijloace de natură diversă.

Pe lângă politică, ca instrument de propagare a teoriilor ”noi drepte”, a fost larg utilizată și dimensiunea cultural-educativă.

Scopul ”noi drepte”, țelul ei suprem, era reabilitarea politicii de dreapta în scopul menținerii binomului politic fundamental. Sesizând amploarea politică a Stângii adepții ”noi drepte” au conștientizat necesitatea edificării unor noi doctrine și a modificării vechilor postulate care să susțină principiul inegalității umane, în vederea contracarării colectivismului promovat de doctrinele stângiste.

Mișcările studențești franceze din anul 1968 au constituit ”laboratorul” ideilor promovate de ”noua dreaptă”, cu toate că doctrina propriu-zisă a fost încheagată și structurată cu mult mai târziu.

Lucrând asiduu pe plan cultural ”noua dreaptă” a concluzionat, sub aspect doctrinar, necesitatea reîntoarcerii statelor și

popoarelor europene la modele de dezvoltare originare, îndepărtând pentru totdeauna modelele străine, șablonate, preluate ca efect a fenomenului de aculturație.

Reîntoarcerea la permanențele istorice, la surse, prin valorificarea celor 4000 de ani de civilizație europeană reamintește umanității, cetățenilor, trăsăturile europene absolut specifice, calea spre evoluție fiind – în această concepție – regăsită în rădăcinile civilizației în Istoria europeană.

Modelul de dezvoltare european prefigurat de ”noua dreaptă” trebuie să pună în evidență capacitatea europenilor de a asigura: **suveranitatea**, **apărarea** și **producția**. Astfel, societatea capitalistă contemporană se redresează, evitând excesele.

Fiecărei funcții anterior menționate îi corespunde valori și capacități diferențiate, astfel: înțelepciunea și viziunea pentru suveranitate; curajul și hotărârea pentru apărare; inițiativa și temperamentul pentru funcția productivă. Mai pe scurt, permanența statului capitalist contemporan ar fi asigurată în concepția ”noii drepte” de: înțelepciunea preotului, eroismul războinicului și munca producătorului.

”Modelul celor trei funcții” ar constitui, în această opinie, garanția coexistenței valorilor în societate, determinând dezvoltarea autentică a tuturor tipurilor de personalitate umană. Este ușor de remarcat incidența doctrinelor conservatoare mai ales că apelarea la trecutul european nu se face ”în bloc”, ci selectiv, fiind alese momentele politice ale Antichității greco-romane. Perioada

medievală este, în mod deliberat, trecută sub tăcere deși face parte integrantă din Istoria europeană!!!

Inegalitatea dintre oameni priviți ca membri ai societății apare în viziunea ”noii drepte” ca o consecință a diversității lumii.

Un cunoscut doctrinar Louis Pauwels aduce drept argument în sprijinul teoriilor inegalitariste promovate activ de ”noua dreaptă” concepție potrivit căreia ”în comportamentul ființelor, înnașcutul, adică ceea ce primește fiecare din cocktailul genetic, este mult mai important decât experiența dobândită, adică efectul mediului și al societății”!!! este temeiul nu doar a inegalității dar și a noului rasism promovat în Europa Occidentală, după anii 1950 și care uneori prezent în zilele noastre.

”Noua dreaptă” nu a lucrat cu arme ”pur politice”, deoarece ea nu a dorit, în anii ’70 și ’80 ai secolului al XX-lea, învingerea unui rival pe scena politică!!! Ea a urmărit activ schimbarea mentalității egalitare dominantă cu o mentalitate inegalitară, rămasă continuu în minoritate. Contracurarea Stângii nu s-a făcut în scop pur ideologic, în vederea cuceririi puterii politice ci pentru a demonstra că nu există o temă ”tabu” pentru Dreapta politică, așa încât orice subiect trebuie și poate fi abordat dintr-o dublă perspectivă: de stânga sau de dreapta.

Pentru ”noua dreaptă” răul social este reprezentat de *doctrina egalitară*, care constituie dușmanul ei de moarte. Rezultă în mod logic, faptul că *doctrinile inegalitare* reprezintă chintesența ”noi drepte”, punctul ei forte.

Ca și în conservatorism, de unde de altfel își trage seva, ”noua dreaptă” este favorabilă **elitismului**. Accentul nu este pus pe inteligență ci pe caracter: virtute, dreptate, loialitate etc. ”Elitele caracterului” sunt tocmai elitele aristocratice. Deci, aristocrația reprezintă elita în concepția ”noii drepte”!!! Societatea, umanitatea ar avea nevoie de ”elitele caracterului”, de aristocrație, în mod legic, obiectiv deoarece și în lumea animală există elite, adică lideri. Cum animalele posedă ”liderii lor” și oamenii trebuie să accepte elitele, **adică să accepte aristocrația!!!** Practic, în societate, a fi antielitist echivalează cu a fi antiaristocratic!!!

Monarhia ar fi forma firească, naturală de guvernare deoarece exprimă esența sentimentului aristocratic. Așa postulează ”noua dreaptă” fundamentându-se pe teoriile și concepțiile conservatoare!!!

*

*

*

Concepțiile doctrinare ale ”noi drepte” au în vedere restaurarea ierarhiilor de mult apuse. Aspectul așa-zis cultural are menirea influențării mentalului colectiv pentru acceptarea acestei stări de lucruri. După ce ”noile” atitudini morale, în sensul acceptării aristocrației, au fost formate (Doamne ferește!!!) etapa a doua se concretiza în impunerea în practica politică a principiilor

aristocratice, fondate pe elitism. Toate acestea în scopul însușirii bunurilor producătorilor de către ”elita aristocratică”.

”Noua dreaptă” operează cu concepte care prin ele însele arată scopul doctrinei: castă, conducători înnașcuți, ierarhii sociale. Aceste concepte reprezintă, de altfel, esența principiului aristocratic.

Inegalitatea oamenilor este fundamentul ideologic al ”noi drepte”. Fundamentată pe așa-zisul ”drept la diferență”, inegalitatea trădează ”cultul forței” și ignorarea drepturilor și a libertăților democratice.

”Noua dreaptă” dorește restaurarea unei mentalități inegalitare pentru ca, la un moment dat determinat, să fie creată, sub aspect practic, o ordine socială nonegalitară.

Considerăm că asemenea doctrine sunt contrare dezvoltării societății spre civilizație și progres. Ele aparțin Istoriei umanității, și ar fi trebuit să fie, de multă vreme, ”aruncate” la ”lada de gunoi” a doctrinelor politice.

§3. Evoluția ideologică a partidelor social-democrate și a celor socialiste în Europa, după cel de-al Doilea Război Mondial

Evoluția ideologiei adoptate de partidele socialiste și social-democrate din Europa Vestică, în perioada 1950-1990, prezintă o importanță deosebită pentru înțelegerea modului în care socialiștii

propriu-zis, adică reformiștii, au utilizat diversele curențe doctrinare în vederea fundamentării concepțiilor politice și a programelor politice oferite votanților. De asemenea, studierea evoluției ideologice a socialismului vest-european scoate în evidență compatibilitatea doctrinei și ideologiei socialiste cu statul capitalist și cu mecanismele economice ale pieței capitaliste.

În mod intenționat nu ne raportăm la evoluția doctrinară a partidelor comuniste vest-europene întrucât ideologia acestora, în perioada de referință, a fost mai omogenă, fiind apropiată teoriei marxiste.

La social-democrați și la socialiști situația pare a fi mai complicată, căile urmate în anii '50 – '80 ai sec. al XX-lea, fiind mult mai diversificate iar justificările ideologice și interpretările doctrinare au fost mai nuanțate.

*

*

*

Evoluția politică a socialiștilor reformiști în Europa postbelică au fost marcate două evenimente: tentativa partidelor burgheze de a justifica continua adaptare și transformare a statului capitalist în așa fel încât să corespundă, într-un mod cât mai larg, nevoilor și aspirațiilor propriilor săi cetățeni și existența ”modelului” socialist materializat în statele socialiste est-europene (U.R.S.S. și celelalte țări satelite acesteia), unde guvernarea era realizată de pe

poziții centralizate, dictatoriale aproape, de către socialiștii revoluționari (comuniști).

În aceste condiții socialiștii reformiști și-au conservat individualitatea delimitându-se net de comuniști, inclusiv de partidele comuniste din Europa Vestică.

În legătură cu modalitatea de raportare a partidelor social-democrate și socialiste la societatea și la statul capitalist trebuie menționat faptul că, în principiu, acestea au adoptat teza posibilității edificării socialismului exclusiv pe calea reformelor, în mod gradat, în statele vest-europene.

Această concepție își avea izvorul în curentele ”de dreapta” manifestate în rândul socialiștilor europeni occidentali.

Partide de masă, muncitorești, adepte ale edificării orânduirii socialiste prin reformarea societății, partidele social-democrate și socialiste, au adoptat o poziție de acceptare a sistemului politic capitalist, îndepărtându-se, după anul 1950, de retorica marxistă. Ele au susținut necesitatea unei căi deosebite, distincte numită ”a treia cale” de impunere a principiilor socialiste, o cale absolut deosebită față de socialismul revoluționar comunist de inspirație marxist-leninistă, edificat în Europa de Est, sub oblăduirea U.R.S.S..

Așa se explică eforturile susținute depuse în vederea includerii producătorilor, a clasei muncitoare, în mecanismul social-politic al statelor occidentale europene, în așa fel încât antagonismul dintre capitaliști și proletari să fie cât mai dificil de perceput și de înțeles. În perioada 1958-1962 mai multe partide de stânga din

Europa Occidentală au adoptat poziții conciliante față de sistemul economic și social-politic capitalist: Partidul Socialist din Austria (1958); Partidul Social-Democrat din Confederația Elvețiană (1959); Partidul Social-Democrat din Republica Federativă a Germaniei (1959); Partidul Muncii din Regatul Țărilor de Jos (Olanda) – 1959; Partidul Social-Democrat din Regatul Suediei (1960) și Partidul Socialist din Republica Franceză (1962).

Vom încerca să analizăm, pe cât este posibil, tendințele partidelor stângiste după primul Congres al Internaționalei Socialiste, din anul 1951 de la Frankfurt pe Main, unde a fost adoptată declarația ”***Cu privire la scopurile și sarcinile socialismului democratic***”, care marchează, în opinia noastră, îndepărtarea socialismului european de doctrina marxistă.

Astfel, toate aceste partide au afirmat necesitatea multitudinii de concepții relative la socialism, ceea ce evident a determinat respingerea unicității interpretării doar din perspectiva clasei muncitoare. A fost respinsă ideea privilegierii ideologiei și a intereselor unei singure clase sociale, respectiv a proletarilor. Caracterul de ”clasă” a partidelor stângiste se diluiază considerabil, ele devenind practic partide ”***populare***”, caracterul de masă al partidelor devenind preeminent. Partidele stângiste se autodefinesc ca fiind la origine muncitorești dar transformate în partide ale întregii națiuni!!! Așa, de exemplu a fost cazul P.S.D. din R.F.G. care în anul 1959 prin programul de la Bad Godesberg s-a autointitulat ”partid al poporului”.

În concepția Partidului Socialist Austriac era necesar ca partidele socialiste să fie transformate din partide de clasă în partide de masă, care să cuprindă majoritatea poporului. Partidul devine factor organizator politic pentru toți oamenii muncii, recunoscându-se totuși că în fundamentul său partidul este al muncitorilor salariați (1958).

Așadar, dilema a constat la vremea respectivă în acceptarea caracterelor de ”partid muncitoresc de clasă” și totodată de ”partid național”.

Aceasta înseamnă că *antagonismul dintre burghezie și proletariat* ar fi depășit deoarece structura socială nu este reduționistă fiind, prin natura sa, deosebit de complexă.

Partidele stângiste din Europa Vestică a anilor 1950-1970 au înțeles, în mare parte, că scopurile fundamentale ale lor nu se pot reduce la antagonismul claselor sociale ”fundamentale” ca în marxism. Ele trebuie să fie partide ”deasupra claselor sociale” adresându-se întregii națiuni. Această opinie lasă loc speculației în sensul că partidele stângiste se puteau adresa chiar și capitaliștilor. În realitate credem că a existat o imensă temere provocată de dezvoltarea impetuoasă a tehnicii care, în final, ar fi putut conduce la dispariția ”clasei muncitoare”.

Solidaritatea socială a înlocuit *ideea exclusivismului muncitoresc*. Grupurile sociale constituiau, în opinia social-democraților și a socialiștilor europeni, fundamentul modern al partidelor. Chiar și cele mai tradiționaliste partide stângiste (Partidul

Socialist Italian; Partidul Socialist Francez) au abandonat în definirea lor orice referire la ”clasa muncitoare”. De altfel, scopul central al stângiştilor europeni, în perioada respectivă, era realizarea acelei construcţii politico-etatice, tradiţional denumită *stat providenţial sau paternal*.

Aceste mutaţii esenţiale în ideologia stângismului vest-european petrecute după anii ’50 – ’60 ai secolului trecut probează puternicele transformări suferite de capitalism, materializate, în principal, prin instituirea quasi-totală a capitalismului monopolist de stat, consacrarea efectivă şi garantarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale cetăţeneşti etc., ceea ce micşora, dacă nu chiar anula, relaţia fundamentală antagonică dintre clasa capitaliştilor şi clasa muncitoare. Aşa-numita ”Revoluţie tehnico-ştiinţifică – R.T.S. a paralizat” ideologia socialistă ani întregi deoarece exista temerea pierderii membrilor şi a simpatizanţilor, proveniţi prioritar dintre proletari.

Aşa trebuie privită tentativa socialiştilor reformişti vest-europeni de a se ”elibera” de doctrina marxistă.

Mai mult decât atât, experienţa politică a statelor est-europene, socialiste, a constituit pentru stânga occidentală, şi bineînţeles mai ales pentru socialiştii reformişti, o situaţie practică de luat în consideraţie în sensul că în acest mod nu ar trebui procedat!!!

Renunţarea la caracterul de clasă în scopul atragerii şi a burgheziei mici în partidele stângiste reformiste este o teză demnă de luat în considerare. Dar, trebuie să remarcăm faptul că organele

conducătoare ale acestor partide erau în exclusivitate compuse din intelectuali, proveniți fie dintre intelectualii liber-profesioniști, fie dintre intelectualii ingineri.

Ca atare, renunțarea la caracterul de clasă și la considerarea acestor forțe politice ca fiind reprezentantele muncitorimii are la bază criterii și orientări subiective, de dreapta. ***”Elitismul” conducătorilor*** partidelor socialiste și social-democrate din Europa Vestică a determinat, în opinia noastră, înlăturarea referirilor directe la caracterul de clasă, muncitoresc al acestora!!! Fiind societăți capitaliste dezvoltate cele din Vestul european, partidele stângiste reformiste s-au simțit oarecum ”jenate” ***de originea lor pur muncitorească***, pe care au dorit, la un moment dat, să o treacă sub tăcere.

*

*

*

Așa se face că în perioada supusă analizei partidele social-democrate și cele socialiste vest-europene au trăit ”în simbioză cu capitalismul”, după cum recunoștea chiar secretarul general al P.S. – D. din Suedia, Olaf Palme. Ele au încercat din răspuț să ”îmbunătățească” și să ”transforme” societățile capitaliste pentru a asigura celor ce muncesc, producătorilor, adică clasei muncitoare privită în ansamblul ei, un loc cât mai favorabil în cadrul sistemelor social-politico-economice capitaliste.

Sporadic, doar unele formațiuni politice au afirmat reconsiderându-și pozițiile, adeziunea lor în raport cu strategia ruperii de sistemul politic capitalist. Dar și atunci aceste concepții au fost proclamate formal, având un caracter teoretic. Este cazul P.S. Francez, a P.S. Italian, a P.S. Belgian în anii '70 ai secolului trecut. Celelalte mari partide stângiste vest-europene: P.S.-D. din R.F.G., P.S. din Austria, P. Laburist din Marea Britanie etc. au continuat să adopte poziții reformiste, fără a pune în discuție sistemul politic capitalist.

Forțele politice stângiste vest-europene au avut convingerea că, sub impactul așa-zisei Revoluții tehnico-științifice, capitalismul devenit anacronic va sucomba urmând a fi înlocuit de socialism în mod pașnic.

Înlăturarea capitalismului – idee de bază a întregii mișcări socialiste – este înlocuită cu teza șovăielnică și dubitabilă a ”transformării” capitalismului, de bună voie și doar pe cale pașnică, reformistă în socialism.

Reformele vizate de stânga vest-europeană se refereau în principal la: soluționarea chestiunilor economice în favoarea lucrătorilor, la redistribuirea echitabilă a venitului național în favoarea persoanelor aflate în stare de nevoie etc., în scopul aplanării conflictelor sociale sau, am spune noi, a conflictelor de ”clasă”.

Îmbunătățirea soartei oamenilor muncii și ameliorarea vieții cetățenilor, în general, trebuia realizată progresiv, etapă cu etapă,

respectându-se ”jocul” politic parlamentar, fără convulsii sociale și fără revoluție.

În acest scop statul capitalist a fost proclamat ca fiind ”Stat de Drept social, providențial, paternal”, el fiind ”arbitrul” scenei politice între clasele sociale, între guvernanți și guvernați.

În aceste condiții social-democrației și socialiștii europeni au concluzionat în favoarea tezei ieșirii statului de sub control asupra structurilor etatice în mâinile societății civile. Ca atare, producătorii de bunuri materiale, clasa proletară, nu ar mai fi fost interesată decât de menținerea ”democrației politice”, care poate asigura tuturor cetățenilor stabilitate economică și afirmare socială.

Partidele social-democrate și socialiste vest-europene au considerat că este suficientă lupta politică pentru cucerirea puterii etatice, conform regulilor democratice, excluzând calea revoluționară, ideologie proprie partidelor comuniste. Acest aspect a condus, în mod obiectiv, la dezideologizarea stângii deoarece aceasta era exclusiv preocupată, fie de menținerea la guvernare, fie de accederea la guvernare. Chestiunile relative la doctrina socialistă erau tratate pur formal părăndu-se că partidele stângiste occidentale europene deveniseră partide de cadre, partide tehnocrate!!!

Ajungerea la putere ***se transformase din mijloc în scop*** iar ***scopul veridic*** fusese trecut pe un plan secundar fiind chiar ocultat.

Partidele burgheze câștigaseră o bătălie extrem de importantă: neutralizarea mesajului socialist și tehnocratizarea partidelor stângiste reformatoare. Lovitura de grație fusese deja dată.

Fără mesajul și programul specific social-democrației și socialiștii erau doar niște ”marionete”, fiind ”prizonieri” în sistemul politic capitalist!!!

Intellectualizarea exagerată a partidelor de stânga, a social-democrațiilor și a socialiștilor, a favorizat – constituind condiția-prilej – tehnocratizarea și pierderea identității socialiste. Practic, aripa reformatoare a socialismului fusese scoasă din luptă. Mai rămânea aplicarea loviturilor de grație comuniștilor, socialiștilor revoluționari. Ceea ce s-a și întâmplat peste puțin timp (10-15 ani) în ”lagărul țărilor socialiste”!!!

*

*

*

Respingând marxist-leninismul dar și varianta originală a marxismului, stânga reformatoare europeană, adică social-democrația și socialismul din vestul Europei s-a concentrat asupra modelelor și metodelor tehnocrate, neutre, lipsite de mesaj politic clar și categoric conturat.

Sub aspect doctrinar, deci și ideologic, golul resimțit trebuia umplut cu o nouă teorie căreia i s-a dat denumirea de ”***socialism democratic***”.

Expresia ”***socialism democratic***” se vroia a include toate valorile și scopurile urmărite de partidele socialiste și social-democrate vest-europene.

Dar se pune întrebarea legitimă: ce s-a înțeles, la vremea respectivă, prin noțiunea de ”**socialism democratic**”??

În primul rând, noua doctrină a ”**socialismului democratic**” era menită să distanțeze partidele stângiste reformiste vest-europene în raport cu tezele marxismului și să constituie fundamentul unei noi ordini social-economice, care să conducă la transformarea treptată și gradată a sistemului capitalist într-un sistem socialist.

Se punea accentul nu pe socializarea principalelor mijloace de producție, centralizare și planificare economică sau autogestiunea și autoadministrarea producătorilor de valori și de bunuri materiale; accentul cădea asupra chestiunilor instituirii democrației libere, sociale și multilaterale.

”Socialismul democratic” se pronunță pentru o congruență a principiilor economice capitaliste cu principiile economice socialiste; planificarea alături de concurență reprezentând ”cheia de boltă” a întregului edificiu doctrinar și, bineînțeles, ideologic.

Ca atare, ”**socialismul democratic**” are ca scop ajustarea neajunsurilor economiei și societății capitaliste; el nu își propune clar și explicit lupta pentru impunerea economiei și a societății socialiste.

Acest model doctrinar, oarecum eclectic, alambicat, împacă capitalismul cu socialismul, obligându-le să coexiste. Desigur, ne referim la coexistența principiilor celor două sisteme antagonice.

Chiar și noțiunea de ”**socialism democratic**” a fost diferit înțeleasă de la un partid la alt partid politic.

Astfel, în țările germanice și în statele scandinave distanțarea față de marxism era quasi-totală, în timp ce în Europa de Sud noțiunea desemna un ansamblu de valori apropiat teoriei marxiste (P.S. Francez, P.S. Italian, P.S.M. Spaniol). În statele din sudul continentului ideea *despărțirii de capitalism* și a *depășirii capitalismului* era menținută deși metodele difereau net în raport cu concepția marxist-leninistă.

”**Socialismul democratic**” constituia temelia Statului de Drept providențial, social și încorpora valori fundamentale noneconomice, de factură moral-politică: libertatea; egalitatea; solidaritatea socială; justiția; echitatea și democrația. Toate se suprapuneau pe structura etatică a Statului de Drept privit nu doar sub aspect formal ci mai ales din punct de vedere substanțial.

Socialismul era conceput ca un socialism al libertății; a unirii și a solidarității frățești între oameni.

Valorile anterior menționate au fost absolutizate fiind rupte de contextul condițiilor de existență materială și socială care determină, în ultimă instanță, existența relațiilor de producție de tip capitalist. Aceste valori au dobândit un caracter eminemente moral fiind rupte de mediul social datorită faptului că stânga vest-europeană a receptat principii burgheze, capitaliste.

Astfel, *punând libertatea umană deasupra egalității* social-democrația și socialismul vest-european din anii '70 – '80 ai sec. al XX-lea a alunecat spre **Dreapta**, propovăduind, practic, **doctrine**

inegalitare!!!! Ori, aceste teorii sunt proprii partidelor politice de la dreapta eșicherului politic.

Schimbarea caracterului proprietății private adică schimbarea formei de proprietate și socializarea mijloacelor de producție nu au constituit principalele opțiuni ale socialiștilor și social-democraților vest-europeni. Astfel, ”exproprierea expropriatorilor” idee forte a doctrinei marxiste a fost fie marginalizată, fie contestată. La baza negării principiului ”exproprierii expropriatorilor” a stat ideea distincției între proprietatea capitalistă și administrarea efectivă a proprietății private capitaliste. Dacă proprietatea aparține pe mai departe capitaliștilor, administrarea acesteia se realizează de către persoane fizice specializate – **manageri**.

Această distincție făcea inoperant principiul marxist anterior menționat. Aceasta, desigur, în concepția social-democraților și a socialiștilor din statele europene capitaliste apusene.

Naționalizarea mijloacelor de producție era privită cu circumspecție întrucât încălca principiul libertății!!! Așa fiind, libertatea era în concepția socialiștilor și a social-democraților preeminentă în raport cu **egalitatea socială**. Este markerul devierii socialismului spre dreapta. El a devenit practic mai apropiat Dreptei decât comunismului!!!

Convingerea noastră este clară: socialismul a servit statelor capitaliste apusene în mod voit și conștient, ”trădând” scopul său

suprem, rațiunea sa de a exista materializată în edificarea socialismului pe calea reformelor.

Așa se explică de ce sectorul de stat din Regatul Suediei reprezenta în anii '80 ai secolului trecut doar 5% din producția anuală, deși socialiștii dețineau puterea de 44 de ani!!!

Melanjul acesta dintre socialiști și statul capitalist a fost mai sinuos în statele din sudul Europei. Partidele Socialiste Italian și Francez continuau să accentueze teza transformării marii proprietăți capitaliste în proprietate publică de interese fie național, fie local.

De altfel, socialiștii nu își puteau pune în aplicare programele politice dacă nu dispuneau de un sector de stat, public, puternic. O guvernare socialistă în condițiile în care totalitatea sau majoritatea mijloacelor de producție sunt în mâinile capitaliștilor este o utopie!!!

Sub aspect economic socialiștii s-au preocupat de distribuirea cât mai echitabilă a plusvalorii. Repartiția acesteia și modalitatea de conducere a companiilor au fost în centrul atenției acestor partide.

În legătură cu transformarea relațiilor de producție capitaliste în relații de producție socialiste și relativ la transformarea lentă, gradată a sistemului de proprietate privată socialiștii occidentali au fost ambigui deoarece au considerat că această "transformare" trebuie precedată de instituirea unei veritabile "democrații economice".

La nivelul companiilor a fost lansată teza necesității coparticipării muncitorilor la luarea deciziilor și au fost postulate drepturile cu caracter social-economic.

În anii '80 ai secolului trecut ”**socialismul democratic**” prefigura o societate și un sistem economic particularizat atât în raport cu societatea și economia capitalistă cât și față de societatea și economia statelor socialiste marxiste est-europene.

*

*

*

Prin însăși natura și ideologia sa, prin doctrina pe care o dezvoltă, socialismul reformist se află situat între partidele de dreapta și de centru-dreapta, pe de o parte, și partidele comuniste, pe de altă parte.

Analiza succintă a traseului ideologic parcurs de partidele social-democrate și cele socialiste din vestul Europei, în perioada 1950-1990, confirmă pe deplin poziționarea socialimului și a social-democrației la stânga liberalismului dar și la dreapta comunismului.

Desfășurarea activității politice propriu-zise, practice, în țările europene vestice, state dezvoltate fundamentate pe relații sociale capitaliste, au determinat partidele stângiste reformatoare să se adapteze continuu pe eșcherul politic, atât în ceea ce privește activitatea parlamentară cât și în privința doctrinei și a ideologiei specifică. Acomodarea partidelor socialiste și social-democrate cu

sistemele politice capitaliste în care își desfășurau activitate cu caracter politic a determinat – într-o măsură mai accentuată sau mai redusă – plierea doctrinei și alinierea ideologiei corespunzătoare la imperativele democrației politice și la principiul fundamental juridic – constituțional al Statului de Drept.

Teza ”confiscării” treptate a structurilor statelor capitaliste în vederea edificării proiectatei societăți socialiste a fost în mare parte abandonată socialiștii menținându-se cu rolul de echilibru politic, încercând să frâneze potențialele excese ale structurilor economice capitaliste.

Căutând un model de dezvoltare social-politică original a fost ”inventat” ***socialismul democratic*** opus atât socialismului comunist de sorginte marxist-leninistă, cât și ideologiei fundamentată pe doctrina liberal-capitalistă sau, după caz, conservatoare.

Intrând în ”jocurile” politice, reglate în baza democrației politice existentă în statele capitaliste occidentale europene, partidele social-democrate și cele socialiste au căutat să obțină condiții mai bune de trai pentru producătorii de bunuri materiale. Pragmatismul lor a generat îndepărtarea față de idealul edificării socialismului deși au existat în perioada analizată și contacte strânse între socialiști și comuniști. În acest sens se pronunța, în anul 1972, și Biroul Internațional Socialiste, lăsând libertatea de opțiune în favoarea partidelor socialiste/social-democrate.

Astfel trebuie remarcată alianța dintre Partidul Comunist Francez și Partidul Socialist Francez în temeiul Programului comun

de guvernământ în perioada 1972-1977, cât și alianța acestor partide din turul doi al alegerilor prezidențiale, din luna mai 1981, fapt ce a condus la câștigarea demnității de Președinte al Republicii Franceze de către François Mitterrand, candidat socialist.

În iunie 1981 coaliția dintre socialiștii și comuniștii francezi a câștigat și alegerile legislative, fiind format un guvern de coaliție a forțelor de stânga, fundamentat pe alianța socialiștilor cu comuniștii.

În principiu socialiștii au refuzat colaborarea cu partidele comuniste tocmai în scopul delimitării clare și nete în raport cu acestea din urmă. Așa cum am mai precizat ruperea mișcării muncitorești internaționale, concretizată și la nivelul statelor, ruperea socialismului originar, tradițional a adus mari prejudicii mișcării socialiste privite în ansamblul ei. Totodată cele două mari curente socialiste respectiv: ***socialismul reformist sau propriu-zis*** și ***socialismul revoluționar sau comunismul*** au ”jucat”, fiecare în parte, roluri extrem de importante în evoluția practicii și a doctrinei politice.

După anul 1990, odată cu implozia lagărului statelor socialiste și a prăbușirii uneia dintre cele două superputeri planetare, reală ”regină” a planetei sub aspect politic, respectiv Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, partidele social-democrate și socialiste au pierdut mult din prestanța conferită de guvernarea comunistă în statele socialiste.

A început, în anul 1990, o redefinire a doctrinei socialiste nu doar în vestul Europei, dar și în estul continentului, în statele foste

socialiste, în care vreme de 45 de ani (în U.R.S.S. de peste 70 de ani) marxism-leninismul a constituit unicul model politic.

În aceste state, în principiu, marxist-leninismul a fost abandonat în favoarea socialismului reformist și a social-democrației.

În concluzie, bătrâna Europă a fost dominată timp de 45 de ani de socialism revoluționar (partea centrală și estică) și de liberalism aflat la concurență cu social-democrația și cu socialismul reformist, iar uneori de conservatorism (partea vestică).

Partea I
Drept constituțional.
Puterea de stat în România. Autoritățile publice.

Cuvânt introductiv la partea I:

Prezenta lucrare intitulată “Puterea de Stat în România. Autoritățile publice” reprezintă o continuare a lucrărilor publicate anterior.

Astfel, în cartea “Momente în dezvoltarea politico-juridică a României”², am analizat, din punct de vedere cronologic, dezvoltarea politica și juridică a țării noastre.

În lucrarea “Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală”³, am sintetizat elementele definitorii ale statului și am creionat modul în care instituția analizată va evolua în viitorul apropiat.

În prezenta lucrare, propusa cititorilor, sunt analizate autoritățile publice prevăzute de Constituția României concretizate în: “Parlament. Președintele României. Guvern. Autoritatea Judecătorească. Avocatul Poporului și Curtea Constituțională.”

Practic sunt analizate succint organele centrale ale Statului Român contemporan.

Analiza autorităților publice s-a efectuat prin prisma marelui principiu al separației și echilibrului puterilor în stat.

Lucrarea de față se adresează studenților de la facultatea de

¹Vasile Sorin Curpân - Momente în dezvoltarea politico-juridică a României, Editura Grafic Bacău, 2006, ediția I;

³ Vasile - Sorin Curpân cu participarea Ștefan Alexa, Anton Doboș - Statul - instituție social - politică și juridică fundamentală, Bacău, 2006, ediția I

Drept, juriștilor practicieni precum și publicului larg. Ea constituie doar o parte din întreg și de aceea, cartea trebuie corelată cu cele două lucrări menționate anterior, publicate în anul 2006.

Publicarea celor trei lucrări finalizează un proiect mai vechi al autorului, și încununează efortul nostru depus pe tărâmul științelor juridice, cu referire la Dreptul Constituțional.

Desigur, cititorii sunt în măsură să aprecieze valoarea intrinsecă a cărții, și mai ales mesajul ei.

La elaborarea acestei lucrări am avut în vedere doctrina română de Drept Constituțional. Am analizat și aprofundat operele profesorilor noștri din toate centrele universitare din dorința de a culege informații prețioase pentru realizarea demersului nostru.

Măsura în care am reușit în tentativa noastră urmează a fi apreciată de cititori. Lor le adresăm călduroase mulțumiri pentru parcurgerea acestui material. (*)

CAPITOLUL I
PRINCIPIUL SEPARAȚIEI ȘI ECHILIBRULUI PUTERILOR ÎN STAT.

Ca și Statul, de altfel, puterea publică privită ca un raport între guvernanți și guvernați, se află în preocupările filosofilor, juriștilor și politologilor.

Având în vedere tema lucrării de față ne interesează mai puțin dezvoltarea și afirmarea principiului separației și echilibrului puterilor etatice. Ceea ce ne interesează însă este transpunerea acestui principiu în Legea fundamentală a României contemporane, în Constituție.

Constituția României adoptată prin referendum național la data de 08.12.1991, a asigurat realizarea fundamentelor Statului de Drept în țara noastră.

Această lege fundamentală a fost structurată în 7 titluri care cuprind 152 de articole.

În primul titlu consacrat Principiilor generale sunt cuprinse norme referitoare la structura de stat, la forma de guvernământ și la suveranitatea națională.

Desigur, în acest prim titlu sunt incluse și alte norme constituționale de extremă generalitate referitoare la organizarea teritoriului, garantarea dreptului persoanelor fizice aparținând minorităților naționale de a prezerva, dezvolta și exprima identitatea lor etnică, culturală, lingvistică ori religioasă; obligația Statului Român de a sprijini pe românii din afara frontierelor țării etc.

În Titlul II sunt cuprinse drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale.

Astfel sunt consacrate: inviolabilitățile; drepturile și libertățile

social-economice și culturale; drepturile exclusiv politice; drepturile și libertățile social-politice; drepturile garanției și îndatoririle fundamentale.

Tot în cadrul acestui titlu este consacrată instituția “Avocatului Poporului”, menită să garanteze drepturile și libertățile cetățenești.

Titlul III intitulat “Autoritățile politice” analizează următoarele instituții: Parlamentul; Președintele României; Guvernul; Administrația politică; Autoritatea Judecătorească.

În cadrul titlului V este reglementată Curtea Constituțională a României.

Constituția României a fost revizuită prin Legea nr. 429/2003 (publicată în Monitorul oficial nr. 669/22.09.2003), aprobată prin referendum național la 18 - 19.10.2003. Referendumul a fost confirmat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 3/22.10.2003.

Anterior modificării Constituției, în anul 2003, nu există un text cu valoare constituțională care să afirme, în mod expres, principiul separației puterilor în Statul Român.

Se considera, pe bună dreptate, că principiul separației puterilor în stat a fost prevăzut, în mod tacit în Constituția adoptată în 1991. Această consacrare implicită rezultă din maniera de abordare a autorităților publice.

Tratarea distinctă a acestor autorități dublată de consacrarea unor funcții specifice pentru fiecare autoritate constituia proba indubitabilă a receptării principiului separației echilibrului puterilor etatice.

După revizuirea Constituției României, în anul 2003, în cadrul Titlului I, art. 1 (Statul Român), a fost introdus alin. (4) având următorul conținut: “Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale”.

Introducerea acestei norme juridice constituționale are menirea de a garanta ființarea principiului separației și echilibrului puterilor în stat, în organizarea politico-juridică a României contemporane.

Fără îndoială, inserarea în mod expres a acestui principiu în legea fundamentală, împiedică orice “tentativă” de monopolizare a puterii etatice de către un organ sau de o categorie de organe etatice în dauna altor “puteri” constituite în stat.

Așa cum, am mai avut ocazia să precizăm⁴ puterea de stat este unică ceea ce implică faptul că și forța de constrângere etatică este, de asemenea, unică.

Acest aspect rezulta și din Constituția României care în art. 2 (Suveranitatea), alin (1) prevede: *„Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum“*.

În consecință, autoritățile publice constituite în „puteri“ ale statului exercită anumite funcții cu caracter etatic: funcția legislativă, funcția executivă și funcția juridicțională.

⁴Vasile Sorin Curpăn și alții - Statul - instituție social - politică și juridică fundamentală, Ediția I, bacău, 2006, pag 9-12.

Deci puterea etatică fiind unică și indivizibilă se manifestă prin intermediul celor trei funcții nominalizate anterior.

Credem că nu protejarea eventuală a puterii unice a statului ar face ineficienta separarea puterilor. Dimpotrivă! Înlocuirea noțiunii de „putere“ cu cea de „funcție“ ar rezolva fără inconveniente această chestiune.

Dar, trebuie precizat că principiul separați ei/echilibrului „puterilor“ etatice întâmpină anumite dificultăți în jocul partidelor politice pe scena politică contemporană.

Astfel, politic vorbind elementul cheie al sistemului constituțional este reprezentat de relația dintre „majoritatea politică“ și „minoritatea politică“, altfel spus de corelația dintre „puterea“ în sensul de guvernanți și „opoziție“.

De principiu partidul sau coaliția de partide care a câștigat majoritatea fotoliilor parlamentare formează și guvernul.

În aceste condiții, guvernul fiind o emanație a majorității parlamentare, este greu de acceptat o separație între legislativ și executiv. Mai curând „separația“ se manifestă între guvernanți și opoziția parlamentară. La o asemenea concluzie ne conduce și lecturarea art. 105 alin. (1) din Constituție care prevede că: „funcția de membru al guvernului este incompatibilă cu exercitarea altei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator“.

Principiul constituțional al separației și echilibrului puterilor nu-și pierde importanța, jocul politic în configurarea concretă a puterii neavând aptitudinea de a-1 altera.

Se mai apreciază în doctrină că între legislativ și executiv nu poate exista echilibru și cu atât mai puțin separație, deoarece autoritățile executive duc la îndeplinirea în mod concret, adică execută, legile elaborate de autoritatea legiuitoare. Or executivul nu poate fi pus pe picior de egalitate cu „creatorul” normelor juridice.

În întărirea acestui punct de vedere a venit însăși legiuitorul constituant care a precizat (sau a tranșat!!) în art. 61 alin. (1) din Constituție: „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării”. Considerăm că din interpretarea literară, pur gramaticală, a textului indicat rezultă că parlamentul este suprem în privința reprezentativității poporului român, iar nu în raport cu celelalte categorii de organe care exercită funcții distincte în stat. Aceasta nu înseamnă că înțelegem să diminuăm în vreun fel rolul și locul autorității deliberativ-legislative în cadrul Statului Român.

Cel mai pregnant, separația puterilor se identifică, dacă ne raportăm la parlament în relația cu autoritatea judecătorească. Deși dispune de mijloace de control multiple, autoritatea legiuitoare nu poate fi „supremă” în raport cu instanțele judecătorești, acestea din urmă fiind independente. Faptul că parlamentul edictează normele juridice obligatorii pentru judecători nu reprezintă o relație de dependență deoarece legile sunt general obligatorii având incidența asupra tuturor subiectelor de drept inclusiv asupra membrilor autorității deliberativ-legiuitoare.

*

*

*

Nu este locul de a detalia pârghiile și mecanismele de control de care dispun autoritățile publice constituite în stat. Trebuie însă remarcat că principiul separării și echilibrului puterilor, expres prevăzut în legea fundamentală, nu reprezintă o simplă retorică sau, și mai rău, o „lozincă“.

*

*

*

În doctrina de drept constituțional se apreciază că puterea publică (conferita autorităților publice), prin intermediul căreia se exteriorizează voința Statului este o putere politică.

Desigur, puterea publică prin natura sa este o putere politică, dar acest aspect trebuie nuanțat câtă vreme este vorba de Autoritatea judecătorească.

Poate autoritatea (puterea) judecătorească să exercite prin funcția sa jurisdicțională o putere politică?

Vrând, nevrând, puterea judecătorească exercită o funcție publică. deci politica, materializată exclusiv prin faptul aplicării normelor juridice în vigoare. Cum normele juridice exprimă o atitudine politică a majorității parlamentare, instanțele judecătorești fiind „obligate“ să aplice aceste legi, desfășoară o funcție publică, politică, mediată.

Acest aspect nu are nimic în comun cu manifestările politice sau cu ideea sprijinirii unei formațiuni politice de către autoritatea judecătorească.

Puterea așa-zis „politică” a autorității judecătorești nu se identifică cu puterea publică, cu evident caracter politic manifestată de autoritatea deliberativ-legislativă sau de autoritatea executivă a statului. Poate din această cauză Montesquieu, „creatorul”⁴¹ teoriei separației puterilor etatice consideră autoritatea (puterea) judecătorească ca fiind „nulă” într-o anumită măsură.

Nefiind părtașă la realizarea „jocurilor politice”, îndepărtată de la luarea deciziilor majore în viața politică a Statului, autoritatea judecătorească capătă atribuții sporite prin contrabalansarea „democrației politice” a majorității parlamentare și implicit a autorității guvernamental-executive prin intermediul „democrației juridice” specifică Statului de Drept.

Aceasta reprezintă revanșa puterii judecătorești deoarece membrii ei, judecătorii, constituie sau ar trebui să constituie cheia de boltă a întregului edificiu al Statului de Drept Român.

Cum potrivit art. 1 alin. (3) din Constituție: „România este stat de drept...” legiuitorul constituant a acceptat teza „democrației juridice” alături de democrația politică majoritară de factură parlamentară.

Din acest punct al raționamentului rezultă în mod logic o teză de care politicienii - în ansamblu și de pe orice meridian - se tem, de posibilitatea realizării unui guvernământ al autorității judecătorești, sau mai corect posibilitatea realizării unui guvernământ al judecătorilor.

De aici construcția devine apocaliptică: decăderea politicii,

supremația Dreptului, înglobarea științelor politice în Dreptul Public și mai ales posibilitatea „confiscării” locului și rolului jucat de politicieni, de către juriștii, publiciști (specializați în Dreptul Public).

Efectul acceptării democrației juridice, a principiilor Statului de Drept, de către Adunarea Constituantă este reprezentat, în mod indubitabil de apariția în „peisajul” constituțional românesc a Curții Constituționale.

Această instituție nu este încadrată nici în autoritatea legislativ-deliberativă și nici în puterea judecătorească.

Verificând conformitatea unei norme juridice cu dispozițiile constituționale și având aptitudinea de a declara respectiva lege ca fiind neconstituțională, Curtea Constituțională este un legislator negativ. În consecința ea invalidează voința democrației politice majoritare instituind o democrație juridică.

Dar Curtea Constituțională nu este parte componentă a autorității judecătorești!!! Având dubla natură, atât politică, cât și juridică, aceasta autoritate da o grea lovitură principiului clasic al separației și echilibrului puterilor constituite în stat.

Instituirea Curții Constituționale în România, având ca principală menire asigurarea controlului constituționalității legilor adoptate de Parlament, după modelul mai multor state europene, reprezintă în opinia noastră neîncrederea legiuitorului constituant în instanțele judecătorești de drept comun, și în mod deosebit în instanța supremă - I.C.C.J. (Înalta Curte de Casație și Justiție).

Curtea Constituțională a României interferează atât cu

autoritatea legislativa, cât și cu autoritatea judecătorească. Astfel, ea nu crează Dreptul pozitiv (obiectiv) și statuează pe baza unei proceduri prestabilite asupra constituționalității normelor juridice. Aceste aspecte apropie Curtea Constituțională de autoritatea judecătorească. Chiar și modelul de organizare și funcționare a Curții Constituționale este propriu puterii judecătorești. Dar Curtea Constituțională, deși nu legiferează, pronunța decizii care au efecte erga omnes, fiind opozabile tuturor subiectelor de drept din România. Totodată, deciziile Curții Constituționale au caracter general-obligatoriu pe teritoriul statului român și în raport cu subiectele de drept, inclusiv cu autoritățile române.

Caracterele deciziilor Curții Constituționale apropie aceasta instituție de autoritatea deliberativ-legislativă.

Iată de ce judecătorii de la instanțele de drept comun nu au posibilitatea „participării” la jocul politic.

Contraponderea democrației politice - concretizată în democrația juridică - nu se află în mâinile lor ci constituie „apanajul” judecătorilor Curții Constituționale.

Exclusiv, judecătorii Curții Constituționale, în calitate lor de apărători ai Constituției României, pot înfrâna eficient puterea legislativă, ca autoritate care monopolizează mecanismul creării Dreptului pozitiv, a legislației.

Pentru ceilalți judecători, actul normativ-juridic în vigoare, nu este nici rău, nici bun - ESTE LEGE, cât timp nu s-a constatat neconstituționalitatea sa.

*	*	*
*	*	*

Cu sinceritate credem că fundamentarea și edificarea Curții Constituționale a fost și este de natură a schimba modul tradițional de înțelegere și de interpretare a principiului juridic, politic și constituțional al separației și echilibrului puterilor constituite în Statul Român contemporan.

*	*	*
*	*	*

Discutam într-un alineat anterior despre lipsa de încredere a legiuitorului constituant în capacitatea instanțelor ordinare de a efectua controlul constituționalității legilor. Aceasta nu presupune în mod automat o minimalizare a rolului puterii (autorității) judecătorești. Dimpotrivă, justiția constituțională fiind o jurisdicție specială, având ca obiect asigurarea conformității Dreptului pozitiv (obiectiv) cu normei juridice fundamentale cuprinse în Constituție, urmează modelul dezvoltat pe continentul european.

Curtea Constituțională constituie o „putere“ independentă în Statul Român, distinctă de celelalte trei „clasice“ puteri constituite și fundamentate pe temeiul principiului separației și echilibrului puterilor publice.

CAPITOLUL II.
AUTORITATEA DELIBERATIV-LEGISLATIVĂ.
PARLAMENTUL ROMÂNIEI

În cadrul Titlului III din Constituția României, cap. I este consacrat reglementării Parlamentului (art. 61-art. 79).

Secțiunea 1 intitulată „Organizare și funcționare“, secțiunea a 2-a referitoare la „Statutul deputaților și al senatorilor“ și secțiunea a 3-a dedicată „legiferării“, compun capitolul I.

Conform dispozițiilor constituționale, Camerele nou alese ale Parlamentului României se întrunesc la convocarea Președintelui României în termen de cel mult 20 de zile de la data alegerilor legislative (art. 63 alin.(3) din Constituție).

Fiecare Cameră parlamentară își alege un birou permanent. Până la alegerea biroului permanent, lucrările Camerelor sunt conduse de cel mai în vârstă deputat sau, după caz senator, ajutat de un număr de patru secretari desemnați din deputați respectiv senatori mai tineri.

În fiecare Cameră parlamentară este aleasă o Comisie în vederea validării mandatelor de parlamentar. Această Comisie de validare a mandatelor este aleasă în prima ședință și trebuie să respecte configurația politică a Camerei parlamentare.

Într-un termen de patru zile de la constituire Comisia de validare întocmește un raport cu propuneri de validare sau de invalidare a mandatelor.

Validarea sau invalidarea se realizează în plan cu votul majorității deputaților sau, după caz, a senatorilor prezenți.

După validarea a 2/3 din numărul mandatelor fiecare Cameră este legal constituită.

Este firesc ca în urma alegerilor în fiecare Cameră a Parlamentului să se constituie grupuri parlamentare.

Constituirea unui grup parlamentar intr-o Cameră presupune existența a cel puțin 10 deputați sau 7 senatori care au candidat în alegerile parlamentare pe listele aceluiasi partid politic sau pe listele aceleiasi coaliții de partide politice.

în Camerele Parlamentului pot fi aleși și deputați sau senatori independenți. Acești parlamentari sunt candidați independenți aleși sau deputați ori senatori deveniți independenți ca urmare a părăsirii grupărilor parlamentare (art. 13 alin. (4) din Regulamentul Camerei Deputaților; art. 14 alin. (4) din Regulamentul Senatului).

Este evident că deputații sau senatorii unui partid politic sau a unei formațiuni politice nu pot constitui decât un singur grup parlamentar.

Dacă un partid politic nu are un număr suficient de deputați sau de senatori pentru a forma un grup parlamentar, fie deputații fie senatorii se vor afilia la alte grupuri parlamentare constituite (art. 13 alin. (4), din Regulamentul Camerei Deputaților).

Constituirea comisiilor parlamentare

Instituirea comisiilor parlamentare reflecta rolul deliberativ jucat de cele două Camere.

Pentru analiza detaliată a proiectelor de lege și a propunerilor

legislative sau pentru a se putea realiza un control riguros asupra unor organe aparținând autorităților publice s-a prevăzut necesitatea înființării unor comisii parlamentare. Aceste comisii efectuează lucrări pregătitoare care urmează a fi analizate și discutate în plenul Camerei respective.

Atât Camera Deputaților cât și Senatul constituie comisii permanente. De asemenea, pot fi instituite comisii de anchetă sau comisii speciale.

Vom încerca să analizăm cele trei tipuri de comisii prin scoaterea în evidență a particularităților fiecărui tip de comisie.

Art. 64 alin. (4) din Constituția României prevede: „Fiecare Cameră își constituie comisii permanente și poate institui comisii de anchetă sau alte comisii speciale. Camerele își pot constituie comisii comune“.

Potrivit textului constituțional anterior invocat constituirea comisiilor permanente reprezintă o obligație a Camerei Deputaților și respectiv a Senatului.

Fiecare parlamentar este, de principiu, membru al unei comisii permanente.

Comisiile permanente - specializate pe domenii de activitate analizează proiectele legislative întocmite de executiv, propunerile de modificare a legislației în domeniul specific de activitate corespunzător comisiei constituite.

Despre activitatea desfășurată comisia permanentă întocmește un raport care este adus la cunoștința membrilor Camerei respective

înaintea dezbaterii în plen a proiectului de lege sau a propunerii legislative.

Comisiile de anchetă - se pot constitui la solicitarea a 1/3 din membrii Camerei Deputaților sau ai Senatului.

Prin intermediul comisiilor de anchetă Camerele parlamentare realizează un veritabil control parlamentar.

Comisiile de anchetă au aptitudinea de a audia demnitarii și funcționarii publici în vederea stabilirii unei situații de fapt.

Comisiile speciale - se pot institui de Camerele Parlamentului în vederea îndeplinirii unor activități strict determinate (elaborarea unei propuneri legislative, avizarea unor proiecte etc.). Activitatea acestor comisii se finalizează prin întocmirea unui raport.

Alcătuirea și funcționarea Parlamentului României

Așa cum prevede și art. 61 alin. (2) din Constituție: „Parlamentul este alcătuit din Camera Deputaților și Senat.”

Constituantul român a îmbrățișat ideea tradițională consacrată în țara noastră referitoare la alcătuirea autorității deliberativ - legislative. În acest sens a fost proclamată o structură bicamerală. Structura bicamerală a fost desființată în România în perioada 1946-1989.

În doctrina Dreptului Constituțional a fost acreditată ideea că structura bicamerală a Parlamentului se impune în statele federale.

Într-adevăr, în țările care din punct de vedere a structurii de stat

sunt federale (federative), parlamentul federal este alcătuit din două Camere: Camera joasă sau populară care reprezintă cetățenii, poporul, și respectiv Camera superioară sau înaltă care reprezintă statele federate care alcătuiesc statul federal.

În aceste condiții s-a considerat că în satele unitare nu se justifică existența unui parlament bicameral.

Noi nu dorim să fim partizanii bicameralismului sau a monocameralismului în România.

Trebuie însă să observăm că recenta integrare a României în structurile Uniunii Europene aduce în discuție o temă rămasă încă nerezolvată, în principiu. Este vorba de constituirea euroregiunilor pe teritoriul Statului Român. Ar fi de preferat, opinăm noi, ca în Camera superioară, în Senat, să fie reprezentate regiunile de dezvoltare deja consfințite în România.

Desigur se impune o diferențiere mai accentuată a competențelor celor două Camere în sensul că Senatul trebuie să devină efectiv o Cameră ponderatoare, de reflecție care să cenzureze potențialul avânt al Camerei Deputaților.

În aceste condiții este evident că, în structura bicamerală, Camera Deputaților trebuie să constituie motorul, forța motrice a întregii activități cu caracter legislativ.

În alte condiții exponenții curentului monocameralismului au câștig de cauză deoarece existența celor două Camere, deși tradițional consacrată, este de natură a frâna procesul complex deliberativ-legislativ în mod nejustificat.

În sistemul bicameralismului în vigoare în România, este mai puțin importantă realizarea echilibrului prin contrapunerea unei Camere către cealaltă Cameră, cât asigurarea unei reale specializări a fiecăreia dintre Camere, în vederea asigurării celerității adoptării legilor.

*	*	*
*	*	*

Parlamentul României funcționează pe durata unei legislaturi. Legislatura reprezintă durata mandatului pentru care a fost ales Parlamentul bicameral.

Art. 63 alin. (1) din Constituția României prevede: „Camera Deputaților și Senatul sunt alese pentru un mandat de 4 ani, care se prelungește de drept în stare de mobilizare sau de război, de asediu sau de urgență, până la încetarea acestora.”

Mandatul începe din momentul convocării Parlamentului nou ales de Președintele României, în cel mult 20 de zile de la alegeri (art. 63 alin. (3) din Constituție). Bineînțeles, deputații și senatorii își încep exercitarea mandatului după validare.

Art. 63 alin. (4) din Constituție prevede că: „mandatul Camerelor se prelungește până la întrunirea legală a noului Parlament.”

O altă cauză de încetare a mandatului Parlamentului constă în dizolvarea acestuia. În acest sens art. 89 alin. (1) din Constituție dispune: „după consultarea președinților celor două Camere și a liderilor grupurilor parlamentare, președintele României poate să

dizolve parlamentul dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.“

În exercitarea mandatului, adică pe parcursul legislaturii cele două Camere ale Parlamentului României își desfășoară activitatea în sesiuni.

Sesiunile parlamentare sunt ordinare sau extraordinare.

Potrivit art. 66 alin. (1) din Constituție Camerele Parlamentului se întrunesc în două sesiuni ordinare pe an: prima în perioada februarie-iunie, a doua în perioada septembrie-decembrie.

În alin. (2) al amintitului articol, Constituantul a menționat: „Camera Deputaților și Senatul se întrunesc și în sesiuni extraordinare, la cererea Președintelui României și a biroului permanent a fiecărei Camere ori a cel puțin o treime din numărul deputaților. Sesiunea extraordinară implică practic întreruperea vacanței parlamentare.

Sesiunile Ordinare. În cadrul acestor sesiuni fiecare Cameră este convocată în mod separat. Ulterior convocării Camerele își desfășoară activitatea în baza ordinii de zi.

Sesiunile extraordinare. Presupun convocarea Camerelor în mod excepțional. În consecință Camera convocată trebuie să aprobe în prealabil ordinea de zi a sesiunii extraordinare. Dacă ordinea de zi a sesiunii extraordinare nu este aprobată cu votul majorității deputaților sau senatorilor prezenți, sesiunea extraordinară este împied-

icată a se desfășura.

Există posibilitatea unei convocări de drept a Parlamentului. Astfel, art. 92 alin. (3) din Constituția României prevede: „în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii și le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului, printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii“.

Art. 93 alin. (2) din Constituția României dispune: „Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el este convocat de drept în cel mult 48 de ore de la instituirea stării de asediu sau a stării de urgență și funcționează pe toată durata acestora“.

Un alt caz de convocare de drept a Parlamentului este prevăzut în dispozițiile art. 115 alin. (5) din Constituție: „Ordonanța de Urgență intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbatere în procedura de urgență la Camera Competentă să fie sesizată și după publicarea ei în Monitorul Oficial al României. Camerele, dacă nu se află în sesiune se convoacă în mod obligatoriu în cinci zile de la depunere sau după caz de la trimitere...“.

Camerele Parlamentului României își desfășoară activitatea în cadrul ședințelor.

Ședințele pot fi în plenul Camerei Deputaților sau a Senatului ori pot fi ședințe comune ale ambelor Camere. Orice proiect de lege, propunere legislativă sau orice alte chestiuni aflate pe ordinea de zi se dezbate în ședințele fiecăreia dintre Camere.

Pentru ca o ședință în plen a unei Camere să se poată desfășura este necesar să fie întrunit cvorumul legal. În acest sens, art. 67 („Actele juridice și cvorumul legal“) din Constituție prevede: „Camera Deputaților și Senatul adoptă legi, hotărâri și moțiuni în prezența majorității membrilor“.

Funcțiile Parlamentului României

Prof. dr. Ioan Muraru, în cursul domniei sale de: „Drept Constituțional și Instituții Politice“, republicat în capitala țării, consideră că Parlamentul României prezintă următoarele funcții: funcția legislativă; stabilirea direcțiilor principale ale activității social-economice, culturale, statale și juridice; alegerea, formarea, avizarea formării, numirea sau revocarea unor autorități statale; controlul parlamentar; conducerea în politica externă și atribuțiile parlamentului privind organizarea internă și funcționarea sa. Dintre toate aceste funcții noi vom analiza doar funcția legislativă, și din funcția de control parlamentar vom exemplifica funcția de control a activității autorității executive.⁵

■ Funcția legislativă a Parlamentului României

Legiferarea constă în capacitatea Parlamentului României de a vota și de a adopta legi. Funcția legislativă rămâne, orice s-ar spune, principala funcție a acestei autorități publice. În procesul concret de

⁵⁾ Celelalte funcții pot fi examinate în cursurile publicate de doctrinarii români din domeniul Dreptului Constituțional.

adoptare a legilor interne și alte organe aparținând altor „puteri” constituite în stat. Ne referim în principal la Președintele României care realizează promulgarea legilor adoptate de Parlament. Practic Parlamentul adoptă norme juridice colaborând cu Guvernul României în calitatea sa de autoritate publică centrală în cadrul „puterii” executive. Astfel Guvernul României inițiază proiectele de legi transmise Parlamentului. Parlamentul la rândul său, poate abilita Guvernul României să emită ordonanțe care cuprind norme juridice echivalente legii ordinare.

Inițiativa legislativă - constituie punctul de plecare în făurirea normelor juridice general obligatorii. Ea poate aparține Guvernului României, deputaților, sau senatorilor ori unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot. Cetățenii care își manifesta dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare din aceste județe, respectiv în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul aceste inițiative (art. 74 alin. (1) din Constituția României).

Guvernul își exercita inițiativa legislativă prin transmiterea proiectului de legi către Camera competentă să îl adopte, ca prima Cameră sesizată, (art. 74 alin. (3) din Constituția României).

Atât proiectele de legi cât și propunerile legislative trebuie să fie însoțite de avizul Consiliului Legislativ.

Legile constituționale presupun o inițiativă legislativă specifică. Astfel art. 150 alin. (1) din Constituție prevede că: „Revizuirea

Constituției poate fi inițiată de Președintele României la propunerea Guvernului, de cel puțin o pătrime din numărul deputaților sau al senatorilor, precum și de cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot“.

Legea fundamentală prevede condiții suplimentare în privința cetățenilor care inițiază revizuirea Constituției (adică inițiază procedura de adoptare a unei legi constituționale).

În acest sens se prevede în alin. (2) al art. 150 din Constituție că „Cetățenii care inițiază revizuirea trebuie să provină din cel puțin jumătate din județele țării, iar în fiecare din aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative“.

Proiectele de legi și propunerile legislative sunt examinate, analizate de către comisii permanente ale Camerelor parlamentare.

Analiza proiectului de lege sau a propunerii legislative în comisiile permanente ale Camerelor - caracterizează o nouă etapă în cadrul procedurii legislative.

După analiza proiectului de lege sau a propunerii legislative comisia permanentă întocmește un raport care cuprinde o propunere de adoptare, de respingere sau de modificare a proiectului sau a propunerii respective.

Ulterior, o altă etapă, se materializează în dezbaterile proiectului sau a propunerii, după caz. în plenul fiecărei Camere parlamentare.

În cadrul dezbaterilor reprezentantul Guvernului României,

membrii Camerei parlamentare sau grupurile parlamentare au posibilitatea să pună în discuție amendamentele care au fost respinse de către comisia permanentă.

De principiu proiectul de lege sau propunerea legislativă se discută pe articole după încheierea dezbaterii generale, în situația în care la comisia permanentă a fost întocmit un raport favorabil.

După încheierea dezbaterilor, firesc, urmează procedura de votare. Deputații și senatorii votează personal fie prin vot deschis, fie prin vot secret.

La încheierea votului Biroul permanent al Camerei parlamentare urmează să constate rezultatul.

Dacă proiectul de lege sau propunerea legislativă este adoptată de o Cameră se va înainta sub semnătura președintelui respectivei Camere către cealaltă Cameră parlamentară, în scopul dezbaterii și a eventualei adoptări.

Dacă și a doua Cameră parlamentară adoptă proiectul de lege sau propunerea legislativă aceasta este înaintată Președintelui României. Șeful statului român îndeplinește ultima etapă din cadrul procesului de legiferare. Această etapă denumită promulgarea legii constă în efectuarea unui control al naturii prevederilor cuprinse în actul normativ - juridic și totodată, a constituționalității legii.

Promulgarea legilor de către Președintele României nu reprezintă o formalitate.

Art. 77 alin. (1) din legea fundamentală consacră un termen de maxim 20 de zile de la primirea legii, perioadă în care șeful statului,

dacă nu are de ridicat obiecțiuni, trebuie să o promulge.

Dacă șeful statului ridică obiecțiuni justificate poate solicita Parlamentului României o singură dată, să reexamineze legea trimisă spre promulgare.

Președintele României poate de asemenea să sesizeze Curtea Constituțională, solicitând verificarea constituționalității legii.

În ipoteza în care Parlamentul reexaminând legea a adoptat-o sau Curtea Constituțională constată că legea este conformă cu prevederile Constituției României, președintele României este ținut ca în termen de maxim 10 zile de la primirea legii adoptate după reexaminare sau de la primirea deciziei Curții Constituționale, prin care legii i s-a confirmat constituționalitatea, să o promulge (a se vedea art. 77 alin. (2) coroborat cu alin. (3) din Constituția României).

După promulgare de către șeful statului, legea se publică în Monitorul Oficial al României.

Ea va intra în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei, conform dispozițiilor art. 78 din Constituția României.

Anterior revizuirii Constituției din anul 2003 art. 78 prevede că legea intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei.

■ Funcția de control a activității autorității executive

În cadrul funcției de control parlamentar se poate distinge o funcție specifică prin natura sa. Această funcție specifică privește

controlul efectuat de Parlament asupra autorității executive.

Funcția de control a activității autorității executive se referă atât la actele îndeplinite de Președintele României, cât și la cele efectuate de Guvernul României.

Noi le vom analiza pe fiecare în parte deși considerăm necesar ca în prealabil, să facem unele precizări.

Din punctul nostru de vedere, Președintele României - privit ca autoritate publică - nu poate fi inclus în puterea (autoritatea) executivă.

În lumina dispozițiilor art. 80 alin. (2) din Constituție: „Președintele României, veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate“.

Din simpla analiză a textului constituțional rezultă că Președintele mediază între puterile statului.

Evident, pentru a fi mediator între puterile (autoritățile -n.a.) constituite în stat, Președintele României trebuie să fie imparțial, independent și echidistant în raport cu acestea. Cum ar putea media Președintele României, ca parte a puterii executive, între „puterea“ executivă, pe de o parte, și „puterile“ legislativă și judecătorească, pe de altă parte?

Asupra acestei chestiuni vom reveni când vom analiza instituția Președintelui României.

*

*

*

Vom exemplifica modalitățile concrete prevăzute de Constituția României prin care se realizează un control al Parlamentului asupra autorității executive.

Privitor la instituția șefului statului remarcăm următoarele: Președintele României poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult cinci zile de la adoptare.

- art. 92 alin. (2) din Constituția României.

Analizând, se reține că șeful statului poate declara mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate fără aprobarea prealabilă a Parlamentului, dacă sunt îndeplinite cumulativ două condiții:

una anterioară declarării mobilizării, care este o condiție de fond referitoare la caracterul excepțional al situației concrete;

- * a doua condiție este ulterioară declarării mobilizării și pare a fi o condiție „procedurală” - supunerea hotărârii de declarare a mobilizării luată de șeful statului spre aprobarea Parlamentului într- un termen de cinci zile.

În realitate, opinăm că și cea de-a doua condiție privește tot fondul, substanța, deoarece Parlamentul urmează să determine și să aprecieze dacă hotărârea Președintelui României a fost luată într-un „caz excepțional”.

Art. 90 din Constituția României prevede că: „Președintele

României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național“.

Înainte de a dispune organizarea referendumului, șeful statului este obligat să consulte puterea deliberativ - legislativă.

Credem că simpla luare de cuvânt a șefului statului, în fața plenului Parlamentului, prin care se anunță intenția de organizare a referendumului nu satisface condiția consultării, condiție impusă în mod expres de Legea fundamentală.

Art. 89 alin. (1) din Constituție impune șefului statului obligația de a consulta președinții Camerelor și pe liderii grupurilor parlamentare, înainte de a proceda la dizolvarea Parlamentului. Textul menționat anterior prevede: „După consultarea președinților celor două Camere și a liderilor grupurilor parlamentare, Președintele României poate să dizolve Parlamentul...”

În raport cu reprezentantul direct și plenar al puterii executive - care este Guvernul României - controlul Parlamentului se realizează prin acordarea încrederii Guvernului; retragerea de către parlament a încrederii acordate Guvernului, interpelări adresate de parlamentari membrilor Guvernului etc.

Având în vedere tema din discuție - autoritățile publice – ne vom cantona exclusiv asupra controlului parlamentar, în raport cu Guvernul, realizat prin acordarea sau prin retragerea încrederii.

■ Candidatul desemnat de Președintele României la funcția de prim-ministru trebuie să prezinte în fața Parlamentului programul de

guvernare și lista alcătuită din membrii viitorului Guvern, (art. 85 alin.(1) din Constituția României).

Guvernului aflat în exercițiu i se poate retrage încrederea acordată de către Parlament. Instrumentul prin care se realizează retragerea încrederii îl reprezintă moțiunea de cenzură, (art. 109 alin. (1) din Constituția României coroborat cu art. 113 alin. (1) - (3) din Constituția României).

Dacă moțiunea de cenzură este adoptată de către Parlament efectul imediat este reprezentat de demiterea Guvernului.

*

*

*

În mod firesc cele două Camere ale Parlamentului României sunt alcătuite din parlamentari, deputați și senatori. Parlamentarii români dispun de un statut reglementat în dispozițiile secțiunii a 2-a, Cap. I, Titlul III din Constituția României.

Deputații și senatorii români se află în serviciul poporului. Ei reprezintă întregul popor român și nu numai pe cetățenii din circumscripția electorala unde au candidat. Consecința logică a acestui principiu se relevă în faptul că mandatul parlamentarilor este reprezentativ. Alin. (2) al art.69 din Constituția României, prevede de altfel că: „Orice mandat imperativ este nul“.

Deputatul și senatorul fiind reprezentantul poporului materializează puterea suverană a națiunii.

În exercitarea mandatului, deputații și senatorii dispun de independență.

Independența parlamentarilor se exprimă, se obiectivează în raport cu orice subiect de drept, cu orice entitate de pe teritoriul național fie ea etatică sau neetatică.

Modul în care se manifestă independența sau dependența (rigidă sau dimpotrivă suplă) parlamentarului în raport cu partidul (cu coaliția de partide) pe listele căruia a fost ales este o chestiune de natură eminamente politică depășind sfera Dreptului Constituțional.

Curtea Constituțională a României a decis că un parlamentar poate trece de la un grup parlamentar la alt grup parlamentar.⁶

Doctrina de drept constituțional a statuat că deputații și senatorii sunt demnitari ai statului.

A existat și opinia care argumenta că parlamentarii trebuie considerați funcționari publici.⁷

Desigur, deputații și senatorii nu pot fi asimilați funcționarilor publici fie și datorita faptului că ei reprezintă o „categorie” a dreptului constituțional în timp ce funcționarii publici ca instituție juridică, sunt apanajul dreptului administrativ.

Dacă parlamentarii și membrii de vârf ai executivului, Președintele României și membrii Curții Constituționale sunt desigur demnitari ai statului, atunci judecătorii instanțelor de drept comun, inferioare înaltei Curți de Casație și Justiție, care compun „puterea” judecătorească de ce sunt considerați o categorie „aparte” specială

⁶Decizia Curții Constituționale nr. 54/17.05.1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 131/27.05.1994.

⁷Prof. Dr. Ion Deleanu, Drept Constituțional și Instituții Politice.

de funcționarii publici?

Această „distincție“ între „puterile statului“ creează o oarecare nedumerire.

Revedind la statutul parlametarilor urmează să tratăm despre incompatibilitatea parlamentarilor și despre imunitatea parlamentară.

Art. 71 din Constituția României prevede în mod sintetic incompatibilitățile deputaților și ale senatorilor.

Prima dintre incompatibilități se referă la interdicția de a cumula calitatea de deputat cu cea de senator. Incompatibilitatea este cât de firească. Nu este de conceput ca aceeași persoană fizică să fie concomitent și deputat și senator datorită faptului că, în mod practic, acea persoană nu poate fi prezenta simultan la lucrările ambelor Camere parlamentare (art. 71 alin.(1) din Constituția României).

Alin. 2 al art. 71 din Constituție prevede că: „Calitatea de deputat sau de senator este incompatibilă cu exercitarea oricărei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de membru al Guvernului“.

Cum „funcțiile publice de autoritate“ au intrat preponderent în sfera „puterii“ executive, această stare de incompatibilitate declarată de Legea fundamentală apare ca fiind firească. Aceasta în sensul că exercitarea unei „funcții publice de autoritate“ poate fi de natură a afecta independența parlamentarului.

Nu împărtășim teza exprimată în doctrina juridică constituțională, de unii autori, potrivit căreia „s-ar putea produce chiar o confuzie de atribuții legislative și executive... încredințate aceleiași persoane, deputat sau senator“⁵⁾ Cu atât mai mult cu cât se

argumentează că: „...se evită ca deputatul sau senatorul, derogând de la obligațiile sale ca ales al poporului să devină obedient față de pretențiile Executivului care l- ar salariza pentru îndeplinirea unei funcții publice de autoritate pe timpul exercitării mandatului său parlamentar“.⁵⁾

Dacă legiuitorul constituant ar fi dorit evitarea confuziei de atribuții legislative și executive desigur că nu ar fi indicat excepția din alin. (2) care se referă la compatibilitatea calității de deputat sau de senator cu calitatea de membru al Guvernului. În acest caz nu se realizează o confuzie de atribuții?

Nu dorim să criticăm excepția făcută de Constituant. Este normal după modesta noastră opinie, ca unii membri ai Guvernului să provină din rândul parlamentarilor. Aceasta este o practică constituțională aplicabilă în unele state cu vechi tradiții democratice. Dar dacă excepția prevăzută de art. 71 alin (2) din Constituția României este pe deplin întemeiată, trebuie să constatăm că și regula înstituită în același text (teza I) este fondată.

Noi credem că incompatibilitatea calității de parlamentar cu exercitarea „oricărei funcții publice de autoritate“ are în vedere, în primul rând, ideea prezervării prestigiului aleșilor poporului.

Observând atent, textul se referă la „calitatea“ de deputat sau de senator pentru a desemna, evident implicit, o demnitate publică.

Membrii guvernului, și ne referim în primul rând la miniștri, sunt de asemenea demnitari publici.

Deși textul constituțional lasă impresia că membrii Guvernului

ar fi funcționari publici - „exercitarea oricărei funcții publice de autoritate... cu excepția celei (funcției) de membru al Guvernului“ - este clar că miniștri nu sunt pur și simplu doar funcționari publici.

Ca atare incompatibilitatea instituită nu are scopul de a realiza o separație rigidă între legislativ și executiv. Ea are rolul de a prohibi cumularea demnității publice de parlamentar cu o funcție publică fie din sfera Executivului, fie chiar din sfera Justiției.

În sfârșit, alin. (3) al art. 71 al legii fundamentale prevede că: „alte incompatibilități se stabilesc prin lege organică“.

Apreciem că acest text poate crea oarece confuzie.

Mai corect era ca Legiuitorul Constituant să menționeze, în mod expres, toate cazurile și situațiile de incompatibilitate ale deputaților și ale senatorilor. Firesc ar fi fost ca statutul deputaților și senatorilor să le enumere pentru a nu da posibilitatea legiuitorului ordinar să instituie noi cazuri de incompatibilitate în raport de „eventualul interes“ manifestat de majoritatea parlamentară, la un moment dat.

Pe de altă parte, dacă toate incompatibilitățile parlamentarilor își găseau locul - firesc, de altfel - în Constituție, se putea asigura - în opinia noastră - o foarte mare stabilitate a însăși statutului acestor demnitari, ei înșiși fiind feriți de fluctuațiile dreptului pozitiv (obiectiv) sau de capriciile legiuitorului ordinar.

O precizare se mai impune: celelalte cazuri de incompatibilitate pot fi stabilite exclusiv prin lege organică, care după cum se cunoaște „joacă“ un rol intermediar între legile constituționale și

legile ordinare.

Art. 72 din Constituția României reglementează instituția imunității parlamentare.

Alin. (1) prevede că: „Deputații și senatorii nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului“.

Este creată, din punct de vedere practic, o inviolabilitate a parlamentarilor.

Alin. (2) dispune: „Deputații și Senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecata penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului dar nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea și trimiterea în judecata penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.“ Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Din punct de vedere practic, cererea, sau mai corect informarea privind percheziționarea, reținerea, arestarea se adresează președintelui Camerei al cărei membru este respectivul parlamentar, de către ministrul Justiției. Identic se procedează și în ipoteza trimiterii în judecata penală.

Președintele Camerei parlamentare va înainta cererea Comisiei juridice de disciplină și imunități care o va analiza.

Comisia va dispune de toate înscrisurile doveditoare pe care le solicita de la Ministerul Justiției și va întocmi un raport.

În doctrina s-a discutat dacă un parlamentar are aptitudinea de a renunța la imunitatea parlamentară.

S-a considerat că renunțarea potențială nu poate produce efecte juridice deoarece regimul imunității parlamentare este de ordine publică.

Răspunsul credem că este mai nuanțat.

Evident imunitatea conferita parlamentarilor este o instituție de drept public (în speța de drept constituțional) având ca obiectiv asigurarea și garantarea independenței deputaților și senatorilor.

În consecința, imunitatea parlamentară este de ordine publică. Aceasta, desigur, cu privire la cadrul general consacrat - in abstracto - de Constituție.

Și în situații concrete, de aplicare imediată și efectivă, imunitatea parlamentară este tot o instituție de ordine publică, deoarece, prin finalitatea sa urmărește ocrotirea și garantarea independenței fiecărui parlamentar în parte, fiind un beneficiu al fiecărui deputat sau senator.

Acest beneficiu nu are și nu trebuie să aibă caracter absolut, în consecința, orice parlamentar, prin liberul sau arbitru conștient de actul îndeplinit, trebuie să aibă recunoscută aptitudinea de a renunța la beneficiul imunității parlamentare. Cu atât mai mult, cu cât renunțarea la acest beneficiu nu împietăiește cu nimic asupra desfășurării activității justiției penale. Chiar, dimpotrivă.

Ori, renunțarea la beneficiul imunității parlamentare nu reprezintă o recunoaștere, fie și tacită, a acuzațiilor formulate

împotriva parlamentarului. Acesta, ca orice cetățean al acestei țări continua sa beneficieze de prezumția de nevinovăție, prevăzută în art. 23 alin. (11) din Constituția României potrivit căruia: „Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.“

Recunoașterea „caracterului relativ“ sau mai corect recunoașterea „caracterului absolut“ a beneficiului imunității parlamentare rezulta în mod implicit din redactarea alin. (3) al art. 72 din Constituție. Textul precizat prevede ca: „în caz de infracțiune flagrantă, deputații sau senatorii pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministerul Justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și a percheziției. în cazul în care Camera sesizată constata ca nu exista temei pentru reținere, va dispune imediat revocarea acestei masuri.“

În principiu, este posibilă percheziționarea și reținerea parlamentarului, fără încuviințarea prealabilă a Camerei din care face parte, în caz de infracțiune flagrantă. Iată, deci, cum beneficiul imunității parlamentare capătă noi nuanțe, relativizându-se.

Dar, în această ipoteză Camera a cărui membru este respectivul parlamentar va fi informată imediat de către ministrul justiției.

Ni se pare ciudată teza finală din alin. (3) în sensul ca dacă nu exista temei pentru reținere. Camera parlamentară dispune revocarea imediată a măsurii preventive.

Să analizăm succint teza finală din alin. (3).

Camera parlamentară fiind informată de Ministerul Justiției, cu

privire la reținerea sau percheziționarea parlamentarului ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni flagrante are aptitudinea de a verifica temeiul reținerii. Cu alte cuvinte, Camera parlamentară se pronunță asupra unei măsuri preventive deja luata de organele judiciare penale.

Va verifica Camera respectiva, temeiul reținerii având în vedere dispozițiile Codului de procedura penala? Așa ne se pare a fi normal.

Dar în aceste condiții respectiva Camera parlamentară „judecă“, în sensul ca apreciază asupra măsurilor dispuse de organele specializate ale statului care aparțin altei „puteri“ constituite în stat.

Cu modestie remarcam ca în art. 72 alin. (3) teza finala Legiuitorul Constituant a reglementat o situație concret-faptică (legata de săvârșirea unei infracțiuni flagrante de catre un parlamentar) fara a da eficiența principiului separației puterilor în stat, adică fara a respecta principiul specializărilor autorităților publice, în raport de competența și de atribuții. Poate punctul nostru de vedere este eronat și chiar ne-am dori acest lucru, dar în concret aptitudinea Camerei sesizate de a constata existența sau inexistența temeiului luării măsurii preventive a reținerii parlamentarului este un atribut propriu organelor puterii“ judecătorești.

În paginile anterioare am încercat să analizăm funcția legislativă a autorității deliberativ-legislative, adică a Parlamentului României.

Separat de analiza funcției legislative trebuie să analizăm câteva aspecte referitoare la legiferare.

în concepția Constituantului, Parlamentul României adoptă trei categorii de legi: legi constituționale, legi organice și legi ordinare.

Definiția normei juridice - receptată și însușită de noi - am utilizat-o într-o lucrare anterioară.⁸

Pentru a discuta despre categoriile de legi este imperios necesar să definim conceptul de lege.

Legea - reprezintă actul normativ juridic adoptat de Parlament, în temeiul dispozițiilor constituționale, după o procedură predeterminată, promulgat de șeful statului și adus la cunoștința publică prin intermediul publicării în Monitorul Oficial al României.

Art. 73 alin. (2) din Constituția României prevede că: „Legile constituționale sunt cele de revizuire a Constituției.”

Legiuitorul Constituant nu a definit și nici nu a explicat noțiunea de lege organică. Dar, în art. 73, alin. (3) din Constituția României a menționat expres domeniile în care, în mod obligatoriu Parlamentul trebuie să adopte legi organice. Sau altfel spus, în domeniile sociale specificate, reglementarea relațiilor sociale se realizează exclusiv prin lege organică. Totodată Constituția nu limitează cazurile și situațiile în care se impune adoptarea de legi organice, dar le circumscrie condiției de a fi prevăzute în alte texte din Legea fundamentală.

Prin legi ordinare - sunt reglementate toate celelalte relații sociale.

⁸Vasile Sorin Curpân - Momente în dezvoltarea politico-juridică a României, Editura Grafit Bacău, 2006, pagina 76;

O deosebire sub aspectul tehnic al modului de adoptate se observă în privința celor trei categorii de legi.

Astfel, legea constituțională se adoptă cu o majoritate de cel puțin 2/3 din numărul deputaților și al senatorilor.

Legea organică este adoptată cu votul majorității membrilor fiecărei camere în timp ce legea ordinară este adoptată cu votul majorității membrilor prezenți în fiecare Cameră.

CAPITOLUL III.
PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

Cu ocazia examinării funcției de control a Parlamentului asupra activității autorității executive am exprimat punctul nostru de vedere în legătură cu locul și rolul Președintelui României în cadrul autorităților etatice din țara noastră. Am opinat atunci și reiterăm acum că, în concepția noastră, Președintele României constituie o autoritate publică de sine stătătoare, independentă, neîncadrată în nici una din cele trei puteri clasice: legislativă, executivă și judecătorească.

Evident, noi înțelegem să justificăm independența Președintelui României în raport cu puterea executivă.

Cum am ajuns la această concluzie?

Datorita dispozițiilor art. 80 din Constituția României care prevăd în alin. (2) că: „Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice, în acest scop, Președintele exercita funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate“.

Pentru a fi mediator între autoritățile etatice este evident că Președintele României trebuie să dispună de independența funcțională și să se situeze pe o poziție imparțială și echidistantă.

Ca atare, pentru a da eficiență funcției de mediere între autoritățile etatice Președintele României trebuie tratat - din punct de vedere instituțional - separat de puterea executivă.

În afara argumentelor desprinse din textele constituționale mărturisim că nu dispunem de un „raționament suplimentar“ pentru a desprinde pe șeful statului de „puterea“ (autoritatea) executivă.

Majoritatea doctrinarilor români, profesori de Drept Constituțional și Instituții Politice, profesori de Drept Administrativ și elemente de administrație publică și profesori de Științe Politice tratează instituția șefului de stat (în general) și în mod deosebit instituțiile Președintelui României (în particular) ca fiind o componenta fundamentală a puterii executive.

Și în alte domenii ale cunoașterii de natură social-umanistă (istorie, filosofie, sociologie, relațiile internaționale) doctrinarii asociază calitatea de șef al statului cu „puterea executivă“.

În mod tradițional în doctrina juridică constituțională se face distincție între executivul monocratic și executivul dualist.

Executivul monocratic - se particularizează prin exercitarea funcției executive de un unic organ etatic.

Acest unic organ etatic poate fi unipersonal (președinte, monarh, dictator) sau colegial (consulii din Republica Romană, directoratul Constituției anului III din Franța).

Executivul dualist - se caracterizează prin faptul că funcția executivă este încredințată unei persoane fizice și unui organ colegial. Persoana fizică este șeful de stat (monarh sau președinte) iar organul colegial poartă de regulă denumirea de Guvern. Executivul dualist este propriu regimurilor politice parlamentare. Reținem un aspect important: în regimurile parlamentare este considerat șef al executivului primul-ministru al Guvernului.

În cursul analizei noastre, șeful statului fiind considerat distinct de „puterea executivă“, datorită voinței executive a Legiuitorului

Constituant, trebuie sa raportam funcțiile și atribuțiile Președintelui României la „clasica“ poziție consacrată de principiul separației și echilibrului puterilor în stat.

În primul rând constatam ca instituția Președintelui României constituie o autoritate, „o putere“ distinctă, ceea ce determina implicarea rigidului principiu atribuit filosofului Montesquien.

Sau mai corect spus, determina aplicarea mai nuanțată a celelbrului principiu.

În al doilea rând remarcăm că instituția Președintelui României nu este singura autoritate care, potrivit dispozițiilor constituționale în vigoare, înfrânge „clasica“ împărțire a puterii etatice în cele trei funcții: legislativă, executivă și judecătorească.

Funcțiile Președintelui României

Art. 80 din Constituția României (Rolul Președintelui) prevede, în mod expres funcțiile șefului statului român. Acest articol are următorul conținut:

alin. (1): „Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării“.

alin. (2): „Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. în acest

scop, Președintele exercita funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.“

Din lecturarea textului rezultă în mod logic, că prin exercitarea funcțiilor cu care este investit Președintele României, își îndeplinește rolul corespunzător în ansamblul autorităților etatice.

A) *Funcția de reprezentare a statului român în raporturile de drept internațional public.*

Exercitarea acestei funcții implică aptitudinea șefului statului de a încheia tratate internaționale în numele statului român. Șeful statului îi revine dreptul (prerogativa) de a acredita și de a rechema pe reprezentanții diplomați ai țării noastre. De asemenea, șeful statului aprobă înființarea, schimbarea rangului sau, după caz desființarea misiunilor diplomatice ale României în străinătate, la propunerea Guvernului.

B) *Funcția de garant al independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a României.*

În realizarea acestei funcții extrem de importante, șeful statului exercita funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării (C.S.A.T) are aptitudinea de a declara mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate și poate lua orice măsuri de respingere a unei agresiuni îndreptată contra României.

În scopul asigurării ordinii și liniștii publice, șeful statului român poate institui, în temeiul prevederilor legale, starea de asediu ori starea de urgență în întreaga țară sau în unele unități teritorial-administrative.

Aceasta funcție a Președintelui se realizează și prin încheierea unor tratate internaționale care au drept scop asigurarea securității externe a țării și totodată întărirea și eficientizarea capacității de apărare a României.

Utilizând mijloace si metode geopolitice si geostrategice, șeful statului român trebuie sa urmărească, în mod activ, asigurarea nu numai a independentei de stat, dar și garantarea efectiva a integrității teritoriale a României.¹²¹

C) *Funcția de supraveghere a respectării Legii fundamentale și de a veghea la buna funcționare a autorităților publice prin exercitarea medierii între puterile statului și între stat și societate.*

Funcția de mediere între puterile statului și între stat și societate nu reprezintă o funcție distinctă; ea constituie doar o funcție-mijloc prin care se realizează vegherea șefului statului asupra bunei funcționari a autorităților publice.

Altfel spus, funcția de mediere este accesorie funcției de supraveghere a bunei funcționari a întregului mecanism statal.

Cum se realizează practic „vegherea“ asupra respectării Constituției și asupra „bunului mers“ al autorităților statului?

Șeful statului are posibilitatea să solicite Parlamentului României înainte de promulgarea unei legi, reexaminarea sau poate sesiza Curtea Constituțională dacă apreciază că legea adoptată de Camerele parlamentare înfrânge dispozițiile Constituției României.

De asemenea, Președintele României deține prerogativa numirii candidatului la funcția de șef al Guvernului. Numește miniștrii care

compun autoritatea executivă, numește judecătorii și procurorii care alcătuiesc „puterea“ judecătorească.¹³¹

Aceste numiri în demnități și în funcții publice corespund nu numai funcției de „veghere“ asupra bunei funcționări a autorităților publice. Ele asigură și înfăptuirea colaborării între „puterile“ etatice, excluzând - ab initio - o separare rigidă, absolută și neechivocă a funcțiilor exercitate de autoritățile statale.

Evident, când apar stări conflictuale între „puteri“, șeful statului reprezintă acea „magistratură supremă“ care trebuie să intervină pentru aplanarea lor. Prezervarea în stare de echilibru a autorităților publice se realizează, în mod practic, de Președintele României prin intermediul medierii. A media între „puterile“ constituite în stat nu presupune prezența unei autorități plasată deasupra acestora, a unei autorități supraordonate, superioare, dar în mod necesar implică independența și echidistanță, imparțialitate și obiectivitate din partea mediatorului.

Așa fiind, șeful statului nu poate fi încadrat, „încorporat“ în nici una din „puterile“ clasice: legislativă, executivă și judecătorească.

Este cel puțin curios, cum această funcție de mediere, accesorie funcției principale - referitoare la supravegherea respectării Constituției și bunei funcționări a autorităților publice - determină locul și rolul instituției Președintelui României ca fiind o autoritate distinctă, independentă de „clasicele puteri“ etatice.

Foarte frumos și plastic a lucrat la redactarea art. 80 din Constituție, Legiuitorul Constituant!!

Dar medierea nu se raportează exclusiv la autoritățile contituite. Astfel, Președintele României îndeplinește funcția de mediator și între stat și societate.

Câteva cuvinte referitor la acesta chestiune credem că nu sunt de prisos.

Medierea între stat și societate!

Iată un mijloc de realizare a coeziunii statului cu proprii săi cetățeni.

Dacă prin stat înțelegem „puterile“, autoritățile publice, în ansamblul lor, prin societate nu putem înțelege decât poporul sau societatea civilă.

Exponenții autorităților publice formează, evident societatea politică.

Medierea șefului statului privește concilierea societății politice cu societatea civilă. Ea presupune congruența intereselor guvernanților cu cele ale guvernaților.

A media între stat și societate reprezintă o activitate de înlăturare a deosebirilor care eventual se manifestă între una sau mai multe autorități publice și popor sau o parte a acestuia. Din nou precizăm că și această mediere nu se poate realiza de Președintele României decât din postura de observator neutru, ceea ce presupune independența șefului statului în raport cu fiecare dintre „puterile“ constituite în stat, inclusiv în raport cu „puterea“ executivă.

Alegerea Președintelui României

Președintele României este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, conform dispozițiilor art. 81 alin. (1) din Constituția României.

Fără îndoială, alegerea șefului statului, în mod direct, de către cetățenii români cu drept de vot reprezintă cea mai corectă și mai democratică procedură. În acest mod, Președintele României este independent în raport cu partidele politice.

Teoretic, cel puțin, mai există o posibilitate de desemnare a șefului statului de către Parlament. Este cazul republicilor parlamentare. În aceste condiții, șeful de stat reprezintă o legitimitate redusă manifestată prin locul și rolul „jucat” de partidele politice în Legislativ.

Departă de noi ideea de a face incursiuni în dreptul comparat în cadrul acestei dizertații. Dar, în viața publică românească s-a acreditat ideea necesității instituirii republicii parlamentare și implicit a alegerii șefului statului de către Parlament.

Punctul de vedere al Constituantului este - în opinia noastră - generos, corect și onest. După perioada de dictatură comunistă, în care șeful statului era ales și răspundea în fața parlamentului, apare ca fiind firească implicarea întregii societăți în alegerea Președintelui. Mai mult nu vom comenta pentru a nu fi cumva acuzați că „facem”

politică!!

Cine poate candida la funcția supremă în stat

Asupra acestui aspect ne vom edifica dacă lecturăm prevederile art. 37 alin. (2) din Constituția României: „Candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv,... vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși“ în funcția de Președinte al României.

De asemenea, candidatul trebuie să posedă cetățenia română și să se bucure de drepturile electorale. Trebuie să domicilieze pe teritoriul statului român și să nu fi îndeplinit funcția de Președinte al României, anterior depunerii candidaturii, de două ori.

Dar nu toți cetățenii care îndeplinesc condițiile enunțate pot candida la funcția de Președinte al României. Mai este necesar ca respectivului candidat să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice. Textul art. 40 alin. (3) din Constituția României prevede în acest sens: „Nu pot face parte din partide politice (și deci nu pot candida la funcția supremă în stat - n.a.) judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici, stabiliți prin lege organică.“

Nu intenționăm să analizăm fiecare condiție în parte. Nu aceasta este scopul lucrării noastre.¹⁴¹

Instituirea condiției ca celui care candidează pentru ocuparea

funcției de Președinte al României să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice mi se pare oarecum excesivă! Aceasta deoarece - în opinia noastră - una este a deveni membru al unui partid politic, deci a desfășura propriu-zis activitățile cu caracter politic în mod conștient și programat și alta este ca unul dintre „interziși“ să candideze în mod independent, fără amestecul unui partid politic.

În susținerea acestui punct de vedere - posibil eronat sau nerealist - aducem următoarele argumente:

- nu este obligatoriu ca un candidat la funcția prezidențială să fie și membru al vreunui partid politic. Deși practic o asemenea candidatură este iluzorie, teoretic ea este posibilă.

- textul art. 40 alin. (3) din Constituția României se referă exclusiv la interdicția de a deveni membru al unui partid politic. Nu se specifică nimic în legătură cu interdicția de a candida la funcția supremă în stat;

- se observă că art. 40 alin. (3) din Constituția României lasă posibilitatea legiuitorului ordinar, ca prin lege organică să stabilească „și alte categorii de funcționari publici“, care nu se pot asocia în partidele politice, și deci, implicit nu pot candida la funcția de Președinte al României.

De ce un președinte de Curte de Apel sau un judecător al Înaltei Curți de Casație și Justiție nu poate candida fără a fi membru al unui partid politic, la funcția de Președinte al României? Cu atât mai mult cu cât persoana fizică în cauză doar „candidează“ prin simpla candidatură nu se poate - credem noi - realiza ab initio, în mod

concret o stare de „incompatibilitate“. Cu atât mai mult, cu cât interdicția privind candidatura - pe care am precizat-o - nu constituie propriu-zis o „incompatibilitate“ ci o condiție de eligibilitate, adică de împiedicare efectivă de depunere a candidaturii.

Dacă această condiție ar fi fost considerată nu o condiție de eligibilitate ci o stare de incompatibilitate, cei nominalizați în art. 40 alin. (3) din Constituția României - nominalizarea doar exemplificativă și nu limitativă - dacă erau aleși erau puși în situația de a renunța înainte de începerea efectivă a mandatului, la funcția publică exercitată anterior.

Incompatibilitatea funcției de Președinte al României

Funcția de Președinte al României presupune în mod firesc realizarea efectivă a unui „statut“ pentru persoana fizică care exercită această înaltă demnitate publică.

De aceea, Legiuitorul Constituant a prevăzut în art. 84 alin. (1) din Constituția României că: „în timpul mandatului, Președintele României nu poate fi membru al unui partid (politic - n.a.) și nici nu poate îndeplini nici o altă funcție publică sau privată.“

În consecință, exercitarea demnității publice de Președinte al României este incompatibilă cu:

- ◆ calitatea de membru al unui partid politic;
- ◆ exercitarea oricărei alte funcții publice sau private.

Iată ca așa cum am scris anterior, calitatea de membru al unui partid politic pune persoana fizică care exercită funcția de Președinte al României într-o stare de incompatibilitate.

Desigur, având în vedere că orice candidat la funcția de șef al statului poate proveni din rândurile unui partid politic, fiind chiar susținut de acesta, prevederea incompatibilității este firească. Fiind ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de către corpul electoral, Președintele României se situează deasupra acțiunii diferitelor partide politice.

El reprezintă statul român, deci națiunea română în ansamblul ei. Eventuala și ipotetica păstrare a calității de membru de partid de către șeful statului aflat în exercițiul funcției ar știrbi într-un mod brutal și iremediabil din independența, echidistanța și imparțialitatea care trebuie să caracterizeze pe Președintele României.

Funcția de Președinte al României este de asemenea incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții publice sau private.

Și aceasta cauză de incompatibilitate este firească.

Deținând „magistratura supremă” în stat - cel puțin sub aspect formal - Președintele României trebuie să acorde întreaga sa atenție și putere de muncă pentru a asigura îndeplinirea atribuțiilor care îi revin în cele mai bune condiții.

El nu trebuie să fie afectat în nici un fel de preocupări de natură ai micșora vigilența în supravegherea respectării Legii fundamentale și

a bunei conlucrări a tuturor autorităților publice. Cu atât mai mul cu cât șeful statului are și alte îndatoriri concrete - specificate în Constituție - în diferite domenii de activitate statala (relația cu Parlamentul, relația cu Guvernul; relațiile cu autoritățile administrației publice, raporturile cu Curtea Constituțională și cele cu autoritatea judecătorească).

Pe de altă parte, acest caz de incompatibilitate privește în mod direct, conservarea echidistanței și independenței șefului statului în raport cu orice entitate publică sau privată de pe teritoriul statului român. Pentru că, de principiu, a exercita o funcție (nu are importanță natura acesteia) implică și obținerea unei satisfacții financiar-materiale.

Ori unitatea sau instituția la care potențial și ipotetic ar exercita o funcție șeful statului, ar dobândi sau ar putea dobândi avantaje materiale sau de ordin moral.

În sfârșit cazul de incompatibilitate acoperă și o altă latură. Este vorba despre latura prestigiului, a prestanței demnității publice pe care o reprezintă instituția Președintelui României.

Exercitând o demnitate publică fundamentală, de prim rang, Președintele României nu trebuie și nici nu poate cumula această calitate cu o funcție publică sau privată, indiferent de nivelul sau importanța politică, culturală, științifică sau social-economică a respectivei funcții.

Imunitatea Președintelui României

Art. 84 alin. (2) din Constituția României prevede că: „Președintele României se bucură de imunitate. Prevederile articolului 72 aliniatul (1) se aplică în mod corespunzător.”

Imunitatea șefului statului român se concretizează în imposibilitatea instanțelor judecătorești de a trage la răspundere juridică pe persoana fizică care îndeplinește această demnitate publică.

În literatura juridică constituțională și administrativă s-a opinat că protecția conferită prin acordarea beneficiului imunității rezultă din natura bicefală a puterii executive, în cadrul căreia responsabilitatea pentru actele Președintelui României revine celui care le contrasemnează, adică primului-ministru.

Noi nu împărtășim teza executivului bicefal. În legătură cu non-responsabilitatea șefului statului pentru actele efectuate, răspunsul dat, deși probabil corect, este incomplet. Pentru faptele Președintelui României, săvârșite în exercitarea mandatului, răspunde cumva tot primul-ministru??

În realitate, imunitatea este acordată șefului statului pentru ca acest înalt demnitar să-și poată îndeplini mandatul încredințat prin vot popular.

Ea se referă numai la faptele săvârșite în exercitarea acestei demnități publice și privește exclusiv perioada de timp aferentă exercitării mandatului. Toate acțiunile sau inacțiunile (faptele) Președintelui României nu pot constitui temei pentru promovarea

unor acțiuni în instanță. Pentru faptele cu caracter penal care sunt legate de exercitarea efectivă a demnității publice, persoana fizică care a exercitat prerogativele prezidențiale poate, după finalizarea mandatului, să fie trasă la răspundere juridică penală. De asemenea tot după terminarea mandatului prezidențial, fostul președinte poate fi obligat să răspundă civil pentru fapte ilicite săvârșite în perioada mandatului, dar care nu sunt organic legate de exercitarea demnității publice.

Imunitatea Președintelui României nu poate fi ridicată decât într-un sigur caz: când șeful statului este învinuit de înalță trădare.

Răspunderea Președintelui României

Potrivit dispozițiilor art. 96 alin. (1) din Constituția României: „Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților și senatorilor, pot hotărâ punerea sub acuzare a Președintelui României pentru înaltă trădare.” În mod firesc Constituția României nu definește infracțiunea de înaltă trădare. Se constată totodată că legiuitorul ordinar nu a incriminat această faptă și nu a prevăzut infracțiunea de înaltă trădare în Codul Penal sau într-o lege specială.

Potrivit principiului legalității incriminării: „Legea prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infractorilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte.” (art. 2,

c.p.)

Este adevărat că în cazul Titlului I din partea specială a Codului penal sunt incriminate fapte de o gravitate deosebită îndreptate contra siguranței statului, între care se regăsesc: trădarea (art. 155 c.p.); trădarea prin ajutarea inamicului (art. 156 c.p.) și trădarea prin transmitere de secrete (art. 157 c.p.).

Considerăm că nu se poate admite raportarea infracțiunii de înaltă trădare la infracțiunile prevăzute de art. 155-157 din Codul penal deoarece s-ar aplica principiul analogiei, intersis în Dreptul Penal și ar fi încălcat principiul legalității incriminării și principiul legalității sancțiunii de drept penal.

Soluția afirmată de unii doctrinari conform căreia Parlamentul cu ocazia ridicării imunității Președintelui României trebuie să definească si elementele constitutive ale faptei deduse judecății, sub condiția admiterii acestei definiții de înalta Curte de Casație si Justiției nu este viabilă.

Cu atât mai mult cu cât se precizează că, pentru o asemenea faptă, conținutul nu poate fi stabilit ex ante⁹

Considerăm că, respectând principiul legalității incriminării, infracțiunea de înaltă trădare trebuie definită legislativ înainte de săvârșirea faptelor imputate șefului statului. Aceasta întrucât deși Constituția menționează această faptă nu se poate considera că a fost stabilit conținutul juridic al infracțiunii, datorită inexistenței definiției legale a acesteia.

¹⁵⁾ Dr. Ioan Vida, Puterea executivă și administrația publică, Editată de Monitorul Oficial R.A., București, 1994, pagina 72.

Alin. (2)-(4) din art. 96 al Constituției României determină procedura punerii sub acuzare a șefului statului și competența Înaltei Curți de Casație și Justiției.

Astfel, propunerea privind punerea sub acuzare poate fi inițiată de majoritatea parlamentarilor și se aduce neîntârziat la cunoștința Președintelui României.

Se recunoaște șefului statului dreptul de a da explicații Parlamentului referitoare la faptele determinate pentru care este acuzat.

De la data punerii sub acuzare și până la data demiterii, șefului statului este de drept suspendat.

Instanța competentă să îl judece pe șeful statului este Înalta Curte de Casație și Justiție. Președintele României este demis de drept la data rămânării definitive a hotărârii de condamnare.

Se naște o legitimă întrebare: Cine sesizează instanța supremă după ce parlamentarii au votat în favoarea punerii sub acuzare a Președintelui României? Se conturează două ipoteze:

o După aprobarea punerii sub acuzare, Parlamentul trebuie să sesizeze direct instanța competentă, respectiv Înalta Curte de Casație și Justiție;

o După aprobarea punerii sub acuzare, cererea împreună cu procesul-verbal ce consemnează rezultatul votului sunt înaintate procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru a fi sesizată, în mod legal, Înalta Curte de Casație și Justiție.

A doua ipoteză pare a fi cea corectă pentru că reprezintă dis-

pozițiile din Codul de procedura penala cu privire la sesizarea instanței de judecata în materie penala dar și pentru ca în acest mod autoritatea legislativ-deliberativă nu încalcă atribuțiile Ministerului Public, parte componenta a autorității judecătorești.

Dar, ipotetic discutând, de ce nu s-ar proceda identic și în cazul reținerii unui parlamentar în situația comiterii unei infracțiuni flagrante?

De ce Camera sesizată de ministrul justiției are aptitudinea de a constata lipsa temeiurilor pentru reținerea parlamentarului? Acest subiect l-am tratat în cap. II dar îl repunem acum în discuție întrucât ni se pare că autoritatea legislativă se amestecă în domeniul altor „puteri” constituite în stat.

Răspunderea analizată în paragrafele anterioare apare ca fiind o răspundere juridică a Președintelui României. Particularizând, conchidem că este vorba de o răspundere juridic penală a șefului statului. Bineînțeles, dacă în viitor se va adopta un text legal pentru infracțiunea de înaltă trădare.

Mai există însă și o altă formă de răspundere a șefului statului. Este vorba de răspunderea politică a Președintelui României. Această formă de răspundere este reglementată în art. 95 din Constituția României.

Alin. (1): „în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de către Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor după con-

sultarea Curții Constituționale. Președintele poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută.“

Alin. (2): „Propunerea de suspendare din funcție poate fi inițiată de cel puțin o trime din numărul deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat, la cunoștința Președintelui.“

Alin. (3): „Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui“.

Textele din acest articol sunt pur și simplu descriptive. Ele indică întreaga procedură utilizată pentru tragerea la răspundere politica a șefului statului.

Camerele reunite ale Parlamentului pot decide, dacă consideră necesar și util, constituirea unei comisii de ancheta în vederea clarificării tuturor aspectelor imputate șefului statului.

Evident, constituirea comisiei de anchetă este facultativă.

Comisia de anchetă va întocmi un raport care va fi înaintat Curții Constituționale în vederea consultării.

După primirea avizului din partea Curții Constituționale, deputații și senatorii, în ședință comună, hotărăsc prin vot secret asupra suspendării din funcție (în realitate, din demnitatea publică) a Președintelui României.

Dacă votul majoritar este în favoarea suspendării, hotărârea Parlamentului se înaintează Guvernului României pentru organizarea referendumului având ca obiect consultarea electoratului în privința demiterii șefului statului. Termenul în care se organizează

referendumul este de maxim 30 de zile de la data aprobării suspendării din funcție a șefului statului, de către Parlament.

Ca efect al suspendării Președintelui României se instituie interimatul conform art. 98 din Constituția României.

Interimatul în exercitarea demnității publice de Președinte al României se va menține până la respingerea propunerii de demitere a șefului statului prin referendum sau, după caz, până la depunerea iurământului de credință de președintele nou ales, dacă propunerea de demitere a șefului statului a fost aprobată prin referendum.

*

*

*

Durata mandatului Președintelui României „este de 5 ani și se exercita de la data depunerii jurământului“ - art. 83 alin. (1) din Constituția României.

„Președintele României își exercita mandatul până la depunerea jurământului de Președintele nou ales“ - art. 83 alin. (2) din Constituția României.

Alin. (3) din articolul precizat dispune: „Mandatul Președintelui României poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă.“

Inițial în Constituția adoptată prin referendum național la 08.12.1991 se prevedea - în art. 83 alin. (1) - că durata mandatului prezidențial este de 4 ani.

Mărirea duratei mandatului s-a realizat prin Legea de revizuire a Constituției României, aprobată prin referendumul național orga-

nizat la data de 18-19 octombrie 2003. A fost modificată durata mandatului șefului statului pentru a se realiza o decalare a alegerilor prezidențiale în raport cu alegerile parlamentare.

Atât din punct de vedere cantitativ (atribuțiile) cât și sub aspect calitativ (rolul jucat în concertul „puterilor“) mandatul șefului statului nu a „suferit“ modificări.

Prelungirea mandatului șefului statului poate avea loc în caz de război sau de catastrofă. În ambele ipoteze însă prorogarea mandatului se realizează exclusiv prin lege organică.

Constituantul a prevăzut o procedură firească care să împiedice manifestarea arbitrară a Președintelui României în sensul prelungirii mandatului.

Chiar și în stare de război sau în stare de catastrofă prorogarea mandatului Președintelui României nu se realizează decât prin voința legiuitorului, concretizată prin adoptarea unei legi organice.

Este absolut firesc ca mandatul Președintelui României în exercițiu să continue până la depunerea jurământului de către Președinele nou ales.

În acest mod se realizează o continuitate în exercitarea demnității prezidențiale, absolut necesară pentru desfășurarea nefracaturată a prerogativelor aferente acestei autorități, constituite în stat.

Încetarea mandatului șefului statului

Mandatul Președintelui României încetează prin una din următoarele modalități: demisie, demiterea din funcție, imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor sau deces. O cauză distinctă de încetare a mandatului o constituie condamnarea Președintelui pentru săvârșirea infracțiunii de înaltă trădare, (art. 97 alin. (1) coroborat cu art. 96 alin. (4) teza finală, ambele din Constituția României).

Toate aceste modalități alternative de încetare a mandatului șefului statului sunt analizate detaliat și minuțios explicate în cursurile și tratatele de Drept Constituțional și Instituții Politice. De aceea, noi nu vom insista asupra lor. Nominalizarea acestor moduri de încetare a mandatului prezintă interes pentru noi sub aspectul declanșării interimatului la funcția (de fapt, demnitatea publică) „supremă”¹⁶ în stat.

Art. 98 alin. (1) din Constituția României prevede: „Dacă funcția de Președinte devine vacantă ori dacă Președintele este suspendat din funcție sau dacă se află în imposibilitate temporară de a-și exercita atribuțiile, interimatul se asigură, în ordine, de președintele Senatului sau de președintele Camerei Deputaților”.

Ordinea instituită în vederea preluării atribuțiilor prezidențiale

¹⁶Ne mai scapă câteodată și astfel de adjective deși, din punct de vedere constituțional - juridic, acestea nu au acoperire.

este imperativă.

Astfel, președintele Camerei Deputaților nu va putea prelua atribuțiile prezidențiale decât în ipoteza în care Președintele Senatului este în imposibilitate de a prelua aceste atribuții.

Teoretic vorbind, să ne închipuim următoarea ipoteză: șeful statului demisionează sau este demis din „funcție“, președintele Senatului fie demisionează din demnitatea de șef de stat interimar sau decedează iar președintele Camerei Deputaților se află, să presupunem într-o situație de imposibilitate definitivă de exercitare a atribuțiilor de șef de stat interimar. Sau într-o ipoteză mai simplă cei trei înalți demnitari ai statului: Președintele și șefii celor 2 camere parlamentare decedează în aceeași împrejurare (catastrofă aeriană). Până la organizarea alegerilor pentru funcția de Președinte al României cine va prelua, în mod interimar prerogativele și atribuțiile prezidențiale?

Constituția României nu reglementează această ipoteză. Desigur, vicepreședintele Senatului și Camerei Deputaților pot exercita doar atribuțiile specifice președinților Camerelor parlamentare. Nici unul dintre vicepreședinții Senatului sau ai Camerei Deputaților nu va putea prelua în mod interimar, prerogativele Președintelui României.

Cu atât mai mult primul-ministrul al Guvernului nu poate prelua atribuțiile de șef al statului și să le exercite provizoriu deoarece art. 98 alin. (1) din Constituție nu îl nominalizează printre „potențialii interimari“ la demnitatea de Președinte al României.

*

*

*

*

*

*

Trecând peste toate celelalte subiecte referitoare la instituția șefului statului vom analiza, în paginile următoare două chestiuni extrem de importante: atribuțiile Președintelui României și actele Președintelui României.

O precizare credem că se mai impune înainte de a analiza subiectele expuse în paragraful anterior. Atribuțiile Președintelui României, în toată varietatea lor, formează conținutul mandatului șefului statului. Actele îndeplinite de Președintele României în exercitarea atribuțiilor specifice reprezintă forme concrete de manifestare a voinței șefului statului, indiferent dacă respectivele acte au un caracter eminamente politic sau au caracter iuridic-normativ.

Atribuțiile Președintelui României

Atribuțiile Președintelui României se raportează la domenii concrete de activitate politică și social-economică și privesc relațiile cu celelalte autorități publice.

1) în raport cu autoritatea deliberativ-legislativă - Parlamentul României, șeful statului are următoarele atribuții:

◆◆◆ Adresarea de mesaje referitoare la principalele probleme politice ale națiunii. Această atribuție facilitează parlamentarilor accesul la punctele de vedere și la poziția politică adoptată de șeful

statului în chestiuni concrete, de importanță națională.

◆◆◆ Șeful statului are atribuții cu privire la convocarea Parlamentului.

Convocarea Parlamentului poate avea loc după alegerile generale în maxim 20 de zile de la procesul electoral.

Președintele României poate solicita convocarea unei sesiuni extraordinare a Parlamentului în vederea adoptării unui eveniment cu urmări potențiale deosebite.

◆◆◆ Șeful statului poate dispune dizolvarea Parlamentului în anumite condiții. Asupra condițiilor necesare ne-am referit anterior și deci, firesc, nu vom insista. Ele se regăsesc în prevederile art. 89 din Constituția României, (vezi cap. II)

◆◆◆ Președintele României posedă atribuția de promulgare a legilor. Promulgarea legilor a fost analizată în cuprinsul Capitolului II din lucrarea - Funcția legislativă a Parlamentului României.

2) în raport cu autoritatea executivă - Guvernul României. șeful statului conservă importante atribuții.

Astfel, Președintele României are competența exclusivă de a îndeplini următoarele acte relative la puterea executivă:

- ◆ - desemnează candidatul pentru funcția de prim-ministru;
- ◆ - numește Guvernul României pe baza votului de încredere acordat de Parlamentul țării;
- ◆ - dispune revocarea și numirea unor membri ai Guvernului, în ipoteza remanierii guvernamentale;
- ◆ - are aptitudinea de a solicita urmărirea penală a mem-

brilor Guvernului pentru săvârșirea unor infracțiuni în exercitarea demnității publice;

- ◆ - are aptitudinea de a suspenda un membru al guvernului dacă a fost solicitată urmărirea penală a respectivului de către una din Camerele parlamentare.

3) în raport cu autoritatea („puterea“) judecătorească Președintele României dispune de următoarele atribuții:

- ◆ - numește în funcție judecătorii și procurorii cu excepția celor stagiați, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii;

- ◆ - poate acorda grațierea individuală prin decrete contrasemnate de șeful Guvernului.

4) în raport cu Curtea Constituțională. Președintele României are următoarele atribuții:

- ◆ - numește 1/3 din judecătorii Curții Constituționale;

- ◆ - poate sesiza Curtea Constituțională cu privire la neconstituționalitatea unor legi adoptate de Parlament;

- ◆ - inițiază revizuirea Constituției României, la propunerea Guvernului.

Dar și Curtea Constituțională are anumite atribuții referitoare la instituția șefului statului:

- ◆ - Curtea Constituțională controlează respectarea procedurii alegerii Președintelui României;

- ◆ - confirmă rezultatul alegerilor prezidențiale;

- ◆ - avizează propunerea de suspendare „din funcție“ a Președintelui României;

♦ - constata existența împrejurărilor care justifică interimitul în exercitarea funcției de Președinte al României;

5) Președintele României dispune de atribuții în vederea consultării directe a cetățenilor. Șeful statului are prerogativa - prevăzută de art. 90 din Constituția României - de a solicita poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național. Această atribuție a șefului statului se poate materializa numai după consultarea Parlamentului României.

6) în raport cu autorități și instituții ale administrației publice centrale autonome, șeful statului dispune de atribuții specifice. Astfel:

♦ - are dreptul de a convoca Consiliul Suprem de Apărare a Țării (C.S.A.T.) și de a conduce, îndruma și coordona activitatea acestei instituții publice. De altfel, șeful statului este președintele C.S.A.T.;

♦ - propune numirea unor funcționari importanți din cadrul administrației publice. În concret, Președintele României propune Parlamentului candidatul pentru funcția de director general al S.R.I.;

♦ - numește pe cei trei directori generali adjuncți din cadrul S.R.I.;

♦ - numește judecătorii și procurorii financiari din cadrul Curții de Conturi;

♦ - numește doi membri în cadrul Consiliului Național al Audiovizualului;

7) în situații excepționale șeful statului are următoarele

atribuții constituționale:

- ◆ - poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate;

- ◆ - are dreptul de a lua măsuri pentru respingerea unei agresiuni, dacă există declanșată o agresiune armată împotriva României;

- ◆ - șeful statului are dreptul de a institui, în confirmare cu dispozițiile legale, starea de asediu sau starea de urgență pe întreg teritoriul țării sau în unele unități administrativ-teritoriale. În acest caz este necesară o aprobare a Parlamentului, în termen de cel mult 5 zile de la luarea măsurii cu caracter excepțional.

Șeful statului dispune de atribuții conferite de Constituție, și în domeniul politicii externe a României.

- ◆ - Președintele României încheie tratate internaționale în numele României. Trebuie precizat că tratatele internaționale sunt negociate, în prealabil de Guvern. După semnare, tratatele internaționale la care România este parte, se înaintează în termen de 60 de zile Parlamentului României.

Autoritatea deliberativ-legislativă este competentă sa ratifice tratatele internaționale;

- ◆ - acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai României din statele cu care România întreține relații internaționale;

- ◆ - acreditează reprezentanții diplomatici ai unor terțe state cu care evident țara noastră are relații diplomatice. Reprezentanții diplomatici străini sunt acreditați pe lângă șeful statului român.

Toate aceste atribuții împreună cu atribuțiile protocolare (de

acordare a gradelor de mareșal, de general și de amiral; de conferire a unor decorații și titluri de onoare), deși par eterogene, neunitare, realizează în concret - așa cum am scris anterior - conținutul mandatului Președintelui României. Acest conținut este complex și exhaustiv pe măsura nivelului și a valorii autorității publice reprezentată de Șeful Statului Român.

Actele Președintelui României

În exercitarea atribuțiilor cuprinse în conținutul mandatului său, Președintele României adopta actele cu caracter politic și acte juridice cu caracter individual sau normativ.

Mesajele, declarațiile sau apelurile șefului statului au desigur, un caracter eminent politic. Majoritatea mesajelor și declarațiilor au numai acest caracter. Unele mesaje adresate de șeful statului altor autorități publice (de exemplu Parlamentului) pot genera, în mod accesoriu, și efecte juridice. Spre exemplu, solicitarea încuviințării de către Parlament a unor măsuri adoptate în situații excepționale. Fără îndoială că această solicitare, desi nu este un decret prezidențial, are aptitudinea de a cuprinde manifestări de voință cu intenția de a produce efecte juridice. Deși, o asemenea solicitare are o dublă natură: atât politică cât și juridică (este, în consecință un act juridic).

Bineînțeles, majoritatea actelor emise de către șeful statului

sunt acte juridice, denumite decrete.

Art. 100 alin. (1) din Constituția România confirmă acest fapt: „în exercitarea atribuțiilor sale, Președintele României emite decrete care se publică în Monitorul Oficial al României. Nepubli- carea atrage inexistența decretului“.

Unele decrete emise de către șeful statului trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru. În acest mod, aceste decrete atrag și angajează răspunderea Guvernului pentru conținutul dar și pentru efectele acestor acte juridice.

Cum se justifică faptul că unele decrete prezidențiale trebuie semnate de primul-ministru în timp ce alte decrete emise de către șeful statului își produc efectele fără semnătura șefului executivului (primului ministru)?

Semnătura primului-ministrului este necesară la acea categorie de decrete care prin efectele lor au aptitudinea de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice. În acest caz se impune în temeiul echilibrului „puterilor“ asigurarea unui control din partea legislativului.

Pentru efectele juridice ale decretului prezidențial își asumă răspunderea în fața Parlamentului, Guvernul României. Asumarea acestei responsabilități este dovedita, „certificată“ prin existența semnăturii primului-ministru al Guvernului, în calitate sa de șef al executivului.

O altă categorie de decrete emise de Președintele României, nu trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru. Este vorba, în prin-

cipal, de unele decrete care concretizează raporturile șefului statului cu Parlamentul României. Decretele de numire în demnități sau funcții publice sunt, de regula condiționate de eventualele propuneri realizate de alte autorități publice (ex. propuneri din partea Consiliului Superior al Magistraturii - C.S.M.). Nici aceste decrete emise de Președintele României nu trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru al Guvernului României.

Decretele emise de șeful statului pot avea atât un caracter individual cât și un caracter normativ.

Unii doctrinari neaga caracterul normativ considerând ca acest caracter (normativ) este anulat de faptul ca șeful statului nu poate decât să declanșeze acțiuni prevăzute de lege (cum ar fi: declanșarea mobilizării, respingerea unei agresiuni armate îndreptate împotriva României, instituirea stării de asediu sau instituirea stării de urgență).¹¹,

Astfel spus, acești autori considera ca legea fiind preexistentă decretului prezidențial, acest din urmă act (decretul) nu poate avea un caracter general-obligatoriu, nefiind act juridic normativ.

Considerăm ca decretele emise de șeful statului pot avea și un caracter normativ. Ele pot dobândi un caracter general și impersonal deoarece se adresează unei largi categorii de subiecte de drept.

Dacă nu ar avea și un caracter normativ este imposibil de explicat cum printr-un act juridic individual se poate institui un regim

¹¹Dr. Ioan Vida, Puterea executivă și administrația publică, Editată de R.A. „Monitorul Oficial” București, 1994, pag 68, nota de subsol, pct. 1.

special de legalitate: starea de urgență sau starea de asediu. Aceste acte juridice nu sunt decrete individuale cu efecte normative. Ele sunt acte juridice cu dublu caracter: individual și normativ. Ba chiar ni se pare ca, în aceste situații, caracterul normativ al decretului prezidențial daca nu cumva este unic cel puțin este precumpănitor, preeminent în raport cu existenta unui ..eventual“ caracter individual. Deși se pare ca în ipoteza analizată de noi, caracterul individual al decretului prezidențial lipsește cu desăvârșire!!!

CAPITOLUL IV.
AUTORITATEA EXECUTIVĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI

Legiuitorul Constituant a consacrat cap. III al Titlului III reglementării autorității executive a statului. Practic, în capitolul susmenționat este analizat, din punct de vedere constituțional, Guvernul României.

Reiterăm opinia noastră potrivit căreia Guvernul României constituie unica autoritatea „de vârf” din „puterea” executivă.

Art. 102 din Constituția României detaliază rolul și structura Guvernului:

„(1) Guvernul, potrivit programului său de guvernare acceptat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercita conducerea generală a administrației publice.

(2) în îndeplinirea atribuțiilor sale, Guvernul cooperează cu organismele sociale interesate.

(3) Guvernul este alcătuit din prim-ministru, miniștri și alți membri stabiliți prin lege organică.”

Pe lângă „asigurarea” politicii interne și externe a țării, Guvernul are îndatorirea de a realiza conducerea generală a administrației publice.

Legea nr. 90/2001, astfel cum a fost modificată prevede în acest sens: „Guvernul este autoritatea publică a puterii executive, care funcționează în baza votului de încredere acordat de Parlament și care asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercita conducerea generală a administrației publice.”

Pentru realizarea acestor atribuții, Guvernul cooperează cu organismele sociale interesate, fapt ce denotă transparența organului „de vârf” al executivului.

Legea menționată indică faptul că: „Guvernul este alcătuit din primul-ministru și miniștri. Din Guvern pot face parte și miniștri delegați, cu însărcinări speciale pe lângă primul-ministru, prevăzuți în lista Guvernului prezentată Parlamentului pentru acordarea votului de încredere.”

Sub titlul „Investirea” art. 103 din Constituția României reglementează, în linii generale, modul de investire a autorității publice care exercita funcția executivă în stat.

„alin. (1): Președintele României desemnează un candidat la funcția de prim-ministru, în urma consultării partidului care are majoritatea absolută în Parlament ori dacă nu există o asemenea majoritate a partidelor reprezentate în parlament.”

alin. (2): Candidatul pentru funcția de prim-ministru va cere, în termen de 10 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului și a întregii liste a Guvernului.

alin. (3): programul și lista Guvernului se dezbate de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților și senatorilor.”

Procedura de investitură a Guvernului cuprinde mai multe etape. Să le analizăm pe fiecare în parte:

1) *Etapă desemnării candidatului pentru funcția de prim-ministru.*

Această desemnare se realizează de Președintele României. Desemnarea reprezintă în aceste condiții un act unilateral al șefului statului.

Realizarea acestei desemnări este supusă unei condiții prealabile: realizarea consultării șefului statului cu partidul politic majoritar în Parlament sau, după caz, realizarea consultării șefului statului cu partidele politice parlamentare, dacă nici un partid politic nu dispune de majoritate absolută.

Această condiție enunțată anterior constituie o etapă distinctă, din multe punct de vedere, în procedura de investitură a Guvernului, Doctrinarii Dreptului Administrativ îndeosebi accepta aceasta teza.

Dupa cum este lesne de observat așa-zisa condiție a consultării politice a partidului politic majoritar în Parlament sau a partidelor politice parlamentare. în ipoteza nerealizării majorității absolute de vreun partid politic este accesoriu realizării etapei desemnării candidatului pentru funcția de prim-ministru. Fiind afectată realizării etapei principale condiția enunțată anterior nu credem ca are aptitudinea de a reprezenta o veritabila etapa în cadrul procedurii de investitură a Guvernului României.

2) *Etapa obținerii votului de încredere acordat de Parlamentul României viitorului Guvern.*

Votul de încredere este acordat de Parlament, cu votul majorității parlamentarilor, cu privire la programul de guvernare, dar și cu privire la lista nominală a Guvernului.

Doctrina juridică constituțională dar mai ales cea administra-

tiva pune accentul pe programul de guvernare.

Se constata ca acest program fiind un document politic captează în quasi-totalitatea situațiilor atenția parlamentarilor. Apreciem ca Parlamentul acorda încrederea, desigur, în urma expunerii programului guvernamental dat și în considerarea persoanelor (personalităților?!) care urmează a forma viitorul Executiv.

3) *Etapă numirii Guvernului României de către șeful statului.*

Această etapă poate fi considerată ca fiind o formalitate.

Președintele României trebuie să numească Guvernul odată ce puterea deliberativ legislativă i-a acordat votul sau de încredere. Dacă ar proceda în alt mod șeful statului ar „înfrânge” voința Parlamentului României și în acest caz este posibil să se creeze „o sincopă” în asigurarea efectivă a continuității funcției executive a statului.

Organizarea și funcționarea Guvernului precum și atribuțiile Guvernului României reprezintă chestiuni care constituie, cu prioritate, obiect de studiu și de analiză în cadrul Științei Dreptului Administrativ.

Apreciem că nu vom știrbi cu nimic înțelegerea locului, rolului și importanței covârșitoare a autorităților executive dacă nu vom supune analizei noastre aspectele indicate anterior. Facem acest lucru nu datorită lipsei timpului și a spațiului sau din cauza diminuării voinței noastre (celebra lene!) ori din cauza lipsei materialelor pentru documentare. Noi vrem să fim consecvenți științei juridice de ramură în domeniul căreia scriem aceste rânduri. Or, în

Știința Dreptului Constituțional, Guvernul nu numai că nu este analizat în mod exhaustiv, dar unii doctrinari „evită” să-i acorde cuvenita importanța, excluzându-l complet din cadrul materiei tratate.¹⁸¹

Lipsa analizării Guvernului României în unele cursuri și tratate de Drept Constituțional și Instituții Politice nu se datorează, evident unei omisiuni.

Credem, mai degrabă, că autorii au „omis” analizarea acestui „element al puterii executive” din două motive:

❖ - considerând șeful statului o parte componenta a autorității executive, firesc acești doctrinari s-au cantonat exclusiv asupra „funcției”, de fapt asupra demnității publice a Președintelui României, cu atât mai mult cu cât Guvernul prin natura sa, desfășoară preponderent o activitate, cu dublă natură: executivă dar și administrativă. Or, atribuțiile administrative ale Guvernului nu intră în obiectul de studiu a Științei Dreptului Constituțional;

❖ - Guvernul fiind analizat în mod detaliat și meticolos, de Știința Dreptului Administrativ, respectivii doctrinari nu au mai insistat asupra aspectelor „pur executive” ale Guvernului, deși această autoritate publică își are fundamentul în Constituția României.

Desigur, noi nu putem omite analiza Guvernului României, ca autoritatea publică executivă (unică - n.a.) atâta timp cât „am refuzat” instituției Președintelui României calitatea de exponent al autorității executive. Dar, în analiza Guvernului ne interesează doar chestiunile pur constituționale, cu excluderea - de plano - a tuturor problemelor vizând aspectele pur administrative.

Credem că în felul acesta lucrarea nu păcătuiește. Dimpotrivă, în acest mod, dăm eficiență criteriilor care realizează delimitarea Dreptului Constituțional de Dreptul Administrativ. Cu atât mai mult cu cât ambele ramuri de drept sunt incluse în „marea“ ramură a Dreptului Public Român.

Actele juridice ale Guvernului României

Art. 108 din Constituția României prevede:

„(1) Guvernul adoptă hotărâri și ordonanțe.

(2) Hotărârile se emit pentru organizarea executării legilor.

(3) Ordonanțele se emit în temeiul unei legi speciale de abilitare, în limitele și în condițiile prevăzute de aceasta.

(4) Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de primul-ministru, se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau a ordonanței. Hotărârile care au caracter militar se comunică numai instituțiilor interesate.“

Din analiza textului constituțional reținem că Guvernul este abilitat să adopte două categorii de acte juridice: hotărâri și ordonanțe.

Hotărârile de guvern - pot avea caracter normativ sau individual. Prin intermediul acestora autoritatea executivă a statului rea-

lizează, în mod practic conducerea generală a administrației publice. Ele sunt adoptate în vederea aplicării corecte a legilor sau altfel spus, hotărârile de guvern sunt adoptate în vederea executării legilor.

Iată un nou argument pentru a ne consolida poziția: Guvernul reprezintă autoritatea centrală etatică care exercita funcția executivă a puterii de stat.

Ordonanțele - sunt emise în temeiul unei legi speciale cu caracter temporar de abilitare. Abilitarea autorității executive se realizează în condițiile prevăzute de legea specială.

Referitor la ordonanțele guvernamentale este necesar ca prevederile art. 10 alin. (3) din Constituția României să fie raportate la dispozițiile art. 115 din Legea fundamentală.

Astfel, primele trei alineate din textul indicat se referă la ordonanțele Guvernului României.

„Art. 115: (1) Parlamentul poate adopta o lege specială de abilitare a Guvernului pentru a emite ordonanțe în domenii care nu fac obiectul legilor organice.

(2) Legea de abilitare va stabili, în mod obligatoriu, domeniul și data până la care se pot emite ordonanțe.

(3) Dacă legea de abilitare o cere, ordonanțele se supun aprobării Parlamentului, potrivit procedurii legislative, până la împlinirea termenului de abilitare. Nerespectarea termenului atrage încetarea efectelor ordonanței.“

Ordonanțele guvernamentale constituie o modalitate prin intermediul căreia Guvernul României participă la exercitarea funcției

legislative, funcție prin natura ei proprie Parlamentului României.

Pentru a putea fi emise ordonanțe de către Guvern trebuie ca în prealabil Parlamentul României să adopte o lege specială cu un caracter excepțional și vremelnic. Vremelnicia trebuie să rezulte din textul legii. Aceasta în sensul că legea trebuie să prevadă un termen cert până la care „puterea“ executivă poate adopta ordonanța.

Acest procedeu este denumit „delegare legislativă“ care în concret reprezintă o delegare de putere cu referire la funcția legislativă.

Evident dacă legea prevede expres ordonanțele vor fi supuse aprobării Parlamentului. De ce s-a adoptat această prevedere de Constituant?

Prevederea, credem noi este de natură a accentua controlul Parlamentului asupra actelor guvernamentale emise în temeiul delegării legislative. Este firesc ca autoritatea care a delegat din funcțiile sale să și controleze actele emise de autoritatea care a primit, prin delegație funcția etatică respectivă.

Legiuitorul nu poate delega executivului din „capacitatea“ legislativă pe care o deține decât numai în domeniul rezervat legilor ordinare. În domeniul rezervat legilor organice, delegarea legislativă în favoarea Guvernului României, nu operează.

Aptitudinea Guvernului României de a emite ordonanțe de urgență

Art. 115 din Constituția României cuprinde dispoziții referitoare la aptitudinea autorităților executive, deci a Guvernului României de a emite ordonanțe de urgență. Textele constituționale menționează:

„(4). Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora.

. Ordonanța de urgență intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbateră în procedură de urgență la Camera competentă să fie sesizată și după publicarea ei în Monitorul Oficial al României. Camerele, dacă nu se află în sesiune, se convoacă în mod obligatoriu în 5 zile de la depunere sau după caz, de la trimitere. Dacă în termen de cel mult 30 de zile de la depunere, Camera sesizată nu se pronunță asupra ordonanței, aceasta este considerată adoptată și se trimite celeilalte Camere care decide de asemenea în procedura de urgență. Ordonanța de urgență cuprinzând norme de natură legii organice se aproba cu majoritatea prevăzută la articolul 76 alineatul (1).

(2) . Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri

de trecere silita a unor bunuri în proprietatea publica.

(3) . Ordonanțele cu care Parlamentul a fost sesizat se aproba sau se resping printr-o lege în care vor fi cuprinse și ordonanțele ale căror efecte au încetat potrivit alineatului (3).

(4) . Prin legea de aprobare sau de respingere se vor reglementa, daca este cazul masurile necesare cu privire la efectele juridice produse pe perioada de aplicare a ordonanței.“

Textele Constituției deși par alambicate, sunt descriptive, daca nu chiar clare cu privire la procedura de emitere/adoptare a ordonanțelor de urgență. Vom puncta doar câteva aspecte considerate a fi mai relevante.

Ordonanțele de urgență se adopta de Guvern exclusiv în situații excepționale. Tot textul constituțional pare a defini „situațiile excepționale“ - denumite în text „extraordinare“ - în sensul ca reprezintă acele situații în care reglementarea „nu poate fi amânata.“

Desigur, prin situații extraordinare se însumează starea de urgenta, starea de asediu, și - de ce nu - starea de război.

O alta caracteristica a ordonanței de urgență o reprezintă urgenta reglementarii unei situații concrete. Pentru ca respectivul caracter sa nu rămână o vorba „goala“, lipsita de conținut, în alin.

al articolului menționai s-a instituit obligația de natura constituționala a Guvernului de a motiva urgenta în cuprinsul actului juridic adoptat.

Deși au un caracter urgent și privesc situații „extraordinare“ (de ce nu, excepționale!), ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în

domeniul legilor cu valoare constituțională precum și în alte cazuri menționate în alin. (6) al art. 115 din Constituția României.

Aceste câteva explicații reprezintă o simplă răstălmăcire a textelor constituționale punctând doar câteva chestiuni substanțiale, cu excluderea elementelor procedurale.

Consideram ca ordonanța de urgență constituie ea însăși o „stare de excepție” în raport cu „dreptul comun” în materie constituțională.

Delegarea legislativă în materia ordonanței de urgență are aptitudinea de a „transforma” „puterea” executivă în „putere” deliberativ-legislativă.

Practic, dacă motivează urgența Guvernul, fără existența unei legi de abilitare, poate legifera. Aptitudinea executivului „de a legifera” se poate extinde și în domeniul rezervat legilor organice.

Nu reprezintă acest aspect o prea strânsă conlucrare a autorităților statului? Nu cumva Legislativul poate deveni o anexa a Executivului?

Doctrinarii constituționali români contemporani apreciază, nu fără temei, ca în contextul actual de evoluție a societății și a statului se afirmă o creștere a rolului executivului (inclusiv a șefului statului ca parte componentă a executivului, fapt ce constituie opinia majoritară) în raport cu autoritatea legislativ-deliberativă. Executivul este considerat un „element motor” și mai ales „în relația legislativ-executivă a Guvernului nu i se mai rezerva deci un rol secund ci deseori un rol primordial”.¹⁹¹

Nu încercăm să reducem rolul și importanța Guvernului în „concertul” autorităților publice din România. Este adevărat că până la urmă, și în privința ordonanțelor de urgență rolul hotărâtor asupra validării sau a invalidării acestora revine Camerelor Parlamentare.

Avem însă impresia că „puterea” executivă a dobândit prerogative extrem de largi care ar trebui să aparțină exclusiv reprezentanților națiunii române. Poate doar eventuala lipsă de celeritate a Parlamentului în adoptarea legilor, cumulată cu urgenta și caracterul „extraordinar” al situației concret-faptice să justifice abilitarea de către Constituție, a Guvernului de a adopta ordonanțe de urgențe. Oricum, Executivul trebuie să dea dovadă de maximă precauție cu ocazia adoptării unor astfel de acte juridice. Competența lui este de a asigura executarea legilor adoptate de Legislativ și nu de a legifera!!

*

*

*

Cu privire la Executiv, deci la Guvernul României, consecvenți ideii de a antama doar aspectele de ordin constituțional, cu excluderea chestiunilor de natură administrativă, urmează să analizăm în continuare următoarele probleme: răspunderea Guvernului, remanierea Guvernului, încetarea mandatului Guvernului, poziția juridică a primului-ministru în cadrul Guvernului și să facem scurte referiri la membrii Guvernului.

Răspunderea Guvernului României

Art. 109 din Constituția României prevede următoarele:

„(1) Guvernul răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate. Fiecare membru al Guvernului răspunde politic solidar cu ceilalți membri pentru activitatea Guvernului și pentru actele acestuia.

(2) Numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Dacă s-a cerut urmărirea penală, Președintele României poate dispune suspendarea acestora din funcție. Trimiterea în judecată a unui membru al Guvernului atrage suspendarea lui din funcție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.

(3) Cazurile de răspundere și pedepsele aplicabile membrilor Guvernului sunt reglementate printr-o lege privind responsabilitatea ministerială.“

Guvernul răspunde politic exclusiv în fața Parlamentului. Dar autoritatea executivă își poate angaja răspunderea politică în fața Parlamentului României, aflat în ședință comună asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege.

Art. 114 din Constituția României dispune:

„(1) Guvernul își poate angaja răspunderea în fața Camerei Deputaților și a Senatului, în ședință comună asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege.

(2) Guvernul este demis dacă o moțiune de cenzură, depusă în termen de 30 de zile de la prezentarea programului, a declarației de politica generală sau a proiectului de lege a fost votată în condițiile art. 113.

(3) Dacă Guvernul nu a fost demis potrivit alineatului (2) proiectul de lege prezentat, modificat sau completat, după caz, cu amendamente acceptate de Guvern, se consideră adoptat, iar aplicarea programului sau a declarației de politică generală devine obligatorie pentru Guvern.

(4) în cazul în care Președintele României cere reexaminarea legii adoptate potrivit alineatului (3) dezbaterile acesteia se va face în ședința comună a celor două Camere.“

Adoptarea unui proiect de lege prin angajarea răspunderii Executivului constituie o modalitate indirectă de adoptare a legii. În aceste condiții, Parlamentul nu dezbate proiectul de lege. Discuțiile privesc chestiuni politice relative la continuarea exercitării funcției legislative de respectivul Guvern sau demiterea acestuia. Din acest motiv în literatura juridică constituțională și administrativă aceasta procedură parlamentară este denumită moțiune de cenzura provocată.

Guvernul poate fi sancționat prin adoptarea unei moțiuni de cenzură depusă în termen de trei zile de la prezentarea programului, a declarației de politica generală sau a proiectului de lege, cu votul majorității deputaților și a senatorilor. Sancțiunea aplicată Executivului de către Legislativ constă în demiterea acestuia.

Art. 109 alin. (3) din Constituția României reglementează răspunderea juridică a membrilor Guvernului.

Legea privind responsabilitatea ministerială nr. 115/1999²⁰¹ stabilește principiile pe care se întemeiază răspunderea juridică a membrilor Guvernului.

Cum este și firesc răspunderea juridică penală a membrilor Guvernului este o răspundere individuală care nu afectează pe alți membri ai Executivului.

Sesizările pentru începerea urmăririi penale sunt depuse la Comisiile de specialitate ale Camerei Deputaților sau Senatului, dacă respectivul membru al Guvernului este parlamentar.

Dacă membrul Guvernului nu este deputat sau senator sesizările urmează a fi depuse la o comisie special constituită de Președintele României.

Dacă a fost aprobată cercetarea penală, dosarul urmează a fi trimis imediat, fie ministrului Justiției, fie primului-ministru pentru a se proceda în baza legii.

Urmărirea penală a membrilor Guvernului se efectuează de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar judecarea unei asemenea cauze penale este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Această procedură este aplicabilă pentru infracțiuni săvârșite de membrul Guvernului în exercitarea funcției (a demnității publice, mai exact).

Pentru infracțiunile săvârșite în afara atribuțiilor guvernamentale - ministeriale, membrul Guvernului nu va fi supus procedurii

anterior enunțate.

În aceste cazuri, el va răspunde în temeiul dispozițiilor Codului de procedura penală. Astfel, sesizările vor fi înaintate la procurorul general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Dacă considera sesizarea fundamentată, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, o va înainta unuia din șefii Camerelor parlamentare ori șefului statului.

Dacă urmărirea penală a fost începută împotriva unui membru al Guvernului, șeful statului (poate???) dispune suspendarea acestuia din funcție.

Remanierea guvernamentală și încetarea mandatului Guvernului

o Remanierea guvernamentală - reprezintă o modificare a componenței Guvernului efectuată pentru realizarea programului de guvernare, acceptat de Parlament, în condiții optime.

Este practic o modificare a listei Guvernului. Practic, orice membru al Guvernului poate fi înlocuit prin procedura remanierii guvernamentale, cu excepția primului ministru.

Dacă în urma remanierii guvernamentale ar fi schimbată „compoziția politică” sau chiar numai „structura” Guvernului, această procedură se poate îndeplini numai cu aprobarea Parlamentului.

Tehnic, remanierea guvernamentală se îndeplinește prin revo-
care unor membri ai guvernului și numirea altor membri de către
Președintele României, la propunerea primului-ministru.

o încetarea mandatului Guvernului - se poate realiza în
următoarele ipoteze:

- prin retragerea încrederii acordate Guvernului de către
Parlament;

- dacă primul-ministru pierde calitatea de membru al
Guvernului (demisie, revocare, pierderea drepturilor electorale, stare
de incompatibilitate sau deces);

- când primul-ministru deși nu și-a pierdut calitatea de
membru al guvernului, se află în imposibilitatea de a-și exercita
atribuțiile și prerogativele pentru o perioadă mai mare de 45 de zile;

- la data la care au fost validate alegerile parlamentare gene-
rale. În această situație Guvernul României exercita numai acte de
administrare deoarece mandatul său a încetat.

Poziția juridică a primului-ministru în cadrul Guvernului

Legea nr. 90/2001 - în detalierea prevederilor constituționale -
consacră șefului guvernului (executivului) o poziție deosebită, dis-
tinctă, din punct de vedere juridic. Aceasta, îndeosebi datorită
atribuțiilor care îi revin primului-ministru.

Fiind chestiuni preponderent administrative și mai puțin de
ordin constituțional ²¹⁾, nu vom insista în privința acestor atribuții.

Datorita rolului ..iucaP de șeful executivului credem că se justifică măcar nominalizarea acestor atribuții:

reprezintă Guvernul în rapoartele cu celelalte autorități publice, cu partidele politice, precum și în relațiile interguvernamentale și internaționale;

- convoacă și conduce ședințele Guvernului;
- exercita demnitatea de vicepreședinte al C.S.A.T.;
- contrasemnează unele decrete emise de șeful statului;
- semnează hotărârile guvernamentale;
- constituie comisii de lucru în cadrul Guvernului;

- numește și eliberează din funcție pe conducătorii organelor de specialitate din subordinea Guvernului, pe secretarul general și pe secretarii generali adjuncți ai guvernului;

- numește și revoca din funcție pe membrii personalului din aparatul de lucru al primului ministru și pe secretarii de stat;

- numește și revoca alte persoane fizice care dețin funcții publice conform legii.

Pentru îndeplinirea tuturor acestor atribuții primul-ministru al Guvernului României emite decizii. în temeiul prevederilor legale.

Scurte referiri cu privire la membrii Guvernului

În acest context ne vom referi la membrii Guvernului priviți ca membri ai Executivului. Evident, deși are calitatea de membru al

Guvernului României, primul-ministru nu este inclus în analiza.

Art. 102 alin. (3) din Constituția României: „Guvernul este alcătuit din primul-ministru, miniștrii si alți membri stabiliți prin lege organica.“

Art. 3 din Legea nr. 90/2001 prevede ca Guvernul este alcătuit din primul ministru și din miniștri.

Legea nr. 90/2001 a fost modificata prin Legea nr. 23/2004 care prevede ca din Guvern fac parte și miniștrii de stat și miniștrii-delegați cu însărcinări speciale pe lângă primul-ministru.

În componența Guvernului intră și secretarii de stat, conform art. 15 lit. a din lege, care sunt numite de primul-ministru al Guvernului României.

Art. 107 alin. (4) raportat la alin. (3) din Constituția României stabilește aptitudinea șefului statului de a numi, dintre membrii Guvernului, un ministru interimar, (ad-interim).

Deși legea nu prevede, în mod expres, apreciem că în Guvernul României pot fi numiți și miniștrii fără portofoliu.

Miniștrii fără portofoliu - sunt acei miniștri care nu conduc un minister. Ei nu gestionează, conduc, supraveghează organele administrației publice dintr-un sector determinat de activitate, sector corespunzător unui domeniu: social, economic, cultural etc.

Miniștrii fără portofoliu sunt „necesari“ în cadrul Guvernului pentru a se realiza „compoziția politică“ corespunzătoare „algoritmului politic“ al coaliției de partide care susțin Executivul.

în Guvernele sprijinite pe un partid politic larg majoritar în

Parlament sau pe o coaliție de partide politice organic încheată nu întâlnim (sau întâlnim foarte puțini) miniștri fără portofoliu.

Prin Legea nr. 90/2001 (art. 2) sunt prevăzute condițiile care trebuie îndeplinite de o persoană fizică pentru a fi numita membru al Senatului României, respectiv: are cetățenia română are domiciliul în România, se bucură de exercițiul drepturilor electorale, nu a suferit condamnări penale și nu se află în unul din cazurile prevăzute de Legea nr. 161/2003 ²²¹ privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

Aceste cazuri de incompatibilitate sunt:

◆◆◆ - orice altă funcție publică de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator, ori a altor situații prevăzute de Constituție;

◆◆◆ - o funcție de reprezentare profesională salarizată în cadrul organizațiilor cu scop comercial;

◆◆◆ - funcția de președinte, vicepreședinte, director general, director, administrator, membru al consiliului de administrație sau cenzor la societățile comerciale, inclusiv băncile sau alte instituții de credit, societățile de asigurare și cele financiare, precum și la instituțiile publice;

◆◆◆ - funcția de președinte sau de secretar al adunărilor generale ale acționarilor sau asociaților la societățile comerciale;

◆◆◆ - funcția de reprezentant al statului în adunările generale ale societăților comerciale enunțate;

◆◆◆ - funcția de manager sau de membru al consiliilor de administrație ale regiilor autonome, companiilor și societăților naționale; ◆◆◆ - calitatea de comerciant persoană fizică;

◆◆◆ - calitatea de membru al unui grup de interes economic;

◆◆◆ - exercitarea unei funcții publice încredințată de un stat străin, cu excepția acelor funcții prevăzute în acordurile și convențiile la care România este parte.

„Concertul“ dintre Parlament, Președintele României și Guvern

Finalizarea încercării noastre de a analiza autoritatea deliberativ- legislativă (Parlamentul), autoritatea șefului statului (Președintele României) și autoritatea executivă (Guvernul) impune lămurirea regimului politic înstituit în țara noastră sub imperiul actualei Constituției.

Doctrinarii de Drept Constituțional apreciază că România posedă un regim politic (constituțional) semiprezidențial. Unii autori apreciază că regimul politic al României este semiprezidențial cu puternice influențe parlamentare.²³¹

Așa cum am precizat într-o lucrare anterioară, regimul politic semiprezidențial, îmbină elemente specifice ale regimului prezidențial pur cu elemente specifice ale regimului parlamentar.²⁴¹

Regimul politic semiprezidențial „caută să înlăture imperfecțiunile regimului prezidențial și a celui parlamentar.

Președintele este ales de națiune având rolul de mediator între puterile constituite în stat. Puterea executivă este exercitată de către Guvern, condus de prim-ministru. Dacă în regimurile semiprezidențiale șeful statului este și șeful puterii executive, în regimurile semiprezidențiale se instituie binomul Președinte Guvern, fiecare dintre aceste instituții având atribuții proprii, distincte.¹²

Acest regim politic (semi-prezidențial - n.a.) - s-a dovedit a fi capabil să realizeze o corectă funcționare a instituțiilor politico-juridice, cu caracter etatic.²⁴¹

Se constata, fără dificultate, că particularitățile regimului politic semiprezidențial se regăsesc și în cadrul regimului politic instituit în România de Constituția în vigoare. Aceasta înseamnă că România are un regim politic semiprezidențial. Există „bunomul“ Șef de stat - Guvern, dar nu în cadrul autorității executive. Manifestarea acestei relații pornește de la „realitatea“ că șeful statului reprezintă o autoritate publică autonomă iar Guvernul reprezintă autoritatea executivă.

Este adevărată și verificabilă în mod practic, sinteza existenței unui regim politic semiprezidențial puternic parlamentarizat.

Autoritatea deliberativ-legislativă a României exercita un control tehnic dar și substanțial asupra tuturor actelor guvernamentale.

Instituirea, prin Constituția României, a delegării legislative sub forma capacității Executivului de a emite ordonanțe de urgență, desi

¹²A se vedea: Vasile Sorin Curpăn și alții, Statul - instituție social-politică și juridică fundamet- ală, Bacău, Ediția I, 2006, pagina 76.

umbrește oarecum preeminența Parlamentului, nu este de natură a infirma parlamentizarea regimului politic semiprezidențial existent la noi în țară.

Controlul realizat de Parlament asupra ordonanțelor de urgență guvernamentale, adoptate de către Executiv, este în măsură să „înfrâneze“ sporirea puterii Guvernului. Pe de altă parte, capacitatea Executivului de „a legifera“ reprezintă, în opinia Constituantului român, o delegare legislativă temporară de abilitare adoptată de Parlament, în prealabil (cum este cazul la ordonanțele Guvernului).

Ca atare, Executivul nu „confiscă“ prerogativele legislative uzurpând parțial autoritatea Legislativului.

Dimpotrivă, Executivul este continuu sub controlul Legislativului în respectarea principiului potrivit căruia guvernanții sunt sub controlul reprezentanților poporului.

Așa fiind, precizăm că ne însușim ultima opinie referitoare la regimul politic românesc.

Regimul politic semiprezidențial cu nuanțe (influențe) puternice din partea regimului parlamentar este regimul propriu sub imperiul actualei Constituții.

O precizare, nu lipsită de interes, se mai impune totuși noțiunea de regim politic semiprezidențial cu influențe parlamentare, deși acoperă situație reală sub aspect constituțional - juridic, pare greoaie și de neasimilat.

Să îi găsim un remediu!!

Regimul politic semiprezidențial este astfel denumit deoarece

„la congruența elementelor specifice regimului parlamentar cu elemente specifice regimului prezidențial, cele din urmă sunt precumpănitoare“.²⁵¹

Dacă elementele regimului prezidențial nu mai sunt precumpănitoare, datorita influențelor puternice datorate receptării „elementelor“ din regimul parlamentar, atunci acest regim poate fi mai bine individualizat prin sintagma juridică „regim politic semiparlamentar“.

Noua sintagmă - potențială - nu reflecta preponderența elementelor specifice regimului parlamentar în raport cu elementele specifice regimului politic pur prezidențial. Mai degrabă identifică regimul politic semiprezidențial afectat de puternice influențe parlamentare (adică din regimul politic parlamentar). Această nuanță exclude - ab initio - utilizarea sinonimă, echivalentă, a noțiunilor - regim politic semiprezidențial“ și „regim politic semiparlamentar“. Ele nu reprezintă același concept.

Tocmai acest „regim politic semiparlamentar“ să fie oare - lăsând deoparte denumirea, evident convențională, utilizată - caracteristic României post-revoluționare??

La urma urmelor nu titulatura regimului politic sau constituțional este cea care contează pentru buna funcționare a autorităților publice care concură direct și nemijlocit la înfăptuirea politicii statului.

Esențiala „ni se pare“ colaborarea „concertul“ dintre Parlament, Președintele României și Guvern. Ori, în acest domeniu, nici Dreptul

Constituțional, nici Științele Politice nu dețin „rețete“!! Această colaborare între Legislativ, Șeful statului și Executiv depinde, în mare măsură, de modalitățile concrete de manifestare a fenomenului politic românesc; depinde de arta politicianilor de a realiza, de „a face“ politică - o politică în interesul guvernaților, a societății civile, în ansamblu; o politică (externă) pentru manifestarea activă a interesului național în raport cu superputerile planetei, cu terțe state de pe mapamond cât și cu țările membre ale Uniunii Europene între care și țara noastră se regăsește de la 01.01.2007.

CAPITOLUL V.
AUTORITATEA JUDECĂTOREASCĂ

în Titlul III, cap. VI din Constituția României Legiuitorul Constituant a reglementat „Autoritatea judecătorească”

în cadrul capitolului menționat sunt enunțate reguli și principii de organizare și funcționare a celei de-a treia „puteri” constituite în stat, „puterea” judecătorească.

Vom pune în discuție mai întâi o chestiune preliminară legată de modul în care au fost „sistemizate” capitolele titlului III al Legii fundamentale.

în mod firesc în Cap. I a fost reglementat „Parlamentul” (autoritatea deliberativ-legislativă), în Cap. II a fost reglementată autoritatea „publică” independentă - Președintele României. Cap. III fiind „dedicat” puterii executive reprezentată de Guvernul României. în mod firesc, în Cap. IV au fost reglementate, în ansamblu, raporturile Parlamentului cu Guvernul (relațiile Legislativ-Executiv).

Cap. V din titlul III al Constituției reglementează „Administrația publică”.

în cap. VI (de altfel ultimul capitol al Titlului III) sunt reglementate principiile fundamentale ale autorității („puterii”) judecătorești.

Noi înțelegem ca structural vorbind administrația publică (centrală și locală) a fost reglementată imediat după analiza raporturilor din Legislativ și Executiv, datorită faptului că, tradițional, puterea executiv-guvernamentală a condus administrația. Există, e drept, o legătură organică între funcția executivă și administrația publică, materializată, spre exemplu, în faptul că unii doctrinari ai Dreptului

Administrativ argumentează în favoarea unei autorități și unei funcții comportând o natura duală: executiv-administrativa.

Cu toate acestea părerea noastră este în sensul că în sistematizarea materiei supusă reglementării constituționale, autoritatea („puterea“) judecătoreasca ar fi trebuit analizată, reglementată imediat după „puterea“ executivă.

Oricât de demonetizat ar fi principiul separației/echilibrului puterilor etatice, atâta timp cât prin revizuirea Constituției României a fost introdusa expres separația funcțiilor autorităților statice era firesc ca Legiuitorul Constituant să reglementeze autoritățile publice ținând seama de ordinea instituită în art. 1 alin. (4) din Constituția României: "Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale".

Așa fiind, cât timp Constituția României tratează distinct administrația de autoritatea executivă (cum de altfel este și normal), credem că se impunea păstrarea compactă și tratarea unitară, fără intercalări, a celor trei funcții fundamentale ale statului român.

În cadrul cap. VI consacrat "Autoritățile judecătorești" sunt incluse trei secțiuni. Astfel, în secțiunea 1: "Instanțele judecătorești" sunt prevăzute principiile generale ale înfăptuirii justiției, statutul judecătorilor și regulile fundamentale privind organizarea și competența instanțelor judecătorești {art. 124-126}, precum și reguli referitoare la caracterul public al dezbaterilor, utilizarea limbii materne, folosirea căilor de atac {art. 127-art. 130}.

în secțiunea a 2-a: -Ministerul Public“ sunt reglementate rolul acestei instituții și statutul procurorilor {art. 131 - art. 132}.

în cadrul secțiunii a 3-a: „Consiliul Superior al Magistraturii” sunt reglementate: rolul și structura acestei instituții precum și atribuțiile sale {art. 133 - art. 134}.

Cu privire la instanțele judecătorești art. 124 (înfăptuirea justiției) precizează:

- "(1) Justiția se înfăptuiește în numele legii.
- (2) Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.
- (3) Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii."

Noțiunea de iustitie comporta mai multe înțelesuri.

Sensul tehnic, pragmatic al noțiunii de iustitie implica scopul, esența dreptului, receptat în cea mai înaltă și pură expresie (justiția comutativa).

Profesorul Mircea Djuvara, referindu-se la ideea de iustitie, considera ca aceasta presupune egalitatea rațională a unor persoane libere, limitate în activitățile lor numai prin drepturi și obligații. Ideea de justiție presupune și aptitudinea generalizării, deci în ultima instanță, egalitatea tuturor persoanelor fără nici un privilegiu, egalitate cât mai desăvârșită, care nu se obține decât printr-un progres cât mai accentuat și un studiu cât mai amănunțit al situațiilor de fapt în limitele drepturilor subiective și a obligațiilor corelative.^{2<,,} Nu în ultimul rând este necesar să precizăm că ideea de justiție include și principiul universal al echității, care se caracterizează prin

aprecierea justa din punct de vedere juridic, a fiecărui subiect de drept.

În literatura juridica, atât româna cât și străină, noțiunii de justiție i se atribuie și alte sensuri.

Astfel, într-un sens larg - lato sensu - justiția reprezintă o virtute, adică un sentiment de echitate.

Este evident ca aceasta noțiune, în abstracțiunea sa poarta o doza de subiectivism preluata în raport de fiecare subiect de drept și totodată în funcție de perioada istorica reflectata în gradul de dezvoltare al societății umane.

Într-un sens tehnic - juridic, justiția reprezintă o funcție de jurisdictio, adică aptitudinea de a pronunța dreptul cu ocazia soluționării unei cauze.

Împărțirea justiției este apanajul exclusiv al statului, în virtutea prerogativelor ce decurg din suveranitatea națională.

În sfârșit, noțiunea de justiție desemnează totalitatea instituțiilor juridice prin intermediul cărora se realizează atribuțiile puterii (autorității) judecătorești.

În raport cu această aptitudine justiția reprezintă un serviciu public al statului.

În antichitate justiția era reprezentată de zeița Themis care avea figura unei femei severe, ce purta într-o mână o balanță, iar în cealaltă mână o sabie, fiind legată la ochi.

Acest simbol al justiției a străbătut veacurile fiind consacrat și în contemporaneitate.

Balanța și eșarfa care acoperă ochii zeiței semnifică prerogativa esențială a judecătorului, aceea de a pronunța dreptul - jurisdic- tio. Două sunt premisele necesare pentru îndeplinirea acestei funcții: independenta și imparțialitatea judecătorului.

Judecătorul în soluționarea cauzei deduse judecății trebuie să aibă în vedere, în mod exclusiv, drepturile și interesele subiecților de drept participante la proces. El trebuie să ignore, cu desăvârșire, orice element străin procesului.

Sabia reprezintă aptitudinea judecătorului de a ordona executarea hotărârilor pronunțate. Aceasta întrucât hotărârea judecătorească definitivă în situația în care nu ar fi urmată de executare, ar constitui o simplă opinie a judecătorilor și, în consecință, finalitatea practică a dreptului nu s-ar realiza.

Această putere de a comanda executarea hotărârii judecătorești, exprimată prin formula executorie, este denumită în doctrina juridică imprium.

Marele jurist Jhering scria în lucrarea sa "Lupta pentru drept"¹ că: "sabia fără cumpănă este puterea brutală ... cumpăna fără sabie este neputința dreptului... una nu merge fără alta".

Justiția a fost considerată ca fiind în esență ceva abstract, ca o stare ideală a societății caracterizată prin traducerea în stare de facto a integrității drepturilor subiective ale tuturor membrilor acesteia, ca un vis de totală libertate, de egalitate.

Justiția reprezintă o stare caracterizată prin respectarea tuturor percepțelor morale, ca o supunere față de percepțele religioase și

respectiv ca un rezultat al realizării cerințelor normelor juridice.

Referirile cele mai vechi privitoare la justiție se întâlnesc la sumerieni. Această civilizație a lăsat primele coduri: Codul lui Lipit - Istar din Akkad; Codul lui Ur - Nammu; Codul lui Bilalam și Codul lui Hammurabi.

În codul lui Ur - Nammu se precizează că reformele inițiate în timpul acestui suveran au fost făcute "pentru a întări dreptatea în țară și pentru a crește bunăstarea populației".²⁷¹

În Grecia antică ideea de justiție a reprezentat o temă centrală a gânditorilor.

Platon - considera că rațiunea, care este proprie ființei umane, reprezintă criteriul și "judecătorul" care îi permite să delimiteze ceea ce este și ceea ce trebuie să fie.

La acest mare filosof grec apar conceptele de drept natural, jus, justiție, universalitate și unitate, concepte care sunt părți componente ale rațiunii.

Platon a consacrat ideea unui drept obiectiv superior dreptului pozitiv precum și ideea corespondenței justiției umane cu justiția divină.²⁸¹

Aristotel - a afirmat că justiția constituie o virtute al cărei scop îl reprezintă prosperitatea altora și nu a celui care acționează. Acesta a înțeles justiția atât într-un sens larg, ca virtute supremă sau virtute generală, cât și într-un sens restrâns, ca justiție particulară sau justiție specifică.

Marele filosof a consacrat o concepție proprie cu privire la

noțiunile de justiție și drept, precum și la raporturile dintre aceste două noțiuni.

Practic este vorba despre distincția dintre TO DIKAION și DIKAIOSYNE.

TO DIKAION - semnifică virtutea ca justiție, concretizată în a da fiecăruia ce este al său (justiția particulară).

Al doilea concept DIKAIOSYNE - reprezintă conformitatea conduitei cu regulile de morală, semnificând în ultimă instanță, suma tuturor virtuților (justiția generală).

În concepția stagiritului²⁹¹ justiția este o proporție între ceea ce primești și ceea ce dai, este o proporție între două lucruri sau între două persoane.

Esența justiției și deci finalitatea acestui gen de comportament este să nu deții mai mult decât partea ta și nici mai puțin (TA AUTONEKEIN).

Rezultă că justiția particulară are menirea de a atribui fiecăruia ce este al său.

În concepția marelui filosof oamenii nu sunt egali de la natură, de unde rezulta că nici lucrurile nu sunt atribuite în mod egal. Acest aspect este "corectat" prin aplicarea dreptului.

Stagiritul considera justiția penală ca fiind un mijloc prin care se ajunge la egalizarea indivizilor.

În esență, judecătorul reprezintă dreptul personificat. Acesta se străduiește să restabilească egalitatea, luând câștigătorului câștigul injust și dând păgubitului ceea ce a pierdut pe nedrept.³⁰¹

Echitatea reprezintă pentru Aristotel o formă superioară de justiție care are în fundament prietenia (philia). Ea reprezintă complementul justiției și are rolul de a umaniza dreptul. Ea poate fi explicată prin aceea că, deși orice lege are caracter general, prin natura sa, există și cazuri care nu pot fi încadrate în norma generală.

Legiuitorul în momentul în care crează legea are în vedere majoritatea cazurilor ce urmează a fi reglementate, însă nu poate cuprinde toate situațiile concret - faptice, în mod absolut.

Defectul generalizării nu este imputabil legiuitorului întrucât dacă ar fi cunoscut în momentul creării legii toate circumstanțele, ar fi corectat-o.

Teoretic există și excepții de la regula originală, acestea putând forma o categorie ce poate fi obiect al unei noi reglementări juridice.

Clasificarea conceptului de justiție s-a realizat prin contribuția marilor jurisconșulți ai Romei antice, cei care practic au întemeiat știința dreptului.

La romani justiția - în sens larg - desemna moralitatea; în sens restrâns noțiunea de justiție se contopea cu scopul ei, acela de a atribui fiecăruia ce este al său.

Pentru Cicero scopul dreptului - *JUS CIVILE* - consta în realizarea unei juste proporții între lucruri, stabilizat pe baza legilor și a moravurilor.

Jurisconșulțul Ulpian aprecia că "justiția este scopul artei juridice".

Noțiunile de drept natural și drept pozitiv au fost frecvent uti-

lizate de jurisconsulții romani.

În concepția romană, dreptul natural este o manifestare a ideii de dreptate, rezultată din natura lucrurilor.

Trebuie să remarcăm că în dreptul roman noțiunea de *JUS NATURALE* a comportat anumite intersectări cu noțiunea de *JUS GENTIUM*.

Noțiunea de *Jus Gentium* a semnificat inițial dreptul aplicabil ginților, însă mai târziu această noțiune a avut semnificația de drept aplicabil pe teritoriul roman raporturilor juridice dintre cetățeni și străini, precum și raporturilor juridice dintre străini.

Spre finalul perioadei dominului *Jus Gentium* a avut semnificația unui drept aplicabil tuturor popoarelor, întrucât cuprindea normele juridice similare la toate popoarele. Și în această accepțiune *Jus Gentium* era distinct în raport cu *Jus Naturale*, aceasta din urmă cuprinzând exclusiv normele eterne, imuabile și universale.

Rezumând aspectele punctate anterior reținem că doctrina greco-romană delimita justiția ca valoare etatică de justiția ca valoare iuridică.

Din punct de vedere juridic, justiția se înfăptuiește prin respectarea dispozițiilor cuprinse în normele juridice.

Pentru ca cetățenii să respecte legea - dreptul pozitiv – este necesar ca legiuitorul să reglementeze în mod just relațiile sociale. Normele juridice edictate trebuie să creeze "tiparul" pentru afirmarea plenară a personalității fiecărui individ, în funcție de contribuția subiectelor de drept la dezvoltarea în ansamblu a societății.

Din punct de vedere etic, justiția se extinde peste granițele trasate de normele juridice.

Justiția, ca valoare etică, se exprimă prin intermediul subiectelor de drept care participă activ la atingerea finalității avută în vedere de legiuitor în momentul legiferării.

În consecința, respectarea activă a normelor de drept implică nu doar corectarea propriului comportament cu grija permanentă a regularizării conduitei tuturor membrilor societății.

Funcția de a judeca și corelația cu principiul separației/echilibrului „puterilor” în stat

În Statul de Drept puterea emană de la popor și aparține acestuia. Datorită acestui fapt puterea etatică este unică, suverană și indivizibilă.

În scopul îndeplinirii atribuțiilor ce revin statului există diferite categorii de organe care exercită, fiecare în parte, funcții specifice.

În literatura juridică constituțională a fost exprimată teza potrivit căreia principiul separației "puterilor" în stat în forma sa clasică, trebuie "amendat".

Acest principiu este considerat "mai mult o morală decât un principiu de articulare riguroasă a mecanismului statal".

Alți autori au apreciat că separația puterilor în stat reprezintă "un simbol al libertăților noastre care face parte din mitologia politică".

Judecătorul în Statul de Drept trebuie să aibă un rol esențial concretizat în impunerea puterii de control în raport cu cetățenii și cu celelalte "puteri" constituite în stat.

Judecătorul este o emanație a Statului; el depinde de celelalte "puteri" ale statului însă misiunea sa este a le controla. Judecătorul își manifesta în exterior activitatea prin dualitatea drept-forță.

Datorita activității speciale desfășurată de judecător acestuia trebuie să i se asigure garanții în raport cu celelalte "puteri". Pentru a exista o "putere" judecătorească autonomă trebuie să fie prioritar îndeplinite trei condiții, respectiv: organele care pronunța dreptul să fie adecvate acestei funcții; desemnarea judecătorilor să nu depindă de factorul politic și să fie asigurată independența afectivă a persoanelor fizice investite cu funcția de judecător.¹³

Pentru existența Statului de Drept este necesar ca deciziile organelor de stat, a autorităților publice să fie, la toate nivelurile, limitate de existența normelor juridice, a căror respectare este garantată de intervenția judecătorului.

Deci, judecătorul reprezintă "cheia de boltă" și condiția de realizare a Statului de Drept.

Ierarhia normelor juridice - și incidența acestora - nu devine efectivă decât dacă este sancționată din punct de vedere juridic. De asemenea, drepturile fundamentale nu sunt asigurate în mod real decât în măsura în care judecătorul poate să le asigure protecția.

³⁴⁾ R. Martin, J. Martin, le troisième pouvoir Presses des Editions CEF, Nisa, 1989, pag 28-29; I. Deleanu, M. Enache, Statul de Drept, în Dreptul nr. 7/1993, pagina 8.

Judecătorul - în calitatea sa de garant al drepturilor fundamentale având rolul de apărător al valorilor sociale - este împuternicit să le ocrotească, chiar împotriva voinței majorității.

Controlul, fie de constituționalitate a legilor, fie de legalitate a actelor administrative, fie pentru respectarea drepturilor fundamentale, reprezintă criteriul esențial care caracterizează Statul de Drept. Dacă în sistemul statului autoritat garanția drepturilor este atribuita legii, judecătorul fiind considerat un slujitor al legii în sistemul Statului de Drept, judecătorul reprezintă un garant al acesteia.

Dezvoltarea actuală a Statului de Drept implică o concepție nouă cu privire la democrație. Democrația presupune respectul pluralismului, participarea directă a cetățenilor la treburile publice și garantarea drepturilor și libertăților inerente personalității umane. Din această perspectivă, existența judecătorului nu apare ca o denaturare, ea fiind un "instrument" de realizare a exigențelor democrației.

Judecătorul fiind supus legii trebuie să realizeze un echilibru între majoritate și respectul drepturilor fundamentale. Justiția se indentifică, din aceste puncte de vedere, cu etica și înțelepciunea.

Justiția fiind exercitată ca o "putere" independentă, realizează echilibrul funcțiilor legislative și executive prin intermediul controlului de constituționalitate (acesta este specific exclusiv Curții Constituționale), a actelor administrative.

"Puterea" judecătorească este aceea care permite ca declarațiile de drepturi și garanțiile constituționale proclamate, să poată deveni

mai mult decât formulări teoretice și să aibă forță obligatorie pentru indivizi, pentru autorități, și, în ultimă instanță, pentru stat.

Judecătorul, fîind titular al "puterii" judecătorești este investit cu puterea de a judeca - jurisdicție - iar această putere este echivocă: judecătorul aparține statului care îl învestește în funcție însă el este obligat să exercite un control asupra statului.

Judecătorul reprezintă, în același timp, puterea statului și contraputerea acestei puteri. La origine "puterea" judecătorească este o emanație a statului și din această cauză judecătorul se conformează regulilor și valorilor societății. Dar, în același timp, "puterea" judecătorească acționează ca o frână, ca o contraputere, deoarece are aptitudinea de a controla legalitatea actelor administrative, constituționalitatea actelor legislative și executive și poate asigura apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor de orice vătămare, care poate proveni chiar de la organele, de la autoritățile, altei "puteri" constituite în stat.

Orice imagine am avea despre justiție, aceasta trebuie să fie independentă.

În Statul de Drept, independența judecătorilor nu este un privilegiu acordat membrilor corpului judecătorec ³⁵⁾, ea reprezentând o garanție pentru cetățeni! Orice subiect de drept trebuie să aibă acces la justiție pentru a obține o hotărâre judecătorească care să-i asigure respectarea drepturilor subiective privitoare la persoana, la bunuri și la celelalte valori sociale ocrotite de lege. Acest drept - confirmat prin liberul acces la justiție - ar fi iluzoriu dacă judecătorul

nu ar fi independent si imparțial.

De aceea apreciem ca independența reprezintă o garanție a imparțiabilității judecătorului. Imparțialitatea presupune adoptarea unei poziții de detașare în raport cu părțile din proces, de sistemul politic și de interesele generale sau particulare ale subiectelor de drept.

Judecătorul nu trebuie sa aibă niciun interes, nici general, nici particular în soluționarea cauzei cu care a fost investit deoarece el nu reprezintă pe nimeni, având doar rolul de protector al drepturilor subiective vătămate.

Nicio voință și niciun interes nu pot condiționa judecata sa, nici măcar interesul majorității. În mod diferit în raport cu "puterea" legislativa sau cu cea executiva, care sunt puteri ale majorității, judecătorul împarte dreptatea în numele legii, ca exprimare a voinței suverane a poporului, dar nu în numele majorității, el trebuind sa apere și libertățile minorității.

Independența și implicit imparțialitatea judecătorului cere separarea instituționala a acesteia în raport cu părțile, cu acuzația publică sau alte "puteri" constituite în stat.

Independența judecătorilor trebuie sa fie reala și concretizata în practica, în modul de organizare judecătorească, oferind sistemului mijloace operaționale necesare exigențelor societății contemporane și abolind structurile arhaice, de paternalism guvernamental existente întotdeauna în ceea ce privește pe judecător.

Independența "puterii" judecătorești trebuie să fie

funcțională, organică și economică.

Independența organică și funcțională a judecătorilor se caracterizează prin existența unui organ de "guvernare" a corpului judecătoresc, Consiliul Superior al Magistraturii, și prin posibilitatea corespunzătoare condițiilor din fiecare țară de a avea și alte consilii ale judecătorilor; prin inexistența oricărei subordonări între judecători; a directivelor adresate judecătorilor din instanțele "ierarhic inferioare"; prin inexistența oricărui sistem de ierarhie între judecătorii aceleiași instanțe.

Judecătorii nu trebuie să primească ordine sau instrucțiuni, cu excepția deciziilor pronunțate de instanțele "superioare" de control judiciar, în soluționarea căilor de atac (apel, recurs).

Justiția contemporană necesită o adevărată independență, realizată în mod efectiv și garantată de existența unui organism de "autogovernare" a judecătorilor - Consiliul Superior al Magistraturii (C.S.M.).

Privire de ansamblu - succintă - asupra independenței instanțelor și a judecătorilor

Din Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii, adoptate la Milano în anul 1985 și confirmate de Adunarea Generală a O.N.U. în același an, rezultă că independența judecătorilor trebuie garantată de stat și enunțată în Constituție sau în

altă lege națională, iar celelalte "puteri" constituite în stat trebuie să o respecte, (pct. 1).

Așa cum am menționat anterior art. 124 alin. (3) din Constituția României proclamă acest principiu fundamental.

Textul constituțional precizat este în concordanță cu "Proiectul de principii privind independența puterilor judecătorești", adoptat la Siracusa, în Italia, în anul 1981, cu "Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești", adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. prin două rezoluții, în anul 1985.

Referitor la preocupările privitoare la consacrarea principiului independenței judecătorilor, pe plan mondial, precizăm că au fost adoptate de organisme internaționale și alte acte declarative cum ar fi: Proiectul de Declarație Universală privind independența justiției elaborat de Dr. Singhoi în anul 1987; Principiile de la Tokyo privind independența puterii judecătorești în regiunea juridică asiatică, adoptat în anul 1981; Codul Asociației Internaționale a Avocaților privind standardele minime de independența a puterii judecătorești, adoptat la New Delhi, în capitala Indiei, în anul 1982 și respectiv Proiectul Standardelor independenței puterii judecătorești și a profesiei de avocat, elaborat în anul 1986.

De principiu, în doctrina juridică, inclusiv cea constituțională se acreditează teza că independența judecătorilor poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă:

- o independența funcțională a judecătorilor;
- o independența personală a acestora.

Independența funcțională - pornește de la ideea că justiția se realizează prin intermediul unei categorii specializate de organe (de autorități), apte să îndeplinească funcția de judecată.

De asemenea, justiția trebuie să se înfăptuiască pe baza normelor de drept prestabilite de "puterea" legislativă.

Din punctul de vedere funcțional puterea judecătorească trebuie să statueze asupra cauzelor deduse judecării, fără restricții, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea justițiabililor sau din partea altei "puteri" constituite în stat, ori din partea grupurilor de presiune.

Independența funcționala a judecătorului este organic legata de poziția acestuia în raport cu ceilalți judecători de la aceeași instanță de la instanțele de control judiciar "ierarhic superioare"¹ sau în raport cu judecătorii care îndeplinesc atribuțiile de conducere a respectivei instanțe de judecată unde funcționează judecătorul.

Aceste principii declarative se regăsesc în documentele internaționale enunțate anterior și în mod deosebit în dispozițiile art. 2 din "Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești adoptate de Adunarea Generală a O.N.U., în anul 1985.

În România, în conformitate cu legislația în vigoare, independența funcțională a judecătorilor este consacrată, în mod indirect, în dispozițiile Legii fundamentale.

Art. 126 alin. (1) al Constituției României prevede: "Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege".

în România funcționează ca instituții cu caracter jurisdicțional următoarele instanțe: judecătoriile, tribunalele, curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

în limitele legii funcționează și instanțele militare.

Stabilirea prin lege - lege organică - a instanțelor judecătorești a numărului acestora, a procedurii de judecată și a competenței reprezintă, în opinia noastră, un element fundamental, o piatră de temelie în consacrarea independenței funcționale a judecătorilor.

Prevederile art. 124 alin. (1) coroborat cu alin (3), generează totala independența a judecătorilor în raport cu "puterea" legislativă sau cu exponenții "puterii" executive.

Independența judecătorului nu privește însă raporturile cu dreptul pozitiv (obiectiv). Altfel spus, judecătorul nu este independent față de lege.

"Puterea" judecătorească este chemată să aplice Dreptul. Ea nu poate refuza aplicarea legilor nici în mod direct și nici indirect prin interpretare - în spiritul contrar voinței legiuitorului - întrucât în acest fel s-ar îndepărta de mobilul scop al pronunțării Dreptului, în condițiile de independența și de imparțialitate.

Independența judecătorului presupune și o latură personală, referitoare la statutul acestui "personaj cheie" al societății contemporane. Independența personala se manifestă cu prioritate, în privința carierei profesionale a judecătorului cu scopul de a-1 feri pe acesta de ingerințele și capriciile celorlalte "puteri" constituite în stat și în mod deosebit în raport cu "puterea" executivă.

Independența funcțională trebuie să fie dublată de independența personală a judecătorului întrucât, în acest mod se poate asigura și garanta o independență reală a reprezentanților "puterii" judecătorești.

Analiza statutului judecătorului - cu privire specială asupra condițiilor de selecționare, a modului de investire în funcție și a aplicării sancțiunilor disciplinare s-a realizat, alături de alte chestiuni, în una dintre cele mai importante lucrări ale noastre.³⁶ În acest context vom prezenta, în mod succint, elementele care compun și garantează totodată independența personală a judecătorului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că reprezintă criterii de apreciere a independenței personale a judecătorilor, următoarele condiții: selecționarea și numirea judecătorului, durata numirii în funcție și existența garanțiilor conferite judecătorului împotriva oricăror influențe exterioare actului de justiție.

În țara noastră judecătorii sunt selecționați în conformitate cu legislația în vigoare, ulterior fiind numiți în funcție prin Decret al Președintelui României, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

Investirea candidaților în funcția de judecător cunoaște pe plan internațional două modalități: fie ca urmare a numirii, fie ca urmare a organizării de alegeri.

Considerăm că sistemul alegerii judecătorilor ar conduce la dependența acestora în raport cu electoratul sau în raport cu grupurile de presiune din cadrul societății.

Exponenții "puterii" legislative sunt aleși de electorat cu scopul elaborării și aplicării politicii, în acord cu programele de guvernare adoptate de partidele politice.

Judecătorii, în calitate de membri ai "puterii" judecătorești, nu exercita funcția în temeiul opțiunilor politice și nu au ca scop elaborarea politicii generale a statului. Rolul judecătorilor se circumscrie aplicării legii și drept consecința, se extinde și cu privire la controlul modului în care se aplică dreptul pozitiv (obiectiv).

De lege lata, numirea judecătorilor, cu excepția celor stagiați, se face de Președintele României, prin Decret prezidențial.

Pentru a estompa intervenția "puterii" executive și rolul acesteia în numirea judecătorilor, Constituția României a înființat Consiliul Superior al Magistraturii, care are aptitudinea de a propune șefului statului candidații în vederea numirii în funcțiile vacante.

În acord cu prevederile punctului 10 din Principiile fundamentale asupra independenței magistraturii recrutarea judecătorilor se realizează prin concurs de admitere în magistratură, absolvirea Institutului Național al Magistraturii (I.N.M.) și promovarea examenului de capacitate.

Tot circumscrisa laturii personale a independenței judecătorilor este instituția inamovibilității.

Inamovibilitatea - este o instituție în virtutea căreia judecătorii nu pot fi revocați din funcție, suspendați, transferați, pensionați sau sancționați disciplinar decât în cazurile și în condițiile prevăzute de dispozițiile legale.

Guvernele autoritate nu doresc instituirea inamovibilității corpului judecătoresc și chiar "lupta" împotriva legiferării acestei instituții, considerând-o o piedică în calea realizării "obiectivelor guvernării".

Fără îndoială, acordarea inamovibilității judecătorilor "trădează" caracterul democratic al statului și respectul "puterilor" etatice față de lege.

Scopul principal al acordării inamovibilității judecătorilor îl reprezintă protejarea acestora în raport cu "puterea" executivă.

Judecătorul este apărat de instituția inamovibilității în condițiile în care își exercita corect atribuțiile de serviciu și are o conduită profesională și socială demnă.

În ipoteza în care judecătorul săvârșește abateri disciplinare sau încalcă regulile de conduită prevăzute de Codul deontologic se va angaja, în formele prestabilite și în condițiile legii, răspunderea juridică disciplinară.³⁷¹

Tot sub aspect personal independența judecătorilor este asigurată prin stabilirea unei salarizări corespunzătoare a judecătorilor.

Fiind îngrădit prin incompatibilități și interdicții, prin modul în care judecătorul este perceput în spectrul social (sub raportul calității morale a conduitei sale), la care putem adăuga cantitatea și calitatea muncii pe care o prestează, judecătorul trebuie să dispună de o indemnizație decentă, care să compenseze toate restricțiile pe care societatea și legea i le impune.

În sfârșit, pentru a contura elementele care compun, sub aspect

personal, independența judecătorului, este necesar să ne referim și la formația profesională.

În scopul asigurării independenței, judecătorul trebuie să studieze continuu doctrina juridică și jurisprudența.

Este recomandabil ca judecătorii, în general, să se specializeze în cadrul ciclurilor universitare de învățământ superior.

Aceasta întrucât un judecător slab pregătit sau ignorant este predispus mai ușor la dependența în raport cu alte autorități "ierarhice" sau exterioare justiției ori cu justițiabilii. De aceea, legislația în domeniu impune obligativitatea efectuării unor stagii periodice de pregătire sau de perfecționare profesională.

Independența unui judecător implică din partea persoanei fizice investită în această funcție anumite calități morale, între care amintim: curai, obiectivitate și erudiție.

Așadar toate elementele analizate trebuie grefate pe caracterul și pe profilul moral al persoanei fizice investită în funcția de judecător pentru că scopul ultim al asigurării independenței îl reprezintă pronunțarea unor hotărâri judecătorești legale, temeinice și demne de încrederea societății.³⁸¹

În secțiunea a 2-a al cap. VI din Titlul III al Constituției României Legiuitorul Constituant a reglementat Ministerul Public.

Din analiza art. 131 din Constituția României se reține că Ministerul Public, în activitatea judiciară, reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

Ministerul Public își exercita atribuțiile prin procurori constituiți în parchete. Aceste ”parchete”¹ funcționează pe lângă instanțele judecătorești.

Procurorii din cadrul parchetelor conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare.

Pe noi nu ne interesează, în această lucrare, decât aspectele de ordin constituțional referitoare la Ministerul Public.

Este lesne de observat că Constituantul a optat pentru ”integrarea” Ministerului Public în cadrul ”Autorității judecătorești”.

Așa cum am mai precizat la începutul lucrării, unii doctrinari au manifestat serioase rezerve față de ”încadrarea” Ministerului Public în ”puterea” judecătorească.

Au apărut multe studii de specialitate, monografiile sau cursuri universitare în care autorii doctrinari de prestigiu, afirmau necesitatea considerării Ministerului Public ca parte componentă a ”puterii executive”.

Alți autori precizează o soluție mai nuanțată în sensul ca Ministerul Public, prin rolul și modul de organizare, are o natura duală: executiv și judiciar (în niciun caz judecătoresc!!).

Altfel spus, Ministerul Public ar trebui să fie un organ al autorității executive cu competențe materializate pe plan judiciar.

Această soluție ni se pare corectă și o îmbrățișăm fără rezerve.

Membrii Ministerului Public nu pronunța Dreptul și nu au competența de a statua (de a soluționa) raporturile juridice devenite litigioase.

Daca Constituantul a avut în vedere tradiția organizării judecătorești a României, atunci era necesar ca titulatura cap. VI din Titlul III al Constituției României sa fie eventual modificat din "Autoritatea judecătorească" în "Autoritatea judiciara" pentru a putea cuprinde și Ministerul Public.

Tot ceea ce poarta sintagma "judecătoresc" nu se poate referi decât la instanțele judecătorești și la membrii care le compun - judecătorii.

Deși actuala Lege privind statutul judecătorilor si procurorilor (nr. 303/2004 - publicata în Monitorul Oficial nr. 576/29.06.2004, sub numele de "Legea privind statutul magistraților" republicata cu aceasta denumire în Monitorul Oficial nr. 826/13.09.2005 face o distincție mai puternică, în raport cu vechile reglementari, între judecători și procurori, totuși chiar Constituția României le recunoaște acestor categorii profesionale calitatea de magistrați.

Art. 40 alin. (3) din Constituție se refera expres la "magistrați"; de asemenea art. 133 din Legea fundamentala reglementează Consiliul Superior al Magistraturii care dispune de doua secții, una pentru judecători, alta pentru procurori, dar se specifica ca un număr de membri ai Consiliului "sunt aleși în adunările generale ale magistraților..."¹ (art. 133 alin. (2) lit. "a" din Constituția României)

După ce prin Legea nr. 92/1992 cu modificările ulterioare legiuitorul a menționat "Corpul magistraților", în lumina celor mai recente acte normative în domeniu, se pare că legiuitorul intenționează separarea celor două categorii de funcții.

Noi nu dorim să comentăm intenția legiuitorului, dar am argumentat mai sus că judecătorii și procurorii sunt considerați magistrați de către Legea fundamentală a României.

În aceste condiții Legiuitorul nu are aptitudinea de a exclude utilizarea noțiunii de ”magistrat”.

Evident, deși sunt ”magistrați”, judecătorii și procurorii au - și trebuie să aibă - statute profesionale distincte, în raport cu atribuțiile pe care le exercită în mod concret: primii înfăptuiesc justiția (judecătorii) iar ceilalți apără interesele generale ale societății, în cadrul activității judiciare (procurorii).

Cunoaștem din activitatea practică, cu caracter profesional, că există și se manifesta o oarecare ”rivalitate?” sau poate ”invidie?” între judecători, ca magistrați care înfăptuiesc iustitia (penala în cazul nostru) și procurori, ca magistrați ai parchetului.

Este mai presus de orice dubiu că relațiile dintre magistrații judecători și magistrații procurori trebuie să se desfășoare cu bunăcredință, colegialitate, dar cu respectarea statutului fiecărei categorii de funcții în parte.

Procurorii nu trebuie să îi subestimeze pe judecători și nici să îi considere drept ”privilegiați” pe aceștia pentru faptul că ei înfăptuiesc justiția!!

Judecătorii, la rândul lor, nu trebuie să îi considere pe procurori drept ”instrumente” sau ”simpli auxiliari” ai justiției!!

Conlucrarea, în limitele legii, dintre judecători și procurori fundamentată pe onestitate caracterizează sau trebuie să caracterizeze

raporturile dintre cele două categorii de magistrați.

În cadrul secțiunii a 3-a din cap. VI, Titlul III al Constituției României este reglementată instituția "Consiliului Superior al Magistraturii", (art. 133)

O parte din rolul și atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii le-am enumerat la analiza instanțelor judecătorești.

Mai remarcăm faptul că instituția Consiliului Superior al Magistraturii funcționează în plen (când participă și cei doi reprezentanți ai societății civile) sau în secțiile înființate: una pentru judecători și una pentru procurori.

Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii se iau prin vot secret. Durata mandatului membrilor Consiliului este de 6 ani. Din Consiliu fac parte și ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Consiliul Superior al Magistraturii își alege un președinte dintre magistrații de carieră pentru un mandat de un an.

Șeful statului, când participă la lucrările Consiliului Superior al Magistraturii, le prezidează.

În dezvoltarea dispozițiilor constituționale a fost adoptată Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.³⁹¹

Prevederile acestei legi sunt de domeniul organizării autorității judecătorești. Ele nu sunt analizate, în detaliu, în lucrarea de față deoarece cercetarea noastră se circumscrie efectiv Dreptului Constituțional și Instituțiilor Politice.

CAPITOLUL VI.
AVOCATUL POPORULUI

Instituția "Avocatul Poporului"¹ a fost reglementată în cadrul cap. IV din Titlul II al Constituției României.

Art. 58 - Numirea si rolul

"(1). Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice. Adjuncții Avocatului Poporului sunt specializați pe domenii de activitate.

(2) . Avocatul Poporului și adjuncții săi nu pot îndeplini nici o altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior.

(3) . Organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului se stabilesc prin lege organică."

Art. 59 - Exercitarea atribuțiilor

"(1). Avocatul Poporului își exercita atribuțiile din oficiu sau la cererea persoanelor lezate în drepturile și în libertățile lor, în limitele stabilite de lege.

(2). Autoritățile publice sunt obligate să asigure Avocatului Poporului sprijinul necesar în exercitarea atribuțiilor sale."

Art. 60 - Raportul în fata Parlamentului

"Avocatul Poporului prezintă celor două Camere ale Parlamentului rapoarte anual sau la cererea acestora. Rapoartele pot conține recomandări privind legislația sau măsuri de altă natură pentru ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor".

În primul rând pentru a nu stârni nedumeriri trebuie să facem unele precizări.

Instituția Avocatul Poporului este tratată de doctrinarii Dreptului

Constituțional ca o garanție constituțională a drepturilor și libertăților publice. În consecință, această instituție este tratată în strânsă legătură cu drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români.

În sistematizarea titlului II al Constituției României, Legiuitorul Constituant a consacrat ultimul capitol tocmai instituției pe care noi o analizăm.

Având în vedere argumentele expuse anterior ar fi fost mai firesc să tratăm instituția Avocatul Poporului în cadrul părții a II-a a lucrării, dedicată "Drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români"¹.

Am optat pentru tratarea acestei instituții în această parte a lucrării consacrată "Puterii de stat în România" deoarece apreciem că Avocatul Poporului constituie o autoritate publică.

Importanța acestei autorități publice se relevă atât în legătură cu protejarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale cât și în raport cu grija manifestată de puterea publică în preservarea și conservarea acestor drepturi și libertăți.

Altfel spus, tradițional în analiza instituției Avocatul Poporului accentul cade pe valoarea și pe importanța drepturilor subiective recunoscute cetățenilor (drepturi și libertăți fundamentale, fără îndoială). De altfel, aceasta a fost și rațiunea Legiuitorului Constituant în sistematizarea reglementărilor.

Dacă procedam la analiza instituției Avocatul Poporului în strânsă corelație cu autoritățile etatice ale României este evident că

accentul cade asupra evoluției și a reglementării instituției ca atare, sub aspectul dreptului pozitiv (obiectiv).

*

*

*

În temeiul dispozițiilor constituționale, care reglementează pentru prima dată o astfel de "autoritate" în România, a fost adoptată Legea nr. 35/1997, în ședința comună a Camerei Deputaților și a Senatului, la data de 21.02.1997.

Instituția reglementată în Constituția României își are izvorul în instituția Ombusman-ului suedez.

Autoritatea publică Avocatul Poporului reprezintă un "instrument complementar"¹ al Parlamentului, instituit pentru realizarea controlului autorității executive.

Mandatul Avocatului Poporului era inițial de 4 ani conform dispozițiilor Constituției României adoptată prin referendum națională la 08.12.1991.

Ulterior, după revizuirea Constituției României în anul 2003, mandatul Avocatului Poporului a fost mărit, ca durată, la 5 ani.

De asemenea sub imperiul Constituției României, anterior revizuirii, Avocatul Poporului era numit de Camera "superioară" a Parlamentului României - de Senat.

După revizuirea constituțională, art. 65 lit. "i" din Constituția României prevede ca cele două Camere parlamentare, cu votul majorității deputaților și a senatorilor, numesc Avocatul Poporului.

Poate candida la numirea în această demnitate publică orice cetățean al României care îndeplinește condițiile de numire stabilite

pentru demnitatea de judecător al Curții Constituționale. Analizând prevederile art. 143 din Constituția României putem stabili, în mod indirect, care sunt condițiile necesare pentru ca un cetățean român să exercite demnitatea publică de "Avocat al Poporului".

Art. 143: "Judecătorul Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior.

Cu excepția cetățeniei române persoana fizică care candidează trebuie să îndeplinească cumulativ alte trei condiții:

A) să posedă pregătire juridică superioară. De principiu, pentru această demnitate publică, candidații sunt doctori în științe juridice.

B) să aibă înaltă competență profesională. Aceasta presupune îndeplinirea, anterior depunerii candidaturii, a unor funcții publice sau demnități de o extremă importanță. Candidatul trebuie să-și fi exercitat atribuțiile specifice funcției sau demnității publice cu competență profesională de excepție.

C) să aibă vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior. Este o condiție de vechime impusă candidatului la demnitatea publică de Avocat al Poporului.

Numărul de ani solicitați nu este exagerat, având în vedere importanța acestei demnități publice.

Evident vechimea poate fi în activitatea juridică practică (mag-

istratura. de ce nu avocatură, notariat) sau în învățământul juridic superior.

Această modalitate alternativă (vechime în profesii practice sau în învățământul juridic superior) este firesc prevăzută, fiind de notorietate că persoanele fizice cu înaltă competența profesională și cu pregătire academică în ciclurile avansate din învățământul universitar, profesează în cadrul Facultăților de Drept din România, în calitate de cadre didactice universitare.

Avocatul Poporului dispune de independenta în raport cu orice altă autoritate publică. El nu poate îndeplini o altă funcție sau demnitate publică tocmai pentru a i se conserva independența (cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior, desigur). Astfel recomandările făcute de Avocatul Poporului nu pot fi cenzurate de Parlament și nici de Justiție. Avocatul Poporului nu este supus nici unui mandat imperativ sau reprezentativ, mandatul său nu poate fi reînnoit decât o singură dată.⁴⁰¹

Avocatul Poporului în exercitarea atribuțiilor specifice dispune de anumite mijloace si mecanisme de acțiune.

El primește și repartizează cereri privind eventuala încălcare a drepturilor și libertăților cetățenilor români de către autoritățile administrației publice. Urmărește selecționarea petițiilor, solicitând, dacă este cazul, încetarea încălcării drepturilor și libertăților, repunerea în drepturi a petiționarilor și acoperirea prejudiciilor.

Avocatul Poporului se poate sesiza la cererea cetățenilor vătămați în drepturile lor sau din oficiu.

În orice caz este necesară următoarea precizare: nu fac obiectul activității Avocatului Poporului cererile referitoare la actele emise de Camerele Parlamentului, la actele Președintelui României și a Guvernului țării, a Curții Constituționale, ale Președintelui Consiliului Legislativ și ale "puterii" judecătorești precum și cererile privitoare la actele sau faptele încheiate ori săvârșite de deputați și de senatori.

Se recunoaște Avocatului Poporului aptitudinea de a efectua anchete în vederea verificării temeiniciei sesizărilor cetățenilor români.

Avocatul Poporului prezintă celor două Camere parlamentare, fie anual, fie la solicitarea acestora, rapoarte. Prezentarea unor astfel de rapoarte nu trebuie să conducă la ideea subordonării funcționale, efective, a Avocatului Poporului în raport cu "puterea" deliberativ-legislativă. În consecință, Avocatul Poporului beneficiază de independența în activitatea desfășurată și de autonomie în raport cu autoritatea publică care îl numește și eventual îl revoca - Parlamentul României.

*

*

*

La finalul acestor succinte observații se impune o întrebare cu efect imediat asupra "terminologiei" utilizate, dar cu repercursuini asupra fondului discuției - analiza autorităților publice.

Este "Avocatul Poporului" doar o instituție sau o autoritate publică în adevăratul sens al cuvântului?

Doctrinarii constituționaliști când se referă la "Avocatul Poporului"¹ utilizează sintagma de "instituție". Chiar și noi l-am denumit astfel în observațiile anterioare.

Reținem totodată că, Constituantul nu a inclus instituția Avocatului Poporului în Titlul III al Legii fundamentale, referitor la "Autoritățile publice".

Prin natura atribuțiilor pe care le are - conferite pe cale constituțională și legală - Avocatul Poporului dobândește caracterele unei autorități publice.

De aceea noi apreciem că instituția Avocatului Poporului prin rolul său și prin atribuțiile care îi sunt conferite, constituie o autoritate publică sui generis.

Calificarea acestei instituții ca fiind o autoritate publică nu este de natură să dezechilibreze în vreun fel principiul fundamental, după care se ghidează însuși Legiuitorul Constituant, al echilibrului și separației "puterilor" constituite în stat.⁴¹¹

Noi am calificat instituția "Avocatului Poporului" ca fiind o autoritate publică datorită rolului său în garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români. Numai în mod subsidiar am "apelat" la "forța", la capacitatea și aptitudinile acestei instituții pentru a încerca motivarea ideii noastre.

CAPITOLUL VII.
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI

În cadrul Titlului V din Constituția României este reglementată Curtea Constituțională.

Legiuitorul constituant a structurat conținutul Titlului V astfel: art. 142 - Structura Curții Constituționale; art. 143 - Condiții de numire a judecătorilor Curții Constituționale; art. 144 - Incompatibilitățile specifice funcției de judecător al Curții Constituționale; art. 145 - Independența și inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale ; art. 146 - Atribuțiile Curții Constituționale și art. 147 - Deciziile pronunțate de Curtea Constituțională și implicit efectele acestor decizii.

Instituirea Curții Constituționale în peisajul constituțional românesc a constituit o inovație a Legiuitorului Constituant.

Așa cum am avut ocazia să mai precizăm în capitolul I a primei părți din prezenta lucrare, fundamentarea și funcționarea Curții Constituționale este de natură să modifice "schema clasică"¹ a "puterilor" etatice. Echilibrul și separația "puterilor" statale pare a fi iremediabil afectate de modul de funcționare și mai ales de atribuțiile Curții Constituționale.

Curtea Constituțională a preluat "coroana" care în mod tradițional în România aparținuse autorității ("puterii") judecătorești. Este vorba de aptitudinea de exercitare a controlului constituționalității legilor.

Fiind deposedată de această atribuție de excepție, autoritatea judecătorească a rămas, în continuare, competentă să soluționeze cauzele civile și penale precum și cauzele administrative, care prin

natura lor implică verificarea legalității actelor emise de organele autorității executive.

Nu suntem noi cei chemați a aprecia dacă prin înființarea Curții Constituționale a fost sau nu știrbită autoritatea judecătorească, în latura atribuțiilor, a competențelor sale civile.

Cert este că jurisdicția constituțională se exercita de o autoritate publică independentă. Această autoritate este reprezentată de Curtea Constituțională.

Legiuitorul Constituant a optat pentru înființarea acestei autorități publice independente de celelalte "puteri" etatice.

Exista, desigur, și o altă opțiune: instituirea unei Curți Constituționale distincte, competența să soluționeze litigiile cu caracter constituțional, care să fie integrată în autoritatea judecătorească.

Rolul Curții Constituționale este acela de a "garanta supremația Constituției".

În consecință, organizarea, funcționarea și atribuțiile Curții Constituționale nu pot fi determinate decât prin însăși Legea fundamentală și prin Legea organică privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (nr. 47/18.05.1992).⁴³¹

În legătură cu necesitatea instituirii Curții Constituționale s-au purtat aprinse discuții în Adunarea Constituantă.

Unele puncte de vedere au considerat că, un organ specializat al statului - Curtea Constituțională - trebuie să îndeplinească garantarea deplină a Constituției prin exercitarea atribuției de control

a constituționalității legilor adoptate de legiuitorul ordinar.⁴⁴¹

Alte opinii - la vremea respectivă - s-au situat pe poziții contrare. S-a specificat, de exemplu, că atribuțiile privind controlul constituționalității legilor trebuie să rămână o perioadă relativ îndelungată - 10 până la 15 ani - în competența instanțelor judecătorești (de drept comun).⁴⁴¹

O poziție nuanțată, foarte pertinentă după părerea noastră, preciza că, cu excepția Republicii Franceze, verificarea constituționalității legilor se realizează de instanțele judecătorești (de drept comun) sau de tribunale constituționale care sunt organe de jurisdicție plasate în cadrul "puterii" judecătorești!!⁴⁴¹

În fine s-a acreditat și ideea conform căreia Curtea Constituțională nefiind definită ca o putere de stat (publică) pare doar o instituție statală care nu poate fi controlată de celelalte "puteri".⁴³¹

Curtea Constituțională apare cu un "superparlament... cu putere de negare și nu cu putere de promovare" - a afirmat un membru al Adunării Constituante.⁴⁴¹

Unii parlamentari au propus alte modalități de realizare a controlului constituționalității legilor: controlul proiectelor de lege să se înfăptuiască de o comisie a Camerelor parlamentare; controlul constituționalității legilor să se facă de Curtea Supremă de Justiție (actuala Înalta Curte de Casație și Justiție), în secții reunite, aptitudinea oricărui cetățean de a ataca, în mod direct o lege apreciată ca neconstituțională, etc.

Dezbaterile Adunării Constituante sunt, la momentul de față, fapt istoric. Legiuitorul Constituant a acceptat înființarea acestei "puteri" publice schimbându-i doar denumirea din "Consiliul Constituțional" - cum figura în Tezele Constituției - în "Curte Constituțională".

Structura Curții Constituționale

Structura Curții Constituționale este prevăzută în art. 142 din Constituția României:

"(1). Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției.

(2) Curtea Constituțională se compune din nouă judecători, numiți pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit.

(3) Trei judecători sunt numiți de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președintele României.

(4) Judecătorii Curții Constituționale aleg prin vot secret, președintele acesteia, pentru o perioadă de 3 ani.

(5). Curtea Constituțională se înnoiește cu o treime din judecătorii ei, din 3 în 3 ani, în condițiile prevăzute de legea organică a Curții.

Autoritățile publice care concură la numirea judecătorilor Curții Constituționale sunt: Camera Deputaților. Senatul si Președintele României.

Fiecare dintre autoritățile publice enunțate numesc câte 3 judecători la Curtea Constituțională.

Curtea Constituțională se reînnoiește din trei în trei ani cu câte o treime din judecătorii săi. Schimbarea alcătuirii, a compoziției judecătorilor Curții Constituționale nu reprezintă doar un aspect tehnic. Ea are rolul de a da un plus de vigoare acestei autorități publice.

Alegerea președintelui Curții Constituționale este o chestiune firească, care nu ridică probleme.

O întrebare totuși se poate pune în legătură cu numărul judecătorilor: este acest număr de 9 judecători suficient?

Se cunoaște că la înalta Curte de Casație și Justiție, spre exemplu, funcționează un număr mult mai mare de judecători. Cei 9 judecători sunt în număr suficient pentru a delibera asupra unei excepții de neconstituționalitate?

Firească, Legiuitorul Constituant a considerat suficient numărul judecătorilor. Să nu uităm că fiecare din cei nouă judecători are o vastă experiență profesională în domeniul juridic și că dispune de pregătire juridică superioară.

Condițiile pentru numirea în calitatea de judecător la Curtea Constituțională

Aceste condiții sunt prevăzute în art. 143 din Constituția României:

"Judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire

juridica superioară, înaltă competența profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior".

Toate aceste condiții au fost analizate în cap. VI din partea I a lucrării (dedicat Avocatului Poporului).

Ele au fost examinate în paragrafele alocate analizării condițiilor necesare cetățeanului român pentru a candida în vederea numirii în demnitatea publică de Avocat al Poporului. De aceea nu vom reveni asupra lor.

Procedura de numire a judecătorilor Curții Constituționale implică mai multe etape: depunerea candidaturii la Comisia juridică a Camerei Deputaților sau a Senatului, de către grupurile parlamentare sau de deputați ori senatori, în mod individual.

Candidatura trebuie să aibă atașată o caracterizare a candidatului propus și să fie însoțită de acte care să dovedească îndeplinirea condițiilor; candidații vor fi audiați de către Comisie; Comisia juridică va întocmi un raport privitor la candidați cu motivarea opiniilor; candidaturile vor fi prezentate în Cameră pe baza recomandării Comisiei juridice și la propunerea Biroului permanent; candidații vor fi audiați în plenul Camerei; Camera votează cu majoritate absolută după care candidatul numit va depune jurământul în fața Președintelui României și a președinților celor două Camere parlamentare.

Imcompatibilități

Incompatibilitățile sunt reglementate în dispozițiile art. 144 din Constituția României: "Funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul juridic superior".

Incompatibilitățile sunt instituite în scopul apărării independenței și a imparțialității judecătorului constituțional.

În cap. 6 al Legii nr. 47/1992 privind organizarea din funcționarea Curții Constituționale, art. 61 alin. (4) reiterează prevederile constituționale în sensul că: "Funcția de judecător este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul juridic superior". ^{4<} Legiuitorul practic s-a mărginit la copierea - cu o insignifiantă modificare - a dispozițiilor constituționale.

Prin instituirea incompatibilității funcției de judecător al Curții Constituționale cu orice altă funcție publică sau privată determină discutarea a două ipoteze concrete care se pot întâlni cu ocazia numirii și pe parcursul exercitării acestei demnități publice.

A) Pentru a putea fi numit judecător la Curtea Constituțională candidatul desemnat trebuie să-și exprime acordul în scris în legătură cu renunțarea sa la funcția pe care o ocupă și care, evident, ar genera starea de incompatibilitate;

B) Dacă starea de incompatibilitate survine în timpul exercitării mandatului de judecător la Curtea Constituțională respec-

tivul judecător trebuie să demisioneze sau va fi exclus de drept.

Art. 67 alin. (1) lit. "b" din Legea nr. 47/1992 prevede că mandatul de judecător al Curții Constituționale încetează: "în situațiile de incompatibilitate...". Este ipoteza încetării de drept a mandatului judecătorului.

Mandatul încetează prin demisie conform prevederilor art. 67 alin. (1) lit. "a" teza a II-a din Legea nr. 47/1992.

Ca și în privința magistraților și pentru judecătorii Curții Constituționale a fost instituită o incompatibilitate generală deoarece textul se referă la "oricare altă funcție publică sau privată"¹.

Unica excepție admisă de Legiuitorul Constituant se referă - la fel ca în cazul magistraților - la "funcțiile didactice din învățământul juridic superior".

Pentru a fi riguroși trebuie să menționăm că excepția referitoare la funcțiile didactice care pot fi exercitate de judecătorii Curții Constituționale nu coincide, fiind mai restrânsă, decât excepția referitoare la funcțiile didactice ce pot fi exercitate de magistrați (judecători sau procurori).

Astfel, art. 125 alin (3) și art. 132 alin. (2), ambele din Constituția României, precizează că "funcția (de judecător sau de procuror - n.a.) este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior."

Excepția de la starea de incompatibilitate pentru magistrați privește funcțiile didactice din învățământul superior, indiferent de profil sau specializare.

Excepția de la starea de incompatibilitate referitoare la judecătorii Curții Constituționale privește doar funcțiile didactice din învățământul juridic superior!!!

Deci judecătorii Curții Constituționale nu pot activa decât în cadrul Facultăților de Drept din Universitățile României.

Se mai pune o problemă: judecătorii Curții Constituționale sunt compatibili să predea cursuri universitare de specialitate juridică în cadrul unor facultăți cu profil și specializare ne-juridică?

Spre exemplu: să predea Teoria generală a dreptului sau Dreptul Comercial ori Elemente de Drept Civil la o Facultate de Științe Economice.

În acest caz, desi disciplina predată este juridică ea nu se predă în cadrul învățământului juridic superior. În consecință, în ipoteza specificata, pornind strict de la prevederile constituționale, un magistrat poate să predea, dar un judecător al Curții Constituționale nu poate desfășura activitate didactică întrucât ar deveni incompatibil.

Rațiunea restrângerii funcțiilor didactice exclusiv la învățământul juridic superior - organizat în cadrul Facultăților de Drept constă probabil, în crearea posibilității pentru judecătorii Curții Constituționale de a participa nemijlocit la formarea viitorilor juriști.

Independența și inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale

Art. 145 din Constituția României dispune: "Judecătorii Curții Constituționale sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe durata acestuia".

Independența și inamovibilitatea constituie cei doi piloni fundamentali ai statutului judecătorului Curții Constituționale.

Deși nu sunt parte componenta a autorității ("puterii") judecătorești, judecătorii Curții Constituționale dispun de independența și de inamovibilitate.

Independența judecătorilor Curții Constituționale este absolut necesară pentru înfăptuirea "justiției constituționale".

Acești judecători sunt supuși doar Constituției și Legii privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

Curtea Constituțională fiind o autoritate publică independentă în stat având ca atribuție esențială garantarea respectării Legii fundamentale, implică și independența membrilor care o compun.

Astfel: Curtea Constituțională este competentă în temeiul Constituției României și nicio autoritate publică nu trebuie să îi stânjenească activitatea; Curtea Constituțională se supune exclusiv Legii fundamentale și Legii sale de organizare și funcționare; judecătorii Curții Constituționale nu pot fi trași la răspundere pentru voturile exprimate cu ocazia soluționării cauzelor.

Intr-o măsură apreciabilă independența judecătorilor Curții Constituționale "se aseamănă" cu independența magistraților judecătorești de la instanțele de drept comun.

Practic este vorba de aceeași garanție juridică constituțională oarecum echivalentă sub aspect cantitativ și calitativ.

Deosebirea se manifesta prin locul și rolul avut de judecătorii Curții Constituționale în raport cu judecătorii magistrați de carieră.

Inamovibilitatea - este o garanție a independenței judecătorului. Ea reprezintă instituția care asigură o stabilitate deosebită judecătorului.

În temeiul inamovibilității, judecătorul nu poate fi suspendat, promovat, transferat, pensionat prematur sau eliberat din funcție decât în cazurile și cu observarea condițiilor prevăzute de lege.

Judecătorii din cadrul autorității judecătorești dispun de inamovibilitate (cu excepția judecătorilor stagiați).

Judecătorii Curții Constituționale beneficiază de inamovibilitate pe durata mandatului.

Sunt și anumite particularități desigur, manifestate prin imposibilitatea promovării, a pensionării premature și totodată imposibilitatea transferării judecătorilor de la Curtea Constituțională.

Inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale există pe durata îndeplinirii mandatului. Aceasta înseamnă că după pierderea calității (demnității publice) de judecător al Curții Constituționale inamovibilitatea încetează de drept.

Alte chestiuni privitoare la independența judecătorilor și la

inamovibilitatea acestora (ne referim la judecătorii de la instanțele de drept comun) au fost - succint desigur - anterior tratate.

Atribuțiile Președintelui Curții Constituționale a României

Art. 9 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, cu modificările și completările ulterioare, menționează atribuțiile președintelui Curții Constituționale.

Sintetic, președintele Curții Constituționale exercita următoarele atribuții:

- coordonează activitatea Curții Constituționale;
- convoacă și prezidează ședințele Curții Constituționale;
- desemnează judecătorul - raportor în cazurile prevăzute de lege și stabilește termenele de judecată;
- reprezintă Curtea Constituțională în fața autorităților publice și a altor organizații române sau străine;
- constata cazurile de încetare a mandatului judecătorilor și sesizează autoritățile publice care i-au numit, pentru ocuparea postului devenit vacant;
- îndeplinește alte atribuții prevăzute de lege sau de Regulamentul de organizare și funcționare a Curții Constituționale;
- supravehează activitatea de ordonare de credite a secretariatului general al Curții Constituționale.

Exercitarea efectivă a atribuțiilor de conducere administrativă se realizează de către președintele Curții Constituționale, prin emiterea de ordine.

Atribuțiile Curții Constituționale. Deciziile Curții Constituționale

Art. 146 din Constituția României menționează atribuțiile Curții Constituționale.

Curtea Constituțională are următoarele atribuții:

a) se pronunța asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

b) se pronunța asupra constituționalității tratatelor sau altor acorduri internaționale la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori;

c) se pronunța asupra constituționalității regulamentelor Parlamentului, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori;

d) hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate

privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești, sau de arbitraj comercial; excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată și direct de Avocatul Poporului;

e) soluționează conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, la cererea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a primului-ministru sau a președintelui Consiliului Superior al Magistraturii;

f) veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului;

g) constata existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României și comunica cele constatate Parlamentului și Guvernului;

h) da aviz consultativ pentru propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României;

i) veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia;

j) verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni;

k) hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic;

l) îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea organică a Curții."

După cum se observa din simpla lectură a atribuțiilor menționate în dispozițiile art. 146 din Constituția României, Curtea Constituțională dispune de multiple atribuții cu caracter juridic sau

caracter politico-juridic.

Textul constituțional enunțat nu enumera toate atribuțiile, lăsând la latitudinea Legiuitorului stabilirea, în competența Curții Constituționale, și a altor atribuții.

Trebuie sa observam ca Legiuitorul poate stabili și alte atribuții exclusiv prin Legea privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (lege organica).

Atribuțiile Curții Constituționale sunt de o importanța covârșitoare.

Noi ne vom margini la analiza succinta a câtorva dintre aceste atribuții.

A) Controlul de constituționalitate

Privește, în primul rând, legile adoptate de Parlamentul României.

Controlul constituționalității legilor poate fi un control prealabil sau un control posterior (ulterior)

o în cazul controlului prealabil, acesta se realizează asupra legilor votate de puterea deliberativ-legislativă dar nepromulgate de șeful statului.

Curtea Constituțională poate fi sesizată de subiecții prevăzuți în art. 146 lit. "a" din Constituția României. Subiecții respectivi sunt în realitate autorități publice ale Statului Român.

o Controlul ulterior (posterior) se desfășurează pe calea soluționării excepției de neconstituționalitate ridicată în fața instanțelor judecătorești de drept comun sau în fața instanțelor de arbitraj

comercial, de către una dintre părțile litigante.

Reținem că Avocatul Poporului poate ridica în mod direct excepția de neconstituționalitate, în vederea protejării și garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români (art. 146 lit. "d" din Constituția României);

- o Verifica dacă sunt îndeplinite condițiile pentru exercitarea inițiativei de revizuire a Constituției (art. 146 lit. "j" din Constituția României). Curtea Constituțională procedează la verificarea respectării limitelor în care Constituția poate fi revizuită, conform dispozițiilor art. 152 din Legea fundamentală;

- o Efectuează controlul constituționalității Regulamentelor Parlamentului: regulamentul ședințelor comune ale celor două Camere; regulamentul Camerei Deputaților și regulamentul Senatului.

Sesizarea poate fi făcută tot de subiecții oficiali, autorități publice (art. 146 lit. "c" din Constituția României);

- o Efectuează controlul de constituționalitate a ordonanțelor guvernamentale potrivit dispozițiilor art. 146 lit. "d" din Constituția României;

- o Verifică dacă sunt îndeplinite condițiile pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni (art. 146 lit. "j" din Constituția României).

Curtea Constituțională a României are prerogativa și îndatorirea de a verifica îndeplinirea condițiilor în vederea exercitării inițiativei legislative de către popor.

Atribuțiile exemplificate fac parte din categoria atribuțiilor eminamente juridice (pur juridice) ale Curții Constituționale.

A) *O serie de atribuții extrem de importante care revin Curții Constituționale au un caracter politico-hiridic.*

o Atribuțiile de a veghea la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și de a confirma rezultatul sufragiului.

Această atribuție complexă presupune o serie de acte îndeplinite de Curtea Constituțională: înregistrarea candidaturilor; soluționarea eventualelor contestații; publicarea rezultatului alegerilor pentru funcția de Președinte al României în Monitorul Oficial etc. (art. 146 lit. "f" din Constituția României);

o Constatarea existenței împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României și comunicarea constatărilor către Parlament și către Guvern (art. 146 lit. "g" din Constituția României).

Când se impune exercitarea atribuțiilor de șef al statului de către un Președinte interimar, Curtea Constituțională este autoritatea publică care constată împrejurările (cauzele) care să justifice instituirea interimatului la funcția de Președinte al României;

o Atribuția de avizare a propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României (art. 146 lit. "h" din Constituția României).

Avizul Curții Constituționale este consultativ, autoritatea publică decidentă fiind Parlamentul.

Reținem că avizul Curții Constituționale trebuie obligatoriu solicitat

deși are doar un caracter consultativ;

o Atribuția de veghere la respectarea procedurii pentru organizarea referendumului și atribuția de confirmare a rezultatului referendumului (art. 146 lit. "i" din Constituția României).

Sunt subsumate două atribuții: vegherea la respectarea procedurii "referendare" si confirmarea rezultatului referendumului. Bineînțeles a doua atribuție este accesorie primei atribuții.

o Atribuția de soluționare a contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic (art. 146 lit. "k" din Constituția României).

Curtea Constituțională verifică constituționalitatea respectivului partid politic în temeiul dispozițiilor art. 40 alin. (2) din Constituția României;

- Atribuția de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice (art. 146 lit. "e" din Constituția României).

Curtea Constituțională "soluționează" conflictele juridice constituționale ivite între autorități!!!!

Practic, când medierea exercitată de Președintele României între "puterile" constituite în stat "nu a dat roade". Curtea Constituțională are prerogativa de a rezolva, la cerere, conflictul generat de "neînțelegerea" dintre autoritățile publice.

Curtea Constituțională poate fi sesizată de subiecții indicați în text, în calitate de autorități publice sau de reprezentanți ai autorităților publice.

Această atribuție de "mediere judiciară, contencioasă" între autoritățile etatice, conferă Curții Constituționale un caracter quasi-sacramental.

Judecătorii Curții Constituționale sunt apărătorii și garanții Constituției României. Tot ei sunt cei care "tranșează" din punct de vedere juridic dar și politic pentru fiecare "putere" constituită în stat, în privința locului, rolului și atribuțiilor care îi sunt recunoscute de Constituție.

Judecătorii Curții Constituționale sunt pavăza întregii națiuni române, a fiecărui cetățean privit singular cât și a Statului Român privit ca ansamblu de autorități publice.

Situându-se într-un fel "deasupra" autorităților etatice, judecătorii Curții Constituționale reglează mecanismul statal al României în temeiul principiilor Statului de Drept, Democrației politice (reprezentative) și Democrației juridice constituționale.

Ei datorează Națiunii Române dar și poporul este dator să respecte și să asigure deplina înfăptuire a justiției constituționale. Judecătorii Curții Constituționale reprezintă "o contrapondere" în raport cu fiecare dintre "puterile" constituite în Statul Român.

*

*

*

Art. 147 din Constituția României se referă la deciziile onoratei Curți Constituționale a României.

"(1). Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își

încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept.

(2) . în cazurile de neconstituționalitate care privesc legile înainte de promulgarea acestora, Parlamentul este obligat să reexamineze dispozițiile respective pentru punerea lor de acord cu decizia Curții Constituționale.

. în cazul în care constituționalitatea tratatului sau acordului internațional a fost constatată potrivit art. 146 lit. "b", acesta nu poate face obiectul unei excepții de neconstituționalitate. Tratatul sau acordul internațional constatat ca fiind neconstituțional nu poate fi ratificat.

(2) . Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor."

Actele Curții Constituționale sunt deciziile, hotărârile și avizele.

Deciziile - sunt emise când se pronunța Curtea Constituțională asupra Constituționalității legilor, ordonanțelor, a inițiativelor de revizuire a Constituției precum și în alte situații.

Hotărârile - se emit de Curtea Constituțională când se verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățenii români, când se constată existența împrejurărilor

care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României sau în situațiile în care Curtea Constituțională veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirma rezultatele sufragiului.

Avize consultative - sunt emise de către Curtea Constituțională în ipoteza propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României.

Efectele juridice cile deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională a României

Nu toate actele emise de Curtea Constituțională au aptitudinea de a produce efecte juridice.

Deciziile prin care Curtea Constituțională se pronunță asupra excepțiilor de neconstituționalitate au acest caracter.

De asemenea, deciziile prin care sunt soluționate conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile statului ori deciziile asupra contestațiilor referitoare la constituționalitatea unui partid politic au aptitudinea de a produce efecte juridice.

Deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii având puterea numai pentru viitor. Fiind general obligatorii orice subiect de drept din Statul Român trebuie să respecte și să se conformeze deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională.

Privitor la încetarea efectelor juridice ale dispozițiilor din legi sau din ordonanțe, aflate în vigoare, dispoziții care au fost declarate

neconstituționale art. 147 din Legea fundamentală, este deplin lămuritor. La fel și în ipoteza constatării unui tratat sau a unui acord internațional ca fiind neconstituțional.

De principiu, legile și ordonanțele, ori dispozițiile din acestea, declarate neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei, numai dacă Legislativul sau Executivul nu pun de acord dispozițiile declarate ca fiind neconstituționale cu textele Legii fundamentale.

Tratatul sau acordul internațional constatat ca fiind neconstituțional nu poate fi ratificat.

Cu privire la deciziile pronunțate de Curtea Constituțională referitoare la legile adoptate de Parlament dar nepromulgate de șeful statului în doctrina se precizează că acestea nu sunt acte iuridictionale si, în consecință, nu produc efecte juridice.

CONCLUZII LA PRIMA PARTE A LUCRĂRII

În prima parte a lucrării am încercat să analizăm principalele autorități publice ale Statului Național Unitar Român.

Astfel, în cap. I am analizat principiul separației și echilibrului "puterilor" în stat așa cum ni s-a părut că este valorificat în Constituția României.

În capitolele II-VII am sintetizat aspectele esențiale referitoare la autoritățile publice existente în România, sub imperiul actualei Constituții: Parlament, Președintele României, Guvern, Autoritatea judecătorească, Avocatul Poporului și, nu în ultimul rând, Curtea Constituțională a României.

Aprecierile făcute sunt desigur subiective, rod al concepției autorului.

În esență, "am separat" autoritatea publică a Președintelui României de "puterea" (autoritatea) executivă. Desigur este doar un punct de vedere.

Am căutat să oferim șefului statului un "statut" pe măsura rolului său de mediator între "puterile" statului precum și între stat și societate.

Șeful statului exercita și o altă funcție deosebit de importantă - aceea de a reprezenta Statul Român în relațiile internaționale.

Am căutat, de asemenea, să "descoperim" locul și rolul Curții Constituționale a României. Această putere publică care soluționează eventualele conflicte juridice, de natură constituțională, dintre

autoritățile statului "joacă" un rol crucial în preservarea și garantarea nu numai a drepturilor subiective ale cetățenilor români cât mai ales asupra reglării și funcționării mecanismului statal al României.

Desigur, cele două autorități mai sus precizate sunt analizate în strânsă corelație și interdependența cu celelalte autorități etatice.

Departa de noi intenția de a "minimaliza" rolul și importanța vreunei autorități statale.

Dacă am reușit în "tentativa" noastră, nu poate spune decât cititorul.

Partea II

Drept constituțional. Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români

CUVÂNT INTRODUCATIV LA PARTEA II-A

Partea a II-a a aceste cărți constituie o monografie dedicată analizării drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

Această monografie reprezintă o lucrare distinctă în raport cu partea I a prezentei cărți. Totuși am decis publicarea celor două teme luate în analiză (partea I, respectiv partea a II-a) într-o singură carte datorita următoarelor argumente:

- primul argument se referă la materia analizată. Ambele monografii cuprinse în această carte tratează chestiuni relative la Dreptul Constituțional;

- al doilea argument, mult mai tehnic, mai pragmatic, privește procesul tehnologic de tipărire care este mult mai avantajos în ipoteza cumulării monografiilor.

După cum am mai amintit, prima monografie (partea I) se corelează logic, organic cu alte două lucrări publicate. Prezenta monografie (partea a II-a) are menirea de a contrabalansa "tratarea în exces" a instituțiilor etatice și a statului, în general.

Evident, partea a II-a a acestei cărți se adresează cu prioritate studenților de la Facultatea de Drept. Ea poate fi lecturată, desigur, și de juriștii practicieni precum și de cititorii specializați în Drept.

Monografia "Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români" utilizează un limbaj accesibil publicului larg. În consecință nu am stăruit în exces asupra explicațiilor fiecărui drept

fundamental sau obligație fundamentală. Mai curând am reflectat asupra chestiunilor apreciate de noi ca fiind mai importante pentru corecta înțelegere a acestei extrem de interesante instituții, materializată în drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale cetățenești.

Reușita demersului nostru științific rămâne la libera apreciere a cititorilor. Și chiar dacă această monografie nu reprezintă - să presupunem - un discurs cât de cât acceptabil, valoros, sperăm ca cititorii noștri să aprecieze măcar intenția noastră. Materializarea acestei intenții se fundamentează pe doctrina română de Drept Constituțional publicată de profesorii noștri din renumitele centre universitare ale României. Lor și celorlalți profesori celebri de la Facultățile de Drept din țara noastră mă înclin cu respect, considerație și cuvenită modestie.

Disertație cu privire la drepturile, libertățile fundamentale ale cetățenilor.

Terminologie

În titlul acestei monografii am utilizat sintagma "cetățeni români"¹. Se impune o precizare: evident, drepturile social-politice sunt proprii doar cetățenilor români în timp ce drepturile și libertățile economice și culturale sau inviolabilitățile sunt aferente tuturor persoanelor fizice, indiferent de cetățenia pe care o posedă, fiind intim legate de personalitatea umană.

Dar până la urmă drepturile cetățenilor români sunt, în fond, drepturi ale omului.

în analiza noastră vom include toate drepturile și libertățile nominalizate de Constituția României. Desigur, vom analiza și îndatoririle fundamentale consacrate de Legiuitorul Constituant.

*

*

*

Drepturile fundamentale prezintă o serie de trăsături caracteristice: ele sunt drepturi subiective recunoscute și consacrate de Legea fundamentală; sunt drepturi esențiale pentru cetățean, în sensul că au înrâurire nemijlocita asupra vieții, a libertății și a personalității sale; sunt drepturi subiective fundamentale înscrise în Constituția României fiind explicit nominalizate și fără echivoc reglementate.

Cu privire la sistematizarea materiei este necesară o precizare: deși în doctrină s-au propus și s-au efectuat numeroase clasificări și respectiv grupări a drepturilor și libertăților fundamentale, noi vom urmări, în mod activ și sistematizarea avută în vedere de Legiuitorul Constituant cu ocazia reglementării.

"Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale" constituie Titlul II al Constituției României (art. 15 - art. 60).

Cap. I se referă la "Dispoziții comune" (art. 15 - art. 21); cap. II reglementează "Drepturile și libertățile fundamentale" (art. 22 - art. 53); cap. III dezvoltă "îndatoririle fundamentale" (art. 54 - art. 57), iar cap IV consacră și reglementează instituția "Avocatul Poporului" (art. 58 - art. 60).

Noi vom încerca să analizăm dispozițiile cuprinse în primele trei capitole deoarece "Avocatul Poporului" (instituție sau autoritate

publică) a fost deja analizat în monografia dedicată Puterii de stat în țara noastră (partea I a cărții).

CAPITOLUL I.
DISPOZIȚII COMUNE

Art. 15 din Constituția României (Universalitatea) are următorul conținut:

"(1). Cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

(2) . Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile."

În alin. (1) este consacrată poziția de egalitate a cetățenilor români în fața legilor. Bineînțeles că este vorba despre o formulare de principiu deoarece este cunoscut că cetățenilor români cărora li s-au aplicat pedepse complementare, nu beneficiază de drepturile din care au fost decăzuți de instanța de judecată penală.

Alin. (2) consacră la nivel constituțional neretroactivitatea legilor. Principiul era deja prevăzut în Codul Civil Român dar, prin integrarea sa în Constituția României, a căpătat noi valențe fiind un principiu constituțional.

Cu privire la excepțiile de la acest principiu observăm că inițial s-a prevăzut o excepție referitoare la legea penală mai favorabilă.

După revizuirea Constituției României în cadrul excepției a fost introdusă și legea contravențională mai favorabilă.

Astfel s-a dat eficiența principiului general al aplicării legii penale mai blânde (melior lex) care a fost extins și la legile cu caracter contravențional.

Art. 16 din Constituție (Egalitatea în drepturi) prevede:

"(1). Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice,

fără privilegii și fără discriminări.

(2). Nimeni nu este mai presus de lege.

(3) Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități.

(4) . în condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii Uniunii care îndeplinesc cerințele legii organice au dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile publice locale."

Principiul prevăzut în alin. (1) consacră egalitatea tuturor cetățenilor români în fața legilor și a autorităților publice. Evident, există diferențe între anumite categorii de cetățeni manifestate în mod obiectiv în societate.

Astfel, cetățenii români care au calitatea de comercianți sunt obligați să declare veniturile obținute; identic, demnitarii și anumite categorii de funcționari publici au această obligație. Ceilalți cetățeni români nu au această îndatorire.

Alin. (2) al articolului analizat statuează, pe cale de principiu, asupra imposibilității unor categorii de persoane, demnitari sau funcționari publici de a nu respecta legea statului. Indiferent de demnitatea sau de funcția publică pe care o deține, cetățeanul român nu poate beneficia de absoluta "imunitate"; el nu poate fi considerat - ab initio - nonresponsabil.

Alin. (3) se circumscrie la persoanele fizice care ocupă demnități sau funcții publice. Acestea trebuie să posede cetățenia română

și să aibă domiciliul în țară.

Art. 16 alin. (3) trebuie privit în antiteză cu dispozițiile art. 54 alin. (2) din Constituția României care prevede că demnitarii, funcționarii publici și militarii răspund de modul în care își îndeplinesc atribuțiile de serviciu. Pentru a se putea angaja răspunderea, aceste categorii de persoane fizice vor depune jurământul cerut de lege.

Firesc, demnitățile și funcțiile publice trebuie să fie ocupate doar de persoanele fizice care au cetățenia română (nu se exclude bipatridia sau multipatridia). Acestea au obligația de fidelitate față de țară. De asemenea, trebuie să domicilieze pe teritoriul statului român. Aceasta întrucât cel ce domiciliază în țară manifestă un atașament puternic față de națiunea română.

În ocuparea funcțiilor și demnităților publice este garantată egalitatea de șanse între bărbați și femei. Se realizează astfel înscrierea unei garanții de nondiscriminare în raport de sex.

Acest alineat se referă exclusiv la funcțiile și demnitățile publice, adică la funcționarii și demnitarii încadrați în autoritățile publice care au aptitudinea de a exercita puterea de stat.

Alin. (4) recunoaște cetățenilor aparținând statelor membre ale Uniunii Europene, dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile publice locale. Evident, această recunoaștere se realizează exclusiv în temeiul unei legi organice menită să afirme condițiile necesare de îndeplinit în prealabil.

Art. 17 din Constituția României se referă la "Cetățenii români

în străinătate" și are următorul conținut: "Cetățenii români se bucură în străinătate de protecția statului român și trebuie să-și îndeplinească obligațiile cu excepția acelor ce nu sunt compatibile cu absența lor din țară".

Articolul sus citat consacră îndatorirea statului român de a se preocupa de situația cetățenilor săi aflați pe teritoriul altor state. Această obligație a statului român are caracter constituțional.

Analiza textului din Constituția României conduce la concluzia, de altfel logică, că instituția cetățeniei reprezintă liantul dintre stat și individ.

La rândul lor, cetățenii români sunt datori să-și execute obligațiile în raport cu statul român. Există și o excepție referitoare la acele obligații care nu sunt compatibile cu absența din țară a cetățenilor români.

În cadrul excepției se încadrează, de exemplu, participarea la înlăturarea efectelor unui dezastru, a unei calamități naturale sau a unei catastrofe.

Cetățenii români aflați pe teritoriul unui stat străin sunt supuși legilor acelui stat. Ei beneficiază de drepturi și au obligații prevăzute de legile române, dar totodată au drepturi și obligații rezultate din legislația statului pe teritoriul căruia se află.

Textul se referă exclusiv la obligațiile decurgând din dreptul pozitiv (obiectiv) român. Dacă s-ar considera altfel, ar fi afectată suveranitatea (supremația) statului străin pe teritoriul căruia se află cetățeanul român.

Art. 18 din Constituția României (Cetățenii străini și apatrizii) prevede:

"(1). Cetățenii străini și apatrizii care locuiesc în România se bucură de protecția generală a persoanelor și averilor, garantată de Constituție și de alte legi.

(2) . Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor și a convențiilor internaționale la care România este parte."

Cetățenii străini și apatrizii beneficiază de drepturi naturale cu caracter imprescriptibil. Ei nu beneficiază de drepturi politice care sunt specifice exclusiv cetățenilor români.

Reținem că cetățenii străini și apatrizii au toate drepturile prevăzute în Constituție și în legislație, cu excepția exercitării acelor drepturi pentru care legea impune drept condiție calitatea de cetățean român.

În alin. (2) al acestui articol este reglementat "dreptul de azil". Dreptul de azil constă în găzduirea și protecția acordată de statul român unor cetățeni străini sau apatrizi deoarece în statul de proveniență aceste persoane sunt persecutate pentru activități desfășurate în favoarea drepturilor omului, a bunăstării sociale, păcii și progresului.

Cetățeanul străin sau apatridul care a obținut dreptul la azil din partea statului român beneficiază de toate drepturile și are toate obligațiile prevăzute în dreptul pozitiv (obiectiv), bineînțeles cu excepția drepturilor și obligațiilor cu caracter politic, care aparțin doar

cetățenilor români.

Cetățeanul străin sau apatridul care a obținut dreptul de azil în România nu poate fi extrădat.

Dreptul de azil nu poate fi acordat unui cetățean străin sau apatrid care a săvârșit o infracțiune contra păcii sau omenirii.

Art. 19 din Constituția României intitulat "Extrădarea și expulzarea" are următorul conținut:

"(1). Cetățeanul român nu poate fi extrădat sau expulzat din România.

(2) . Prin derogare de la prevederile alin (1), cetățenii români pot fi extrădați în baza convențiilor internaționale la care România este parte, în condițiile legii și pe bază de reciprocitate.

(3) . Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate.

(4) Expulzarea sau extrădarea se hotărăște de justiție."

În cadrul acestui articol se prevede că, de principiu, statul român nu își poate extrăda sau expulza proprii cetățeni.

În Dreptul Internațional Public se cunoaște cazul special existent între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii. Aceste țări admit extrădarea cetățenilor săi. Se are în vedere aspectele istorice și tradiționalele legături între cele două state.

În alin. (2) Legiuitorul Constituant a formulat o excepție de la principiu.

Cetățenii români pot fi extrădați în temeiul convențiilor inter-

naționale semnate și ratificate de România. Ei pot fi extrădați pe bază de reciprocitate (ceea ce implică și extrădarea cetățenilor străini în România, de către propriul lor stat). Extrădarea cetățenilor români se realizează în condițiile legii. Este vorba de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.

În Titlul II al legii sunt enunțate condițiile extrădării pasive (cap. II secțiunea I).

Art. 24²¹ din Lege prevede că "cetățenii români pot fi extrădați din România în baza convențiilor internaționale multilaterale la care aceasta este parte și pe bază de reciprocitate, dacă este îndeplinită cel puțin una dintre următoarele condiții:

a) persoana extrădabilă domiciliată pe teritoriul statului solicitant la data formulării cererii de extrădare;

b) persoana extrădabilă are și cetățenia statului solicitant;

c) persoana extrădabilă a comis fapta pe teritoriul sau împotriva unui cetățean al unui stat membru al Uniunii Europene dacă statul solicitant este membru al Uniunii Europene."

Alin. (3) al articolului supus examinării afirmă că cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați, dar numai în temeiul unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate.

Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală prevede condițiile în care se poate realiza extrădarea (art. 26 - art. 37 din Lege).

Alin. (4) stabilește un principiu cu rol de garanție. Autoritatea "puterea" judecătorească este competentă să hotărască

asupra extrădării sau a expulzării în condiții de imparțialitate și de independență.

Cu privire la expulzare remarcăm faptul că această instituție juridică reprezintă atitudinea autorităților publice române de a obliga un cetățean străin sau un apatrid să părăsească teritoriul țării în mod silit.

Codul Penal Român în cadrul Titlului II - "măsurile de siguranță" din partea generală reglementează expulzarea străinilor (art. 112 lit "e" raportat la art. 111 și art. 117 toate din Codul Penal).

Potrivit art. 117 alin. (2) Cod Penal, măsura de siguranță a expulzării se aplică și persoanei fără cetățenie care nu are domiciliul în țară.

Art. 20 din Constituție se referă la tratatele internaționale privind drepturile omului:

"(1). Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) . Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte și legile interne, au prioritate reglementările internaționale cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile."

În alin. (1) al articolului analizat se instituie principiul interpretării și aplicării normelor juridice cu valoare constituțională în

concordanta cu tratatele internaționale la care țara noastră este parte.

Este menționată în mod expres Declarația Universală a Drepturilor Omului precum și pactele.

Prin noțiunea de "pacte" Legiuitorul Constituant înțelege să desemneze, să nominalizeze Pactul relativ la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul relativ la drepturile civile și politice (adoptat la 16.12.1966, ratificate de România în 1974). Cele două pacte au intrat în vigoare la 03.01.1976 respectiv 23.03.1976.

Alin. (2) al articolului conferă prioritate reglementărilor internaționale în raport cu legislația României. Au prioritate reglementările internaționale doar în domeniul drepturilor fundamentale ale omului.

În ipoteza în care reglementările internaționale - privitoare la drepturile fundamentale ale omului - conțin prevederi contrare dispozițiilor Constituției României se pune problema posibilității aplicării acestora. Altfel spus, au reglementările internaționale, în domeniul drepturilor fundamentale, prioritate în raport cu Constituția în orice situație?

Evident reglementările internaționale au prioritate în raport cu dreptul pozitiv (obiectiv) român doar dacă ele nu contravin prevederilor constituționale. Procedând în alt mod, ar fi încălcat principiul supremației Constituției României.

Art. 21 din Legea fundamentală se referă la accesul liber la justiție. Textul constituțional prevede:

"(1). Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea

drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2) . Nici o lege nu poate îngădi exercitarea acestui drept.

(3) . Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

(4) . Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite."

În România iustitia (funcția de soluționare a litigiilor) este în competența autorității ("puterii") judecătorești. Ea se înfăptuiește, în numele legii, de judecătorii independenți.

Cetățenii au aptitudinea de a solicita "intervenția" autorităților judiciare pentru ocrotirea, prezervarea sau pentru conservarea drepturilor lor subiective, inclusiv a drepturilor și libertăților fundamentale.

Constituția României recunoaște și impune autorității judecătorești să ocrotească și interesele legitime.

Drept consecința, nu orice categorie de interese sunt ocrotite. Doar interesele legitime sunt protejate datorită faptului că acestea își găsesc fundamentul în normele juridice, în cutume sau în morală.

Interesele care nu sunt legitime (nelegitime, abuzive, diverse șicane) nu sunt protejate sau garantate de textul constituțional.

*

*

*

În cadrul acestui capitol au fost, sumar, analizate principiile constituționale de maximă generalitate care sunt incidente în privința

drepturilor, a libertăților dar și a îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

În cap. al II-lea din această parte a cărții vom trata drepturile și libertățile fundamentale.

În cap. al III-lea din partea a II-a a cărții vom analiza îndatoririle fundamentale.

CAPITOLUL II.
DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE

Art. 22 din Constituția României se referă la dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

"(1). Dreptul la viață, precum și la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

(2) . Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

(3) . Pedeapsa cu moartea este interzisă.¹

Dreptul la viață - reprezintă un drept natural al omului. Așa fiind, orice persoană fizică beneficiază de acest drept fundamental din momentul nașterii și până la survenirea fenomenului natural al morții.

Pe parcursul întregii vieți, omului îi este garantat acest drept. Nu interesează dacă persoana fizică este sănătoasă sau bolnavă, tânără sau în vârstă, bărbat sau femeie. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar. În acest context trebuie privită dispoziția alin. (4) a articolului. Pedeapsa cu moartea este interzisă întrucât ea reprezintă o încălcare a drepturilor naturale ale omului.

Dreptul la integritate fizică a persoanei fizice presupune respectarea integrității fizice a persoanei fizice. Este evident - un drept fundamental absolut, ca de altfel toate celelalte drepturi fundamentale. Autoritățile publice sunt obligate să asigure integritatea fizică a fiecărei persoane fizice. Există bineînțeles și excepții determinate de lege: recoltarea de probe biologice în vederea stabilirii alcoolemiei, efectuarea unei operații de medicul chirurg cu acordul pacientului sau fără acordul pacientului dacă

acesta nu-l poate exprima valabil, iar viața sa se află în primejdie etc.

Dreptul la integritate psihică - presupune respectarea și asigurarea integrității psihice (morale) a persoanei fizice. De altfel, dreptul la integritate privește două laturi, fizică și psihică, ambele fiind garantate tuturor persoanelor fizice.

Alin. (2) al acestui articol menționează interzicerea torturii sau a unei pedepse sau tratament inuman ori degradant.

Pe planul Dreptului Internațional Public precizăm că aceste prevederi sunt menționate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în Convenția contra torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Principiul afirmat în alin. (2) își găsește consacrarea din punct de vedere practic în dispozițiile art. 267 care incriminează infracțiunea de tortură și în dispozițiile art. 266 care incriminează infracțiunea de arestare nelegală și cercetarea abuzivă (ambele articole sunt din Codul Penal Român).¹⁴ în consecința, legiuitorul a apreciat că actele de tortură sau pedepsele ori tratamentele inumane ori degradante prezintă gradul de pericol social generic (abstract) al unei infracțiuni.

Art. 23 din Constituția României (libertatea individuală) conține numeroase dispoziții:

"(1). Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt invi-

¹⁴Se poate menționa și infracțiunea de supunere la rele tratamente, prevăzută de art. 267 din Codul Penal Român.

olabile.

(2) . Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege.

(3) . Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(4) . Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal.

(5) . în cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile.

(6) în faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic și nu mai târziu de 60 de zile legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului dacă temeiurile care au determinat arestarea preventiva au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

(2) . încheierile instanței privind măsura de arestări preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

(3) . Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștința, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștința numai în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu.

(4) . Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în

alte situații prevăzute de lege.

(5) . Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauciune.

(6) . Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

(7) . Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii.

(8) . Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

Acest articol cuprinde numeroase dispoziții afectate garantării libertății individuale.

Constituantul a prevăzut multe dispoziții procedurale care, în opinia noastră, nu își găsesc locul într-o Lege fundamentală (art. 23 alin. (5); (6)). Aceste dispoziții sunt eminamente tehnice, formale (procedurale). Ele au fost introduse în Constituția României, devenind norme cu caracter constituțional, pentru a se evita eventualele fluctuații legislative.

Libertatea individuală presupune aptitudinea persoanei fizice de a se deplasa liber, de a nu fi supusă nici unei forme de servitute si de a nu fi adusă si ținută în stare de sclavie.

Prin natura sa persoana fizică, omul, se naște liber, iar societatea are îndatorirea de a conserva și proteja acest drept inalienabil.

Libertatea individuală nu are și nu trebuie să aibă un caracter absolut în sensul că ea nu ar putea fi sub nicio formă îngrădită.

De aceea, textul constituțional se referă al percheziție, la

reținere și la arestare preventivă, în sensul că aceste acte cu caracter procesual (penal) pot fi dispuse și efectiv îndeplinite (sub aspect procedural) respectându-se dispozițiile legale.

Percheziția, reținerea și arestarea preventivă sunt instituții proprii Dreptului Procesual Penal. De aceea, noi nu vom insista asupra naturii acestor măsuri în lucrarea de față.

Reținem totuși că persoanei fizice reținute sau arestate trebuie să

î se comunice de îndată în limba pe care o înțelege motivele reținerii sau ale arestării preventive. Aceasta reprezintă o garanție a siguranței persoanei fizice. Este o prevedere constituțională care impune o obligație precisă, dar determinată organelor judiciare penale.

De asemenea învinuirea trebuie adusă la cunoștința celui acuzat în cel mai scurt termen și numai în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu.

Prezența avocatului este o garanție a respectării libertății individuale a persoanei fizice acuzate. Ea este obligatorie ceea ce impune obligația constituțională a organelor judiciare penale de a permite asistența învinuitului sau inculpatului.

Desigur, dacă motivele care au stat la baza reținerii sau arestării au dispărut, persoana fizică reținută sau arestată trebuie, în mod obligatoriu, pusă în libertate.

Dar persoana arestată preventiv poate fi pusă în libertate, la cererea sa, în mod provizoriu, fie sub control judiciar, fie pe

cauțiune.

Eliberarea provizorie în aceste condiții denotă încrederea organelor judiciare penale în inculpat și materializează prezumția de nevinovăție de care beneficiază acesta.

În legătură cu prezumția de nevinovăție, textul constituțional consacră nevinovăția persoanei fizice până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare. În acest fel, Constituantul a dat maximum de eficiență acestui principiu.

Alin. (13) stabilește că sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

În consecința, între sancțiunile cu caracter contravențional nu se poate regăsi privarea de libertate.

Art. 24 din Legea fundamentală se referă la dreptul de apărare:

"(1). Dreptul la apărare este garantat.

(2). În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu."

Doctrina juridică constituțională ca de altfel și doctrina juridică procesual-penal și cea procesual-civilă, recunoaște dreptului la apărare două accepțiuni:

- totalitatea mijloacelor, a drepturilor procedurale prin care se realizează apărarea unei persoane împotriva acuzațiilor care i se aduc. Astfel persoana poate: contesta învinuirile, formula cereri pentru administrarea de material probator în apărare, ridica excepții sau pune concluzii.

- drept la apărare concretizat în aptitudinea utilizării unui

avocat.

Evident, prima accepțiune privește sensul larg al dreptului la apărare, în timp ce a doua accepțiune se referă la sensul restrâns al noțiunii.

Alin. (1) din textul constituțional se referă la dreptul la apărare în sens larg.

Alin. (2) al textului are în vedere sensul restrâns al dreptului la apărare.

Cu privire la sensul restrâns se reține că părțile din proces au dreptul să fie asistate de un avocat ales.

Când asistența juridică este obligatorie, părții care nu și-a ales un avocat i se va desemna un avocat din oficiu.

Textul constituțional nu precizează, dar credem că părțile pot fi și reprezentate de avocat. Dreptul pozitiv (obiectiv) confirmă acest aspect.

De asemenea, părțile pot solicita avocatului ales nu numai asistență ci și consultanța sau exclusiv doar consultanță juridică.

Art. 25 al Constituției se referă la libera circulație și are următorul conținut:

"(1). Dreptul la liberă circulație în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept.

(2). Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară."

Textul constituțional asigură libera circulație în țară. Orice

cetățean poate circula pe teritoriul României. Cetățenii români au dreptul să își stabilească domiciliul sau reședința în orice localitate din țară. Prin noțiunea de "localitate" se înțelege o așezare umană care intră în una din următoarele categorii: municipiu (reședința de județ sau nu), oraș, comună. Desigur, stabilirea domiciliului sau reședinței obligă cetățeanul român la respectarea legilor privind domiciliul, reședința, proprietatea privată etc.

Cetățenii români beneficiază și de dreptul fundamental de liberă circulație în străinătate.

Ca o consecință a recunoașterii acestui drept, cetățenilor români le este recunoscut dreptul de a emi gra într-un alt stat, definitiv sau temporar.

În acest sens, Constituția recunoaște și garantează cetățenilor români dreptul de a reveni în propria țară.

Aceste drepturi se realizează în mod practic prin intermediul reglementarilor legale referitoare la actele de identitate, la documentele necesare pentru trecerea frontierei de stat (pașapoarte, când se circula cu destinația spre o țară nemembră a Uniunii Europene).

Art. 26 din Constituția României reglementează dreptul fundamental la ocrotirea vieții intime, familiale și private. Textul menționat prevede:

"(1). Autoritățile publice respecta și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

(2) . Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele

moravuri."

Articolul menționat se refera la trei drepturi fundamentale recunoscute fiecărei persoane fizice: dreptul la viața intimă: dreptul la viața familială și dreptul la viața privată.

Autoritățile statului precum și ceilalți cetățeni trebuie să respecte aceste drepturi subiective cu caracter fundamental.

Dreptul la viața familială presupune, de fapt, un complex de drepturi referitoare la relațiile de familie.

Dreptul la viața intimă implică și viața privată deoarece chestiunile intime ale unei persoane fizice au întotdeauna caracter privat.

În doctrina se considera că dreptul la viața intimă implică și dreptul la propria imagine a persoanei fizice.

Alin. (2) al art. 26 prevede dreptul inalienabil al oricărei persoane fizice de a dispune de ea însăși.

Aceasta înseamnă că, doar persoana fizică are aptitudinea de a dispune de ființa sa și de integritatea sa fizică. Totodată exercitarea acestui drept subiect fundamental nu trebuie să aducă atingere ordinii publice, bunelor moravuri sau drepturilor recunoscute și garantate altor subiecte de drept.

Concretizarea acestui drept implică interzicerea efectuării unor intervenții chirurgicale experimentale asupra pacienților dacă nu este exprimat, în prealabil, consimțământul acestora.

Acest drept fundamental prezintă și anumite limitări concretizate în: obligarea la tratament medical, examene medicale peri-

odice etc. Desigur, aceste limitări nu sunt de natură a afecta însăși existența dreptului fundamental constituțional, în materialitatea sa.

Art. 27 din Constituția României se referă la inviolabilitatea domiciliului:

"(1). Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori reședința unei persoane fără învoirea acesteia.

(2) . De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege pentru următoarele situații:

a) executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;

b) înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice;

d) prevenirea răspândirii unei epidemii.

(3) . Perchiziția se dispune de judecător și se efectuează în condițiile și formele prevăzute de lege.

(4) . Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise în afară de cazul infracțiunilor flagrante."

De principiu, Constituția României prevede inviolabilitatea domiciliului unei persoane fizice. Violarea domiciliului în alte condiții decât cele menționate în alin. (2) realizează conținutul constitutiv al infracțiunii de violare de domiciliu, faptă prevăzută și pedepsită de art. 192 Cod penal.

în alin. (2) sunt menționate excepții de la principiu. în situațiile

menționate se poate pătrunde și se poate rămâne în domiciliul sau reședința unei persoane fizice, fără a avea consimțământul prealabil al acesteia.

Inviolabilitatea domiciliului nu poate constitui un drept absolut. Ea nu poate fi opusă pentru stânjenirea organelor judiciare penale sau pentru a atenta la securitatea națională ori la ordinea publică.

În alin. (3) se prevede că percheziția se poate dispune exclusiv de judecător. Ea se efectuează numai în condițiile și în formele prevăzute de Codul de procedură penală. Dintr-o interpretare sistematică rezultă că Legiuitorul Constituant se referă la percheziția domiciliară.

Alin. (4) prevede că perchezițiile în timpul nopții sunt interzise. Există și o excepție care se referă la ipoteza săvârșirii unei infracțiuni flagrante. Rațiunea instituirii acestui principiu este simplă. Ea privește evitarea abuzurilor efectuate cu ocazia perchezițiilor domiciliare de organele judiciare penale (organele de urmărire penală) în perioada regimului socialist.

Art. 28 din Constituția României privește secretul corespondenței și are următoarea reglementare:

"Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil".

Acest text constituțional se referă la inviolabilitatea corespondenței.

Nicio persoană nu poate reține, deschide și citi sau distruge o

corespondența.

Cu atât mai mult funcționarii poștali au obligația, de natură constituțională, de a păstra secretul corespondenței de care iau cunoștința în mod direct.

Art. 29 din Legea fundamentală se referă la libertatea conștiinței. Textul prevede:

"(1). Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrar convingerilor sale.

(2) . Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3) . Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4) . În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.

(5) . Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfeline.

(6) . Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine."

Libertatea conștiinței presupune capacitatea persoanei fizice de a adopta o anumită concepție referitoare la lumea înconjurătoare. Ea

implică posibilitatea de a împărtăși o credință religioasă.

În principiu, concepțiile despre lume sunt: teiste și ateiste.

Autoritățile publice nu trebuie să se amestece în modul de a gândi al omului. Conștiința umană trebuie să rămână întotdeauna liberă.

Libertatea conștiinței, a concepțiilor implică însă realizarea sa într-un spirit de toleranță în raport cu concepțiile manifestate de alte persoane fizice.

Culte religioase sunt libere, dar trebuie să fie organizate în condițiile legale.

La fel ca și în cazul libertății conștiinței, relațiile dintre cultele religioase, organizate legal pe teritoriul României, trebuie să excludă orice formă de învrăjbire.

În raporturile dintre stat și cultele religioase, statul adoptă o poziție echidistantă, fără a le favoriza în niciun fel, dar și fără a le discrimina. Statul trebuie să vegheze la asigurarea ordinii publice; aceasta nu trebuie să fie tulburată în vreun fel de exercitarea vreunui cult religios.

Părinților și tutorilor li se recunoaște dreptul inalienabil de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori aflați sub supravegherea lor.

Art. 30 se referă la libertatea de exprimare:

"(1). Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagine, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în

public, sunt inviolabile.

(2) . Cenzura de orice fel este interzisa.

(3) . Libertatea presei implica și libertatea de a înființa publicații.

(4) . Nici o publicație nu poate fi suprimata.

(5) . Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masa obligația de a a face publica sursa finanțării.

(6) . Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulara a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) . Sunt interzise de lege defaimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura naționala, rasiala, de clasa sau religioasa, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violența publica, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

. Răspunderea civila pentru informația sau pentru creația adusa la cunoștința publica revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictelor de presa se stabilesc prin lege“.

Libertatea conștiinței presupune și libertatea de exprimare a concepțiilor. Iată de ce Legiuitorul Constituant a menționat expres libertatea de exprimare printre drepturile și libertățile fundamentale cetățenești.

Libertatea de exprimare presupune posibilitatea omului de a se

exprima fie oral, fie în scris sau prin orice alt mijloc. În acest mod omul exprimă concepțiile, gândurile, credințele religioase, creațiile spirituale, creațiile literare sau creațiile științifice.

Libertatea de exprimare implică libertatea cuvântului, libertatea tiparului și libertatea presei.

Fără îndoială, libertatea de exprimare presupune aducerea concepțiilor, a gândurilor și a creațiilor de orice fel la cunoștința publică.

Altfel spus trebuie realizată condiția publicității.

Libertatea de exprimare implică în complexitatea ei interzicerea cenzurii. Este garantată libertatea de a înființa publicații. Publicațiile odată înființate nu pot fi suprimate.

Libertatea de exprimare comporta și o doză de responsabilitate, ceea ce denota existența unor limite.

Astfel, exprimările care aduc atingere și prejudiciază demnitatea, onoarea, viața particulară a unei persoane fizice precum și dreptul acesteia la propria imagine atrag răspunderea patrimonială a editorului, realizatorului, autorului etc.

La fel exprimările de natură a defăima țara sau națiunea română, îndemnarea la război de agresiune etc, determină răspunderea patrimonială a celor indicați mai înainte.

Ne referim în acest context exclusiv la răspunderea juridică civilă, în speță la răspunderea civilă delictuală.

Legiuitorul Constituant se referă la „delictele de presă” ceea ce presupune și tragerea la răspundere penală a persoanei fizice respec-

tiv a persoanei juridice care a participat, în formele prestabilite de lege, la săvârșirea infracțiunii.

Art. 31 - Dreptul la informație conține următoarele dispoziții:

„(1). Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngădit.

(2) . Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personală.

(3) . Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea național.

(4) . Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) . Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante, exercitarea dreptului la antenă, organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.“

Dreptul la informație presupune aptitudinea de a avea acces la date privitoare la aspecte de ordin social-politic, economic, cultural și științific.

Autoritățile publice sunt obligate să informeze, în mod corect cetățenii asupra chestiunilor de interes public.

De asemenea, ele trebuie să informeze cetățeanul și cu privire la problemele de ordin personal.

Autoritățile etatice nu vor furniza informații cu caracter secret și trebuie să asigure protecția tinerilor precum și securitatea națională.

Principalele grupuri sociale și politice (partide, sindicate) au dreptul la antenă. Acest drept este garantat iar îndatorirea de a-1 asigura revine serviciilor (posturi, stații) publice de radio și televiziune.

Mijloacele de informare în masă indiferent dacă sunt publice sau private au îndatorirea de a realiza o corecta informare a cetățenilor.

Legiuitorul Constituant a prevăzut un control parlamentar asupra activității mijloacelor de informare în masă.

Art. 32. din Constituția țării reglementează dreptul la învățătură:

„(1). Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.

(2) Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

(3) . Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(4) . Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii.

(5) . Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

(6) . Autonomia universitară este garantată.

(7) . Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.“

Dreptul la învățătură reprezintă și o obligație, (obligația de a consacra anumite forme de învățământ). Este un drept de o complexitate deosebită. El trebuie să asigure, din punct de vedere juridic șanse egale tuturor subiectelor de drept. Sunt interzise discriminările și privilegiile în exercitarea acestui drept fundamental.

Formele învățământului sunt nominalizate în textul constituțional: învățământul general obligatoriu învățământul liceal, învățământul profesional și învățământul superior. Reținem că Legea fundamentală lasă posibilitatea legiuitorului ordinar de a institui, prin lege, și alte forme de instrucție și de perfecționare.

În România limba oficială este limba română (art. 13 din Constituția României). De aceea, în mod firesc s-a prevăzut că la toate nivelurile sale, învățământul se desfășoară în limba oficială a statului, în limba română.

Dat fiind participarea activă a țării noastre la circuitul mondial de valori precum și integrarea României în Uniunea Europeană,

Constituția prevede că învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională, în temeiul dispozițiilor legale.

Este garantat prin Constituția României dreptul cetățenilor români aparținând minorităților naționale de a învăța limba maternă și, de asemenea, se recunoaște dreptul acestor persoane de a desfășura procesul de învățământ în limba lor maternă. Realizarea efectivă a acestor drepturi se realizează exclusiv în baza legii (privitoare la organizarea generală a învățământului - lege organică).

Constituantul instituie gratuitatea învățământului de stat, indiferent de gradul sau nivelul ori forma de învățământ.

Pentru a încuraja copii și tinerii să urmeze o formă de învățământ și pentru a reduce riscul abandonului școlar s-a prevăzut obligația statului român de a acorda burse sociale de studii elevilor și studenților, din învățământul de stat care provin din familii defavorizate precum și elevilor și studenților instituționalizați.

Se prevede, de asemenea, că învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

Este aici o inadvertență.

Învățământul „de toate gradele” nu se desfășoară doar în „unități” de învățământ. Învățământul superior se realizează în instituții de învățământ: universități, academii, conservatoare, institute.

Și înainte de revizuirea Constituției exista o neconcordanță în sensul că art. 32 alin. (5) prevedea: „Instituțiile de învățământ, inclusiv cele particulare, se înființează și își desfășoară activitatea în

condițiile legii.“

În vechiul text se utiliza doar noțiunea de „instituții” specifică exclusiv învățământului superior dar nu și celelalte forme (niveluri) de învățământ, care se desfășoară în „unități“.

Ca atare, credem că alin. (5) trebuie interpretat în sens larg considerându-se că textul se referă nu doar la unități de învățământ ci și la instituții de învățământ

Constituantul recunoaște trei categorii de unități și instituții de învățământ: de stat (publice), particulare (private), și confesionale.

Denumirile primelor două categorii sunt oarecum discutabile, învățământul de stat nu se referă la faptul că este etatizat, ci privește finanțarea lui de la bugetele publice. Învățământul particular sau privat este fondat pe libera inițiativa a unor persoane fizice sau juridice dar este organizat exclusiv pe principiul non-profit (nepatrimonial și are, prin finalitatea sa o utilitate publică. În aceste condiții poate fi considerată această categorie de învățământ ca fiind învățământ particular? Greu de spus!

Autonomia universitară este garantată. După ce se prevede că învățământul este organizat doar în „unități” (???) este menționată în alin. (6) garantarea autonomiei universitare.

Acest concept înseamnă că fiecare instituție de învățământ superior prin forurile sale de conducere (Senatele) adoptă anumite reguli cuprinse, de principiu, în Carta universitară.

Autonomia universitară presupune totodată abilitatea instituției de învățământ superior ca în limitele legislației specifice, să statueze

asupra regulilor: de admitere, de absolvire a fiecărui an de studiu, de absolvire a specializării de susținere a examenului de finalizare a studiilor (licență), de reexaminare, de trecere a studenților dacă este cazul, în anul/anii suplimentari etc.

Învățământul religios este organizat și garantat prin lege, în școlile de stat.

Este o problema de redactare. Textul constituțional afirmă „... învățământul religios este organizat și garantat prin lege“.

Evident că învățământul religios este organizat prin lege, dar el nu este garantat prin lege ci prin Constituția României. Formularea este, credem noi, defectuoasă.

Reținem că realizarea acestui principiu implică ca învățământul religios, în unitățile și instituțiile publice de învățământ să fie facultativ. Aceasta pentru a se respecta libertatea conștiinței fiecărei persoane fizice.

Art. 33 - se referă la accesul la cultură:

„(1). Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.

(2) . Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.

(3) . Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.“

În cadrul acestui articol este înstituită libertatea persoanei sub aspectul îmbogățirii sale culturale, a accesului la valorile culturii naționale și a celei universale.

Accesul la cultură poate fi considerat, în sens larg, o parte a dreptului la educație, drept inalienabil și imprescritibil, recunoscut fiecărei persoane.

Autoritățile publice au obligația constituțională de a proteja și de a conserva cultura națională și de a asigura dezvoltarea creațiilor artistice, literare sau științifice îndeplinite de artiști, de scriitori și de oameni de știință români din perioada contemporană. Trebuie asigurată totodată și promovarea culturii naționale românești pe plan internațional.

Credem că prin noțiunea de „cultură“, utilizată în textul constituțional, trebuie să înțelegem manifestările artistice, de orice natură, creațiile literare precum și creațiile de ordin științific, indiferent de modul sau forma în care sunt prezentate (filme, cărți, tratate, monografii etc).

Art. 34 din Legea fundamentală se referă la dreptul la ocrotirea sănătății:

„(1). Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

(2) . Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice.

(3) . Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților

paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.“

Pactul internațional relativ la drepturile economice, sociale și culturale prevede dreptul persoanei la sănătate fizică și mentală precum și dreptul persoanei la asigurări sociale.

În Constituția României dreptul la ocrotirea sănătății este garantat!

El are drept scop asigurarea condițiilor optime pentru ca cetățeanul să beneficieze de toate aptitudinile și capacitățile sale pentru a putea desfășura o activitate utilă și pentru a putea participa la activitățile cu caracter politic, cultural, social și economic.

Legislația României dezvoltă în mod organic aceste prevederi constituționale dar, din păcate, de multe ori între starea de drept și realitatea obiectivă se constată discrepanțe considerabil de frapante!!!

Se instituie obligația constituțională a statului de a asigura profilaxia și tratamentul bolilor epidemice sau a celor profesionale; trebuie să asigure igiena și sănătatea publică.

Legiuitorul ordinar a reglementat sistemul de asigurări sociale precum și controlul exercitării profesiunilor medicale și a activităților paramedicale.

Art. 35 - consacră dreptul cetățenilor la un mediu sănătos:

„(1). Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic.

(2) . Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea

acestui drept.

(3) . Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.“

Dreptul la un mediu înconjurător sănătos este organic legat de dreptul la ocrotirea sănătății.

De principiu, se recunoaște oricărei persoane fizice dreptul la un mediu înconjurător sănătos, nepoluat.

Proclamarea acestui principiu - deziderat denotă îndatorirea constituțională a statului de a asigura cadrul legislativ în vederea exercitării acestui drept. Așadar autoritatea deliberativ-legislativă trebuie să adopte legi pentru asigurarea echilibrului ecologic.⁴¹

Evident, toate subiectele de drept, persoane fizice și persoane juridice au obligația de a proteja și de a participa, în mod activ, la ameliorarea mediului ambiant.

Fără un echilibru ecologic mediul înconjurător este afectat negativ fapt ce se răsfrânge asupra sănătății și calității vieții persoanelor fizice.

Art.36 - din Constituția României se referă la dreptul la vot:

„(1). Cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv.

(2). Nu au drept de vot debilii sau alienații mintal, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate prin hotărârea judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale.“

Dreptul la vot este un drept electoral. Dreptul la vot este universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

___Este universal pentru că cetățenii României au dreptul de a vota.

Pentru a vota, o persoană fizică trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie cetățean român;
- să aibă vârsta de cel puțin 18 ani, împliniți în ziua alegerilor, inclusiv;
- să fie în deplinătate facultăților mintale;
- să aibă aptitudinea morală de a vota.

Ultimele două condiții comporta anumite discuții. Astfel, nu se acordă drept de vot debilor și alienaților mintal dacă au fost puși sub interdicție prin hotărâre judecătorească definitivă.

De asemenea, nu au aptitudinea morală de a vota persoanele condamnate prin hotărâre judecătorească penală, rămasă definitivă, la pierderea drepturilor electorale.

Persoanele fizice reținute sau arestate preventiv au dreptul de a vota întrucât beneficiază de prezumția de nevinovăție.

Votul este egal - ceea ce reprezintă materializarea în domeniul electoral a principiului egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români. Fiecare cetățean beneficiază de capacitatea de a exprima un vot singular pentru alegerea unei autorități publice.

Votul este direct în sensul că cetățenii români își exprimă nemijlocit, personal acordul sau dezacordul cu privire la chestiunea supusă votului.

Votul este secret - ceea ce implică secretizarea manifestării

libere a voinței cetățenilor români. Buletinele de vot sunt de aceeași formă și nu prezintă particularități ori semne specifice. Ultima pagină a buletinului de vot este rezervată aplicării ștampilei de control a biroului electoral și a secției de votare.

Votul este liber exprimat ceea ce înseamnă că cetățenii români au prerogativa de a participa sau nu la alegeri.

De asemenea, cetățenii români dacă participă la alegeri au prerogativa de a-și manifesta liber și neîngrădit opțiunea în favoarea unei formațiuni sau altei formațiuni politice, în favoarea unuia sau a altuia dintre candidații la demnitatea publică de Președinte al României etc.

Art. 37: - se referă la dreptul de a fi ales:

„(1). Au dreptul de a fi aleși cetățenii cu drept de vot care îndeplinesc condițiile prevăzute de articolul 16 alineatul (3), dacă nu le este interzisă asocierea în partide politice, potrivit articolului 40 alineatul (3).

(2) . Candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani, pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vârsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României.“

Dreptul de a fi ales este tot un drept electoral. El presupune existența dreptului de vot.

Dreptul de a fi ales se circumscrie condițiilor menționate de art. 16 alin. (3) din Constituția României. Acest articol a fost analizat

anterior și de aceea nu vom reveni cu explicații suplimentare. Corelația urmează a fi realizată de cititor.

Exercitarea dreptului de a fi ales implică ca persoanei fizice care candidează să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice. Textul art. 40 alin. (3) prevede: „Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membri activi ai armatei, poliștii și alte categorii de funcționari publici, stabilite prin lege organică.”

Categoriile nominalizate precum și funcționarii desemnați de Legiuitorul ordinar nu pot face parte din partide politice și în consecință nu pot candida pentru a fi aleși. Aceasta este voința Legiuitorului Constituant.

Avem o altă părere exprimată în monografia „Puterea de stat în România. Autoritățile publice” (partea I a cărții de față). Opinia noastră am exprimat-o în Capitolul III -Președintele României” când am analizat alegerea șefului statului particularizând asupra persoanelor fizice care pot candida la funcția supremă în stat.

Spuneam atunci că înstituirea condiției ca persoanei care candidează să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice ni se pare oarecum excesivă. A deveni membru al unui partid politic nu este totuna cu a candida - independent - fără amestecul vreunei formațiuni politice.

Spuneam de asemenea, că art. 40 alin. (3) din Constituția României se referă exclusiv la interdicția de a deveni membru al unui partid politic. Nu se specifică nimic în legătură cu interdicția de

a candida pentru ocuparea unei funcții sau demnități publice prin exercitarea dreptului de a fi ales. Este adevărat că această interdicție - deși nereal- izată prin art. 40 alin. (3) - este impusă prin art. 37 alin (1) din Constituția României. Ideea că „dacă una din aceste persoane dorește să candideze în alegeri, ea o poate face, dacă în prealabil, demisionează din funcția pe care o are, iar demisia trebuie să fie dovedita cu ocazia înregistrării candidaturii”¹⁵ nu ne satisface și nu ne convinge.

Alin. (2) al articolului prevede condiții de vârstă (limite) pentru cei care candidează: 23 de ani pentru cei care candidează la Camera Deputaților și în organele administrației publice; 33 de ani pentru candidații la Senat și 35 de ani pentru candidații la funcția de Președinte al României.

Se observă că înainte de revizuirea Constituției limita de vârstă pentru a candida la Senat era de 35 de ani.

Această limită a fost scăzută cu doi ani!!

De ce sunt impuse aceste limite de vârstă? Întrebarea este firească și pare a fi pertinentă. Probabil pentru ca respectivii candidați la funcții și demnități publice să acumuleze o anumită experiență de viață și să dovedească abilitățile lor în ceea ce privește activitatea politică propriu-zisă.

Dreptul de a alege și dreptul de a fi ales fiind drepturi electorale, pot fi exercitate de cetățenii români.

Totuși cu privire la dreptul de vot (de a alege), în administrația

⁵⁾ Prof. imiv. dr. Ioan Muram, Drept Constituțional și Instituții Politice, Editura Actami, București, 1995, pagina 63

publică locală au apărut anumite nuanțări după 01.01.2007, când România a devenit țară membră a Uniunii Europene (art. 16 alin. 4 din Constituție).

Art. 38 - consacră dreptul de a fi ales în Parlamentul European: „în condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European“.

Dreptul de a fi ales în Parlamentul European constituie, în mod evident, tot un drept electoral. Începând cu data de 01.01.2007 când România a aderat la Uniunea Europeană prevederile art. 38 au devenit efectiv aplicabile.

Dreptul de a fi ales în Parlamentul European a fost introdus între drepturile fundamentale prin legea de revizuire a Constituției României, adoptată prin referendumul național din 18-19.10.2003.
*”

Nu este scopul nostru de a scoate în evidență noile articole adoptate în temeiul revizuirii Constituției și nici nu dorim să comparăm textele originale din 1991 cu noua formă adoptată după revizuire, (desigur pentru acele texte supuse revizuirii).

Dar nu putem să trecem cu vederea o crasă scăpare a Legiuitorului Constituant. Deși în text se referă explicit la „dreptul de a alege și de a fi aleși“ art. 38 este denumit „Dreptul de a fi ales în Parlamentul European“.

Or, în acest context dreptul de vot (de a alege) nu este inclus în dreptul de a fi ales.

Este de notorietate că pentru a fi ales în primul rând trebuie

să ai capacitatea de vot (dreptul de a alege).

Probabil, Legiuitorul Constituant a pus accent pe societatea politica, „uitând“ sa nominalizeze în titlu și dreptul conferit fiecărui membru al societății civile.

Alte condiții nu sunt precizate, ceea ce pare a fi inadmisibil. Lecturând textul, stimați cititori, veți constata ca după aderarea României la Uniunea Europeană aveți dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European. Atât. Nu se precizează ca aceste drepturi electorale se vor materializa în baza vreunei legi. Nici nu se face trimitere la prevederile art. 36 și art. 37 din Constituția României.

Intr-o stricta interpretare, care, NU este de natura sa producă consecințe juridice, legiuitorul ordinar nu ar avea aptitudinea de a reglementa, în mod concret și detaliat modul de exercitare a acestor drepturi electorale!! Desigur este o consecință imposibil de acceptat.

Art. 39 -privește libertatea întrunirilor:

„Mitingurile, demonstrațiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme“.

În cadrul acestui articol Legiuitorului Constituant a prevăzut libertatea cetățenilor români de a se întruni.

Textul este descriptiv, el enumera mai multe forme de materializare a întrunirilor, cu un caracter exemplificativ. Se precizează ca diferitele și diversele moduri de întruniri sunt libere.

Acestei libertăți, firești i-au fost adăugate și anumite limitări:

desfășurarea lor, adică a întrunirilor, într-un mod pașnic, participanții la diferitele întruniri să nu poarte arme albe sau arme de foc.

Textul constituțional atât prevede, dar credem că este necesar să fie explicate două chestiuni: noțiunea de „întrunire” și categoriile de întruniri.

Evident, noțiunea de „întrunire” nu poate fi explicată prin indicarea unor forme ale sale, așa cum se prevede în Constituție.

„întrunirea” - reprezintă o grupare de persoane fizice, relativ organizată și având un caracter temporar. Participanții trebuie să manifeste un scop comun.

În doctrina Dreptului Constituțional se discută asupra deosebirilor dintre libertatea întrunirilor și dreptul de asociere. Dar, deosebirea dintre cele două forme de agregare (întrunirea respectiv asocierea) este atât de mare, încât este de prisos orice comentariu.

Întrunirile pot avea, după caz caracter public sau caracter privat. Considerăm că textul constituțional se referă exclusiv la întrunirile cu caracter public. Cum este și firesc, întrunirile cu caracter privat nu interesează în mod deosebit pe Legiuitorul Constituant.

Art. 40 - poartă titulatura „Dreptul de asociere”:

„(1). Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere.

(2) . Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor Statului de Drept ori a suveranității, a integrității sau a

inde- pendenței României, sunt neconstituționale.

(3) . Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.

(4) Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.“

Acest text constituțional se referă la asociații fără scop patrimonial. Scopul acestora se circumscrie politicii, culturii și altor domenii ale vieții sociale.

Legiuitorul Constituant nominalizează mai multe forme de asociere: partide politice, syndicate, patronate. Enumerarea are doar caracter enunțativ, exemplificativ. Totuși cu privire la partidele politice sau la alte organizații (cu scop politic, credem noi) Legiuitorul Constituant face unele precizări.

Partidele sau organizațiile care nesocotesc principiile constituționale care militează contra suveranității, a integrității și a independenței (de ce este nominalizată dacă independeta alături de supremație formează conținutul suveranității?) statului român sunt declarate neconstituționale.

Totuși în România nici un partid politic nu a fost declarat neconstituțional deși manifestări contra integrității teritoriale a țării, realizate cu caracter programat, au existat!!

Pe bună dreptate nu sunt excluși de la calitatea potențială de membri ai unui partid politic judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei și polițiștii.

Acestea sunt categorii profesionale nominalizate în Constituție. Prin lege au fost stabilite și alte categorii de funcționari publici cărora li s-a interzis asocierea în partide politice (personalul radioului public, al televiziunii publice, diplomației de carieră).

Acești demnitari și funcționari publici nu pot reprezenta interesele unui partid politic. Ei servesc națiunea română în ansamblu. Pe de altă parte, numirea unor astfel de demnitari și funcționari publici nu trebuie să fie condiționată sau grevată de calitatea de membru al unui partid politic.

În sfârșit, Legiuitorul Constituant a interzis asociațiile cu caracter secret, aceasta deoarece organizațiile sau asociațiile cu caracter secret nu dau publicității platformele lor politice sau scopurile reale ale ființării lor. Ele, de regulă, militează împotriva Statului de Drept, pluralismului politic și din acest motiv nu se înregistrează în mod legal sau se înregistrează cu scopuri fictive. Se pornește de la ideea că într-un stat democratic nici o asociație care respecta valorile constituționale nu are motiv să funcționeze clandestin.

Art. 41 - privește munca și protecția socială a muncii:

„(1). Dreptul la muncă nu poate fi îngădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă.

(2) . Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională

precum și alte situații specifice, stabilite prin lege.

(3) . Durata normală a zilei de lucru este în medie de cel mult 8 ore.

(4) . La muncă egală, femeile au salariul egal cu bărbații.

(5) . Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.“

Dreptul la muncă reprezintă unul dintre cele mai naturale drepturi ale omului. Este un drept fundamental cu caracter imprescriptibil. Acest drept nu poate fi îngrădit deoarece prin exercitarea sa omul își procură cele necesare traiului (desigur îi exceptăm pe marii capitaliști care dispun de averi fabuloase).

Dreptul la muncă implică alegerea liberă a profesiei și alegerea liberă a locului de muncă. Aceste alegeri sunt determinate de stările evoluționale și de aptitudinile celor ce doresc să se angajeze și se concretizează prin aplicarea principiului competenței profesionale la angajare.

Dreptul la protecția socială a muncii include: securitatea și igiena muncii; regimul de muncă al femeilor și al tinerilor; salariul minim pe economie, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit și prestarea muncii în condiții deosebite.

Durata normală a zilei de lucru a fost stabilită la cel mult 8 ore.

Legiuitorul Constituant a utilizat noțiunea „in medie“ deoarece durata concreta a zilei de lucru poate varia, dar în medie, adică în ansamblu ea trebuie să fie de 8 ore!! (Când magistrații judecătorești

intră în ședință cu 120-150 dosare oare câte ore lucrează?!).

În alin. (4) se stipulează egalitatea salarizării femeilor și bărbaților. Aceasta este o latură a egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români prevăzută în art. 16 din Constituția României.

Totodată se garantează dreptul la negocieri colective în materie de muncă (inclusiv protecția socială a muncii) și se specifică caracterul obligatoriu al convențiilor colective de muncă legal încheiate.

Dreptul la muncă reflecta însăși personalitatea umană. El trebuie să se exercite în mod liber, fără constrângeri sau servituti.

Art. 42 - Interzicerea muncii forțate. prevede următoarele:

"(1). Munca forțată este interzisă.

(2). Nu constituie muncă forțată:

a) activitățile pentru îndeplinirea îndatoririlor militare, precum și cele desfășurate, potrivit legii, în locul acestora, din motive religioase sau de conștiință;

b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;

c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege."

Interzicerea muncii forțate reprezintă un corolar al dreptului la muncă. Alegerea profesiei și a locului de muncă fiind liberă, în mod firesc, munca forțată este interzisă.

Textul constituțional precizează ce activități nu constituie muncă forțată. Aceste activități sunt limitativ menționate în alin. (2) al

articolului. Noi nu vom insista asupra lor deoarece sunt clar conturate și cert determinate.

Reglementările cu caracter constituțional referitoare la interzicerea muncii forțate sunt, în linii generale, în acord cu prevederile Pactului internațional relativ la drepturile civile și politice și cu legislația în vigoare în statele membre ale Uniunii Europene.

Art. 43 din Constituția României reglementează dreptul la grevă:

"(1). Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor profesionale, economice și sociale.

(2) . Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate."

Dreptul la grevă constituie un mijloc de presiune utilizat de salariați pentru obținerea unor condiții superioare de muncă. El se materializează prin încetarea voluntară a muncii de către salariații unității economice.

Pentru exercitarea dreptului la grevă trebuie ca subiecții să aibă o calitate specială, circumstanțială - aceea de salariați.

Exercitarea dreptului la grevă presupune anumite limite. Aceasta în sensul că, Constituția României garantează asigurarea serviciilor esențiale pentru societate.

Legiuitorul ordinar a stabilit și nominalizat serviciile publice esențiale pentru societate precum și categoriile de funcționari publici

căroră nu le este permis să declare grevă.^{16,}

Art. 44 - referitor la dreptul de proprietate privată prevede următoarele:

"(1). Dreptul de proprietate precum și creanțele asupra statului, sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege.

(2). Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular. Cetățenii străini și apatrizi pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin legea organică, precum și prin moștenire legală.

(3) . Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire.

(4) . Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor.

(5) . Pentru lucrări de interes general autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și pentru alte daune imputabile autorității.

¹⁶Legea nr. 15/1991, primul act normativ pentru reglementarea conflictelor colective de muncă

(6) . Despăgubirile prevăzute în alineatele (3) și (5) se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau în caz de divergență prin justiție.

(7) . Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.

(8) . Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(9) . Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii."

În alineatul (1) se prevede că dreptul la proprietate și creanțele asupra statului sunt garantate. Desigur, legea este aceea care determină în concret conținutul și limitele în care se pot exercita aceste drepturi.

Dreptul de proprietate privată este un drept fundamental al cetățeanului român și al omului, în general.

Dreptul de proprietate privată presupune exercitarea de membrămintelor sale și utilizarea tuturor atributelor conferite titularului: posesia, folosința și dispoziția (materială și juridică).

În alineatul (2) este garantat și ocrotit dreptul la proprietate privată indiferent de titular.

Este garantat în sensul că autoritățile etatice și orice subiect de drept trebuie să recunoască dreptul de proprietate privată și să nu-l

stânjenească pe titular în exercitarea acestui drept subiectiv.

Garanția rezultă din obligația negativă, generală și universală a tuturor subiectelor de drept de a se abține de a aduce atingere dreptului subiectiv civil cu caracter patrimonial, real care este dreptul de proprietate privată și care aparține titularului. Este garantat deoarece dreptul de proprietate privată este din punct de vedere al gradului de opozabilitate, un drept absolut.

Ocrotirea se referă la aptitudinea de a valorifica injustiție aceleiași miiloace procesuale indiferent dacă titularul dreptului de proprietate privată este statul, unitățile administrativ-teritoriale, instituțiile bugetare de stat, regiile autonome sau persoane fizice ori persoane juridice de drept privat.

Așa se explică de ce Legiuitorul Constituant a utilizat expresia "indiferent de titular"¹.

Constituția stipulează clar că cetățeanul străin și apatrizii au aptitudinea de a dobândi dreptul la proprietate privată asupra terenurilor.

În alin. (3) este instituit principiul exproprierii pentru cauză de utilitate publică.

Exproprierea nu se poate realiza pentru obținerea sau satisfacerea unor interese private. De asemenea, când se expropriează pentru cauză de utilitate publică se acordă o despăgubire prealabilă și iustă.

Alin (5) conferă dreptul autorității publice de a utiliza subsolul oricărei proprietăți imobiliare. Aceasta numai în ipoteza efectuării unor "lucrări de interes general" Pentru eventualele daune

(prejudicii) aduse proprietarului, prin efectuarea lucrărilor, autoritatea publică este obligata să îl despăgubească prin echivalent bănesc.

Și în cazul exproprierii dar și în cazul efectuării de lucrări de interes general, valoarea despăgubirilor se stabilește de autoritatea publică și de proprietar pe cale amiabilă. Dacă sunt neînțelegeri proprietarul se poate adresa instanței de judecată.

Legiuitorul Constituant impune anumite limite în exercitarea dreptului de proprietate privată respectarea protecției mediului, asigurarea bunei vecinătăți și alte îndatoriri nenominalizate, stabilite în temeiul legii sau în baza cutumei (art. 44 alin. (7)).

Pentru a proteja patrimoniul subiectelor de drept s-a prevăzut că averea dobândita în mod licit (legal și legitim) nu poate fi confiscată. Constituantul a introdus o prezumție de excepție cu privire la bunurile fiecărei persoane fizice sau persoane juridice. Această prezumție se referă la caracterul licit a dobândirii bunurilor din patrimoniu. Este o prezumție cu caracter relativ, organele abilitate având dreptul de a aduce proba contrară, (alin. (8'))

Se precizează că bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate, în condițiile prevăzute de lege. (alin. (9)).

Este firesc având în vedere că infracțiunile și contravențiile constituie fapte ilicite, cu grad de pericol social.

Dacă nu s-ar proceda la confiscarea acestor bunuri infractorul sau contravenientul și-ar spori patrimoniul fără cauză legitimă.

în alin. (4) al art. 44 din Constituția României, Legiuitorul Constituant a interzis naționalizarea precum și orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri. A indicat și anumite temeiuri care ar putea, eventual, să justifice asemenea măsuri luate pe seama titularilor dreptului de proprietate privată.

Este o dispoziție constituțională extrem de generoasă de natura a asigura securitatea circuitului civil general, dar, mai ales, de a concretiza principiile democratice ale Statului de Drept. Credem că această dispoziție a fost introdusă - cu ocazia revizuirii Constituției, în anul 2003 - pentru a se evita, pe viitor, luarea unor măsuri extreme de natură a afecta patrimoniul subiecților de drept. Ceea ce, de altfel, s-a întâmplat în România, după intrarea regimului comunist, de sorginte și de inspirație sovietică.

Art. 45 - Libertatea economică - prevede următoarele:

"Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate".

Acest text constituțional se referă la: accesul persoanei la o activitate economică, libera inițiativă, exercitarea activității economice și exercitarea liberei inițiative.

A accede la o activitate economică - înseamnă a se recunoaște unei persoane aptitudinea de a desfășura o activitate economică, adică o activitate care are ca scop crearea plusvalorii, a profitului.

Libera inițiativă - implică recunoașterea calității de întreprinzător. Ea presupune și libera concurență între "actorii" de pe scena economică.

Exercitarea acestor activități - se realizează prin desfășurarea efectivă a activităților cu caracter economic pe temeiul liberei inițiative și a liberei concurențe.

Toate aceste aptitudini și activități se pot materializa dacă sunt respectate prevederile legale în vigoare.

Ele sunt generate dacă se desfășoară în mod legal și licit.

Art. 46 - din Constituția României se referă la dreptul la moștenire:

"Dreptul la moștenire este garantat".

Garantând dreptul la proprietate privată desigur că Legiuitorul Constituant garantează și dreptul la moștenire.

Dreptul la moștenire (succesiune) este garantat indiferent dacă succesiunea este legală sau testamentară.

Proclamarea de principiu a garantării dreptului la succesiune implică detalierea chestiunii în cadrul "Dreptului succesoral"¹ care cuprinde textele din Codul Civil Român și din legile speciale care reglementează în detaliu moștenirea și formele acesteia.

Art. 47 - din Legea fundamentală - nivelul de trai - are următorul conținut:

„(1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent.

(2) Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistența medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private și la

măsuri de asistență socială, prevăzut de lege. Cetățenii au dreptul și la măsuri de asistență socială potrivit legii“.

Acest text consacră obligația statului de a asigura cetățenilor condiții decente de viață.

Luarea măsurilor de dezvoltare economică și de protecție socială adecvata constituie obligații ale statului, de fapt ale autorităților publice.

Prin condiții decente de viață se înțelege, de principiu, asigurarea hranei, îmbrăcăminte și a locuinței.

Desigur, aceasta nu înseamnă că unii cetățeni au dreptul de a fi asistați continuu, iară a depune cel mai mic efort, trăind din subvențiile asigurate de societate, adică de persoanele fizice care muncesc.

Statul român este un stat social (art. 1 alin (3) din Constituție), dar nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că întreaga noastră economie (infrastructura) este de piață, așa încât și principiile statului liberal, concurențial se impun a fi reținute.

Statul social nu înseamnă asigurarea mijloacelor de trai alcoolicilor, vagabonzilor, persoanelor fizice lipsite de voință și de aptitudini.

Acest principiu generos al Constituției noastre nu trebuie să afecteze persoanele angajate în muncă, care poartă "povara" pentru asigurarea bunelor condiții de trai unor persoane fizice din categoriile anterior nominalizate.

Intr-adevăr, sunt persoane fizice îndreptățite la satisfacerea acestei obligații din partea statului: șomeri, bătrâni, bolnavi. Lor le

este destinat ajutorul societății.

Se prevede că cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit etc. Aceste drepturi fundamentale ale cetățenilor români implică îndatorirea statului, a autorităților publice competente de a le satisface, îndeplinindu-le.

Art. 48 - se referă la familie:

(1) . Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(2) . Condițiile de încheiere, de desface și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.

(3) . Copiii din afara căsătorie sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie."

Căsătoria este liber consimțită. Bărbatul și femeia au dreptul fundamental de a se căsători, de la vârsta prevăzută în dispozițiile legale. Căsătoria se întemeiază pe egalitatea dintre soți care prezintă o fațetă a principiului egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români (art. 16 alin (1) din Constituția României cu referire la art. 16 alin. (2) din Legea fundamentală).

Soții în egală măsură, au dreptul și obligația de a asigura creșterea, educația și instruirea (învățarea) copiilor. Acest drept/obligație se concretizează atât în raport cu copiii rezultați din căsătorie cât și în raport de copiii rezultați din afara căsătoriei.

De altfel în alin. (3) Legiuitorul Constituant a menționat egalitatea în

drepturi a celor două categorii de copii.

Cu privire la condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei Constituantul român trimite la lege (codul Familiei). Se precizează totuși în alin. (2) teza a II-a că nu mai după încheierea căsătoriei civile se poate celebra căsătoria religioasă.

Art. 49 - referitor la protecția copiilor și a tinerilor dispune:

"(1). Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor.

(2) . Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.

(3) . Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.

(4) . Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați.

(5) . Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării."

Constituția garantează acestor categorii de persoane fizice un regim special de protecție și de asistență.

Spre exemplu: minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați. Este o regulă privitoare la vârsta minimă de angajare menționată expres de Legiuitorul Constituant (alin. (4)).

Sunt precizate măsurile adoptate dar și obligațiile care revin

statului: alocații, ajutoare etc. Legiuitorul ordinar poate stabili și alte forme de sprijin pentru copii și tineri.

Se interzice exploatarea minorilor (alin. (3)') precum și folosirea acestora la activități care le-ar dăuna sănătății sau moralității ori le-ar pune în pericol viața sau normala dezvoltare (alin. (3) teza a II-a).

Statul este dator să protejeze și să încurajeze participarea tinerilor la activitățile din toate domeniile sociale (alin. (5)').

Art. 50 - se referă la protecția persoanelor cu handicap:

"Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor de prevenire și de tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor".

Acest drept fundamental se referă la persoanele fizice cu dizabilități, defavorizate fizic sau psihic. Aceste persoane fizice au dreptul de a beneficia de protecție specială. Obligația corelativă cu caracter constituțional fundamental, revine autorităților publice competente.

Art. 51 - privește dreptul la petiționare și are următorul conținut:

(1) . Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.

(2) . Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

(3) . Exercițarea dreptului de petiționare este scutită de taxă.

(4) . Autoritățile publice au obligația să răspundă la petiții în termenele și în condițiile stabilite potrivit legii.“

Dreptul la petiționare constituie un drept garanție pentru cetățeanul român.

Au dreptul de a petiționa cetățenii români și persoanele juridice legal constituite pe teritoriul României.

Persoanele fizice trebuie să semneze petițiile formulate către autoritățile publice, persoanele juridice pot adresa petiții - prin reprezentanții lor legali - exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

Pentru a se asigura în mod efectiv dreptul de petiționare Legiuitorul Constituant a prevăzut scutirea de taxă a petițiilor.

La orice petiție adresată, fiecare autoritate publică trebuie să răspundă.

Condițiile și termenul pentru trimiterea răspunsului cad în sarcina Legiuitorului ordinar care reglementează aceste situații prin lege.

De asemenea, Legiuitorul ordinar trebuie să reglementeze responsabilitățile ce revin funcționarilor publici pentru încălcarea dispozițiilor legale privitoare la termenele și condițiile în care răspunsul trebuie redactat și înaintat petentului.

Răspunderea există și pentru funcționarul public care cu intenție sau din neglijență și-a îndeplinit necorespunzător îndatoririle de serviciu, fapt ce a determinat exercitarea dreptului de petiționare

de către subiectul de drept nemulțumit.

Art. 52 - privește reglementarea dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică:

„(1). Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.

(2) . Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3) . Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.“

Autoritățile publice răspund: dacă emit un act administrativ care vatămă drepturile unui subiect de drept: dacă nu soluționează, în termenul prevăzut de lege, o cerere adresată de o persoană și pentru prejudiciile cauzate de erorile judiciare.

Persoana prejudiciată poate solicita recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea, adică acoperirea, prejudiciului.

Cetățeanul trebuie să justifice dreptul solicitat (drept subiectiv, evident) și să producă actul emis de autoritatea publică generator de prejudicii.

Cu privire la răspunderea pentru erorile judiciare precizăm că anterior revizuirii Constituției textul se referea exclusiv la

procesele penale.

Actualul text se referă la erori judiciare săvârșite în orice fel de procese: penale, civile, administrative.

Dacă se constată eroarea judiciară, statul îl despăgubește pe cel vătămat. Răspunderea magistraților (judecători și procurori) este angajată dacă aceștia și-au exercitat atribuțiile specifice funcției fie cu rea-credință, fie cu gravă neglijență.

Magistrații răspund parimonial față de stat deoarece statul se subrogă în locul și în dreptul celui vătămat și care a fost despăgubit.

Art. 53 - reglementează posibilitatea restrângerii unor drepturi sau ale unor libertăți:

„(1). Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2). Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.”

Limitarea sau restrângerea unor drepturi sau libertăți trebuie să fie prevăzută expres de lege (practic, de Legea fundamentală) și să fie realizate în scopul satisfacerii unor interese publice generale.

Limitările prezintă un caracter de excepție. Situațiile care

impun restrângerea unor drepturi sau ale unor libertăți fundamentale sunt expres nominalizate de Legiuitorul Constituant în alin. (1).

Aceste situații limitativ prevăzute, realizează condiția legitimării restrângerii dreptului sau a libertății fundamentale.

Alin. (2) precizează că ceea ce se restrânge nu este dreptul subiectiv sau libertatea fundamentală ci exercitarea acestora.

Restrângerea exercitării dreptului sau a libertății nu pune în discuție însăși existența acestora. Restrângerea exercitării dreptului sau a libertății nu pune în discuție însăși existența acestora.

Restrângerea drepturilor sau a libertăților fundamentale trebuie să aibă un caracter nediscriminatoriu.

CAPITOLUL III.
ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE

Îndatoririle fundamentale sunt reglementate în cap. III din titlul II al Constituției României, în articolele 54-57.

Vom proceda la o succintă analiză a acestora.

Art. 54 - reglementează fidelitatea față de țară:

"(1). Fidelitatea față de țară este sacră.

(2) . Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege."

Între cetățeanul român și statul român există o legătură organică, firească.

Cetățenii români fiind născuți și crescuți în mijlocul poporului român, fiind educați în spiritul cinstirii memoriei străbunilor noștri, fiind conștienți că aparțin națiunii noastre române au obligația de a fi fideli țării.

Fidelitatea față de țară, față de națiunea română, față de memoria înaintașilor este sfântă.

Trădarea nu presupune "denunțarea" unui sistem social-politic; ea implică abdicarea de la sacrul ideal al respectului față de neamul românesc și față de mult încercata noastră țară.

Firesc, cetățenii care exercita funcții publice și militarii români trebuie să depună jurământul de credință față de Patrie.

Art. 55 - se referă la apărarea țării:

"(1). Cetățenii au dreptul și obligația să apere România.

(2). Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică.

(2) . Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice."

Chiar în condițiile profesionalizării armatei, această obligație, de natură constituțională, rămâne pe deplin valabilă. Îndatorirea de apărare a țării aparține tuturor cetățenilor români. Prestarea jurământului militar semnifică fidelitatea față de națiunea română și obligă la adoptarea unei conduite exemplare.

Art. 56 - privește contribuțiile financiare și are următorul conținut:

"(1). Cetățenii au obligația să contribuie prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice.

(2) . Sistemul legal al impunerii trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale.

(3) . Orice alte prestări sunt interzise în afara celor stabilite prin lege, în situații excepționale."

Textul constituțional precizat instituie obligația cetățenilor români de a contribui la cheltuielile publice, prin plata de taxe și impozite. Se instituie o obligație și pentru autoritățile publice concretizată în așezarea justă, motivată, a sarcinilor fiscale.

Cu excepția prestărilor impuse prin lege, pentru situații excepționale, orice alt tip de prestații sunt interzise.

Art. 57 - se referă la exercitarea drepturilor și libertăților:

"Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără

să încalce drepturile și libertățile celorlalți."

Se recunoaște aptitudinea exercitării drepturilor și a libertăților fundamentale dacă acest exercițiu se realizează cu bună-credință.

Bună-credință, în această ipoteză, se referă la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale celorlalte subiecte de drept. Evident, dacă drepturile și libertățile fundamentale ale altor drept nu poate constitui un temei legitim pentru recunoașterea încălcării drepturilor (fundamentale sau simple drepturi subiective) altor persoane, fie ele cetățeni români, cetățeni străini sau apatrizi.

CAPITOLUL IV.
CETĂȚENIA ROMÂNĂ

Cetățenia română este reglementată în dispozițiile Constituției României și în Legea nr.21/1991, republicată.⁹¹

Analiza instituție juridice a cetățeniei române în cadrul acestei monografii este, credem noi, obligatorie.

Discutând despre drepturile și libertățile fundamentale și despre îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români este absolut necesar să analizăm cetățenia română.

În analiza instituție juridice a cetățeniei române ne vom ghida după prevederile Legii cetățeniei române nr.21/1991, cu modificările și completările ulterioare.

Legea amintita a fost modificată succesiv prin următoarele acte normative:

O Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 68/2002, aprobată prin Legea nr. 542/2002;

O Legea nr. 542/2002;

O Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43/2003, aprobată prin Legea nr. 405/2003;

O Legea nr. 405/2003;

O Legea nr. 248/2003.

Art. 1 din Legea nr. 21/1991⁹¹ încearcă să definească cetățenia română. Ea ar reprezenta legătura și apartenența unei persoane fizice la statul român.

În literatura de specialitate au fost date numeroase definiții cetățeniei române.

Din punctul nostru de vedere cetățenia română reprezintă o ca-

litate deținută de o persoană fizică, care reliefează raporturile de natură politică și juridică, existente între respectiva persoană fizică și statul român.

Complexitatea acestor raportări determină conținutul capacității juridice depline specifice exclusiv cetățenilor români.

Fără îndoială, se recunoaște o capacitate juridică (de drept constituțional) și cetățenilor străini sau apatrizilor. Această capacitate este incompleta (ca să nu spunem restrânsă).

Urmare a legăturii permanente dintre cetățeanul român și statul român, s-a concretizat îndatorirea statului de a asigura protecția propriilor săi cetățeni.

În alin. (2) al art. 1 este concretizată o regulă cuprinsă în Constituția României. Egalitatea cetățenilor români în fața legii și aptitudinea lor de a fi admiși pentru ocuparea funcțiilor publice, civile și militare reprezintă aspecte analizate de noi în cuprinsul cap. II din partea a II-a a acestui volum. De aceea nu vom insista asupra lor.

Art. 2 precizează în mod declarativ că legea (a cetățeniei române evident) este aceea care stabilește modurile de dobândire și modurile de pierdere a cetățeniei române. Firesc, modalitățile de dobândire și de pierdere a cetățeniei române nu puteau și nu trebuiau să fie menționate în Legea fundamentală. Aceste chestiuni sunt detaliate în legea cetățeniei române care reprezintă legea cadru în materia cetățeniei.

Art. 3 menționează că închierea, declararea nulității, anularea

sau desfacerea căsătoriei între un cetățean român și un străin nu produce efecte asupra cetățeniei soților.

De principiu, căsătoria nu produce efecte juridice asupra cetățeniei soților. Aceasta înseamnă că fiecare dintre soți (sau foștii soți) își păstrează nealterată cetățenia avută (în speță, cetățenia română). Chiar mai mult, dacă unul dintre soți își schimbă cetățenia această situație nu are aptitudinea de a produce efecte juridice asupra cetățeniei române a celuilalt soț.

Moduri de dobândire a cetățeniei române

Art. 4 enumeră modurile de dobândire a cetățeniei române: prin naștere, prin adopție și prin acordare la cerere.

Dobândirea cetățeniei române se fundamentează pe principiul dreptului sângelui (*jus sanguinis*). Alte legislații aplică principiul dreptului solului sau a locului *dus soli sau jus loci*.

Jus soli este aplicat de legislația Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și de Statele Unite ale Americii. Dar în Marea Britanie și în S.U.A. nu se aplică exclusiv jus soli. Copii născuți din părinți britanici sau americani, într-un stat străin, sunt cetățeni ai Regatului Unit respectiv ai S.U.A. în temeiul principiului jus sanguinis. Așadar în aceste țări se aplică un sistem mixt, dreptul sângelui - dreptul solului.

În România aplicarea principiului dreptului sângelui (*jus*

sangvinis) este apreciată ca fiind potrivita, deoarece exprimă în modul cel mai clar cu putință relațiile dintre părinți și copii, stabilite în cadrul mai larg al raporturilor dintre generațiile care se succed pe pământul țării.

O Desigur, dobândirea prin naștere a cetățeniei române reprezintă un mod de dobândire de drept a cetățeniei române.

Art. 5 prevede următoarele: „Copii născuți pe teritoriul României din părinți cetățeni români, sunt cetățeni români.

Sunt de asemenea, cetățeni români cei care:

a) s-au născut pe teritoriul statului român, chiar dacă numai unul dintre părinți este cetățean român;

b) s-au născut în străinătate și ambii părinți sau numai unul dintre ei are cetățenia română.

Copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat cetățean român, până la proba contrarie, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut.“

Ca atare, aplicând principiul jus sangvinis, legea cetățeniei române dispune că este cetățean român: copilul născut din părinți care au cetățenia română; copilul născut dintr-un părinte cetățean român și un părinte cetățean străin sau apatrid. Nu interesează teritoriul statului unde s-a născut copilul.

Aplicarea principiului dreptului sângelui Cius satievinis) este deplină și neschimbată.

O Dobândirea cetățeniei române prin adopție este reglementată de legea cetățeniei române în dispozițiile art. 6 și art. 7:

Art. 6: “Cetățenia română se dobândește de către copilul străin sau fără cetățenie prima adopție, dacă adoptatorii sunt cetățeni români, iar adoptatul nu a împlinit vârsta de 18 ani.

În cazul în care numai unul dintre adoptatori este cetățean român, cetățenia adoptatului minor va fi hotărâtă de comun acord, de către adoptatori. În situația în care adoptatorii nu cad de acord, instanța judecătorească competentă să încuviințeze adopția, va decide asupra cetățeniei minorului, ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia.

Dacă adopția se face de către o singură persoană, iar aceasta este cetățean român, minorul dobândește cetățenia adoptatorului.”

Art. 7: „În cazul declarării nulității sau anulării adopției, copilul care nu a împlinit vârsta de 18 ani, este considerat că nu a fost niciodată cetățean român dacă domiciliază în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate.

În cazul desfacerii adopției copilul care nu a împlinit vârsta de 18 ani pierde cetățenia română pe data desfacerii adopției, dacă acesta domiciliază în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate.”

Soluțiile adoptate de legiuitor sunt clare; ele rezultă din lecturarea celor două texte de lege anterior expuse.

Cetățenia română se dobândește de copilul cetățean străin sau apatrid, prima adopție, adoptatori sunt cetățeni români. Cetățenia română se dobândește de copilul cetățean străin, dacă adopția se face

de o singură persoană fizică de cetățenie română. În ambele ipoteze cel adoptat trebuie să nu fi împlinit vârsta de 18 ani.

Dacă din cei doi adoptatori doar unul este de cetățenie română, cetățenia adoptatului va fi hotărâtă de către adoptatori pe cale amiabilă. Dacă aceștia nu cad de acord, instanța de judecată competentă să încuviințeze adopția va decide asupra cetățeniei minorului adoptat, ținând seama de interesul său.

Prin interes al minorului trebuie să înțelegem realizarea aptitudinilor de integrare a acestuia în noua sa familie dar și societatea în care urmează să trăiască.

Legea impune luarea consimțământului minorului în cazul în care acesta a împlinit vârsta de 14 ani.

O Dobândirea cetățeniei române la cerere

Dobândirea cetățeniei române la cerere vizează, în realitate două aspecte diferite:

A) Dobândirea cetățeniei române la cerere de către persoane fizice, cetățeni străini sau apatrizi care au pierdut cetățenia română;

B) Dobândirea cetățeniei române la cerere de către persoane fizice cetățeni străini sau apatrizi.

Art. 10, art. 10/1, art. 10/2 din lege reglementează situația redobândirii cetățeniei române. Practic este vorba despre dobândirea cetățeniei române prin repatriere.

Art. 10: „Cetățenia română se poate acorda și persoanei care a pierdut această cetățenie și care cere redobândirea ei, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului în țară sau cu menținerea

acestui în străinătate, dacă îndeplinește în mod corespunzător condițiile prezente la art. 8 alin. 1, lit. „b“, „c“, „d“ și „e“.

Dispozițiile alin. 1 se aplică în mod corespunzător și apatrizilor, foști cetățeni români.

Părinții care solicita redobândirea cetățeniei române hotărăsc și în privința cetățeniei copiilor lor minori. În situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul de la domiciliul minorului va decide, ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani, este necesar consimțământul acestuia.

Redobândirea cetățeniei de către unul dintre soți nu are nici o consecință asupra cetățeniei celuilalt soț. Soțul cetățean străin sau fără cetățenie, al persoanei care redobândește cetățenia română poate cere dobândirea cetățeniei române în condițiile prezentei legi“.

Art. 10/1: „Foștii cetățeni români care înainte de data de 22 decembrie 1989 au pierdut cetățenia română din motive neimputabile lor sau această cetățenie le-a fost ridicată fără voia lor, precum și descendenții acestora până la gradul II, pot redobândi ori li se poate acorda cetățenia română, la cerere, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului în țară sau cu menținerea acestuia în străinătate dacă îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 8 alin. 1 lit. h“ c“ e“ si f ‘

„U , „V/ , Șl„L .

Dispozițiile art. 10 alin. 2-4 se aplică în mod corespunzător“.

Art. 10/2: „Persoanele prevăzute la art. 10/1 care au domiciliul sau reședința în România pot depune la Ministerul Justiției o cerere

de redobândire a cetățeniei române după împlinirea unui termen de 4 ani de la momentul obținerii dreptului de ședere respectiv al stabilirii domiciliului în România.“

Legiuitorul a manifestat o deosebită grijă pentru reglementarea în detaliu a ipotezelor în care persoanele fizice care au fost cetățeni români și au pierdut cetățenia ca efect al stabilirii lor în străinătate să poată să recapete această cetățenie în scopul reintegrării acestora în societatea noastră.

Normele fiind eminamente tehnice nu impun o analiză în detaliu. Simpla lor lecturare este în măsură să ne indice categoriile de persoane fizice și modul în care acestea pot redobândi, la cerere cetățenia română.

Nu putem să nu constatăm că art. 10/1 conține și norme de trimitere. Din această cauză pentru interpretarea integrală a textului acesta trebuie coroborat cu prevederile art. 8 alin. 1 lit. „b“, „c“, „e“ și „f“ precum și cu dispozițiile art. 10 alin. 2, 3 și 4.

A) Art. 8 și art. 9 reglementează modul de dobândire a cetățeniei române de către persoanele fizice cetățeni străini sau apatrizi.

Art. 8: „Cetățenia română se poate acorda la cerere persoanei fără cetățenie sau cetățeanului străin dacă îndeplinește următoarele condiții:

a) s-a născut și domiciliază, la data cererii, pe teritoriul României sau deși nu s-a născut pe acest teritoriu domiciliază în condițiile legii pe teritoriul statului român de cel puțin 8 ani sau, în

cazul în care este căsătorit și conviețuiește cu un cetățean român de cel puțin 5 ani de la data căsătoriei.;

b) dovedește prin comportament acțiuni și atitudine, loialitate față de statul român, nu întreprinde sau sprijină acțiuni împotriva ordinii de drept sau a securității naționale și declară că nici în trecut nu a întreprins asemenea acțiuni;

c) a împlinit vârsta de 18 ani;

d) are asigurate în România mijloacele legale pentru o existență decentă în condițiile stabilite de legislația privind regimul străinilor; este cunoscut cu o bună comportare și nu a fost condamnat în țară sau în străinătate pentru o infracțiune care îl face nedemn de a fi cetățean român;

a) cunoaște limba română și posedă noțiuni elementare de cultură și civilizație românească, în măsură suficientă pentru a se integra în viața socială;

b) cunoaște prevederile Constituției României și imnul național.

Termenele prevăzute la alin. 1 lit. „a” pot fi reduse până la jumătate în cazul în care solicitantul este o personalitate recunoscută pe plan internațional ori a investit în România sume care depășesc 500.000 euro.

Dacă cetățeanul străin sau persoana iară cetățenie care a solicitat să i se acorde cetățenia română se află în afara teritoriului statului român o perioadă mai mare de 6 luni în cursul unui an, anul respectiv nu i se ia în calcul la stabilirea perioadei prevăzute la alin.

1 lit. „a“.

Art. 9: „Copilul născut din părinți cetățeni străini sau fără cetățenie și care nu a împlinit vârsta de 18 ani dobândește cetățenia română o dată cu părinții săi. În cazul în care unul dintre părinți dobândește cetățenia română, părinții vor hotărâ de comun acord, cu privire la cetățenia copilului. În situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul de la domiciliul minorului va decide ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia.

Copilul dobândește cetățenia română pe aceeași dată cu părințele său.“

Condițiile sunt clar specificate în cele două texte de lege.

Cererea pentru acordarea cetățeniei române este făcută, fie de solicitant, fie de un mandatar cu procură autentică și specială. Ea se adresează unei comisii care funcționează pe lângă Ministerul Justiției și care are rolul de a constata îndeplinirea condițiilor pentru acordarea cetățeniei române. Comisia este alcătuită din 5 magistrați de la Tribunalul București, care au un mandat de 4 ani și care sunt desemnați de președintele instanței nominalizate.

Comisia, după examinarea și analiza documentelor, întocmește un raport care urmează a fi înaintat Ministerului Justiției.

Dacă raportul întocmit constată îndeplinirea condițiilor, pentru acordarea cetățeniei române, ministrul justiției va prezenta Guvernului României un proiect de hotărâre pentru acordarea sau pentru redobândirea cetățeniei române.

Acordarea cetățeniei române se realizează prin hotărâre a Guvernului României care se publică în Monitorul Oficial.

Dacă raportul comisiei este negativ, în sensul că persoana fizică nu întrunește condițiile pentru acordarea sau pentru redobândirea cetățeniei române, cererea va fi respinsă.

Încheierea prin care comisia a pronunțat respingerea cererii poate fi atacată cu recurs, în termen de 15 zile de la comunicare, la Curtea de Apel București.

Dacă cererea a fost respinsă ori dacă recursul a fost respins solicitantul poate formula o nouă cerere pentru acordarea cetățeniei române după expirarea unui termen de 6 luni de la respingerea cererii formulate anterior.

Procedura soluționării cererii pentru acordarea cetățeniei române sau pentru redobândirea acesteia după caz, este prevăzută în dispozițiile art. 11 - art. 18 din legea cetățeniei române.

Moduri de pierdere a cetățeniei române

Art. 23 precizează că cetățenia română se pierde prin unul din următoarele moduri: retragerea cetățeniei române, aprobarea renunțării la cetățenia română și alte cazuri prevăzute de lege, care au ca efect pierderea cetățeniei române.

Pierderea cetățeniei române prin retragere

Art. 24 menționează: „Cetățenia română se poate retrage per-

soanei care:

a) aflată în străinătate, săvârșește fapte deosebit de grave prin care vatâmă interesele statului român sau lezează prestigiul României;

b) aflată în străinătate, se înrolează în forțele armate ale unui stat cu care România a rupt relațiile diplomatice sau cu care este în stare de război;

c) a obținut cetățenia română prin mijloace frauduloase;

d) este cunoscută ca având legături cu grupări teroriste sau le-a sprijinit, sub orice formă, ori a săvârșit alte fapte care pun în pericol siguranța națională.

Cetățenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobândit-o prin naștere.“

Art. 25: „Retragerea cetățeniei române nu produce efecte asupra cetățeniei soțului sau copiilor persoanei căreia i s-a retras cetățenia.“

Cetățenia română se poate retrage de principiu persoanei aflată în străinătate.

Retragerea cetățeniei române se pronunța prin hotărâre a Guvernului României, la propunerea ministrului justiției. Ea devine efectivă la data publicării Hotărârii de Guvern în Monitorul Oficial al României.

• Pierderea cetățeniei române prin aprobarea renunțării la aceasta.

Art. 26 dispune: „Pentru motive temeinice se poate aproba renunțarea la cetățenia română persoanei care a împlinit vârsta de 18

ani și care:

a) nu este învinuita sau inculpată într-o cauză penală ori nu are de executat o pedeapsă penală;

b) nu este urmărită pentru debite către stat, persoane fizice sau juridice din țară sau, având astfel de debite le achită ori prezintă garanții corespunzătoare pentru achitarea lor;

c) a dobândit ori a solicitat și are asigurarea că va dobândi o altă cetățenie.“

Art. 27: „Pierderea cetățeniei române prin aprobarea renunțării, nu produce nici un efect asupra cetățeniei soțului sau copilului minor.

Cu toate acestea, în cazul în care ambii părinți obțin aprobarea renunțării la cetățenia română, iar copilul minor se află împreună cu ei, în străinătate, ori părăsește cu ei țara, minorul pierde cetățenia română odată cu părinții săi, iar dacă aceștia au pierdut cetățenia română la date diferite, pe ultima dintre aceste date. Copilul minor care, pentru a domicilia în străinătate, părăsește țara după ce ambii părinți au pierdut cetățenia română pierde cetățenia română pe data plecării sale din țară.

Dispozițiile alineatului precedent se aplică în mod corespunzător și în cazul în care unul dintre părinți este cunoscut sau este în viață.

Copilul minor, încredințat prin hotărâre judecătorească părintelui care are domiciliul în străinătate și care renunță la cetățenie, pierde cetățenia română pe aceeași dată cu părintele căruia i-a fost

încredințat și la care locuiește, cu condiția obținerii acordului celuilalt părinte, cetățean român.

în situațiile prevăzute la alin. 2, 3 și 4 copilului care a împlinit vârsta de 14 ani i se cere consimțământul.“

în doctrina juridică constituțională autorii reinterează dispozițiile acestui articol pentru a analiza renunțarea la cetățenia română, care constituie un mod de pierdere a acesteia.

Apreciem că lecturarea textelor - integral reproduse - este suficientă pentru înțelegerea renunțării la cetățenia română, care firesc reprezintă o instituție juridică.

Dacă am proceda altfel ar trebui practic să repetăm dispozițiile legale. Ceea ce, evident, este inacceptabil!!!! (din punctul nostru de vedere, desigur).

• Alte cazuri legale care au ca efect pierderea cetățeniei române.

Sunt menționate în art. 28 și art. 29 din Legea cetățeniei române.

Sintetic sunt precizate următoarele cazuri (situații):

- adopția unui copil minor care este cetățean român de către cetățeni străini. Copilul pierde cetățenia română la cererea adoptatorilor cetățeni străini, dacă are aptitudinea de a dobândi cetățenia acestora;

- dacă este stabilită filiația unui copil găsit pe teritoriul României, iar părinții sunt cetățeni străini.

în temeiul dreptului sângelui (*jus sanguinis*) copilul dobândește

cetățenia părinților săi;

- în situația anulării sau a declarării nulității ori a desfacerii adopției unui minor, cetățean străin la origine, adoptat de cetățeni români.

Copilul pierde cetățenia română dacă adopția este anulată, declarata nulă sau desfăcută în condițiile în care acesta nu a împlinit vârsta de 18 ani și domiciliază în străinătate sau părăsește România pentru a domicilia în străinătate.

Cetățenia copilului găsit pe teritoriul României

Potrivit legii, copilul găsit pe teritoriul României, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut, este cetățean român.

În acest sens prevede art. 5 alin. (2) din Legea nr. 21/1991: "Copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat cetățean român, până la proba contrarie, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut".

Legea nu face aplicare principiului jus soli. Soluția legislativă se întemeiază pe o prezumție că cel puțin unul dintre părinții copilului găsit este cetățean român. În consecință, și în reglementarea acestei situații se aplică principiul jus sanguinis. Faptul că se aplică dreptul sângelui este evident în situația în care filiația copilului găsit pe teritoriul României a fost stabilită, înainte de vârsta de 18 ani, față de amândoi părinții, iar aceștia nu posedă niciunul cetățenia română.

În acest caz, deși probabil născut pe teritoriul României, copilul va pierde cetățenia română.

Copilul găsit pe teritoriul României va pierde cetățenia română și în cazul în care se stabilește filiația în raport cu un părinte, cetățean străin, iar celălalt părinte rămâne în continuare necunoscut.

Efectele juridice a jurământului de credință față de România

Sediul materiei se află în art. 19 și art. 20 din Legea nr. 21/-1991.

Jurământul de credință trebuie depus de persoana căreia i se acorda cetățenia română și de persoana care redobândește, ca efect al repatrierii, cetățenia română.

Termenul este de 6 luni; el curge de la data la care a fost comunicată solicitantului hotărârea prin care i s-a acordat cetățenia română.

În interiorul termenului amintit persoana fizică trebuie să depună jurământul de credință, în fața ministerului justiției sau a secretarului de stat delegat anume în acest scop. Persoana fizică dobândește cetățenia română de la data depunerii jurământului de credință față de România.

Dovada cetățeniei române

Art. 21 si art. 22 din lege precizează că dovada calității de cetățean român se face cu buletinul de identitate sau, după caz, cu cartea de identitate.

Pentru minorii până la vârsta de 14 ani se dovedește cetățenia română cu certificatul de naștere însoțit de buletinul de identitate/cartea de identitate sau de pașaportul oricăruia dintre părinți. Dacă minorul până la 14 ani este înscris în buletinul/cartea de identitate sau în pașaportului unuia dintre părinți dovada cetățeniei sale se produce numai cu unul dintre documentele menționate.

În mod excepțional pentru minorii până la vârsta de 14 ani se poate face cu un certificat eliberat de organele de evidență a populației.

Dovada cetățeniei copiilor găsiți pe teritoriul României, care nu au împlinit vârsta de 14 ani, se produce cu certificatul de naștere.

Misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale României în străinătate pot elibera în caz de nevoie, la cerere, dovezi de cetățenie pentru cetățenii români aflați în străinătate.

De regulă, cetățenii români aflați peste hotare, în state externe Uniunii Europene, produce dovada cetățeniei pe care o posedă cu actul valabil pentru trecerea frontierei de stat emis de autoritățile române, respectiv cu pașaportul.

Cetățenia de onoare

Sediul materiei se află în dispozițiile art. 38 din Legea cetățeniei române.

Cetățenia de onoare se acordă unor persoane fizice, cetățeni străini pentru servicii deosebite aduse României și națiunii române.

Cetățenia română cu titlul de "cetățenie de onoare" se acordă de Parlamentul României la propunerea Guvernului român.

Persoanele fizice cetățeni străini cărora li s-a acordat cetățenia de onoare beneficiază de toate drepturile civile și politice recunoscute cetățenilor români, cu excepția drepturilor electorale (dreptul de vot și dreptul de a fi ales) și a dreptului de a ocupa o funcție publică.

Exceptarea celor trei drepturi, cu un pronunțat caracter politic, este firească, în condițiile în care persoana fizică care a dobândit cetățenia română cu titlul de cetățenie de onoare este cetățean al unui stat străin.

Dubla cetățenie

Dubla cetățenie este recunoscută și acceptată de Legea cetățeniei române. Aceasta constituie un beneficiu acordat unor cetățeni români care în perioada dictaturii comuniste au pierdut cetățenia română, deoarece au plecat din țară și au domiciliat în străinătate. Sunt multe dispoziții în lege care conduc în mod direct și expres la soluția acceptării dublei cetățenii.

Persoanele fără cetățenie - apatrizii

Apatrizii reprezintă o categorie de persoane fizice care, deși locuiesc pe teritoriul statului român, nu posedă nici o cetățenie.

Aceste persoane fizice care domiciliază pe teritoriul României beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale prevăzute de Constituția României și de dreptul pozitiv (obiectiv) român.

Totuși apatrizii nu pot exercita drepturile fundamentale care sunt specifice exclusiv doar calității de cetățean român.

Apatrizii domiciliați pe teritoriul României au toate obligațiile cetățenilor români, cu excepția acelor îndatoriri organice legate de calitatea de cetățean român.

CONCLUZII LA PARTEA A II-A A LUCRĂRII

Partea II-a a prezentului volum constituie o monografie dedicată drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

În cap. I am analizat dispozițiile cu caracter general, comun, referitoare la drepturile și libertățile fundamentale.

În cap. II am analizat drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor români. În cap. III am evocat îndatoririle constituționale, fundamentale care revin cetățenilor țării noastre.

În cap. IV am analizat dispozițiile constituționale și legale referitoare la cetățenia română.

Analiza instituției juridice a cetățeniei române a pornit de la o simplă interogație: Ale cui sunt drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale?

În consecința, a fost o "îndatorire de onoare" pentru noi să punctăm această instituție.

ÎNCHEIERE

În acest volum am examinat două chestiuni de maximă importanță pentru știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice: Autoritățile Publice și Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români.

Fiecare dintre cele două teme a fost tratată în câte o monografie distinctă.

Dacă asociem cele două lucrări din prezentul volum cu lucrările publicate de noi, în anul 2006 - în care au fost analizate teme majore tot din știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice - ne putem forma o imagine de ansamblu asupra Dreptului Constituțional Român.

Istoria constituționalismului românesc, elementele de teorie generală a statului, puterea de stat în România - autoritățile publice în contemporaneitate asociate cu drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români reprezintă subiectele tratate de noi în materia Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice.

Cu privire la volumul de față precizăm că autorul a redactat întregul material într-un interval de timp foarte scurt. Desigur, conceperea și jalonarea materiei analizate a stat în atenția noastră o perioadă mult mai îndelungată, de aproximativ 5-6 luni.

Totuși cele două monografii din acest volum, pot cuprinde erori, fie de sistematizare, fie de interpretare. Noi suntem conștienți de acest

aspect și din acest motiv rugăm cititorii să fie toleranți față de concepțiile noastre.

În fond, frumusețea Dreptului constă în ultimă instanță în deosebirile de păreri, de teze și de opinii.

Am valorificat doctrina Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice elaborată de celebrii profesori de la Facultățile de Drept din țara noastră în măsura posibilităților și a potențialului nostru. Totui, credem că lucrările publicate de noi în materia Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice - inclusiv acest volum - poartă „amprenta” propriului nostru mod de analiză și de redactare.

Suntem bucuroși de finalizarea acestui proiect ambițios și vast pentru noi și avem credința că cititorii în special juriștii vor înțelege „nevoia” noastră materializată în dezvoltarea unor fragmente din această nobilă știință juridică care, de principiu, studiază reglementarea relațiilor sociale care apar în procesul instaurării, menținerii și a exercitării puterii de stat.

Lucrările noastre: „Momente în dezvoltarea politico-juridică a României”; „Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală” și „Stat și Cetățean” sunt închinare acestei ramuri a științelor juridice - știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice.

Cu modestie și sinceritate, vă salut stimați cititori!